

ЖУРНАЛИСТ ӘЙЕЛДЕРДІҢ ИНТЕРНЕТТЕГІ ҚАУІПСІЗДІГІ

#SOFJO анықтамалық нұсқаулығы

ЖУРНАЛИСТ ӘЙЕЛДЕРДІҢ ИНТЕРНЕТТЕГІ ҚАУІПСІЗДІГІ — #SOFJO анықтамалық нұсқаулығы

Авторлар:	Д-р Сильвия Чокарро Сара Кларк Паулина Гутьеррес Джуди Тэйнг
Редактор:	Кристин Олсон
Жобаның үйлестірушісі:	Юлия Хаас
Сараптамалық бағалау:	Барбора Буковска
Корректорлар:	Элизабет Витчел Тон Ван Ден Брандт Лаура Видаль Себастьян Дентон
Қазақ тіліне аударғандар:	Гүлмира Сұлтанбаева Аружан Елғондинова
Қазақша корректор:	Камила Сабыррахим
Дизайнер және суретші:	Пено Мишоян

Аталмыш жарияланым ЕҚЫҰ БАҚ бостандағы бойынша Өкілдігінің 2020 жылы «Журналист әйелдердің Интернеттегі қауіпсіздігі» немесе #SOFJO жобасының аясында ұсынылды.

Құжатта ЕҚЫҰ және / немесе оның мүше-мемлекеттерінің ресми позициясы міндетті саналмайтын пікірлер, тұжырымдар, талқылаулар, кепілдемелер мен авторларды қорытындылары келтірілген.

© Бұқаралық ақпарат құралдары бостандығы бойынша Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық жөніндегі Ұйымның Өкілдігі (ЕҚЫҰ) 2020 ж.

Wallnerstrasse 6

A-1010 Vienna, Austria Тел.: +43-1 514 36 68 00

Эл. почта: pm-fom@osce.org

<https://www.osce.org/fom/safety-female-journalists-online>

ISBN: 978-92-9271-079-8

ЖУРНАЛИСТ ӘЙЕЛДЕРДІҢ ИНТЕРНЕТТЕГІ ҚАУІПСІЗДІГІ

#SOFJO анықтамалық нұсқаулығы

Мазмұны

Алғы сөз: атқарылған жұмыстарды бағалау және болашаққа жоспар	5
Түйіндеме: бірегей әдіс және ұсынылатын 40 шара	13
Кіріспе: жалпы қатерді тек бірге күш салып, еңсеруге болады	27
Шолу Әйел журналистердің интернеттегі қауіпсіздігіне байланысты адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттарға шолу жасау	37
Сөзден іске көшу: басты қатысушылар не істей алады	55
1. Мемлекеттік биліктің атқарушы органдары: Журналист-әйелдердің қауіпсіздігін арттыру мақсатында саясат пен практиканы жүзеге асыру	61
2. Мемлекеттік биліктің заң шығырушы органдары: Интернет пен одан тысқарыда неғұрлым қауіпсіз орта құру мақсатында жаңа заң қабылдау немесе әрекеттегі заңды бейімдеу	87
3. Сот төрелігі органдары: Қолжетімді сот төрелігін қамтамасыз ету және жазасыздықты тоқтату	101
4. Құқық қорғау органдары: Қорғау әдістерін жетілдіру және тиімділігін арттыру	119
5. Мемлекетаралық ұйымдар: Стандарттардың қалыптасуынан мемлекеттерге көмек көрсетуге дейін	137
6. Интернет-делдалдар: Журналист-әйелдердің құқын құрметтеу мен Интернеттегі қауіпсіздігін қамтамасыз ету	155
7. БАҚ: Журналистерді қорғау жұмыс орнынан басталады	177
8. Журналистік ұйымдар мен өзін-өзі реттеу органдары: Бірлескен әрекеттерді ұйымдастыру және этика кодексін әзірлеу	197
9. Азаматтық қоғам ұйымдары және білім беру мекемелері: Мобилизация, зерттеу және озат тәжірибелер алмасу	215
10. Журналистер және БАҚ қызметкерлері: Алғашқы кезектегі міндет – өзін қорғау және әріптесерді қолдау	235
Авторлар туралы	247
Қосымша: ЕҚЫҰ министрлек кеңесі шешімі № 3/18 «Журналистердің қауіпсіздігі»	249

Алғы сөз

Атқарылған
жұмыстарды бағалау
және болашаққа
жоспар

Алғы сөз:

Атқарылған жұмыстарды бағалау және болашаққа жоспар

Журналист әйелдер мен БАҚ қызметкерлеріне Интернеттегі шабуылдар туралы хабарламалардың артуына алаңдаған Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымының БАҚ бостандығы мәселелері бойынша Бюро Өкілі (одан ары қарай ЕҚЫҰ Бюро Өкілі) 2015 жылы Интернетте гендерлің негізде журналистерді қудалауға қарсы мәселелерді талқылауда бастамашы болды. Бұл талқылау «Журналист әйелдердің Интернеттегі қауіпсіздігі» немесе #SOFJO.¹ жобасын бастауға негіз болды.

Жоба орындалуының алғашқы бес жылында ЕҚЫҰ Бюро Өкілі журналистикадағы гендерлік әралуандықты қамтамасыз етуге бағытталған түрлі шараларды жүзеге асырды. Ерте ескерту қызметін атқара отырып, осы жылдар ішінде бірін-бірі алмастырған ЕҚЫҰ БАҚ бостандығы мәселелері бойынша барлық өкілдері халықаралық міндеттерін орындауда журналист әйелдердің мүддесін қорғауды мемлекеттік қолдау мақсатында ерекше мән берді. Аталмыш Анықтамалық нұсқаулық мүше-мемлекеттерге өзінің міндеттерін жүзеге асыруда көмек бере отырып, аталған мақсатқа жетуде келер қадамды танытады.

› Шынында қараңғы жер

#SOFJO жобасын орындау барысында ЕҚЫҰ Бюро Өкілі түрлі мүдделес тараптармен бірлесе ұзақ мерзімді инновациялық бастамаларды, атап айтқанда, барлық серіктестерге, үкімет, БАҚ және азаматтық қоғам ұйымдарына арналған нақты кепілдемелер қарастырылған бағдарламалық құжаттарды ұсынды. Жоба журналист әйелдер

арасында ұжымдық стратегияларды әзірлеу мен құралдар мен ресурстарды алмасу жайлы хабардар болуда танымал алаңға айналды. #SOFJO жобасының конференциялары, топтық жабық кездесулері және әлеуметтік желілердегі ақпараттық кампаниялар ЕҚЫҰ-ның барлық мүше-мемлекеттерінің үкімет өкілдері, бұқаралық ақпарат құралдары, академиялық ортада және азаматтық қоғамы қатуысымен желі құруда қолдау тапты.

Түрлі басылымдардағы зерттеулер мен кепілдемелер, сонымен қатар «Журналист әйелдерді Интернетте қудалауға қарсылық»² 2016 жыл; «БАҚ-тағы плюрализм туралы коммюнике, Интернетте маргиналды дауыстарды қорғау мен журналист әйелдердің қауіпсіздігі»³ 2019 жыл; Халықаралық баспасөз институтымен (ХБИ) бірлесе дайындалған «Журналистерді Интернетте қудалау мен қудалауға әрекет етудің құқықтық шаралары»⁴.

2019 жыл, жарияланымдары қоғамда көптеген проблемаларды терең түсінуге және шешу жолдарына септігін тигізді. 2018 жылдың соңында ЕҚЫҰ Бюро өкілдігі Халықаралық баспасөз институтымен серіктестікте «Қараңғы жер»⁵ атты деректі фильм түсірді. Осы деректі фильмде танымал әзербайжан журналисі Арзу Гейбулланың айтуынша, желіде қысым мен қудалауға ұшыраған журналист әйелдер шын мәнінде, «өте қараңғы жерде» болуы мүмкін. Фильмде Интернетте қатыгез қудалау мен қиянатты басынан өткерген журналист әйелдің тәжірибесі баяндалады. Сонымен қатар, заңгерлер, БАҚ басшылары, техникалық мамандар және гендерлік мәселелер бойынша сарапшылар қудалау

мен теріс пайдалану бұқаралық ақпарат құралдарының алуантүрлі болуымен және де, салдарында өзін-өзі цензураға қауіпін арттырып атайды. Деректі фильм ЕҚЫҰ аймағы мен одан тысқары жерлерде таныстырылып, одан әрмен таныстырылуда. Көрсетілімдер көбінде өзгерістерді хабарландыру мен ынталандыру мақсатында топтық пікір алмасуларға ұласады. Келесі қадамды жасайтын уақыт келді.

Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымының БАҚ бостандығы мәселелері бойынша Бюро Өкілі әйел журналистердің Интернеттегі қауіпсіздігін арттыру мақсатында мемлекеттік және мемлекеттік емес субъектілерге ұсыныстар беру үшін осы жан-жақты қамтылған. Анықтамалық нұсқаулықты әзірледі. Бұл нұсқаулық Интернеттегі журналист әйелдердің қауіпсіздігін теориялық кепілдемелер мен практикалық қамтамасыз етуде алшақтықтың орнын толтыруға арналған.

Нұсқаулықта озық тәжірибелер мысалында журналистердің қауіпсіздігін қорғауда халықаралық стандарттар мен міндеттемелерді іске асыру тәсілдері келтірілген. Онда бұқаралық ақпарат құралдарының бостандығы мен журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін қолайлы орта құруда шешуші рөл атқаратын субъектілерге ұсынылатын жүйелі тәсіл көрсетілген.

Әйел журналистердің қорқынышсыз, құдалаусыз және зорлық-зомбылықсыз жұмыс істеуіне мүмкіндік беру арқылы күш-жігерімізді біріктіретін уақыт келді. Сөзден іске ауысатын кез келді.

ЕҚЫҰ өкілінің бюросы осы басылымға қатысқан барлық сарапшыларға, ең алдымен мәтін авторы Сильвия Чокарро мен оның авторлары Сара Кларк, Паулина Гуттиеррес және Джуди Тангтың шын жүректен алғыс білдіреді.

Қорыта айтқанда, құжатты редакциялауға және жариялауға қатысқан бюро қызметкерлеріне, атап айтқанда Кристин Олсон, Юлия Хаас, Тон ван ден Брандт және Себастьян Дентонға алғыс айтқым келеді.

29 қазан 2020

Jürgen Heissel,
БАҚ бостандығы мәселелері бойынша Бюро
Өкілі Кеңсесінің Директоры

Ескертпелер

- 1** Safety of Female Journalists Online (#SOFJO) project of the Office of the OSCE RFoM, <https://www.osce.org/fom/sofjo>.
- 2** "New Challenges to Freedom of Expression: Countering Online Abuse of Female Journalists", OSCE RFoM, 17 September 2015, <https://www.osce.org/files/f/documents/4/1/193556.pdf>.
- 3** OSCE RFoM, Communiqué No. 1/2019, "Media Pluralism, Safety of Female Journalists and Safeguarding Marginalized Voices Online", 29 February 2019, <https://www.osce.org/files/2019-02-21%20SOFJO%20Communique.pdf>.
- 4** Scott Griffen (ed.), "Legal Responses to Online Harassment and Abuse of Journalists: Perspectives from Finland, France and Ireland", OSCE RFoM and IPI, 7 March 2019, <https://www.osce.org/files/f/documents/8/9/413549.pdf>.
- 5** OSCE RFoM, 'A Dark Place: A SOFJO Documentary' Trailer, 2019, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/410423>.

Түйіндеме

Бірегей тәсіл және
ұсынылатын 40 шара

ТҮЙІНДЕМЕ

БІРЕГЕЙ ТӘСІЛ ЖӘНЕ ҰСЫНЫЛАТЫН 40 ШАРА

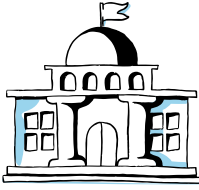
Әйел журналистердің интернеттегі қауіпсіздігі демократияның сапасына және қоғамның әртүрлі ақпаратқа қол жеткізу құқығына тікелей әсер етеді. Бұл анықтамалық интернеттегі әйел журналистердің қауіпсіздігіне қатысты мәселелердегі олқылықтардың алдын алуға соны тәсілін ұсынады.

ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы жөніндегі өкілі бастамашылық еткен «Журналистердің онлайн қауіпсіздігі» жобасының жалғасы ретінде бұл анықтамалық мемлекеттерге көмек көрсетуге және ЕҚЫҰ аймағындағы барлық мүдделі тараптарға, соның ішінде мемлекеттік емес субъектілерге қудалаумен күресу бойынша нұсқаулар беруге бағытталған.

Мәселенің қысқаша сипаттамасынан, желідегі әйел журналистердің қауіпсіздігіне арналған халықаралық адам құқықтары стандарттарына шолудан кейін Нұсқаулық тиісті мысалдар мен анықтамалық дерек көздерімен толықтырылған, сондай-ақ, жалпы көзқарасқа негізделген 40 ұсынылатын ерекеттің тізімін береді.

› Бірыңғай гендерлік көзқарас

Ұсынылған барлық шаралар гендерлік аспектілерге сәйкес жүзеге асырылуы тиіс, бұл қоғамның әртүрлі топтарына жататын, яғни, ерлер мен әйелдердің жұмысы мен өміріне әсер ететін жағдайлардағы айырмашылықтарды егжей-тегжейлі түсінуді білдіреді. Сонымен қатар, бөлшектелген деректер мен ақпаратты белсенді пайдалану; көптеген мүдделі тараптардың кең қатысуына негізделген процестерді қамтамасыз ету; дерек көздерін дұрыс пайдалану, атқарылатын жұмыстарды жоспарлау және бағалау; әйел журналистерді қорғауға бағытталған шараларды өткізу барысында олардың негізгі құқықтарын бұзбауын қамтамасыз ету.

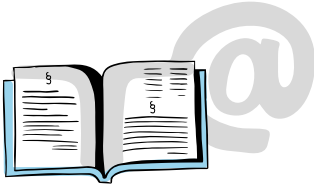

Мемлекеттік биліктің атқарушы органдары

Саясат пен тәжірибені іске асыру әйел журналистердің қауіпсіздігін арттыру

Ұсынылатын шаралар

1. Әйел журналистер үшін ерекше жағдайларды ескере отырып, журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі ұлттық іс-шаралар жоспарын әзірлеу;
2. Гендерлік аспектілерді ескере отырып, журналистерді қорғау шараларын қабылдау;
3. Гендерлік аспектілерге сәйкес саясатты жүзеге асыру үшін әйел журналистерге қарсы шабуылдар туралы деректер жинау, толық ақпарат негізінде зерттеулер жүргізу, сондай-ақ, шешім қабылдаушылардың және жұртшылықтың қатысуын ынталандыруға бағытталған ақпараттық науқандарға жәрдемдесу;
4. Әйел журналистердің қауіпсіздігіне қатысты жағдай туралы адам құқықтарының негізгі халықаралық тетіктерін ақпараттандыру және бұл көкейкесті мәселені сыртқы саясаттың күн тәртібіне енгізу.

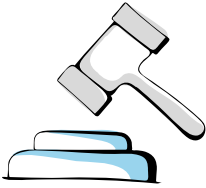

Мемлекеттік биліктің заң шығарушы органдары

Интернетте және одан тыс жерде қауіпсіз ортаны құру үшін жаңа заңнаманы қабылдау немесе қолданыстағы заңнаманы бейімдеу

Ұсынылатын шаралар

1. Журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету кезінде гендерлік аспектілерді ескере отырып, заңнаманы қайта қарау және қажет болған жағдайда өзгерту немесе жаңа заңдар қабылдау;
2. Интернетте журналист әйелдерді қудалау мен қорлауға қатысты заңнаманың сөз бостандығы құқығын бұзбауын қамтамасыз ету.

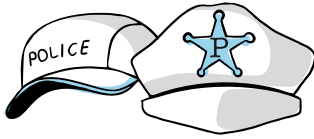

Сот төрелігі институттары

Сот төрелігіне қолжетімділікті қамтамасыз ету және жазасыздықты тоқтату

Ұсынылатын шаралар

1. Әйел журналистерді қорғаудың маңызды аспектісі ретінде бүкіл сот жүйесінде гендерлік мәселелер туралы хабардарлықты арттыру;
2. Сөз бостандығы, журналистердің қауіпсіздігі, сондай-ақ өмірде және интернетте құдалау мен қиянат жасау мәселелері бойынша сот жүйесінің біліктілігін арттыру;
3. Сот төрелігіне қол жеткізу, үкім шығару және құқықтық қорғау құралдарын қамтамасыз етудегі озық тәжірибені пайдалану және ілгерілету;
4. Журналистердің қауіпсіздігіне қатысты мәселелерді шешуге ұлттық құқық қорғау ұйымдарын тарту.

Құқық қорғау органдары

Қорғау әдістерін жетілдіру және тергеу тиімділігін арттыру

Ұсынылатын шаралар

1. Гендерлік проблеманы ескере отырып, интернеттегі журналистердің қауіпсіздігі мәселелері бойынша құқық қорғау органдарының қызметкерлерін даярлау сапасын арттыру;
2. Қудалау мен қауіп қатерді бағалау кезінде гендерлік аспектілерді қайта қарау және жақсарту;
3. Журналистерге қарсы қылмыстар мен сөз бостандығын тергеудің хаттамаларын, әдістері мен рәсімдерін жетілдіру;
4. Құқық қорғау органдары, БАҚ және азаматтық қоғам арасындағы журналистердің қауіпсіздігін қорғау жөніндегі диалогты кеңейту және күш-жігерді біріктіру.

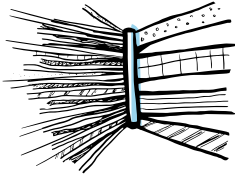

Мемлекетаралық ұйымдар

Стандарттарды белгілеуден бастап, мемлекеттерге көмек көрсетуге дейін

Ұсынылатын шаралар

1. Журналистердің қауіпсіздігіне қатысты адам құқықтары стандарттары мен тетіктеріне гендерлік көзқарастарды енгізу;
2. Журналистердің қауіпсіздігі жөніндегі халықаралық стандарттарды енгізудегі олқылықтарды жоюда мемлекеттерге қолдау көрсету;
3. Интернеттегі әйел журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша бастамаларды хабардар ететін деректер мен зерттеулерді көбейту;
4. Өз қызметінің тиімділігін арттыру мақсатында мүдделі тараптар арасындағы ынтымақтастық пен үйлестіруге басымдық беру.

Интернет делдалдары

Әйел журналистердің құқықтарын сақтау және интернет қауіпсіздігі

Ұсынылатын шаралар

1. Сөз бостандығына, жеке өмірге қол сұғылмаушылыққа, қатысу құқығына және саясат пен тәжірибеде кемсітушіліктен қорғауға қатысты халықаралық адам құқықтары стандарттарының сақталуын қамтамасыз ету;
2. Мазмұнды модерациялау саясатының анық, ашық және пайдаланушылар үшін қолжетімді болуын және пайдаланушылардың Интернеттегі мазмұнды модерациялау, құдалау және теріс пайдалану, ақпараттарды хабарлау механизмдерін қадағалау;
3. Кез келген әрекетті орындау барысында пайдаланушыға бағытталған кемсітушіліксіз тәсілдерді қолданыңыз;
4. Мазмұнды жоюда және пайдаланушылардың деректерге сұраныстарын өңдеуде ашықтық пен жүйелілікті қамтамасыз ету;
5. Журналистикадағы әйелдердің рөлін насихаттау.

Бұқаралық ақпарат құралдары Журналистерді қорғау жұмыс орнынан басталады

Ұсынылатын шаралар

1. Қауіпсіздік және гендерлік мәселелер саласында кешенді саясатты жүзеге асыру арқылы жұмыс орнында өзін-өзі ұстау мәдениетін арттыру;
2. Интернетте қудалау мен қиянатқа ұшыраған журналистерге қолдау көрсету және оқыту;
3. Интерактивті онлайн платформалар үшін гендерлік қоғамдастық ережелерін әзірлеу;
4. Желіде журналистерді, соның ішінде штаттан тыс журналистерді қудалау мен қорлауды қадағалау және құжатпен рәсімдеу.

Журналистік ұйымдар мен өзін-өзі реттеу органдары

Бірлескен іс-шараларды ұйымдастыру және этикалық кодекстерді әзірлеу

Ұсынылатын шаралар

1. Әйел журналистердің қауіпсіздігі мен еңбек жағдайларын жақсарту бойынша бірлескен күш-жігер мен шараларды белсенді жүзеге асыру;
2. Әріптестердің тиімді әрекеттесуі, оқыту және басқа да тәжірибелік қолдау арқылы әлеуетті арттыруды қамтамасыз ету;
3. Шабуылдарды құжатпен рәсімдеу және негізгі субъектілердің хабардарлығын арттыру үшін ақпаратты пайдалану;
4. Қауіпсіздік пен гендерлік теңдік мәселелерін өзін-өзі реттеу органдарының жұмысына енгізуге ықпал ету.

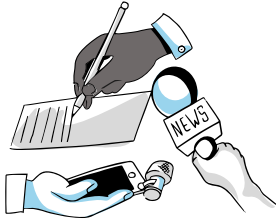

Азаматтық қоғам ұйымдары және білім беру мекемелері

Жұмылдыру, зерттеу және озық тәжірибелермен алмасу

Ұсынылатын шаралар

1. Деректер көлемін кеңейту, сондай-ақ Интернеттегі гендерлік құдалау мен теріс пайдалану туралы негізгі субъектілер мен жалпы қоғамның білім деңгейі мен хабардарлығын арттыру;
2. Ұлттық деңгейде еңбек қауіпсіздігі стандарттарын енгізу және жұмыс орнында әйел журналистер үшін тиісті жағдайлар жасау мақсатында күш-жігерді біріктіру;
3. Әйел журналистердің қауіпсіздігі бойынша кешенді оқу және білім беру материалдарын әзірлеу;
4. Журналистік білім беру мекемелерінің қызметіне қауіпсіздік және гендерлік теңдік мәселелерін енгізу.

Журналистер мен бақ қызметкерлері Өзін-өзі қорғау және әріптестердің қолдауы басымдық болып табылады

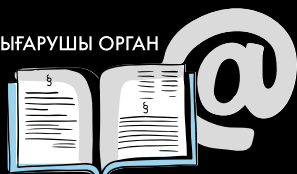
Ұсынылатын шаралар

1. Әйел журналистер үшін тәуекелдер спектрін бақылау және бағалау;
2. Қауіпсіздікке, оның ішінде физикалық, құқықтық, психоәлеуметтік және цифрлық қауіпсіздікке кешенді тәсілді пайдалану;
3. Қауіптер мен шабуылдарды құжатпен рәсімдеу және хабарлау;
4. Интернетте қиянат пен құдалауға ұшыраған әріптестерге және тәуекелге бет бұрған журналистерге қолдау көрсету;
5. Қолдаудың қолжетімді нысандары, оның ішінде құқықтық тетіктер туралы ақпарат алу.

АТҚАРУШЫ ОРГАН

ЗАҢ ШЫҒАРУШЫ ОРГАН

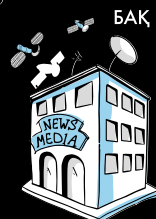
ӘДІЛ СОТ ОРГАНДАРЫ

ПЕРЕВЕР ПО ЧАСОВОЙ
СТРЕЛКЕ

БАҚ

#SOFJO

ЖУРНАЛИСТЕР
МЕН БАҚ
МАМАНДАРЫ

ИНТЕРНЕТ-
ДЕЛДАЛДАР

АЗАМАТТЫҚ
ҚОҒАМ ҰЙЫМДАРЫ
МЕН БІЛІМ БЕРУ
МЕКЕМЕЛЕРІ

ЖУРНАЛИСТІК
ҰЙЫМДАР МЕН
ӨЗІН ӨЗІ РЕТТЕУ
ОРГАНДАРЫ

МЕМЛЕКЕТАРАЛЫҚ
ҰЙЫМДАР

Кіріспе

Кіріспе

Ортақ қауіп-қатерді тек ортақ күш-жігермен ғана жеңуге болады

«Сені бүгін түнде зорлайды».

«Осы ессіз қаншықты жеңуге ешкімнің батылы жетпей ме?»

«Оның қайда тұратынын және үнемі қайда жүретінін біреу біле ме?»

«Басқалардың көзін көкшитіп, сені зорласам ба деп ойлаймын».¹

Бұл әйел журналистер алған әлеуметтік желілердегі хабарламалардың бірнеше мысалдары және бұл мысалдар, екіншке орай, қарқын алып барады.²Әйел журналистердің бз пайызы өзіне тиісті жұмысын орындағаны үшін желіде қорқытуға немесе қудалауға ұшыраған.³ «Guardian» сауалнамасына сәйкес, әйел журналистер ер әріптестеріне қарағанда мұндай шабуылдарға төрт есе жиі ұшырайды.⁴

Дүние жүзіндегі әйел журналистердің көпшілігі үшін желідегі қудалау мен зорлық-зомбылық, олардың жұмысын тиісті атқаруға кедергі келтіретін, осылайша олардың сөз бостандығына қатысты құқықтарын бұзатын және қоғамның барлық мүшелерінің ақпаратқа еркін және ашық қол жеткізуіне кедергі болатын күрделі кәсіби қауіпке айналды. «Мен әлеуметтік желіден кетуді ойладым», - дейді ВВС-дің саяси редакторы Лаура Куэнсберг ЕҚЫҰ-ның БАҚ еркіндігі жөніндегі өкілі кеңсесінің бастамасымен, Халықаралық баспасөз институтымен бірлесіп түсірілген «Қара жер» деректі фильмінде. «Бірақ бұл ақпарат алу үшін әлеуметтік желілерге кіретін әрбір адам үшін жеңіліс болар еді, бұл мен үшін ең маңыздысы – бұл менің жеңілгенімді білдіреді».

Бүкіл әлемде журналистер өздерінің жұмысына байланысты қоқан-лоққылар мен зорлық-зомбылыққа жиі ұшырайды.⁵ Оның ішінде - қорқытуға,

аңдуға, шабуыл жасауға, негізсіз қамауға алуға, ал ең ауыр жағдайларда - күштеп жасыруға немесе өлтіру сынды өте қиын жағдайларға ұшырайды. Тексерістен жалтару және келіспеушіліктерді болдырмау үшін үкімет, қылмыскерлерді жауапқа тартуға тырысатындарға қолбайлау жасайды.⁶

Әйел журналистер жынысына байланысты қосымша қауіптерге тап болады. Бұл физикалық немесе жыныстық зорлық-зомбылықтың тікелей немесе жанама әрекеттеріне қоқан-лоққы, қорлайтын хабарламалар және мақсатты қудалау жатады (көбінесе бірнеше шабуылдаушылар бір-біріне қарсы әрекет ететін бір-біріне қарсы болуы мүмкін интернет-гендерлік қудалау мен қорлауда айқын көрінеді. Сондай-ақ, қорлау, бейнеленген адамның келісімінсіз интимдік суреттерді бөлісу және «доксинг», яғни жәбірленушінің үй мекенжайы сияқты жеке ақпаратты жариялау жатады).⁷ Аталған қудалау нысандарының әрқайсысы ішкі заңнамада немесе органның адам құқықтарын қорғау жөніндегі өңірлік және халықаралық ұйымдардың ұсынымдарында әртүрлі анықталуы мүмкін. Әлеуметтік медиа операторлары мен академиялық ортаның өкілдері бірігіп, аталған жайттарды тұжырымдау үшін өздерінің глоссарийлерін жасады⁸. Жалпы қабылданған терминология болмаса да, бұл анықтамалық нұсқаулық жоғарыда сипатталған мінез-құлыққа сілтеме жасау үшін «қудалау және қиянат» терминін пайдаланады.

Ер мен әйел журналистер желіде қудалау мен қиянатқа ұшырағанымен, әйелдер ұшырасатын шабуылдардың түрі мен жиілігі ерекше алаңдатарлық⁹ және көптеген әйел журналистердің қызметін шектеуге немесе мамандығын тастап кетуге мәжбүр етеді. Ғаламдық зерттеуге сәйкес, әйел журналистердің шамамен 40 пайызы желідегі қудалауларға байланысты белгілі бір жаңалықтарды жариялаудан қашатынын айтты.¹⁰ Әйел журналистерге қатысты зорлық-зомбылық жеке түрде болмайды – бұл патриархалдық қоғамдағы әйелдерді қысымға алумен және соған байланысты гендерлік теңдікке нұқсан келтіретін факторлармен, мысалы, жалақының айырмашылығы, шешім қабылдау үдерістерінен шеттету

және төленбейтін отбасы күтімінің ауыртпалығымен тығыз байланысты жұмыс. Көбінесе жұртшылықтың назарында жүрген және өз сенімдерін, әсіресе қалыптасқан гендерлік нормалар мен стереотиптерге қатысты жасырмайтын әйел журналистер шабуылдардың құрбаны болады.¹¹ Оларға тек олардың әрекеттерін ұнатпайтындар ғана емес, сонымен қатар олардың әріптестері, тіпті туыстары да шабуыл жасайды. Әйел журналистер, тіпті олар жұмыс істейтін бұқаралық ақпарат құралдарындағы сияқты, қорғалуы керек жерде де шабуылға жиі ұшырайды.¹²

Әлбетте, журналистер ұшырасатын қауіптер мен шабуылдардың сипаты және осы қауіптер мен шабуылдардың әсері көбінесе жынысқа және нәсіл, этникалық, дін немесе сенім, жыныстық бағдар, жас және әлеуметтік топ.¹³ сияқты басқа факторларға байланысты. Мұндай факторларға штаттан тыс¹⁴ жұмыс немесе сыбайлас жемқорлық,¹⁵ ұйымдасқан қылмыс,¹⁶ қоршаған ортаны қорғау мәселелері,¹⁷ адам құқықтары мен әйелдердің құқықтары, әсіресе қақтығыстар.¹⁸ туралы хабарлауға байланысты шабуылдарды айтпағанда, ең қауіпті тақырыптарды қамту кіреді. Әртүрлі топтарға жататын журналистердің әртүрлі қауіп түрлеріне тап болуы мүмкін екенін түсіну, шабуылдардың алдын алу, тоқтату және оның салдарын жою бойынша кешенді, мақсатты шараларды әзірлеу үшін өте маңызды. Өкінішке орай, заңдар, мемлекеттік саясаттар және мемлекеттер қабылдаған басқа да шаралар осы гендерлік және қиылыс өлшемді ескермейді.

› **Гендерлік аспектілерді ескере отырып, әйел журналистердің интернеттегі қауіпсіздігіне көпжақты көзқарас**

Бұл анықтамалық Нұсқаулықтың басты мақсаты - әйел журналистердің интернеттегі қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселелеріндегі өрескел

олқылықтарды жою. Соңғы онжылдықта мүдделі тараптар гендерлік тәсілдерді түсіну мен журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі күш-жігерге біріктіруде орасан зор нәтижеге қол жеткізді. Адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттар журналистердің қауіпсіздігіне қатысты мәселелерді шешуде гендерлік аспектілерді есепке алуға шақырады. Сондай-ақ, әйел журналистерге шабуыл жасау, соның ішінде интернетте жиі кездесетін қудалау мен теріс пайдалану мәселесі бойынша зерттеулер көлемі күн санап артып келеді. Ұлттық деңгейде бұқаралық ақпарат құралдары мен азаматтық қоғам топтарының біріктірілген негізгі күш-жігері интернеттегі гендерлік қудалау мен теріс пайдаланумен күресуге бағытталған журналистерге арналған құралдар мен бағдарламаларды әзірлеуге жұмсалуда.

Ұлттық деңгейде бұқаралық ақпарат құралдары мен азаматтық қоғам топтары журналистер үшін гендерлік қудалаумен және интернеттегі зорлық-зомбылықпен күресу үшін құралдар мен бағдарламаларды әзірлеуге күш салуда

Әйтсе де, бұл мәселе төңірегінде біраз еңбек сіңіру қажет. Ғаламтордағы гендерлік қудалаумен және зорлық-зомбылықпен күресу, жалпы әйел журналистерге қатысты зорлық-зомбылық мәселесінің алдын алу, жұмыс орнындағы әлеуметтік нормалар мен теңдікті орнату, әйелдер пікірінің маңыздылығын барлық бұқаралық ақпарат құралдарында көрсету, кезінде тек ер адамдардың құзырында болып есептелген саяси өмірге әйелдердің атсалысуы іспетті алғышарттарды жүзеге асыру төңірегінде қаншама күш біріктірілді.

Биліктің әртүрлі тармақтарын, яғни, халықаралық және аймақтық органдарды, БАҚ өкілдерін, интернет-делдалдарды және азаматтық қоғамның әртүрлі субъектілерін аталмыш іске тарта отырып, жан-жақты көзқарасты ескерген абзал. Әйел журналистердің, соның

ішінде интернетте шабуылға ұшырағандардың да бұл күрделі мәселені шешу тәсілдерін әзірлеуге қатысуы маңызды. Әрине, журналистерге көрсетілетін кез келген қолдау олардың тікелей келісімімен жүзеге асырылуы тиіс.

Аталмыш нұсқаулық әр түрлі мүдделі тараптарға біртұтас тәсілді қолдана отырып, интернеттегі журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша келесі қадамдарды анықтауға көмектесуге бағытталған. Нұсқаулық он тараудан тұрады, олардың әрқайсысы әр түрлі міндеттердің жүзеге асырылуына бағытталған. Әрбір тарауда гендерлік қудалау мен интернеттегі зорлық-зомбылықты жою үшін ұсынылатын тиісті әрекеттер, тәжірибелік, практикалық мысалдар мен пайдалы дереккөздердің тізімі берілген.

Нұсқаулық осы бағытта жасалып жатқан барлық шаралардың толық тізбесін бермейді. Оның басты мақсаты – мүдделі тараптарға олардың қызметіндегі олқылықтарды анықтауға көмектесу, сондай-ақ Интернетте әйел журналистерді қудалау мен қорлаумен күресуге бағытталған құралдар мен бастамаларды әзірлеуге немесе жақсартуға ықпал ететін қосымша ақпаратпен қамтамасыз ету.

Мемлекеттік органдар, атап айтқанда атқарушы, заң шығарушы, сот және құқық қорғау органдары осы бағытта қабылдануы мүмкін шаралар туралы ұсыныстар мен ақпараттар тізбесін берілген нұсқаулықтан таба алады. Сонымен қатар, бұл нұсқаулыққа ұсынылатын шараларға байланысты заңнаманы қайта қарау және реформалау, ұлттық іс-қимыл жоспарлары мен диалогты әзірлеу, барлық мемлекеттік органдарға гендерлік көзқарасты енгізу, тергеу үдерістері мен журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету тетіктері, сондай-ақ мемлекеттік қызметкерлердің әлеуетін дамыту және нығайту бағдарламаларын енгізу кіреді. Мемлекет субъектілері туралы алғашқы бес тараудың бірі

үкіметаралық органдардың рөлінің маңыздылығын көрсетеді және адам құқықтарының халықаралық стандарттарын жетілдіру, сонымен қатар, оларды ұлттық деңгейде тиімді енгізу тәсілдерін сипаттайды.

Келесі бес тарауда интернет-делдалдар, БАҚ, журналистік ұйымдар мен тәуелсіз өзін-өзі реттеуде шешуші рөл атқаратын органдар, азаматтық қоғам мен білім беру мекемелері, жекелеген журналистер мен БАҚ мамандары сияқты мемлекеттік емес субъектілерге байланысты ұсыныстар қарастырылған.

Ұсынылатын әрекеттерге төмендегілер жатады: цифрлық құралдар мен құқықтық білімдерді оқыту арқылы адам ресурстарын дамыту; әріптестерді қолдау желілерін және басқа да психоәлеуметтік ресурстарды дамыту; интернеттегі қудалау туралы хабарлау және әрекет ету бағыттарын жетілдіру; ақпараттық науқандарды өткізу; және жұмыс орнында теңдікке қол жеткізуге бағытталған әрекеттерді қолдау.

Сондай-ақ мемлекеттік емес субъектілер туралы бөлімдердің гендерлік аспектілерді ескере отырып, интернеттегі шабуылдардың құжаттамасын анық-қанықтығын анықтау бойынша ұсыныстар береді. Жалпы ұсыныс дегеніміз мүдделі тараптар арасындағы ынтымақтастықты дамыту болып табылады.

Бұл Ресурстық нұсқаулық әйел журналистердің қауіпсіздігіне қатысты бөлім, яғни, халықаралық адам құқықтары стандарттары бөлімін қамтиды. Интернеттегі гендерлік қудалау мен қорлауды қарастырған кезде адамның негізгі құқықтарының, яғни, сөз бостандығы мен жеке өміріне қандай да бір қиянат жасау факторын болдырмау маңызды болып келеді.

Өкінішке орай, интернетте әйел журналистерді қудалау мен қорлау мәселесі ойдан құрастырылған сандырақ емес. Бұл мәселе нақты шешімдерді қажет ететін күрделі мәселелердің қатарында.

Ескертпелер

- 1 Quotes from the documentary “A Dark Place”, produced by the OSCE RFoM, in co-operation with the IPI. For the trailer, see: <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/410423>.
- 2 Әйелдер деп танылған барлық журналистерді қосқанда. “Әйел журналистер” және “Журналистер” терминдері бір-бірінің орнына қолданылады.
- 3 Michelle Ferrier, Attacks and Harassment The Impact on Female Journalists and Their Reporting, International Women’s Media Foundation, TrollBusters, Washington, 2018 <https://www.iwfm.org/wp-content/uploads/2018/09/Attacks-and-Harassment.pdf>.
- 4 Becky Gardiner et al., “The dark side of Guardian comments”, The Guardian, 12 April 2016, <https://www.theguardian.com/technology/2016/apr/12/the-dark-side-of-guardian-comments>.
- 5 ARTICLE 19, Global Expression Report 2018/19, London, 2019, <https://www.article19.org/xpa-2019/>.
- 6 Сол жерде.
- 7 ARTICLE 19 and ILGA Europe, “Third Party intervention submission in the European Court for Human Rights, Andrea Giuliano and Hungary, App. No. 45305/16”, 2 March 2020, <https://www.article19.org/wp-content/uploads/2020/03/Guiliano-v-Hungary-Submission-2-March-2.pdf>.
- 8 Сол жерде.
- 9 APC, “Online gender-based violence: A submission from the APC to the UN Special Rap-porteur on violence against women, its causes and consequences”, 2017, https://www.apc.org/sites/default/files/APCSubmission_UNSR_VAW_GBV_0_0.pdf.
- 10 3-ескертпеді келтірілген 10 см құжат.
- 11 Бас Ассамблея, адам құқықтары жөніндегі кеңес, әйелдерге қатысты зорлық-зомбылық, оның себептері мен салдары туралы Арнайы баяндамашының баяндамасы, “Combating violence against women journalists”, A/HRC/44/52, 2020, <https://undocs.org/en/A/HRC/44/52>.
- 12 Barbara Trionfi and Javier Luque Martinez, “Newsroom Best Practices for Addressing Online Violence against Journalists: Perspectives from Finland, Germany, Poland, Spain and the United Kingdom”, IPI, in co-operation with the OSCE RFoM, June 2019, <https://newsrooms-on-the-line.ipi.media/wp-content/uploads/2019/06/IPI-report-online-harassment-06032019.pdf>. Silvia Chocarro, The safety of women journalists: Breaking the cycle of silence and violence. IMS Defending Journalism book series, International Media Support, 2019, <https://www.mediasupport.org/publication/the-safety-of-women-journalists/>.
- 13 Amnesty International, “Toxic Twitter - A toxic place for women”, 2018, <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2018/03/online-violence-against-women-chapter-1/#topanchor>.
- 14 Committee to Protect Journalists, “The Best Defense: Threats to journalists’ safety demand fresh approach”, 2017, <https://cpj.org/reports/2017/02/best-defense-threats-safety-journalists-free-lance-emergencies-attack-digital/>.
- 15 Transparency International, “The High Costs Journalists Pay When Reporting on Corruption”, 2020, <https://www.transparency.org/en/news/the-high-costs-journalists-pay-when-reporting-on-corruption#>.
- 16 Reporters Without Borders, “Journalists: the bête noire of organized crime”, 2018, https://rsf.org/sites/default/files/en_rapport_mafia_web_0.pdf.
- 17 Reporters Without Borders, “Hostile climate for environmental journalists”, 2015, https://rsf.org/sites/default/files/rapport_environnement_en.pdf.
- 18 Reporters Without Borders, “Women’s rights: forbidden subject”, 2018, https://rsf.org/sites/default/files/womens_rights-forbidden_subject.pdf.

Шолу

Әйел журналистердің
интернеттегі қауіпсіздігіне
байланысты адам құқықтары
саласындағы халықаралық
стандарттарға шолу жасау

Шолу

Әйел журналистердің интернеттегі қауіпсіздігіне байланысты халықаралық адам құқықтарының стандарттары

Демократия журналистердің теңдік пен қауіпсіздік жағдайында еркін сөйлей алуын, билікке шындықты айтуын, қиянат пен сыбайлас жемқорлық фактілерін тексеру, қоғамдық пікірталас пен диалогқа қатысып, нығайту, халықты ақпараттандыру болып табылады. Дегенмен, бүкіл әлемде, соның ішінде ЕҚЫҰ өңірінде, журналистердің осы маңызды қоғамдық рөлді атқара алатын ортасының бұзылғаны байқалады. Журналистердің құқығын шектеуге бағытталған тікелей және жанама шаралар, соның ішінде физикалық, заңды және психологиялық қауіп-қатер, зорлық-зомбылық пен құдалау, интернеттегі қоқан-лоққылар,¹ зорлық-зомбылық және құдалаулар жыл сайын еселеніп келеді. Адам құқықтарының халықаралық стандарттарын тиімді мемлекеттік саясатқа айналдырмайынша, бұл үрдісті өзгерту қиынға соғады. Ер журналистер әйел әріптестеріне қатысты зорлық-зомбылық нысандары, сондай-ақ зорлық-зомбылықтың оларға тигізетін әсері әр түрлі болғандықтан, бұл мәселені шешу гендерлік және басқа да өзара тәуелді факторларға байланысты болып келеді.

Бұл күрделі бөлімде сөз бостандығы, теңдік және әйелдерге қатысты кемсітушілікке жол бермеу мәселесі, журналистердің қауіпсіздігі туралы ең өзекті халықаралық стандарттар қысқаша сипатталған. Сондай-ақ, олардың гендерлік құдалаумен және интернеттегі зорлық-зомбылықпен күресу үшін саясат пен тәжірибені тоғыстыру қажет.²

- › **Сөз бостандығы құқығын жүзеге асыру интернеттегі құдалау мен қиянат жасаудың тағы бір көзіне айналмауы керек**

Интернеттегі қудалау мен қорлаудың құрбаны болған журналистердің сөз бостандығына байланысты сенімін тұтастай әлсіретеді. Өйткені өзінің қауіпсіздігі үшін алаңдаушылық пен психологиялық күйзеліс журналистің сөз бостандығын еркін пайдалануына тосқауыл қояды. Қудалау және қорлау туралы хабарлар келесі журналистердің қорқынышы мен үрейін тудыруы мүмкін, осылайша олардың сөз бостандығына деген айнымас сенімінің қамалын бұзады. Бұл тұтастай алғанда қоғамның алуан түрлі пікірлер мен ақпаратқа қол жеткізу құқығына теріс әсер ететіндіктен, сөз бостандығы мен бұқаралық ақпарат құралдарының бостандығын қамтамасыз ету, осы құқықтардың одан әрі бұзылуын болдырмау, интернеттегі қудалау мен қиянатпен күресу үшін тиімді шараларды атқару алғышарттары бостандыққа қатысты адам құқықтарының халықаралық стандарттарын толығымен сақтай отырып жүзеге асырылуы тиіс.

Сөз бостандығы құқығына [Адам құқықтары³ туралы Еуропалық конвенция](#) ретінде Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясының 19-бабы [және Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактінің \(АХСҚП\)](#) 19-бабы,⁴ сондай-ақ адам құқықтары жөніндегі аймақтық келісімдер кепілдік береді.⁵

Сөз бостандығы құқығының ауқымы өте кең, сондай-ақ, ол тұтастай қоғамға әсер етеді және мемлекеттерді барлық шектеулі шекараларға қарамастан, олардың таңдауы бойынша кез келген ақпарат құралдарынан барлық түрдегі ақпарат пен идеяларды іздеу, алу және тарату құқығын қамтамасыз етуге міндеттейді.

Біріккен Ұлттар Ұйымының Адам құқықтары жөніндегі комитеті (БҰҰҚК), тәуелсіз сарапшылардан тұратын және қатысушы мемлекеттердің АСҚХК-ны орындауын қадағалау үшін құрылған шарттық орган, АСҚХБ-да сөз бостандығын қорғау мәселесін түбегейлі шешуде

белсенді рөл атқаратынын атап өту маңызды. Сондай-ақ, аталмыш ұйым пікірді білдірудің барлық нысандары мен тарату құралдарына, яғни, электрондық және Интернетке негізделген.⁶ Интернет арқылы пікірді білдіру нысанына немесе тарату құралдарына қатысты кез келген шектеулердің электронды емес немесе төменде көрсетілгендей, интернетке негізделмегенін білдіру құралдары екенін атап өткен жөн.⁷

› **Заңдылық, қажеттілік пен пропорционалдық: сөз бостандығын шектеуге арналған үш бөліктен тұратын сынақ**

Адам құқықтарының халықаралық стандарттарының АСҚПК 19.3-бабында сәйкес, сөз бостандығын шектеу, белгіленген заңдылық (заңды мақсатқа жарамды) және қажеттілік пен пропорционалдық критерийлеріне сәйкес келетін «үш бөліктен тұратын сынақтан» өткен жағдайда ғана рұқсат етіледі.⁸

Бұл сынақтың бірінші құрамдас бөлігі - заңдылық, яғни **сөз бостандығын шектеу заңмен белгіленуі керек**. Тиісті заңдар немесе ережелер жалпыға қолжетімді болуы қажет. Соған сәйкес, тапсырылған субъектілерге, сөз бостандығына кез келген шектеулердің заңдылығын анықтауға және өкілетті органдардың шектеулерді теріс пайдалануына жол бермеуіне асқан дәлдікпен баға беріп, тұжырымды іс-әрекетті атқару басты қағида болуы шарт.

Мемлекеттер орындауға тиіс екінші критерий – **сөз бостандығын шектеу заңды мақсатқа қызмет етуі керек**, ол АСҚХК-нің 19.3-бабына сәйкес басқа адамдардың құқықтарын немесе беделін құрметтеуді, ұлттық қауіпсіздікті, қоғамдық тәртіпті қорғауды, қоғамдық денсаулық немесе мораль ұғымдарын қорғауды іске асыруын білдіреді.

Сөз бостандығына **кез келген шектеу қою мәселесі демократиялық қоғамда алға қойылған мақсатқа сәйкес болуы керек**, атап айтқанда, пікір білдіру мен қауіп арасында тікелей байланыс болуы керек.

АСҚХП-ның 20.2-бабына сәйкес, кемсітушілік, дұшпандықты немесе зорлық-зомбылықты тудыру болып табылатын ұлттық, нәсілдік, діни ешпенділікті насихаттауға заңмен тыйым салынуы тиіс. 2011 жылы 19-бапқа шолу жасағанда, Біріккен Ұлттар Ұйымының Адам құқықтары жөніндегі комитеті (UNHRC) АХАЖ-нің 20-бабына сәйкес шектеулер де бапта көрсетілген үш критерийдің жиынтығына сәйкес келуі керек деп мәлімдеді. 19.3 ICCPR.⁹

Тиісінше, сөз бостандығы құқығын тікелей немесе жанама шектеуге әкеп соғатын әйел журналистерді қудалаумен, қорлаумен күресу бойынша барлық күш-жігер «үш бөліктен тұратын сынаққа» сәйкес, қатаң талаптарға сай болуы керек.

› **Теңдік және кемсітушіліктен қорғау құқығы**

Интернет желісінде журналистерді гендерлік тұрғыдан қудалау және қорлау мәселесі сөз бостандығы құқығын бұзумен қатар, басқа да орасан зор адам құқықтарының бұзылуына әкелуі әбден мүмкін. Бұл журналистика саласына едәуір қауіп төндіреді және әйел журналистердің кәсіби қызметін жүзеге асыруына сеп болатын қабілет қарымына күмән келтіріп, кемсітушілікті тудыратын әлеуметтік нормалар мен гендерлік

стереотиптерді керісінше күшейте түседі. БАҚ плюрализміне әйел журналистер ақпаратты еркін және толық, қауіпсіз тарата алмаса, журналистердің кәсіби қызметіне нұқсан келтіреті сөзсіз.

Теңдік құқығы және кемсітушіліктен қорғалу құқығы, сондай-ақ, өз пікірін білдіру құқығы өзара нығайтатын және толықтыратын құқықтар жиынтығы болып табылады. Осы құқықтарды қамтамасыз ету үшін, келісілген және мақсатты іс-әрекеттер орын алған жағдайда ғана олардың әрқайсысын тиімді жүзеге асыруға болады.

Халықаралық адам құқықтарын қорғау жөніндегі заң әр адамның заң алдындағы теңдігіне және кемсітушіліктен қорғалуына кепілдік береді. Мемлекеттер адам құқықтарын жүзеге асыруда теңдікті және заңның бірдей қорғалуын қамтамасыз етуге міндетті. Кемсітушілікке жол бермеу принципі адам құқықтарының халықаралық құқығымен қорғалатын заңдар есебінде жеке тұлғаларды кез келген айырмашылыққа, алып тастауға, шектеуге немесе артықшылық беруге тыйым салады.¹⁰

Бірқатар халықаралық құжаттар әйелдерге қатысты теңдік пен кемсітушілікке жол бермеу құқықтарын қолдану қағидаттарын қуаттайды, нақтылайды және егжей-тегжейлі түсіндіреді.

1979 жылы Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы (UNGA) әйелдерге қатысты құқықтардың халықаралық заң жобасы ретінде қабылданған [«Әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы» конвенцияда](#) (CEDAW) әйелдерге қатысты кемсітушілік,

яғни, «алалау, жолына бөгет болу немесе ерлер мен әйелдердің теңдігі, саяси, экономикалық салалардағы адамның құқықтары негізінде, олардың отбасылық жағдайына қарамастан әйелдердің танылуына, еркін өмір сүруіне кедергі келтіру, жынысына байланысты шектеу» іспетті бірқатар өзекті мәселелер тәңірегінде заңнамалар қаралды.¹¹

Әйел журналистерге қатысты нақты сілтемелерді [«әйелдерге қатысты гендерлік зорлық-зомбылық бойынша CEDAW № 35 Бас ұсынымынан»](#) табуға болады, онда әйел адамға зиян келтіретін әдет-ғұрыптар мен дәстүрлер, әйел құқық қорғаушыларға, саясаткерлерге, белсенділерге және журналистерге қарсы мәдени, идеологиялық және саяси факторларға байланысты гендерлік зорлық-зомбылықтардың сан алуан түрлері қарастырылған.¹² Аталмыш ұсыныста «қатысушы мемлекеттер әйелдерге қатысты гендерлік зорлық-зомбылықпен күресу үшін әртүрлі шараларды әзірлеп, жүзеге асыруы керек» делінген.¹³

Бұқаралық ақпарат құралдарындағы әйелдер мәселесі 1995 жылы БҰҰ-ға мүше мемлекеттер қабылдаған [Бейжің Декларациясында және Іс-қимыл платформасында](#) белгіленген 12 негізгі мәселенің бірі ретінде танылған. Бұл, атап айтқанда, әйелдердің БАҚ пен жаңа коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы өз пікірін білдіру және шешім қабылдау мүмкіндіктеріне қолжетімділігін арттыру мәселесін қарастырады.¹⁴

Бұл, сонымен қатар, бұқаралық ақпарат құралдарында әйелдердің теңдестірілген және стереотипсіз бейнеленуін қамтамасыз ету қажеттілігімен тікелей байланысты.

[ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің № 4/18 Әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықтың алдын алу және оған қарсы күрес туралы шешімінде,](#)

қатысушы мемлекеттер әйелдерге, соның ішінде журналист әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықтың алдын алу және оған қарсы тұру жөнінде міндеттемені өз құзырына алады. Олар «қоғамдық салада және/немесе қоғамдық мүдделер үшін кәсіби қызметпен айналысатын әйелдердің жұмысына байланысты зорлық-зомбылыққа немесе қорлауға, қорқыту мен қудалауға жиі ұшырайтыны жөнінде» айтылып, бірқатар мәселелер тілге тиек етілді. Аталмыш міндеттерге байланысты, сот төрелігіне қолжетімділікті қамтамасыз ету, істерді тиімді тергеу және кінәлілерді қудалау, сонымен бірге олардың құқықтарын, соның ішінде жеке өмірге қол сұғылмаушылықты сақтау; әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықтың барлық түрлерінің алдын алу және оған қарсы тұру, сондай-ақ қорлау, қорқыту және қудалау, оның ішінде цифрлық технологияларды қолдану арқылы күресу бойынша шаралар қабылдау.¹⁵

2017 жылғы 8 наурыз Халықаралық әйелдер күні БҰҰ-ның әйелдерге қатысты зорлық-зомбылық, оның себептері мен салдары жөніндегі Арнайы баяндамашысы және БҰҰ-ның пікір және сөз бостандығы құқығын ілгерілету, қорғау жөніндегі арнайы баяндамашысы үкіметтер мен компанияларға бірлескен үндеу жариялады. Аталмыш үндеуде интернеттегі әйелдерді қудалау мен қорлау мәселесін шешу үшін әрекет етуге шақырып, цензураның қауіптілігі туралы ескерту айтты. Сондай-ақ, олар әйелдердің желіде жиі кездесетін зорлық-зомбылыққа ықпал ететін жағдайларды шешу үшін жауап ретінде адам құқықтарын қатаң түрде сақтау қажеттігін атап өтті.¹⁶

› Интернетте нақты адам құқықтарын қорғау

Жалпы желідегі журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету және әсіресе гендерлік қудалау мен қорлауды шешу үшін адам құқықтарының

халықаралық стандарттарының цифрлық салада қалай қолданылатынын түсіну аса маңызды.

2013 жылы БҰҰ барлық адам құқықтары Интернетте бірдей қолданылады деп мәлімдеді. [Біріккен Ұлттар Ұйымының Адам құқықтары жөніндегі кеңесінің \(БҰҰКК\) 32/13 қарарына сәйкес «Адам құқықтарын онлайн режимінде ілгерілету, қорғау және жүзеге асыру»](#), «адамның желіден тыс режимде болған құқықтары да онлайн режимінде қорғалуы керек, атап айтқанда пікір білдіру бостандығы. Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясының және Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактінің 19-бабына сәйкес шекарадан тыс және кез келген бұқаралық ақпарат құралдарында қолданылады».¹⁷ Ол сондай-ақ мемлекеттерді әйелдердің ақпараттық және коммуникациялық технологияларға қолжетімділігін арттыруға және гендерлік цифрлық теңсіздікті жоюға шақырады.¹⁸

Коммуникациялық технологиялар адамның өз пікірін еркін білдіру мүмкіндіктерін кеңейтті. Сонымен бірге, АКТ-ның адам құқықтарына, атап айтқанда, хат алмасудың жеке өміріне қол сұғылмаушылық құқығына қауіп төндіретін коммуникацияларды қадағалау мен тыңдауда бірқатар кемшін тұстары бар. Бұл құқық АСҚПК-нің 17-бабында көрсетілген, оған сәйкес: «Ешкім де оның жеке және отбасылық өміріне озбырлықпен немесе заңсыз араласуға, оның тұрғын үйіне қол сұғылмаушылыққа немесе хат алмасу құпиясына ерікті немесе заңсыз қол сұғуға, оның ар-намысы мен беделіне заңсыз қол сұғуға болмайды» делінген.¹⁹

Адам құқықтарының стандарттары журналистерді аңдудан қорғауды қамтамасыз еткенімен, бұл, әсіресе, журналистік кәсібі негізінде заңсыз араласуға мәжбүрлі журналистер үшін қауіп-қатер төндіреді. Осы себепті шифрлау құралдары және анонимдік кепілдіктер,

цифрлық дәуірде сөз бостандығы құқығын қауіпсіз жүзеге асыру үшін өте маңызды.²⁰ Шифрлау мен анонимділікке қатысты шектеулер заңдылығы, қажеттілік пен пропорционалдық талаптарына қатаң сәйкес келуі керек. Бұл тәсіл ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің Шешімінде де көрініс тапты.²¹ [ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің журналистердің қауіпсіздігі туралы № 3/18 шешімі](#) (қоса берілген) мемлекеттерді «журналистердің шифрлау және анонимдеу технологияларын пайдалануына ерікті немесе заңсыз кедергі жасаудан аулақ болуға, сонымен қатар, заңсыз немесе ерікті бақылау әдістерін қолданбауға» шақырады.²²

› **Журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін адам құқықтарының стандарттары артуда**

Ашық, инклюзивті және демократиялық қоғамның болуын халықтың ақпаратқа еркін қол жеткізуінсіз елестету мүмкін емес. Журналистикаға жасалған шабуыл – әркімнің ақпарат алу құқығына жасалған шабуыл. Адам құқықтары жөніндегі халықаралық құқық бойынша мемлекеттер журналистерді қорғауға міндетті. Соңғы онжылдықта бұл мәселе бойынша гендерлік теңдікке байланысты қауіп-қатердің өршіп тұрғанын, соған сәйкес, гендерлік проблемалардың алдын алуға міндеттелген халықаралық құжаттар санының артуы байқалып келеді.

Халықаралық ұйымдар цифрлық дәуірде журналистиканың функцияларын тұжырымдаумен, айқындаумен айналысуда. Жалпы түсініктемеге сәйкес, БҰҰ-ның 2013 жылғы Адам құқықтары жөніндегі комитетінің [34-і отырысында](#): «Журналистік функцияларды кең ауқымды тұлғалар орындайды, соның ішінде кәсіби персонал репортерлар мен сарапшылар, блогерлер, материалдарын баспаға, интернетке жариялайтын тілшілер жатады».²³ Еуропа Кеңесі берген анықтамаға

сәйкес «журналист – журналистикалық қызметпен айналысатын немесе қоғамдық бақылау функцияларын жүзеге асыратын кәсіби білікті маман иесі».²⁴

Соңғы жылдары БҰҰ журналистердің қауіпсіздігін нығайтудың маңыздылығын бірнеше рет мойындады. 2012 жылы БҰҰ АҚК [журналистердің қауіпсіздігі туралы бірінші қарарын](#) қабылдады, онда мемлекеттерді «журналистердің өз жұмыстарын тәуелсіз және негізсіз араласусыз жүзеге асыруы үшін қауіпсіз және қолайлы ортаны құруды ынталандыруға»,²⁵ шақырды, оның ішінде заңнамалық шаралар арқылы, хабардарлықты арттыру, мониторинг жасау және есеп беру, шабуылдарды қоғам тұрғыдан айыптау және осындай шабуылдарды тергеу, қудалау үшін қажетті ресурстарды бөлу сияқты функцияларды жік-жігімен бөліп, журналистердің құқығын қорғау мақсатында бірқатар заңнаманы іске асыру міндеттелді. Бұл қарар қабылданғанға дейін ЮНЕСКО мен Біріккен Ұлттар Ұйымының Қауіпсіздік Кеңесі (БҰҰК) журналистердің қауіпсіздігіне қатысты екі құжат қабылдады.²⁶

2012 жылы БҰҰ Адамгершілік кеңесінің 32/13 резолюциясы қабылданғаннан бері БҰҰ Бас Ассамблеясы (БҰҰГА), БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесі және ЮНЕСКО Бас конференциясы журналистердің қауіпсіздігіне қатысты оннан астам қарар қабылдады. Кейбіреулер журналистердің,²⁷ қауіпсіздігіне баса назар аударады, мысалы, [БҰҰ Бас Ассамблеясының 74/157 2019](#).²⁸ UNHRC 45/17 (2020) қарары мемлекеттерді «жыныстық қудалаудың және басқа да қауіп-қатер түрлерін алдын алу шараларын қабылдауға» шақырады.²⁹ Сонымен қатар, осы қарарлардың орындалу барысы туралы [әртүрлі есептер](#) жарияланды.³⁰ Атап айтқанда, БҰҰ Бас хатшысының журналистердің қауіпсіздігі туралы [2017 жылғы баяндамасы](#) әйел журналистердің қауіпсіздігіне басты назар аударды.³¹ 2020 жылы БҰҰ-ның зорлық-зомбылық жөніндегі арнайы баяндамашысы әйелдерге қарсы, оның

себептері мен салдары, әйел журналистерге қатысты зорлық-зомбылықпен күресу туралы баяндама жариялады.³²

2012 жылы БҰҰ-ның тұңғыш ведомствоаралық стратегиясы әзірленіп, қабылданды. Біріккен Ұлттар Ұйымының Журналистердің [қауіпсіздігі және жазасыздық жөніндегі іс-қимыл жоспары](#) журналистердің қауіпсіздігіне және жазасыздықпен күресуге «гендерлік көзқарасты қабылдауға» шақырады және басқа мүдделі тараптармен бірлесіп БҰҰ-ның осы мәселе бойынша жұмысының негізі болып табылады.³³

Бүкіл әлемде адам құқықтарын қорғау және даму тұрғысынан журналистердің қауіпсіздігі маңызды рөл атқаратындығының тағы бір көрсеткіші – аталмыш өзекті мәселенің Тұрақты даму мақсаттарының (ТДМ) тізіміне енуі. ТДМ 16 «тұрақты даму үшін бейбіт және инклюзивті қоғамдарды ілгерілетуге, барлығының сот төрелігіне қолжетімділігін қамтамасыз етуге және барлық деңгейлерде тиімді, есеп беретін институттарды құруға» бағытталған.³⁴ [16.10.1. аталмыш көрсеткішке](#) сәйкес, «журналистерді өлтіру, ұрлау, із-түссіз ету, негізсіз ұстау және азаптау фактілерінің расталған саны» анықталды.³⁵

2018 жылы ЕҚЫҰ-ға қатысушы мемлекеттер журналистердің қауіпсіздігі мәселесіне арналған алғашқы шешімін қабылдады. ЕҚЫҰ - ға қатысушы барлық 57 мемлекеттің консенсусы негізінде қабылданған [ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің № 3/18 “журналистердің қауіпсіздігі” шешімі](#) қатысушы мемлекеттерді журналистерге жасалған шабуылдардың алдын алу, оларды қорғауды қамтамасыз ету және осындай шабуылдарға кінәлілерді қудалау жөнінде шаралар қабылдауға шақырады. Сонымен қатар, ол «әйел журналистердің өз жұмысына байланысты және әсіресе цифрлық технологияларды қолданумен байланысты қиын жағдайларға тап болуына» алаңдаушылық білдіреді және «әйел журналистердің қауіпсіздігін барынша арттырудың

және олардың тәжірибесі мен мәселелерін тиімді есепке алудың маңыздылығын» атап көрсетеді.³⁶ Аталмыш шешім, сонымен қатар, мемлекеттерді «әйел журналистерге жасалған жыныстық қудалауға, қорлауға, қорқытуға, зорлық-зомбылыққа, соның ішінде цифрлық технологияларды қолдануға байланысты шабуылдарды Жария етуге және сөзсіз айыптауға» шақырады.³⁷ Бұл өз кезегінде, ЕҚЫҰ-ның журналистердің қауіпсіздігі туралы мәселесін қозғайтын алғашқы шешімі болғанымен, ЕҚЫҰ-ның сөз бостандығы, БАҚ бостандығы және Ақпаратқа қол жетімділік,³⁸ саласындағы көптеген стандарттары бар, сонымен қатар журналистердің қауіпсіздігі туралы бірқатар нұсқаулықтар әзірленген.³⁹

› **Кәсіпкерлер адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттарды сақтауға міндетті**

Бірінші кезекте мемлекеттерге бағытталған Адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттар әлеуметтік медиа операторлары сияқты коммерциялық кәсіпорындарға да қатысты, яғни бұл кәсіпорындар адам құқықтарын сақтауға міндетті. [БҰҰ-ның Адам құқықтары аспектісіндегі кәсіпкерлік қызметтің басшылық қағидаттарында](#) кәсіпорындар осы аталған құқықтық қорғауларға міндетті деп айтылады: «адам құқықтарының бұзылуына жол бермеу, тіпті орын алған жағдайда оның салдарын жою, сондай-ақ, олар адам құқықтарының жойылуына әкелетін ситуацияларға тікелей ықпал етпесе де, олардың іскерлік қатынастарының салдарынан, олардың қызметіне, өнімдеріне немесе қызметтеріне тікелей байланысты адам құқықтарының заңнамаға сәйкес сақталуына жағдай жасау қажет».⁴⁰

2019 жылы Халықаралық еңбек ұйымы әр адамның “зорлық-зомбылық пен қудалаудан, соның ішінде гендерлік зорлық-зомбылықтан

және қудалаудан босатылған еңбек саласына” құқығын мойындай отырып, [еңбек зорлық-зомбылығы мен қудалауды жою туралы 190 Конвенциясын](#) қабылдады. Өйткені зорлық-зомбылық пен қудалау теңдік принципіне аса зор қауіп төндіреді. Конвенция ұйым мүшелері зорлық-зомбылық пен қудалауды түп тамырымен жою мақсатында аянбайтынын тағы еске салды.⁴¹

Ескертпелер

- 1 ARTICLE 19, Global Expression Report 2018/19, London, 2019, <https://www.article19.org/xpa-2019/>.
- 2 Сөз бостандығы мен әйелдер теңдігіне қолданылатын халықаралық стандарттар туралы қосымша ақпарат алу үшін ARTICLE 19, Freedom of Expression and Women's Equality: Ensuring Comprehensive Rights Protection. London, 2020.
- 3 UN Universal Declaration of Human Rights, 10 December 1948, <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.
- 4 UN General Assembly, Resolution 2200A (XXI), International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, entry into force: 23 March 1976, Article 49, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>.
- 5 Council of Europe, European Convention on Human Rights, entry into force: 21 September 1970, https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.
- 6 UN Human Rights Committee, General Comment No. 34, Article 19: Freedoms of opinion and expression, CCPR/C/GC/34, 12 September 2011, paragraph 11, <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>.
- 7 Сол жерде.
- 8 4-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.
- 9 6-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз, 50ff параграфы.
- 10 UN Human Rights Committee, CCPR General Comment No. 18: Non-discrimination, 10 November 1989, paragraph 6, <https://www.refworld.org/docid/453883fa8.html>.
- 11 UN General Assembly, Resolution 34/180, Convention on the Elimination of Discrimination against Women, 18 December 1979, entry into force: 3 September 1981, <https://www.ohchr.org/documents/professionalinterest/cedaw.pdf>. See also "Convention on the Elimination of All Forms of Discriminations against Women", UN Women, <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>.
- 12 Committee on the Elimination of Discrimination against Women, "General recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19", CEDAW/C/GC/35, 14 July 2017 https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf.
- 13 Сол жерде.
- 14 UN, Beijing Declaration and Platform for Action, 15 September 1995, https://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/Beijing_Declaration_and_Platform_for_Action.pdf.
- 15 OSCE, Ministerial Council, Decision No. 4/18, "Preventing and Combating Violence Against Women", 7 December 2018, <https://www.osce.org/chairmanship/406019?download=true>.
- 16 "UN experts urge States and companies to address online gender-based abuse but warn against censorship", UN Office of the High Commissioner for Human Rights, news item, 8 March 2017, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21317>.
- 17 UN Human Rights Council, Resolution 32/13, The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet, A/HRC/RES/32/13, 18 July 2016, <https://undocs.org/A/HRC/RES/32/13>.
- 18 Сол жерде.
- 19 4-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.
- 20 UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, A/HRC/29/32, 22 May 2015, <https://undocs.org/A/HRC/29/32>.
- 21 Сол жерде.
- 22 OSCE, Ministerial Council, Decision No. 3/18, "Safety of Journalists", 7 December 2018, <https://www.osce.org/files/f/documents/a/c/462187.pdf>
- 23 6-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз, 44-параграф.

- 24** Council of Europe, Committee of Ministers "Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors", CM/Rec(2016)4, 13 April 2016 https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?Objec-tid=090000016806415d9#_ftn1.
- 25** UN Human Rights Council, Resolution 21/12, "Safety of Journalists", A/HRC/RES/21/12, 9 October 2012, <https://undocs.org/A/HRC/RES/21/12>.
- 26** UNESCO, Resolution 29, "Condemnation of violence against journalists", November 1997, <https://en.unesco.org/sites/default/files/resolution29-en.pdf>. UN Security Council, Resolution 1738 (2006), 23 December 2006, <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1738>.
- 27** "Resolutions on journalists' safety: How does the UN monitor their implementation?", IFEX news item, 22 December 2017, <https://ifex.org/resolutions-on-journalists-safety-how-does-the-un-monitor-their-implementation/>.
- 28** UN Human Rights Council, Resolution 45/17, "The safety of journalists", A/HRC/45/17, 6 October 2020. <https://undocs.org/en/A/HRC/RES/45/18>
- 29** United Nations General Assembly Resolution 74/157, "The safety of journalists and the issue of impunity", adopted on 18 December 2019, <https://undocs.org/A/RES/74/157>.
- 30** 28-ескертпеді келтірілген құжатты қараңыз.
- 31** UN General Assembly, Report of the UN Secretary-General on "The safety of journalists and the issue of impunity", A/72/290, 4 August 2017 <https://undocs.org/A/72/290>.
- 32** UN Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences on Combating violence against women journalists, A/HRC/44/52, 6 May 2020 <https://undocs.org/en/A/HRC/44/52>.
- 33** UN Plan of Action on the Safety of Journalists and the Issue of Impunity, UNESCO, CI-12/CONF.202/6, 2012, <https://en.unesco.org/un-plan-action-safety-journalists>.
- 34** UN Sustainable Development Goals (SDGs), SDG 16: Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels, 2015, <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg16>
- 35** "SDG Indicators Metadata repository", UN Sustainable Development Goals Statistics Division, <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/?Text=&Goal=16&Target=16.10>.
- 36** 234-ескертпеді келтірілген құжатты қараңыз.
- 37** Сол жерде.
- 38** OSCE RfOM, "Commitments: Freedom of the Media, Freedom of Expression, Free Flow of Information, 1975-2017", 4th edition, 2017, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/99565>.
- 39** OSCE RfOM, Publications, collected: [https://www.osce.org/resources/publications?filters=taxonomy_vid_1:\(27\)](https://www.osce.org/resources/publications?filters=taxonomy_vid_1:(27)).
- 40** UN Office of the High Commissioner for Human Rights, Guiding Principles on Business and Human Rights, 2011, https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf.
- 41** International Labour Organization, C 190-Violence and Harassment Convention, 2019, https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C190.

Сөзден іске көшу

Сөзден іске көшу

Негізгі қатысушылар не істей алады

Интернеттегі әйел журналистерді қудалау және теріс пайдалану мәселесін шешу үшін көптеген тараптардың қатысуымен көп деңгейлі тәсіл қажет. Анықтамалық Нұсқаулықтың бұл бөлімінде журналист әйелдердің интернеттегі қауіпсіздігін жақсарту үшін мемлекеттік және мемлекеттік емес субъектілер жүзеге асыра алатын шұғыл шаралар келтірілген. Басты мақсаты - қолданыстағы шаралардың тиімділігін арттыру, сонымен қатар негізгі қатысушыларды жаңа бастамалар көтеруге ынталандыру. Бұл шаралар өзара байланысты мақсатты құруға ықпал етеді, оның аясында әйел журналистер өздерінің кәсіби қызметін қауіпсіз ортада онлайн режимінде жүзеге асыра алады.

Алдағы он тарау мемлекеттік және мемлекеттік емес субъектілерге арналған екі блокқа бөлінген. Анықтамалық нұсқаулықта интернеттегі әйел журналистерді қудалау мен теріс пайдалану мәселелерінің кең ауқымын шешу үшін қабылданатын шаралардың толық тізімі жоқ. Оның орнына, ол әрбір негізгі қатысушыға ең өзекті және мүмкін болатын шаралардың шағын таңдауын ұсынады. Иллюстрация ретінде ұсынылған шаралардың әрқайсысы әр түрлі елдердің қатысушылары ұсынған практикалық мысалдармен бірге жүреді, ал ұсыныстардың әр тізімі пайдалы ресурстардың таңдауымен толықтырылады.

Интернеттегі әйел журналистердің қауіпсіздігін барлық журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету шараларынан бөлек қарастыруға болмайды және бұл мәселені жалпы қоғамдағы гендерлік теңдікке ұмтылусыз шешу мүмкін емес. Басқаша айтқанда, әйелдердің қауіпсіздігі бұқаралық ақпарат құралдарында оларды бүгінгі күнге дейін қол жетімді құқықтармен, мүмкіндіктермен және қорғаумен қамтамасыз ету арқылы арттыруға болады. Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, кейбір ұсынылған шаралар журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету

бойынша бұрыннан бар бастамаларға гендерлік көзқарасты енгізуді көздейді, ал басқалары гендерлік теңдікті қамтамасыз ету бойынша қолданыстағы шараларды кеңейтуге немесе бейімдеуге қатысты.

» **Гендерлік аспектілерді қарастыратын тәсіл**

Интернеттегі әйел журналистерге қатысты қудалау мен теріс қылықтардың жолын кесуге бағытталған кез-келген бастама гендерлік аспектілерді ескере отырып жасалуы керек. Гендерлік теңдік тәсілдері гендерлік нормалар мен қатынастарды іске асырса, гендерлік аспектілерді ескеретін тәсіл гендерлік нормаларды, негізгі рөлі мен қатынастарын есепке алуды және оларға сәйкес әрекет етуді білдіреді, сонымен қатар, аталмыш шаралардың ерлер мен әйелдерге әртүрлі әсер ететінін зерттеп, бағалайды, яғни гендерлік теңдікті қамтамасыз ету үшін сәйкесінше тиісті шараларды қабылдауды білдіреді.

Төменде келтірілген шаралар мен бастамаларды жүзеге асырудың он тәсілі бар:

1. **“Гендерлік бейтарап” гендерлік аспектілерді елемеуді білдіреді.**

Әрбір шешім мен шара, ол заңнамалық акт, оқу бағдарламасы, бюджет немесе басқа құжаттар немесе шаралар болсын, әртүрлі адамдарға, соның ішінде олардың жынысына байланысты әртүрлі әсер етеді.

2. **Гендерлік сәйкестіктің басқа өлшемдерімен де байланысты.**

Гендерлік, адамның жасына, сыныбына, табысына, этникалық тегіне, жыныстық топқа, дініне, мүгедектігіне, нәсіліне және басқа да факторларға сәйкес негізгі құрылымдарды қамтиды, Мысалы, қалалық орта мен ауылдық ортаны салыстыру барысында, өзара байланысын,

айырмашылығын және бір-біріне тәуелді теңсіздік құрылымдарын тудыратын әлеуметтік категорияларды анықтайды. Бұл тәсіл қиылысу деп аталады және оның маңыздылығы сонда, теңсіздіктің әр түрлі адамдарға әр түрлі әсер ететіндігін зерттейді.

3. **Кез келген саладағы, кез келген бағыттағы теңсіздіктерді жою керек.** Әйелдер мен ерлер арасындағы теңсіздіктерді, соның ішінде билік пен құқықтарға байланысты теңсіздіктерді жоюға бағытталған заңнаманы, саясатты және кез келген басқа әрекеттерді әзірлеу, жоспарлау, іске асыру, бақылау және бағалау мәселерін қамтиды.
4. **Бұл тәсілде тек қандай проблема орын алды деген сұраққа ғана емес, сонымен қатар оны қалай жасау керек деген сұраққа да жауап іздеу керек.** Гендерлік аспектілерді қарастыратын тәсіл гендерлік қатынастар мен күштердің арақатынасының контекстке әсер ету дәрежесін ескеріп қана қоймайды, сонымен қатар гендерлік теңдікке мүмкіндік беретін және ықпал ететін инклюзивті, интерактивті және белгілі процесті қамтиды.
5. **Ақпарат-шешімдерді табудың кілті.** Әртүрлі саяси, экономикалық, мәдени және әлеуметтік жағдайларға бейімделген пәрменді жауаптарды әзірлеу үшін жынысы және басқа қиылысатын факторлары бар журналистерге жасалған шабуылдар туралы нақты және жан-жақты деректер қажет.
6. **Әр түрлі пікірлерді тыңдау маңызды.** Әйел журналистердің өз қызметіне байланысты және олардың өміріне әсер ете алатын шешімдерді шұғыл түрде қабылдай алу үшін кең және ашық консультациялар алып, соның ішінде тиісті салалардағы үкіметтік және үкіметтік емес ұйымдармен кеңесуі қажет.

7. **Өзгерістерге қол жеткізу үшін әлеуетті дамыту.** Қызметі журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз етумен байланысты барлық адамдарға гендерлік аспектілерді ескеретін тәсілдермен танысуға мүмкіндік беру қажет. Кең ауқымды және ұзақ мерзімді өзгерістерге қол жеткізу үшін, ең алдымен, ықпалды адамдарға назар аудару керек.

8. **Ресурстардың жеткілікті көлемін бөлу.** Гендерлік аспектілерді қарастыратын тәсілдерді жүзеге асыру үшін адами және қаржылық ресурстардың жеткілікті көлемін бөлу.

9. **Мақсаттарды S. M. A. R. T. орындау.** S. M. A. R. T. деп аталатын тәсіл интернеттегі әйел журналистерге қатысты құдалау мен қиянатқа қарсы бастамалар нақты (ерекше), өлшенетін (өлшенетін), қол жеткізуге болатын (тартылатын), өзекті (релевант) және мерзімге байланысты болуы керек (Time-bound) гендерлік теңдікті қамтамасыз ету және алынған тәжірибені жүйелеу, тиісінше мардымды шараларды іске асыру, сол арқылы болашақ іс-әрекеттердің тиімділігін арттыруға ықпал ететін мақсаттарды жоспарлау.

10. **Әйелдердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі шаралар олардың негізгі құқықтарын шектеуге емес, жүзеге асыруға ықпал етуі тиіс.** Сөз бостандығын шектеуге қабілетті барлық шаралар заңмен белгіленуі, заңды мақсатқа қызмет етуі, демократиялық қоғамда қажет және пропорционалды болуы керек. Әйелдердің кәсіби қызметіне кедергі жасау немесе шектеу олардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге ықпал етпейді.

Мемлекеттік
биліктің
атқарушы
органдары

Ұсынылатын шаралар

1. Әйел журналистер үшін ерекше жағдайларды ескере отырып, журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі ұлттық іс-қимыл жоспарын әзірлеу;
2. Гендерлік аспектілерді ескере отырып, Журналистерді қорғау бойынша шаралар қабылдау;
3. Саясат пен зерттеулер жүргізу мақсатында әйел журналистерге жасалған шабуылдар туралы толыққанды мәліметтер жинау, сондай-ақ шешім қабылдаушылар мен қалың көпшіліктің қатысуын ынталандыруға бағытталған ақпараттық науқандарға жәрдемдесу;
4. Әйел журналистердің қауіпсіздік жағдайы туралы негізгі халықаралық құқық қорғау тетіктерін ақпараттандыру және бұл мәселені сыртқы саяси күн тәртібіне енгізу.

1. Мемлекеттік биліктің атқарушы органдары

Әйел журналистердің қауіпсіздігін арттыру мақсатында саясат пен практиканы жүзеге асыру

Атқарушы билік саясатты тұжырымдау және заңдарды тиімді орындау процестерін құру арқылы мемлекетті басқаруға жауап береді. Бұл тарауда Интернеттегі әйел журналистердің қауіпсіздігін қорғау және жақсарту үшін Президент Әкімшілігі, Үкімет немесе Министрлік басшысы қабылдауы мүмкін бірқатар шаралар көрсетілген. Бұл бөлімде құрылымы мен қызметі жағынан айтарлықтай ерекшеленетін жергілікті өзін-өзі басқару органдары қарастырылмаса да, ұсынылған шаралар олар үшін бірдей маңызды болуы мүмкін. Биліктің атқарушы тармағының құрамына кіретін құқық қорғау органдарының рөлі төртінші тарауда бөлек қарастырылады.

ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің № 3/18 шешімі қатысушы мемлекеттерді «сөз бостандығы мен бұқаралық ақпарат құралдарының бостандығына қатысты, оның ішінде мемлекеттік шекараларға қарамастан ақпарат іздеу, алу және тарату бостандығын құрметтеу, көтермелеу және қорғау арқылы ЕҚЫҰ-да қабылданған міндеттемелерді және олардың халықаралық міндеттемелерін толық көлемде орындауға» шақырады».

› **Әйел журналистер үшін ерекше жағдайларды ескере отырып, журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі ұлттық іс-қимыл жоспарын әзірлеу**

Әйел журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге деген ұмтылыс жоғары мемлекеттік деңгейде сөзбен де, іс жүзінде де көрсетілуі керек. Үкімет мүшелері физикалық зорлық-зомбылық фактілерін ғана емес, сонымен бірге жыныстық зорлық-зомбылық, қорқыту, қоқан-лоққы әрекеттері және басқа да теріс пайдалану жағдайларын, соның ішінде цифрлық технологияларды қолдана отырып, әйел журналистерге жасалған шабуылдарды ашық және біржақты түрде айыптауы керек.¹ шенеуніктер БАҚ-қа жеке үлгі көрсетуге және қорлаудан, қорқытудан немесе қорқытудан, оның ішінде әйел журналистерге қатысты сексистік сөздерді қолданудан аулақ болуға міндетті.

Интернеттегі әйел журналистерге қатысты зорлық - зомбылық, қудалау және теріс пайдалану әлеуметтік теңсіздік мәселесімен және жалпы әйелдерге деген көзқараспен тығыз байланысты. Гендерлік зорлық-зомбылық пен гендерлік стереотиптердің түпкі себептерін жоюға бағытталған саясат әйел журналистердің қауіпсіздігін жақсарту жөніндегі іс-қимыл жоспарымен сүйемелденуі және толықтырылуы тиіс. Бұқаралық ақпарат құралдарында ғана емес, жалпы қоғамдағы әйелдердің мүмкіндіктерін кеңейтуді ынталандыру қажет.

Интернеттегі әйел журналистерді қудалау және қоқан-лоқы жасаудың басты кілтпаны, әлбетте, олардың бұқаралық ақпарат құралдарында қызмет етуімен тікелей байланысты. Журналистердің қауіпсіздігін қорғау үшін әрбір жеке елдің ерекшелігін, мәдениетін, таным-түйсігін түсіну үлкен маңызға ие, сондықтан журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі ұлттық іс-қимыл жоспарын әзірлеудегі маңызды алғашқы қадам - мысалға келтірілген әртүрлі қауіп түрлерінің (физикалық, психологиялық,

цифрлық, құқықтық және экономикалық) әйел журналистерге және олардың ер әріптестеріне әсерін тереңінен зерттеу болып табылады.

Ұлттық іс-қимыл жоспарының түпкі мақсаты гендерлік аспектілерді ескере отырып, журналистердің қауіпсіздігіне қатысты Адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттарды іске асыру бойынша неғұрлым тиімді шараларды әзірлеу болуы тиіс. Бұл гендерлік рөлдердің динамикасын және гендерлік теңдікті бұзатын күштердің арақатынасын өзгерту шараларымен қатар, әйел журналистердің ерекше қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған әрекеттерді әзірлеуді білдіреді.

Нақты қадамдардың бірі журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі ұлттық іс-қимыл жоспарын жүзеге асыру шеңберінде [ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің № 3/18 “журналистердің қауіпсіздігі” шешімі](#) сияқты нақты стандарттар мен міндеттемелерді орындауға қатысты гендерлік аудит жүргізу болып табылады.

Егер елде журналистердің қауіпсіздігін қорғау бойынша қолданыстағы ұлттық іс-қимыл жоспары болса, оны гендерлік аспектілерді көрсету және интернеттегі қудалау мен теріс қылықтарға қарсы шараларды қосу арқылы қайта қарауға болады. Мұндай шаралар интернеттегі қудалау мен теріс қылықтарды анықтау және жолын кесу бойынша оқыту бағдарламаларын әзірлеуді, сондай - ақ әйел журналистерге, әсіресе интернеттегі теріс қылықтарға тап болғандарға арналған қолдау бірлестіктерін, желілер мен форумдарды құруды немесе нығайтуды қамтуы мүмкін.²

Аталған шараларды жүзеге асыру кезінде, гендерлік теңдікті қамтамасыз ету, адам құқықтарын қорғау жөніндегі ұлттық іс-қимыл жоспарлары шеңберінде, сабақтас салалардағы басқа

бастамалармен өзара іс-қимылды жүзеге асыру іспетті алғышарттар басты нысанға алынады.

БҰҰ-ның журналистердің қауіпсіздігін және жазасыздық мәселесін қамтамасыз ету жөніндегі іс-қимыл жоспарына сәйкес БҰҰ құрылымынан тыс әртүрлі ұйымдармен халықаралық, аймақтық және жергілікті деңгейде стратегиялық серіктестік қатынастарды дамыту өте маңызды.³ Әйел журналистерді қудалаумен, теріс пайдаланумен күресу шаралары осы проблемаға тікелей тап болған журналистердің тікелей қатысуымен әзірленіп, жүзеге асырылуы керек – бұл жағдайда әзірленетін шаралар олардың тәжірибесіне негізделеді, ал журналистердің процеске қатысуы өз кезегінде олардың мүмкіндіктерін кеңейтуге және құқықтарын нығайтуға қызмет етеді. Бұл процеске мемлекеттік биліктің барлық тармақтары қатыса алады; тәуелсіз құқық қорғау ұйымдары; БАҚ-ты реттеу және өзін-өзі реттеу органдары; интернет-делдалдар; мемлекеттік, жеке және қоғамдық БАҚ; журналистер қауымдастықтары мен одақтары; азаматтық қоғам топтары; журналистерді даярлау орталықтары мен ғылыми мекемелер; медиа сауаттылық жөніндегі сарапшылар және әйелдер құқық қорғау ұйымдары. Бұл жоспардың негізгі аспектісі-қоғамдық пікірталастарға қатысуына байланысты қауіп-қатерге тап болған журналистерге қолдау көрсету, жергілікті жәбірленушілерге көмек көрсету орталықтары мен сенім қызметтері сияқты қолданыстағы институттарды кеңейту, дамыту және қаржыландыру.

Мысалдар

Ұлттық іс-қимыл жоспарларын интеграциялау: Швецияның ұлттық іс-қимыл жоспарына сәйкес, «сөз бостандығын қорғау: журналистерді, сайланған өкілдерді және мәдениет қайраткерлерін қауіп-қатер мен зұлымдықтан қорғау шаралары» журналистердің

қауіпсіздігін қамтамасыз ету жоспарын ұлттық гендерлік стратегияға біріктіру қажеттілігін тудырып, сот жүйесі сияқты негізгі субъектілердің гендерлік мәселелерді реттеуге күш салуын жоспарлайды.⁴ Бұл жоспардың негізгі аспектісі-қолданыстағы институттарды кеңейту, дамыту және қаржыландыру, қоғамдық пікірталастарға қатысуына байланысты қауіп-қатерге тап болғандарға қолдау көрсету мақсатында жергілікті жәбірленушілерге көмек көрсету орталықтары мен сенім қызметтері сияқты.

Аудит жүргізу: 2018 жылы Амстердам университеті [Нидерландыда сөз бостандығы аудитін](#),⁵ жүргізді. Басты мақсат - Нидерландыдағы журналистер мен басқа да БАҚ өкілдерінің журналистика мен қауіпсіздікті қорғау туралы Еуропа Кеңесінің 2016 жылғы ұсынысының орындалуының нәтижесімен таныс болу болды.⁶ Аталмыш зерттеуде интернеттегі әйел журналистерге қатысты зорлық-зомбылық мәселесін арнайы және бөлек қарастырмаса да, бұл аудит құқықтың қорғалуын тиімді бағалау тәсілінің жақсы мысалы болып табылады.

Журналистерді қорғау мәселелерін саясатты көрсететін құжаттарға қосу: әсерді күшейту мақсатында Журналистерді қорғау мәселелерін гендерлік теңдік пен адам құқықтары саласындағы ұлттық саясатқа немесе осы тақырыпқа байланысты басқа саясатқа енгізуге болады. Мысалы, Хорватияда жүзеге асырылған 2013-2016 жылдар аралығындағы [адам құқықтарын қорғау және көтермелеудің ұлттық бағдарламасы](#) журналистерге қатысты қоқан-лоққы мен зорлық-зомбылық жасағаны үшін кінәлі адамдарды қудалауды күшейту туралы ұсынысты қамтыды.⁷

Дерек көздері

- [ЮНЕСКО журналистерінің қауіпсіздік](#) көрсеткіштері (ЮЖҚК)⁸ Ұлттық деңгейде журналистердің қауіпсіздігін қорғауды бағалау үшін әзірленген бірқатар көрсеткіштер мен есептерді, сондай-ақ гендерлік аспектілерді ескере отырып көрсеткіштерді тәжірибе негізінде қолдану жөніндегі нұсқаулықты қамтиды.⁹ ЮЖҚК Ауғанстанда, Гватемалада, Иракта, Кенияда, Непалда және Пәкістанда қолданылды.
- «БҰҰ-әйелдер» Құрылымы жариялаған [әйелдерге қатысты зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимылдың](#) ұлттық жоспарлары жөніндегі анықтамалық, журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі іс-қимыл жоспарына гендерлік тәсілді интеграциялаудың бастапқы нүктесі бола алатынын айқындай түсті.¹⁰ “БҰҰ-әйелдер” құрылымының тағы бір басылымы - [гендерлік аспектілерді ескеретін тәсілді пайдалана отырып, журналистердің қауіпсіздігін бағалау бойынша ұсыныстарды](#) қамтиды.¹¹

› Гендерлік аспектілерді қамтитын журналистерді қорғау бойынша шараларды қабылдау;

Қауіп-қатерге тап болған журналистерге нақты қорғаныс шараларын шұғыл түрде іске асыруына жағдай жасалуы керек. Журналистерге төнген қауіп-қатерлерге жедел әрекет ету механизмі құдалау объектісін қорғаудың және зорлық-зомбылықтың ықтимал өршуіне жол бермеудің тиімді құралы бола алады. Мұндай тетікті мемлекеттік биліктің қандай да бір органы, мысалы, құқық қорғау ведомствосы немесе Ұлттық қорғау тетігі шеңберінде өкілеттіктері бар ведомствоаралық топ бақылай алады.

Аталмыш механизмдер әдетте физикалық шабуылдар кезінде қолданылғанымен, оларды заңды және психологиялық қолдау көрсету үшін де қолдануға болады, соның ішінде Интернетте қудалау мен теріс пайдалану жағдайында, әсіресе, тиімді.

Зорлық - зомбылық пен жыныстық шабуылдардың, соның ішінде отбасы мүшелеріне қауіп төндіретін жайсыз жайттарды ескере отырып, кез келген шараларды, соның ішінде жылдам әрекет ету тетіктері шеңберінде жүзеге асыру кезінде гендерлік аспектілерді ескеру өте маңызды. Бірінші кезекте шабуылдарды талдау кезінде гендерлік ерекшелікті назарға алу және әйелдерді қауіпсіздікті қамтамасыз етуге жауапты топтардың құрамына қосу қажет. Мысалы, құқық қорғау органдарының әйел қызметкерлеріне шабуыл құрбандарын қорғауды, соның ішінде оларды оққағар ретінде алып жүруді, сондай-ақ әйелдерді «жедел желі» операторы ретінде жұмысқа тартуды тапсыруға болады. Сонымен қатар, қоныс аудару қажет болған жағдайда, шабуылға ұшыраған жекелеген әйелдердің нақты қажеттіліктерін ескере отырып, қауіпсіздікті қамтамасыз ету немесе қолдау шаралары көзделуі тиіс.

Кез-келген жедел әрекет ету немесе қорғаныс механизмі реактивті ғана емес, сонымен қатар алдын-алу шаралары мен шешімдерін де қарастыруы керек. Бұл гендерлік талдаумен біріктірілген журналистерге қатысты тәуекелдер мен қауіптерді бақылаудың онлайн немесе нақты жүйесі болуы мүмкін. Мұндай алдын алу шаралары тенденцияларды анықтауға ықпал етеді және қауіптерге тиімдірек қарсы тұруға мүмкіндік береді. Алдын алу шаралары сонымен қатар барлық қатысушы тараптарға арналған дайындық бағдарламаларын, соның ішінде интернеттегі журналистерге қатысты қудалау мен теріс қылықтарға жауап беру әдістерін үйретуді және әзірлеуді қамтуы мүмкін.

Қорғау шараларының қол жетімділігі мен тиімділігін қамтамасыз ету үшін, оларды жеке журналистің нақты проблемасына бейімдеу керек. Мысалы, әйел журналистерге арнайы операциялар барысында қорғаныс киімдерімен қамтамасыз етілуі тиіс. Немесе қаржылық көмек, психологиялық көмек сияқты шұғыл әрі тиімді тәсілдер бірден іске асырылуы қажет. Бұл өз кезегінде журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз етумен айналысатын мамандар гендерлік аспектілерді ескеретін тәсілдерді жетік меңгеруі тиіс.

Басқару мен қадағалауды жүзеге асыруға әртүрлі мүдделі тараптардың қатысуын қоса алғанда, қорғау тетіктері мен шараларын құрылымдау кең ауқымды білім алуға және есеп беруді қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Мүдделі тараптардың қатарына әйелдер құқығын қорғау ұйымдары мен журналистік ұйымдар кіруі керек.

Қауіпсіздікті қамтамасыз ету шаралары журналистерге қатысты қылмыстарға кінәлі адамдарды қудалаумен және осындай қылмыстар үшін жазасыздықпен күресумен қатар жүруі керек. Нақты шара ретінде атқарушы органдар сөз бостандығына қарсы және журналистерге қатысты қылмыстарға мамандандырылған тәуелсіз мемлекеттік прокурорды тағайындай алады. Тәуелсіз прокурор істерді бақылайды және үйлестіреді; сөз бостандығына қарсы және журналистерге қатысты қылмыстары үшін жазалылардың жазалануын жіті қадағалау; зардап шеккендерге қолдау көрсету іспетті басты міндеттерді орындайды.¹² Мұндай маман гендерлік аспектілерді ескеретін тәсілдермен жақсы таныс болуы керек.

Кейбір елдерде Ұлттық қорғаныс немесе жедел әрекет ету механизмдері жақсы ұйымдастырылған. Дегенмен, Гендерлік шабуылдар, соның ішінде интернеттегі қудалау мен теріс пайдалану салыстырмалы түрде жақында елеулі қауіп сипатына ие болғандықтан,

гендерлік аспектілерді ескеретін тәсілді енгізу үшін қолданыстағы механизмдерді қайта қарау және реформалау қажет болуы мүмкін. Бұл процесс басқа мүдделі тараптармен, соның ішінде мемлекеттік саясаттың гендерлік аспектілері бойынша сарапшылармен және қауіпсіздікті қамтамасыз етуге қолғабыс ету үшін, түрлі шаралар, кеңес беру сияқты алғышарттар жүзеге асырылуы тиіс.

Мысалдар

Ұлттық жедел әрекет ету механизмдерін құру: Италияның ішкі істер департаментінің [«Ufficio Centrale Interforze per la Sicurezza personale»](#) бөлімшесі қылмыстық ұйымдарға қауіп төндіретін журналистерге оққағарларды, брондалған көліктерді және басқа қорғаныс құралдарын ұсына отырып, жедел әрекет ету механизмін басқарады.¹³

Көпжақты топтарды құру: Нидерланды полицияның, прокуратураның, БАҚ-тың және журналистердің осындай шабуылдарға қарсы әрекеттерін үйлестіру мақсатында [агрессияға және журналистерге жасалған шабуылдарға жауап беру үшін көпжақты үйлестіру тобын](#) құрды.¹⁴

Тергеу комиссияларының қызметін ынталандыру: Сербияның ішкі істер министрлігі Ұлттық қауіпсіздік басқармасымен және Журналистер қауымдастығымен бірлесе отырып, 2013 жылы құрылған бұрынғы Югославиядағы соғыс кезінде жасалған журналистерді өлтіруді тергеу жөніндегі комиссияның жұмысын басқарады. Комиссияның 2019 жылғы қызметі нәтижесінде, 1999 жылы серб журналисін өлтірген қылмыскер сотталды. Аталмыш комиссия нәтижесі интернеттегі әйел журналистерді құдалау және теріс пайдалану мәселелерімен тікелей айналыспаса да, бұл әртүрлі мүдделі тараптардың бірлескен жұмыс тәжірибесі мен қадағалауын тиімді пайдаланудың озық үлгісі болып табылады.¹⁵

Аймақтық жедел әрекет ету тетіктерін қолдау: 2020 жылы Еуропалық Одақ (ЕО) күнделікті қызметін азаматтық қоғам ұйымдарының тобы басқаратын журналистерді [БАҚ бостандығының бұзылуынан қорғау үшін жедел әрекет](#) ету механизмін құруды қолдады.¹⁶ Құқық қорғаушылар үшін қазірдің өзінде механизм бар [ProtectDefenders.eu](#), оған сонымен қатар ҰЕҰ құқық қорғау консорциумы басқаратын журналистер KIPEDİ¹⁷.

Ұлттық қорғаныс тетіктерін құру: Колумбия әйелдер құқығын қорғау ұйымдарының, Үкіметтің және халықаралық ұйымдардың өкілдерінен тұратын әйелдерді қорғау жөніндегі арнайы комитетті қамтитын, журналистерді қорғаудың ұлттық механизмін құрған әлемдегі бірінші ел болды. «БҰҰ-әйелдер». Комитет мүшелері әр істі гендерлік призма арқылы талдайды, аталмыш жағдайға байланысты тұщымды жауап беруге мүмкіндік береді.¹⁸ 2012 жылы Журналистерді қорғау бағдарламасы құрылғаннан кейін он екі жыл өткен соң, Колумбия Үкіметі қауіп-қатерді жою туралы хаттаманы енгізді.

Арнайы прокурорлар тағайындау: 2006 жылы Мексикада алғаш рет сөз бостандағына қарсы, әсіресе журналистерге шабуылға қатысты істер бойынша арнайы прокурор тағайындалды.¹⁹

Дерек көздері

- [Адам құқықтары жөніндегі кеңестің \(БҰҰ МӨСШК\) оның 24/2 арнайы баяндамасында](#) журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету саласындағы мемлекеттік және мемлекеттік емес субъектілердің озық тәжірибесінің мысалдары жинақталған.²⁰
- Еуропа Кеңесі (СЕ) кейбір елдерде журналистердің қауіпсіздігі бойынша СЕ стандарттарын жүзеге асырудың нақты мысалдарын қамтитын [“журналистерді және басқа БАҚ өкілдерін қорғау шаралары”](#) деп аталатын журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша бірқатар ұсыныстар мен мысалдарды жариялады.²¹
- [Журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі бірқатар тетіктермен](#) «International Media Support» атты “журналистиканы қорғау”²² үкіметтік емес ұйымының Жарияланымдар сериясынан танысуға болады; осы серияның жариялануының бірі әйел журналистердің тікелей қауіпсіздігіне арналған.²³
- [Бұқаралық ақпарат құралдарының бостандығына](#) жедел әрекет ету бастамасы ЕО-ға мүше мемлекеттер қабылдаған қорғау шараларын таңдау және кандидат елдер.²⁴
- Палермо университеті Колумбия, Мексика және Гватемаладегі жағдайға қатысты есебінде осы аталған елдерде журналистердің қауіпсіздігіне қатысты механизмдердің тиімділігі мен институционалды құрылымдары туралы сараптама жүргізді.²⁵

› **Саясатты әзірлеу және толық ақпарат негізінде зерттеулер жүргізу мақсатында, сондай-ақ шешім қабылдаушылар мен жұртшылықтың қатысуын ынталандыруға бағытталған ақпараттық науқандарға жәрдемдесу мақсатында әйел журналистерге жасалған шабуылдар туралы деректерді жинау**

Саясаткерлер, БАҚ қызметкерлері, азаматтық қоғам топтары және жалпы жұртшылық мәселенің ауқымы және оның журналистік кәсіпке, сөз бостандығына және ақпаратқа еркін қол жеткізуге әсері туралы толық түсінікке ие болған жағдайда ғана Интернеттегі әйел журналистерге қатысты қудалау мен теріс қылықтарға қатаң ден қою шаралары қабылдануы мүмкін. Ол үшін сандық және сапалық деректерді жинау, талдау және зерттеу қажет.²⁶

Алдымен деректерді жынысы бойынша, сондай-ақ басқа қиылысу факторлары бойынша жинау керек. Мұндай деректер әдістердің күрделілігі мен әртүрлілігін ескере отырып шешім қабылдау үшін қажет зорлық-зомбылықтың әйелдерге әсері, сондай-ақ қоғамның белгілі бір топтарына қатысты құрылымдық зорлық-зомбылықты қолдану әдістерін түсіну.

Зерттеудің кейбір негізгі бағыттары теріс пайдаланудың әртүрлі формаларын анықтауға және Интернеттегі шабуылдардың ауырлығын және олардың әйел журналистердің құқықтары мен олардың қызметіне әсерін бағалауға мүмкіндік беретін мәліметтер жинауды қамтиды. Әйелдер кездесетін кедергілер мен тәуекелдерді анықтау және олардың ер әріптестері кездесетін кедергілер мен тәуекелдерден айырмашылықтарын түсіну саясатты және басқа да дәлелді жауаптарды әзірлеуге негіз болады.

Ең дұрысы, деректерді жинау Ұлттық статистикалық органдармен, университеттермен, ұлттық құқық қорғау мекемелерімен және азаматтық қоғам топтарымен бірлесіп жүргізілуі керек, бұл ең дәл және тәуелсіз ақпарат алуға мүмкіндік береді және жеке өмірге қол сұғылмаушылық құқығын қамтамасыз етеді.²⁷ Ұлттық субъектілерден басқа, жиналған деректер Халықаралық механизмдер үшін пайдалы болуы мүмкін. Мысалы, индикатордың жүзеге асырылу барысына ерікті ұлттық шолулар 16.10.1. Тұрақты даму саласындағы мақсаттар (ТДМ) үкіметтерге өз елдеріндегі журналистерге жасалған шабуылдардың санын көрсету туралы талапты қамтиды.²⁸

Деректерді жинау сонымен қатар Интернеттегі құдалау мен теріс пайдалану тек әйел журналистерге шабуыл жасау ғана емес, сонымен қатар сөз бостандығы мен БАҚ бостандығына қол сұғу және әр адамның жалпы қоғамдағы ақпаратқа қол жеткізу құқығына қауіп төндіретінін көрсете отырып, белсенді ақпараттық науқандарға ықпал етуі мүмкін.²⁹

Ақпараттық-ағартушылық қызмет қоғамдағы проблеманы түсінуді жақсартуға бағытталған тағы бір маңызды қадам болып табылады. Білім беру органдары әлеуметтік желілерді және қазіргі заманғы үрдістерді пайдалану мәселелерін оқу бағдарламаларына немесе медиа сауаттылықты арттыру бағдарламаларына енгізе алады, сондай-ақ қоғамда медиа және цифрлық сауаттылықты арттыратын ересек халықты оқыту және бейресми білім беру бағдарламаларын әзірлеп, іске асыра алады. Бұл тәсіл барлығына, соның ішінде әйел журналистерге де қауіпсіз орта құруға ықпал етуі мүмкін.

Халықтың хабардарлығын арттыру стратегиясы шеңберінде мемлекеттік билік өкілдері жария мәлімдемелер жасауы керек, оның ішінде бұл қолайлы болған кезде, әлеуметтік желілерде жариялап, интернеттегі теріс қылықтарға тап болған журналистерге қолдау білдіріп, азаматтардың

назарын журналистиканың рөліне және әйел журналистерге жасалған шабуылдардың қоғамға кері әсеріне аудару үшін іс-шаралар ұйымдастыруы керек. жалпы. Дүниежүзілік баспасөз бостандығы күні (3 мамыр), журналистерге қарсы қылмыстар үшін жазасыздықты тоқтату күні (2 қараша), Халықаралық әйелдер күні (8 наурыз) және әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықты жою үшін күрес күні (25 қараша) сияқты халықаралық мерейтойлық күндер осындай шараларды жүзеге асыруға жақсы негіз болып табылады.

Мысалдар

Құқық бойынша сарапшылар тобын құру: Ұлыбританияда журналистердің қауіпсіздігі саласында саясат пен заңнаманы әзірлеу үшін зерттеуге арналған [жоғары деңгейдегі тәуелсіз сарапшылар тобы](#) құрылды.³⁰ 2020 ақпан айында жарияланған топтың алғашқы [есебі журналистерді қорғау үшін мақсатты санкцияларды](#) қолдануға арналған.³¹

Медиа сауаттылық бағдарламаларын әзірлеу: Еуропалық комиссияның Еуропалық аудиовизуалды обсерваториясы үшін ұлттық сарапшылар дайындаған есепте 2010 жылдан бастап ЕО-ға мүше мемлекеттерде жүзеге асырылған [547 медиа сауаттылық](#) жобасы туралы хабарланды. Осы жобалардың 403-В қатысушыларға сыни тұрғыдан ойлауға байланысты медиа сауаттылық дағдылары, ал 385 жобада бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалану дағдылары үйретілді.³²

Финляндия ресми және бейресми оқу орындарына, бұқаралық ақпарат құралдарына және басқа да субъектілерге бағытталған және баспа және электрондық БАҚ пен әлеуметтік желілердің

жұмыс принциптерімен танысуға бағытталған ұлттық саясат жүргізеді.³³

› **Әйел журналистердің қауіпсіздік жағдайы туралы негізгі халықаралық құқық қорғау тетіктерін ақпараттандыру және бұл мәселені сыртқы саяси күн тәртібіне енгізу**

Мемлекеттер мемлекетаралық ұйымдарға (ММҰ) қатысу арқылы журналистер қауіпсіздігінің халықаралық стандарттарын әзірлеуде сындарлы рөл атқара алады. Олар осы ұйымдар қабылдаған көптеген қарарларға, ұсыныстарға және мәселелерді шешуге әйел журналистердің қауіпсіздігі, сондай-ақ гендерлік аспектілерді ескеретін неғұрлым тұрақты тәсілдері туралы ұсыныстармен шығу керек.

Мемлекеттер сондай-ақ әйелдерге қатысты кемсітушілікті жою жөніндегі БҰҰ Комитеті немесе әйелдердің жағдайы жөніндегі БҰҰ комиссиясы (БҰҰ ҚКЖ) сияқты гендерлік теңдік мәселелерімен айналысатын тиісті халықаралық шарттық органдардың жұмысына белсенді қатыса алады және олармен өзара іс-қимыл жасай алады. Басқа нәрселермен қатар, Комиссия Бейжің декларациясы мен медиа индустриядағы әйелдерді ілгерілетудің және медиа-контенттегі гендерлік мәселелерді есепке алудың маңыздылығын мойындайтын іс-қимыл платформасының орындалу барысын бақылайды.³⁴

Мемлекеттердің есеп беру тұрғысынан маңызды міндеттемесі халықаралық стандарттардың сақталуы туралы есеп беру міндеттемесі болып табылады. Жақсы орнатылған есеп беру мақсаттарға жету

немесе міндеттемелерді орындау барысын бағалауға мүмкіндік береді, сонымен қатар трендтерді, соның ішінде жазасыздық деңгейлерін және озық тәжірибелерді құжаттау құралы ретінде қызмет етеді. Деректер жинаумен және зерттеулермен айналысатын үкіметтік емес ұйымдармен ынтымақтастықта мемлекеттер төменде сипатталған тетіктерге қатыса отырып, әйел журналистерге қатысты зорлық-зомбылыққа қатысты өздерінің Ақпараттық материалдарының саны мен сапасын одан әрі арттыра алар еді.

Механизмдердің мысалдары

- БҰҰ-ның [Әмбебап мерзімді шолуы \(UPR\)](#).³⁵ УПО процесі шеңберінде үкіметтер өз еліндегі адам құқықтарының жағдайы туралы есеп беруге міндетті, содан кейін БҰҰ ҚКП мүшелері оны жақсартуға бағытталған шараларға қатысты ұсыныстар береді. Бұл процесс барлық мемлекеттерге журналист әйелдердің қауіпсіздігін интернетте және одан тыс жерлерде бірқатар басым мәселелерге шығаруға тамаша мүмкіндік береді.
- Сондай-ақ мемлекеттер БҰҰ ҚКП мен БҰҰ Бас хатшысының БҰҰ ҚКП мен БҰҰ Бас Ассамблеясының (БҰҰ АА) журналистердің қауіпсіздігі туралы қарарларының орындалуы туралы тұрақты [баяндамалары](#) үшін ақпарат бере отырып, әйел журналистердің алдында тұрған проблемаларға назар аудара алады.³⁶
- БҰҰ ҚКП арнайы рәсімдері, атап айтқанда, пікір бостандығы мен олардың еркін білдіру құқығын көтермелеу және қорғау мәселесі бойынша арнайы баяндамашылар және мандаттары әйел журналистерге қатысты зорлық-зомбылық мәселесін қамтитын басқа да органдар жариялайтын [тақырыптық баяндамаларға, хабарламаларға және шұғыл шақыруларға](#) да қатысты болып табылады.³⁷

- ТДМ-ға қол жеткізу жоспарындағы нәтижелерге байланысты әзірленген [ерікті ұлттық шолулар](#) бойынша, атап айтқанда ТДМ 5 (гендерлік теңдікті қамтамасыз ету және әйелдердің құқықтары мен мүмкіндіктерін кеңейту) және ТДМ 16 (бейбіт, әділ және инклюзивті қоғам құру), оларға мемлекеттер жынысы бойынша бөлінген журналистердің қауіпсіздігі туралы деректерді енгізуге міндетті.³⁸
- ЮНЕСКО-ның журналистерді өлтіру істері бойынша сот процестерінің ақпарат беру туралы талабына жауап ретінде, [ЮНЕСКО Бас директорының «журналистердің қауіпсіздігі және жазасыздық мәселесі туралы»](#) баяндамасы сөз бостандығын қорғау міндеттеріне кіретін БҰҰ-ның осы бөліміне журналистердің қауіпсіздігіне әсер ететін тенденцияларды бақылауға рұқсат беретіндігін деп басып айтты.³⁹ Сонымен қатар, ЮНЕСКО өздеріне арналған материалдардың кең спектрін жинайтынын тағы да нақтылай түсті. Интернеттегі әйел журналистерді құдалау туралы ақпаратты қамтитын «сөз бостандығы мен БАҚ-ты дамыту саласындағы [элементтік тенденциялар туралы» баяндама.](#)⁴⁰ Деректерді ұсынумен қатар, мемлекеттер осы баяндамалардағы қорытындылардың таралуына ықпал ете алады.
- Еуропа Кеңесіне мүше мемлекеттер, журналистердің қауіпсіздігін қорғауға бағытталған Еуропа Кеңесінің платформасы жариялаған хабарламаларға тиісінше жауап беруі керек, оның басты міндеттері: журналистердің қатысуымен болған жекелеген оқиғаларды бақылау және мемлекеттер тарапынан жауап әрекеттерін сұрау.⁴¹
- [“Ашық үкімет” серіктестігі](#), [Интернеттегі Бостандық коалициясы](#), [Демократия қауымдастығы](#) және [БАҚ бостандығы коалициясы](#) сияқты көпжақты бастамалар әйел журналистердің интернеттегі қауіпсіздігі туралы Саяси пікірталастарды ілгерілету үшін тиімді форум бола алады.

Осы халықаралық тетіктерден басқа, басқа елдердегі дипломатиялық өкілдіктерді қоғамдық іс-шараларды насихаттауға, мәлімдемелер жариялауға және журналист әйелдердің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған жергілікті немесе аймақтық бастамаларды қолдауға жұмылдыруға болады. Қауіп-қатерге тап болған әйел журналистерге көмектесудің тағы бір маңызды тәсілі-олардың виза беру туралы өтініштерін қанағаттандыру және оларға жеңілдетілген процедура бойынша баспана беру.

Мысалдар

Журналистердің қауіпсіздік мәселелерін әмбебап мерзімді шолуларға (ҚББ) қосу: 2019 жылғы қыркүйектегі жағдай бойынша ҚББ ұсынған 84 мемлекеттің 43-і өз ұсыныстарына журналистердің қауіпсіздігі мәселесін енгізді. Қырғызстан, Черногория, Ресей Федерациясы және Түрікменстан журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша ұсыныстар алған ЕҚЫҰ-ға қатысушы мемлекеттердің қатарында болды. Осы мәселе бойынша белсенді сөйлеген қатысушы мемлекеттердің ішінде ең белсендісі Чехия, одан кейін Австрия, Канада, Франция, Литва және Норвегия болды. Мысалы,⁴² Словения Мексикаға журналистердің қауіпсіздігі мәселелерін шешуде гендерлік аспектілерді ескеруді ұсынды.

Мемлекетаралық бейресми топтар: мемлекетаралық бастамалар аясында бірнеше мемлекет осы мәселеге назар аудару үшін күш біріктіру мақсатында журналистердің қауіпсіздігі бойынша бейресми топтар құрды. Мұндай бейресми топтар БҰҰ жанынан Женевада және Нью-Йоркте, ЮНЕСКО мен ЕҚЫҰ жанынан құрылды.⁴³ қарарлар мен басқа да саяси әрекеттерді орындау жөніндегі күш-жігерін үйлестіруден басқа, бұл топтар түрлі іс-шаралар өткізеді. Мысалы, 2019 жылы ЮНЕСКО-ның журналистердің қауіпсіздігі жөніндегі

Достар тобы әйел журналистерді желіде құдалау мәселесіне арналған конференция ұйымдастырды.⁴⁴ сол жылы Нью-Йорктегі Біріккен Ұлттар Ұйымының Достар тобы журналистердің қауіпсіздігі мен ТДМ-ға қол жеткізу мәселелеріне арналған іс-шара өткізді.

Бағдарламалық мәлімдемелерді жариялау: 2018 және 2019 жылдары ЕҚЫҰ - ның журналистердің қауіпсіздігі жөніндегі бейресми Достар тобы әйел журналистерге қатысты зорлық-зомбылыққа қатысты алаңдаушылықтарын білдіретін мәлімдемелер жасады.⁴⁵

Ресурстар

- БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі Жоғарғы комиссарының басқармасы БҰҰ-ның адам құқықтарын қорғау жүйесі жариялаған адам құқықтары саласындағы ұсынымдар орналастырылған [ақпараттық базаға](#) ие, бұл мемлекеттік саясатты әзірлеуге үлкен көмек болып табылады.⁴⁶
- [“Жазасыздықты тоқтату: БҰҰ-ның журналистердің қауіпсіздігі жөніндегі стандарттарын сақтау”](#) атты баяндамасында “Артикль 19” құқық қорғау ұйымы журналистердің қауіпсіздігі саласындағы ең жаңа стандарттарды, соның ішінде интернеттегі және Өмірдегі әйел журналистерге қатысты зорлық-зомбылыққа қарсы ұсыныстарды жинақтайды⁴⁷. Баяндама тарауларының бірі журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз етудің гендерлік аспектілерін ескеретін тәсілдерге арналған.
- “Ашық үкімет” серіктестігіне қатысатын мемлекеттер коалициясы [“Азаматтық кеңістік: белсенділер мен журналистерді қорғау”](#) атты

жаһандық баяндама дайындады, онда журналистердің қауіпсіздігін қорғау үшін мемлекеттер қолданатын озық тәжірибелердің бірқатар мысалдары келтірілген.⁴⁸

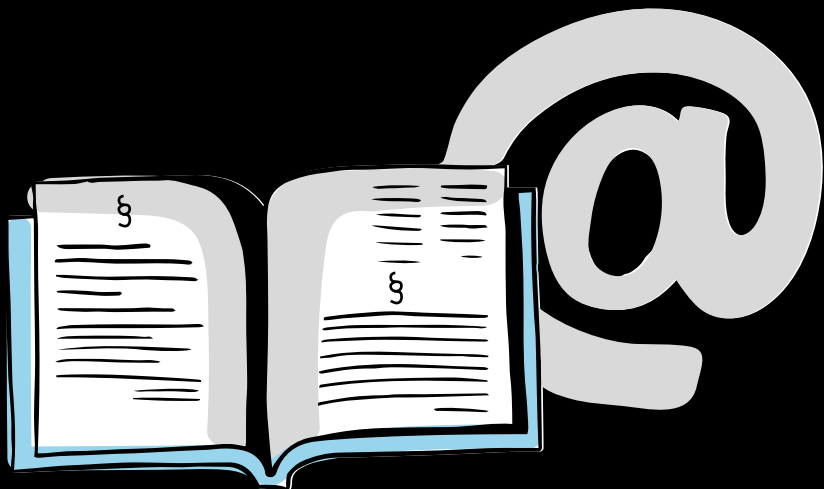
- Еуропалық Одақ [Media4Democracy](#) бастамасы шеңберінде БАҚ бостандығының алдында тұрған проблемаларды тереңірек түсіну және сөз бостандығына жәрдемдесу мақсатында бүкіл әлем бойынша өз делегацияларының қызметіне қолдау көрсетеді. Осы бастама аясында ЕО журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған шараларға қатысты техникалық ұсыныстарды қамтитын ЕО делегацияларына арналған анықтамалық: [“Журналистерді қорғау, сөз бостандығын қорғау”](#) атты мақаласын жариялады.⁴⁹
- Демократиялықоғамдастық [“дипломатиялықмиссияқызметкерлеріне арналған журналистердің қауіпсіздігі жөніндегі нұсқаулықты”](#) жариялады, онда журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша нақты іс-шаралар қарастырылған, мысалы, билікпен және журналистермен тұрақты диалог жүргізу; қажет болған жағдайда жедел қолдау көрсету; журналистердің немесе журналистерге шабуыл жасаған адамдардың сот процестерін бақылау; және жол жүру құжаттары мен құжаттарын рәсімдеу виза.⁵⁰
- Еуропалық Парламенттің азаматтық бостандықтар, сот төрелігі және ішкі істер комитеті басшылықты жариялады [“ЕО-дағы журналистердің қауіпсіздігі және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес”](#), онда Еуропалық Одақтағы журналистерге жасалған шабуылдарға қарсы іс-қимыл жөніндегі әртүрлі нормативтік және өзге де шаралар туралы ақпарат қамтылған.⁵¹

Ескертпелер

- 1 OSCE, Ministerial Council Decision No. 3/18, “Safety of Journalists”, 7 December 2018, <https://www.osce.org/files/f/documents/a/c/462187.pdf>
- 2 Elisabeth Witchel, “Shared responsibility: Safeguarding press freedom in perilous times”, International Media Support (IMS), 2020, <https://www.mediasupport.org/publication/shared-responsibility-safeguarding-press-freedom-in-perilous-times/>
- 3 UNESCO, UN Plan of Action on the Safety of Journalists and the Issue of Impunity, CI-12/CONF.202/6, 2012, <https://en.unesco.org/un-plan-action-safety-journalists>.
- 4 “Defending Free Speech - measures to protect journalists, elected representatives and artists from exposure to threats and hatred”, Swedish Ministry of Culture, 2018, <https://www.government.se/4990f9/contentassets/bd181f7b0f4640e7920807d110b3c001/action-plan-defending-free-speech.pdf>. Fojo Media Institute, help-desk for journalists, <https://fojo.se/verktyg-for-journalister/demokratijouren/help-desk/>.
- 5 “Audit of freedom of expression in the Netherlands”, University of Amsterdam, Institute for Information Law, 2018, <https://www.ivir.nl/projects/auditoffreedomofexpression/>.
- 6 Council of Europe, Committee of Ministers, “Recommendation No. 4 on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors”, CM/Rec(2016)413, April 2016, https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/committee-of-ministers-adopted-texts/-/asset_publisher/aDXmrolQvvsU/content/recommendation-cm-rec-2016-4-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-on-the-protection-of-journalism-and-safety-of-journalists-and-other-media-.
- 7 “Violence, threats and pressures against journalists and other media actors in the EU”, Contribution to the second Annual Colloquium on Fundamental Rights, European Union Agency for Fundamental Rights, November 2016, [https://ec.europa.eu/information_society/news-room/image/document/2016-47/ fra_threats_and_pressures_paper_19751.pdf](https://ec.europa.eu/information_society/news-room/image/document/2016-47/fra_threats_and_pressures_paper_19751.pdf).
- 8 “Journalists’ Safety Indicators: National Level; based on the UNESCO’s Media Development Indicators”, UNESCO, 2015, <https://en.unesco.org/themes/safety-of-journalists/journalists-safety-indicators>.
- 9 UNESCO, Applying UNESCO’s Journalists’ Safety Indicators (JSIs): A practical guidebook to assist researchers, 2015, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260894>.
- 10 UN Women, Handbook for National Action Plans on Violence against Women, 2012, <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2012/7/handbooknationalactionplansonvaw-en%20pdf.pdf?la=en&vs=1502>.
- 11 UN Women, How to Manage Gender-Responsive Evaluation, UN Women Independent Evaluation Office, 2015, <https://genderevaluation.unwomen.org/-/media/files/un%20women/gender%20evaluation/handbook/evaluationhandbook-web-final-30Apr2015.pdf?la=en&vs=4246>.
- 12 БҰҰ-ның пікір бостандығы және оларды білдіру мәселелері жөніндегі Арнайы баяндамашысы, ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы мәселелері жөніндегі өкілі, Америка мемлекеттері ұйымының (ОАҒ) пікір білдіру бостандығы мәселелері жөніндегі Арнайы баяндамашысы және Африканың адам және халықтар құқықтары жөніндегі комиссиясының (АКЧПР) пікір білдіру және Ақпаратқа қол жеткізу мәселелері жөніндегі Арнайы баяндамашысы, “ қылмыстар туралы бірлескен декларация сөз бостандығына қарсы”, 25 маусым 2012 жыл, , <https://www.osce.org/representative-on-free-dom-of-media/91595>.
- 13 Alberto Spampinato, Italy: So Much Mafia, So Little News, European Center for Media and Freedom and Osservatorio Balconi e Caucaso, 2018, <https://adobeindd.com/view/publications/4fd5ff1c-0f8c-4186-9565-dd3217e63b28/bndf/publication-web-resources/pdf/ECPMF-FFM-Italy.pdf>.
- 14 Presveilig, Steering Group on Aggression and Violence against Journalists, <https://www.persveilig.nl/>.

- 15 "Serbia: Commission to solve wartime journalists' murders expanded", European Federation of Journalists, <https://europeanjournalists.org/blog/2018/08/09/serbia-commission-to-solve-wartime-journalists-murders-expanded/>.
- 16 Media Freedom Rapid Response, <https://www.mfrr.eu/>.
- 17 ProtectDefenders.eu, <https://www.protectdefenders.eu>.
- 18 Unidad Nacional de Protección, <https://www.unp.gov.co/>.
- 19 "Conoce a la Fiscalía Especial para la Atención de Delitos cometidos contra la Libertad de Expresión", Fiscalía General de la República, 2019, <https://www.gob.mx/fgp/documentos/conoce-a-la-fiscalia-especial-para-la-atencion-de-delitos-cometidos-contra-la-libertad-de-expresion>.
- 20 Human Rights Council, Report on its 24th session, A/HRC/24/2, 24 January 2014, <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session24/Pages/ListReports.aspx>.
- 21 Peter Noorlander, "Taking Action to Protect Journalists and Other Media Actors: Artificial Intelligence – Intelligent Politics Challenges and opportunities for media and democracy", Background Paper for the Council of Europe Ministerial Conference 2020, <https://rm.coe.int/cyprus-2020-safety-of-journalists/168097fa83>.
- 22 "New global study documents best practices on the safety of journalists", IMS news item, 30 October 2019, <https://www.mediasupport.org/new-global-study-documents-best-practices-on-the-safety-of-journalists/>.
- 23 Silvia Chocarro, "The safety of women journalists: Breaking the cycle of silence and violence", IMS Defending Journalism book series, International Media Support, October 2019, <https://www.mediasupport.org/publication/the-safety-of-women-journalists/>.
- 24 Media Freedom Rapid Response, "Protecting Journalists and Media Workers: Good Practice", 2020, <https://www.mfrr.eu/wp-content/uploads/2020/06/MFRR-UK-Recommendations-Good-Practice.pdf>.
- 25 Natalia Torres and Eduardo Bertoni, Institutional Design and Effectiveness of the Agencies Charged with Protecting Journalists and Investigating Crimes against the Press: Mexico, Colombia and Guatemala: Universidad de Palermo, 2012, <https://www.palermo.edu/cele/cele/pdf/english/Internet-Free-of-Censorship/Institutional-Design.pdf>.
- 26 1-ші ескертуде келтірілген құжатты қараңыз.
- 27 OSCE RFoM, "Recommendations following the Expert Meeting New Challenges to Freedom of Expression: Countering Online Abuse of Female Journalists", 17 September 2015, <https://www.osce.org/fom/193556?download=true>.
- 28 UN Sustainable Development Goals (SDGs), SDG 16: Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels, 2015, <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg16>.
- 29 "New Challenges to Freedom of Expression: Countering Online Abuse of Female Journalists", OSCE RFoM, 2016, <https://www.osce.org/fom/220411?download=true>.
- 30 "IBAHRI Secretariat to the High Level Panel of Legal Experts on Media Freedom", International Bar Association, <https://www.ibanet.org/IBAHRISecretariat.aspx>.
- 31 International Bar Association, IBAHRI Secretariat to the High Level Panel of Legal Experts on Media Freedom, Report on the Use of Targeted Sanctions to Protect Journalists, <https://www.ibanet.org/Document/Default.aspx?DocumentUid=1734a793-fd31-452d-84ca-b85efc4af744>.
- 32 Martina Chapman, "Mapping of media literacy practices and actions in EU-28", Council of Europe, European Audiovisual Observatory, 2016, p. 28 and 39, <https://rm.coe.int/1680783500>.
- 33 Robert Tomljenovic, "Regulatory Authorities for Electronic Media and Media Literacy - Comparative analysis of the best European practices", Council of Europe, 2018, <https://rm.coe.int/regulatory-authorities-for-electronic-media/1680903a2a>.
- 34 UN, Beijing Declaration and Platform for Action, 15 September 1995, https://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/Beijing_Declaration_and_Platform_for_Action.pdf.

- 35** “Universal Periodic Review”, United Nations Human Rights Council, <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/upr/pages/uprmain.aspx>.
- 36** “Resolutions on Journalists’ Safety: How Does the UN Monitor their Implementation?”, IFEX news item, 22 December 2017, <https://ifex.org/resolutions-on-journalists-safety-how-does-the-un-monitor-their-implementation/>.
- 37** “Special Procedures of the Human Rights Council”, UN Human Rights, <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/sp/pages/welcomepage.aspx>.
- 38** “Voluntary National Reviews Database”, UN Sustainable Development Knowledge Platform, <https://sustainabledevelopment.un.org/vnrs/>.
- 39** UNESCO, Director-General’s Report on the Safety of Journalists and the Danger of Impunity, 2018, <https://en.unesco.org/themes/safety-journalists/dgreport>.
- 40** “World Trends in Freedom of Expression and Media Development”, UNESCO, <https://en.unesco.org/world-media-trends>.
- 41** “Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists”, Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/media-freedom>. Austria, Canada, Denmark, Estonia, France, Germany, Greece, Latvia, Lithuania, Montenegro, the Netherlands, Norway, Sweden, the United Kingdom, and the United States of America.
- 42** UNESCO, Intensified attacks, new defences: developments in the fight to protect journalists and end impunity, In Focus edition of the World Trends in Freedom of Expression and Media Development, Paris, 2019, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000371487>.
- 43** “OSCE delegations establish a Group of Friends on Safety of Journalists”, US Mission to the OSCE news item, 23 April 2018, <https://osce.usmission.gov/osce-delegations-establish-a-group-of-friends-on-safety-of-journalists/>. “Groups of Friends on the Safety/Protection of Journalists publish joint statement on safety of journalists and access to information during the COVID-19 pandemic”, UNESCO news, 14 April 2020, <https://en.unesco.org/news/groups-friends-safe-typrotection-journalists-publish-joint-statement-safety-journalists-and>.
- 44** “UNESCO Conference tackles online harassment of female journalists”, UNESCO news item, 12 June 2019, <https://en.unesco.org/news/unesco-conference-tackles-online-harass-ment-female-journalists>.
- 45** 2020 жылғы жағдай бойынша ЕҚЫҰ-ға мүше келесі мемлекеттер достар тобына кіреді: ЕҚЫҰ журналистердің қауіпсіздігі мәселесі бойынша: Австрия, Канада, Дания, Эстония, Франция, Германия, Греция, Латвия, Литва, Черногория, Нидерланды, Норвегия, Швеция, Біріккен Корольдік және Америка Құрама Штаттары Апенука.
- 46** Universal Human Rights Index, <https://uhri.ohchr.org/>.
- 47** ARTICLE 19, “Ending Impunity: Acting on UN Standards on the Safety of Journalists,” 2019, <https://www.article19.org/wp-content/uploads/2019/11/SOJ-Web.pdf>.
- 48** “Defending Journalists and Activists”, Open Government Partnership, <https://www.opengovpartnership.org/policy-area/defending-journalists-and-activists-expression/>.
- 49** Media4Democracy, Handbook for EU delegations: “Protecting the safety of journalists, protecting freedom of expression”, 2020, <https://media4democracy.eu/wp-content/uploads/2020/07/Fi-nal-M4D-Safety-of-Journalists-Handbook.pdf>.
- 50** Community of Democracies, “Toolkit: On the Safety of Journalists for the Personnel of the Diplomatic Missions”, March 2017, <https://community-democracies.org/app/uploads/2018/06/Toolkit-Safety-of-Journalists-1-1.pdf>.
- 51** Tarlach McGonagle, Safety of Journalists and the Fighting of Corruption in the EU, European Parliament, Brussels, 2020, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/655187/IPOL_STU\(2020\)655187_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/655187/IPOL_STU(2020)655187_EN.pdf).

**Мемлекеттік
биліктің заң
шығарушы
органдары**

Ұсынылатын шаралар

1. Журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету барысында, гендерлік проблематиканы есепке алу үшін заңнаманы қайта қарау және қажет болған жағдайда өзгерту немесе жаңа заңдар қабылдау;
2. Әйел журналистерге қатысты қудалау мен теріс әрекеттерге қатысты заңнаманың сөз бостандығы құқығына нұқсан келтірмейтініне кепілдік беру.

2. Мемлекеттік биліктің заң шығарушы органдары

Интернетте және одан тыс жерлерде қауіпсіз орта құру мақсатында қолданыстағы заңнаманың іске асуын қадағалау және жаңа заңнаманы қабылдау

Заңшығарушы орган - бұл заңшығаруға өкілеттілік берілген кеңесші орган. Бұл бөлім [ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің «журналистердің қауіпсіздігі» № 3/18 шешімін](#) қоса алғанда, ұлттық деңгейдегі сөз бостандығы мен БАҚ бостандығы саласындағы халықаралық стандарттарға сәйкес, интернетте және одан тыс жерлерде әйел журналистер үшін қауіпсіз ортаны қамтамасыз ететін заңнаманы қабылдауға байланысты мәселелерге арналған.¹

ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің № 3/18 шешіміне сәйкес қатысушы мемлекеттерді «бұқаралық ақпарат құралдарының бостандығына қатысты өз заңдарын, саясаты мен тәжірибесін халықаралық-құқықтық және өзге де міндеттемелеріне толық сәйкестендіруге, сондай-ақ, оларды қайта қарауға және қажет болған жағдайда күшін жоюға немесе түзетулер енгізуге, шектемеуге шақырады. Сонымен қатар, журналистер өз жұмыстарын өз бетінше және негізсіз араласусыз жүзеге асыра алады».

› **Журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету барысында, гендерлік проблематиканы есепке алу үшін заңнаманы қайта қарау, қажет болған жағдайда өзгерту, не жаңа заңдар қабылдау мәселелері**

Әйел журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған заңнаманың болуы, адам құқықтары саласындағы халықаралық құқыққа сәйкес теңдік пен моральдық кемсітпеу құқығын, сондай-ақ, сөз бостандығы құқығын қадағалап және қорғайтын құқықтық базаның болуымен тікелей байланысты.² Интернеттегі және одан тыс жерлердегі журналистерге жасалған шабуылдар негізінен тамырын кеңге жайған шабуылдардың қатарына кіреді.

Заң шығарушылар мемлекеттік органдардың Адам құқықтары саласындағы халықаралық құқықта көзделген келесі шабуылдардың алдын алуға міндетті болып келеді: зорлық-зомбылыққа ұшыраған адамдарды қорғау; кінәлілерді жауапқа тарту және жәбірленушілерге құқықтық қорғау құралдарымен қамтамасыз ету. Соған сәйкес, журналистерді қорғаудың ұлттық тетіктерін белгілейтін заңнама гендерлік аспектілерді ескеретін тетікті де қамтуы тиіс.

Көптеген елдерде интернетте құдалау мен теріс әрекет түрлері үшін жауапкершілікті қарастыратын тиісті заңнама бар. Мұндай заңнама бар болғанымен, қорғауды қамтамасыз ету тұрғысынан тиімсіз болса, онда жаңа заңдарды қабылдау соңғы шара ретінде қарастырылуы керек. Ал ең алдымен қолданыстағы заңнамаға түзетулер енгізу мүмкіндігі қарастырылуы керек. Сонымен қатар, заңдарды қамтамасыз ету мақсатында қайта қарау қажет, сондай-ақ, олардың адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттарға сәйкестігі деп келуі керек. Дегенмен, азаматтық және әкімшілік құқықта көзделген құқықтық қорғаудың кең спектрін қандай жағдайда болмасын, еш кедергісіз қолдану мүмкіндігін қарастыру өте маңызды.

Заңдарды қайта қарау, реформалау немесе қабылдау процесі бұқаралық ақпарат құралдарымен, жұртшылықпен және азаматтық қоғам ұйымдарымен кең консультацияларда, әйелдердің өмір сүру құқығын, адамгершілікке жатпайтын және қадір-қасиетті қорлайтын қарым-қатынастан бостандықты, теңдік, кемсітпеу, сөз бостандығы және жеке өмірге қол сұғылмаушылықты тиімді қорғауды қамтамасыз ету жөніндегі күш-жігер шеңберінде ұқсас болуы тиіс. Бұл үдерісте халықаралық және өңірлік үкіметаралық органдардың, соның ішінде ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы, академиялық және заң топтары жөніндегі өкілінің қолдауына ие болу пайдалы болар еді.

Мысалдар

Қолданыстағы заңнаманы пайдалану: Кейбір мемлекеттер әйел журналистер тарапына Интернет арқылы шабуыл жасаған қылмыскерлерге қарсы қолданыстағы заңнаманы қолданды. 2019 жылғы [«Құқықтық шаралар, қудалау мен қиянатқа жауап беру. Финляндия, Франция және Ирландиядағы интернет журналистері»](#)³ атты баяндамада БАҚ бостандығы жөніндегі ЕҚЫҰ Өкілінің кеңсесі Халықаралық баспасөз институтымен (ХҚИ) бірлесіп, осындай үш мысалды талдап, салыстырды. Дегенмен, баяндамада кінәлі адам жауапқа тартылғаны жөнінде атап өтілді, яғни, бұдан қаперімізге алатын түйін – әрбір азамат жала жапқаны үшін қылмыстық жауапкершілікке тартылады, әйтсе де, бұл жала жапқаны үшін қылмыстық жауапкершілікті жоюға шақыратын сөз бостандығының халықаралық стандарттарына қайшы келеді. Қолданыстағы [Канада](#), [Финляндияда](#), [Францияда](#), [Германияда және Испанияда](#) заңнамасы жеке өмірге қол сұғуға, қауіп-қатерге, зиянды хабарламаларға,

байланыс құралдары арқылы қудалауға, онлайн-қудалауға, рұқсатсыз мәліметтерді ашуға және бөлісуге және қудалаудың басқа түрлеріне тыйым салады.⁴

Дерек көздері

- ЕҚЫҰ-ның Демократиялық институттар және адам құқықтары бюросы (ДИАҚБ) жариялаған [“Ерлер мен Әйелдердің игілігі үшін жұмыс істейтін заңдар”](#) заңдарды екі жыныстағы адамдардың мүддесі үшін қалай жұмыс істеуге болатыны туралы пайдалы ұсыныстарды қамтиды.⁵
- Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) Парламенттегі гендерлік - құжаттар туралы тарауды қамтитын [“Гендерлік проблематиканы есепке алуға және қоғамдық өмірде гендерлік теңдікке қол жеткізуге арналған құралдар жинағын”](#) әзірледі.⁶
- Парламентаралық Одақ Журналистерді қорғау туралы заңдарды қабылдау кезінде пайдалы болуы мүмкін [“Парламенттер мен Парламентарийлерге арналған сөз бостандығы туралы анықтамалық: қорғау шараларының маңыздылығы мен көлемі”](#) жариялады.⁷

› **Интернеттегі әйел журналистерге қатысты
қудалау мен теріс қылықтарға қатысты
заңнаманың сөз бостандығы құқығына
нұқсан келтірмеуін қамтамасыз ету.**

Интернет сөз бостандығы құқығын жүзеге асыру үшін бұрын-соңды болмаған платформаны ұсынады және бұл интернеттегі әйел журналистерге қатысты қудалау мен қатыгездікке қатысты заңнаманы жетілдіру кезінде жүзеге асырылуы керек.

Сөз бостандығы әдетте зиянсыз деп саналатын идеялар мен ақпараттарға ғана емес, сонымен қатар қорлайтын, таң қалдыратын немесе алаңдаушылық тудыратын идеялар мен ақпаратқа да қатысты.⁸ заңнамалық деңгейде сөз бостандығы құқығын шектеуге қабілетті кез келген шара заңмен белгіленуі, заңды мақсатқа қызмет етуі және адам құқықтары саласындағы халықаралық құқыққа сәйкес демократиялық қоғамда қажет және пропорционалды болуы керек деп мойындау керек⁹. БҰҰ-ның пікір бостандығы құқығын көтермелеу және қорғау және олардың еркін сөйлеуі туралы Арнайы баяндамашысы әйел журналистердің интернеттегі қауіпсіздігін қамтамасыз ету әрекеттері байқаусызда “цензураға немесе негізсіз шектеулерге әкелуі мүмкін, бұл сайып келгенде Үкіметтің мүдделерін қорғауға тырысатын әйелдердің құқықтарына нұқсан келтіруі мүмкін” деген ескерту жасады.¹⁰ мысалы, жалаңаш денені көрсетуге немесе әдепсіз мінез-құлыққа тыйым салатын анық емес заңдар мен ережелер, жыныстық қатынас, жыныс және репродуктивті денсаулық мәселелері бойынша сыни пікірталастарға айтарлықтай кедергі келтіруі мүмкін.¹¹

Осыған байланысты, пікір білдіруге заңды құқықты шектеу тәуекелін ескере отырып, БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі комитеті басқа

халықаралық органдармен қатар заңды қоғамдық мүддені білдіретін ақпарат алмасуды жүзеге асыратын журналистерге, зерттеушілерге және құқық қорғаушыларға қатысты қылмыстық құқықты заңсыз пайдалану жөнінде ерекше алаңдаушылық білдіргенін атап өткен жөн.¹² 2 демократиялық қоғамда қылмыстық Санкциялар тек соңғы шара ретінде және ең ауыр жағдайларда ғана қолданылуы керек. Басқа жағдайларда мемлекеттер әрқашан азаматтық немесе әкімшілік құқықта көзделген аз шектеу шараларын қолдануға ұмтылуы керек.¹³

Кейбір мемлекеттер әйелдерге, соның ішінде журналистерге қатысты қудалау мен теріс қылықтармен күресу мақсатында “араздық тіліне” қатысты қылмыстық-құқықтық ережелерді интернетте енгізді. Адам құқықтары саласындағы халықаралық құқық “араздық тілінің” бірыңғай анықтамасын көздемейді; сондықтан мұндай заңдар мақсатсыз пайдаланылуы және сөз бостандығы құқығының заңсыз шектеулеріне әкелуі мүмкін немесе рұқсат етілген мәлімдемелерді шектеу үшін қолданылуы мүмкін. Барлық заңдар азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактіге және нәсілдік кемсітушіліктің барлық түрлерін жою туралы халықаралық конвенцияға сәйкес тыйым салынған әрекеттерді немесе құбылыстарды білдіретін терминдерді нақты анықтауы керек. Сонымен қатар, кемсітушілікке, араздыққа және зорлық-зомбылыққа итермелейтін ұлттық, нәсілдік және діни өшпенділікті насихаттау сияқты сөздерді қоспағанда, мәлімдемелерді қылмыстық жауапкершілікке тартудан аулақ болуы керек.¹⁴ оның орнына Рабат іс-қимыл жоспарында қамтылған адам құқықтары саласындағы құқықтық нормаларды түсіндіруді басшылыққа алуы керек.¹⁵

Кейде Интернеттегі қудалау мен теріс пайдалану жағдайларын қарастыру кезінде жала жабу туралы заңдар қолданылады. Бұл терминдер кейде бір – бірімен сәйкестендіріледі, алайда жала жабу-бұл жалған фактілер негізінде біреудің беделіне айтарлықтай зиян келтіру.

Қалай болғанда да, беделді қорғау тек адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттарда көзделгендей жала жабу туралы азаматтық заңнама негізінде жүзеге асырылуы керек екенін атап өткен жөн,¹⁶ және мемлекеттер жала жапқаны үшін қылмыстық жауапкершілікті алып тастауы керек.

Интернеттегі әйел журналистерді қудалау және теріс пайдалану жағдайында жауап ретінде азаматтық заңнаманың бірқатар ережелері қолданылуы мүмкін, мысалы, жеке өмірге немесе жеке өмірге қол сұғылмаушылықты бұзу немесе жеке қауіпсіздікті қорғау құқығы туралы заңдар. Журналистер осы азаматтық құқық шараларына жүгіне алады¹⁷ интернеттегі қудалау мен теріс пайдаланудың нақты түрлерінен келтірілген зияннан қорғаудың нақты құралын іздеу.

Шифрлау және анонимділік әйел Журналистерді қорғау мәселелерінде шешуші болып табылады, оларға мемлекеттік немесе мемлекеттік емес субъектілердің негізсіз араласуынсыз сөз бостандығы құқығын жүзеге асыруға көбірек мүмкіндіктер береді,¹⁸ қадағалау мен тікелей қудалау тәжірибесін қоса алғанда. Интернеттегі әйел журналистерді қудалау мен теріс пайдаланумен күресуге бағытталған заңнамалық өзгерістер шифрлауға және анонимділікке тыйым салуға немесе Интернеттегі пайдаланушыларды міндетті түрде сәйкестендіру туралы талапты енгізуге әкелмейді,¹⁹ өйткені әйел журналистерде жеке өмірге қол сұғылмаушылық құқығын іске асыру шеңберінде интернетте анонимділікті сақтау құқығы. Соңында, заңнама интернет-делдалдардың шартты міндеттемелеріне қатысты принциптер мен стандарттарды қолдап, оларды ұстануы керек. Бұл дегеніміз, интернет-делдалдар, егер олар қарастырылып отырған мазмұнды өзгертуге қатыспаса, үшінші тұлғалар жариялаған мазмұн үшін жауап бермеуі керек және мемлекеттер олардан тек сот шешімі негізінде мазмұнды жоюды талап ете алады.

Мысалдар

Көп деңгейлі тәсіл: Ирландияның Заң комиссиясы білім беру бағдарламалары мен азаматтық-құқықтық шаралардың қылмыстық санкцияларға басымдығын белгілейтін әртүрлі шараларды (көп деңгейлі тәсіл) қолдану туралы ұсыныс жасады.²⁰ Бұл тәсіл Интернеттегі қудалау туралы заңдарға негізделген сөз бостандығы құқығына кез келген араласу қудалау актісінің өзі келтірген зиянға пропорционалды болуын қамтамасыз етуге көмектеседі.

Заңнамаға өзгерістер енгізу: 2018 жылы Франция [Қылмыстық кодекске](#) өзгерістер енгізді адамдар тобы немесе ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы қудалау үшін қылмыстық жауапкершілікке тартылды.²¹

Қолданыста бар заңдарды пайдалану: 2018 жылы [Ирландияның](#) қолданыстағы заңы журналистер тарапына жасалған «тынымсыз қудалауға» байланысты қылмыскерді заңға тартуға арналған. Айыпталушыға айып 2010 жылғы «өлім қаупінен аман қалған жеке тұлғаға қатысты қылмыс» заңы бойынша айыпталды. Бұл жағдай қолданыста бар заңнаманы АКТ-ны пайдалана отырып, қудалаушыларға қарсы пайдалануға болатындығының айқын мысалы бола алады.²²

Қолданыстағы заңнамаға интернеттегі қудалауға байланысты қолданылатын ережелерді енгізу: Германияның [Қылмыстық кодексіндегі](#) қудалау туралы ережелерге сәйкес, басқа адаммен АКТ көмегімен байланысуға рұқсат етілмеген әрекеттер және үшінші тұлғаларды сол адаммен байланысқа шақыру үшін басқа адамның деректерін дұрыс пайдаланбау әрекеттері жатады.²³

Жала жабу үшін қылмыстық жауапкершілікті жою: 2009 жылы ЕҚЫҰ-ға қатысушы мемлекеттердің жоспарына сәйкес, жала жабу және / немесе қылмыстық заңдарды қылмыссыздандыруға байланысты прогреске қол жеткізді. 2017 жылғы жағдай бойынша ЕҚЫҰ-ға қатысушы келесі мемлекеттерде жалпы жала жапқаны үшін қылмыстық жауапкершілік туралы ережелер жойылды: Армения, Босния және Герцеговина, Кипр, Эстония, Грузия, Ирландия, Қырғызстан, Молдова, Черногория, Солтүстік Македония, Норвегия, Румыния, Тәжікстан, Ұлыбритания және Украина.²⁴

Дерек көздері

- ЕҚЫҰ өкілінің БАҚ бостандығы мәселелері жөніндегі бюросы және Халықаралық баспасөз институты (ХҚИ) интернеттегі журналистерге қатысты [“Қудалауға әрекет етудің құқықтық шаралары және интернеттегі журналистерге қатысты теріс қылықтар - Финляндиядағы, Франциядағы және Ирландиядағы жағдай”](#) атты баяндама жариялады, баяндамаға сәйкес, осы елдердегі қолданыстағы заңнамалық талаптарды талдады және қудалау мен теріс пайдаланумен күресу шараларын ұсынды.²⁵
- ЕҚЫҰ өкілінің БАҚ бостандығы мәселелері жөніндегі бюросы тиісті құқықтық талдау туралы есептерді жариялайды. Үкіметтерге арналған ұсыныстары бар заңнамалары бар мемлекеттер: [“Сақтық туралы және интернеттегі жауапкершілік» атты Австрия Заңының жобасы;](#)²⁶ [«БАҚ» туралы Украина заңдылығы;](#)²⁷ [«БАҚ қызметі» туралы Албания жобасы;](#)²⁸ немесе [«Әлеуметтік желілерде құқықтық пайдаланудың жақсаруы» атты Германиядағы заң жобасы.](#)²⁹

- [Legislationline](#) – бұл ДИАҚБ жасаған деректер базасы. Оған мүше мемлекеттер халықаралық стандарттарға сәйкес өз заңнамасы салыстыру үшін және стандарттарға сәйкес келтіру үшін пайдалана алады.³⁰
- АҚШ конгресінің заң кітапханасы [«Интернеттегі құдалаудан журналистерді қорғау атты заңмен қорғау»](#) деген сараптамалық талдаудан тұратын баяндаманы басып шығарды.³¹
- Сөз бостандығын қорғау және насихаттау жөніндегі БҰҰ арнайы баяндамашысы [цифрлық хабарламаларды тарату мақсатындағы анонимдік және шифрлау құралдарын пайдалану туралы баяндамасында](#) пайдалы ұсыныстарды ұсынды.³²
- Адам құқығын Басқару жөніндегі [Жоғарғы комиссардың кемсітушілікке, дұшпандыққа, зорлық-зомбылыққа байланысты қабылдаған заңына сәйкес, діни, нәсілдік, ұлттық жеккөрушілікке тыйым салу туралы рабат жоспарында](#) «дұшпан тілі» туралы анық ұсыныстар қамтылған.³³
- [«Дұшпан тілін түсіндіру: тәжірибелік оқу құралы»](#) ARTICLE 19 деген құқық қорғайтын мекеменің басып шығарған басылымы. Бұл басылымда теңдік пен пікір бостандығын қамтамасыз ете отырып, «дұшпан тіліне» қарсы әрекет ету мәселелері қамтылған.³⁴

Ескертпелер

- 1 OSCE, Ministerial Council Decision No. 3/18, “Safety of Journalists”, 7 December 2018, <https://www.osce.org/files/f/documents/a/c/462187.pdf>
- 2 “Equality and Non-discrimination”, United Nations and the Rule of Law, <https://www.un.org/rule-of-law/thematic-areas/human-rights/equality-and-non-discrimination/>.
- 3 “Legal Responses to Online Harassment and Abuse of Journalists - Perspectives from Finland, France and Ireland”, OSCE RfFoM and IPI, 7 March, 2019, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/413549>.
- 4 ТКонгресстің Заң кітапханасы, журналистерді интернеттегі қудалаудан қорғайтын заңдар, қыркүйек 2019, 4-5 ББ, <https://www.loc.gov/law/help/protecting-journalists/online-harassment.pdf>.
- 5 OSCE, Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), “Making Laws Work for Women and Men: A Practical Guide to Gender-Sensitive Legislation”, 2017, <https://www.osce.org/odihhr/327836?download=true>.
- 6 OECD, “Toolkit for Mainstreaming and Implementing Gender Equality”, 2018, <https://www.oecd.org/gov/toolkit-for-mainstreaming-and-implementing-gender-equality.pdf>.
- 7 Toby Mendel, “Freedom of expression for parliaments and their members: Importance and scope of protection”, Inter-Parliamentary Union, 2018, <https://www.ipu.org/resources/publications/handbooks/2018-10/freedom-expression-parliaments-and-their-members-importance-and-scope-protection>.
- 8 European Court of Human Rights, Handyside v. the United Kingdom, Application no. 5493/72, 7 December 1976, paragraph 49, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22docnumber%22%3A%22695376%22%22itemid%22%3A%22001-57499%22%7D>. Yaman Akdeniz, “Media Freedom on the Internet: An OSCE Guidebook”, OSCE RfFoM, 2016, <https://www.osce.org/netfreedom-guide-book?download=true>.
- 9 UN General Assembly, Resolution 2200A (XXI), International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, entry into force: 23 March 1976, Article 49, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>.
- 10 “UN experts urge States and companies to address online gender-based abuse but warn against censorship”, UN Office of the High Commissioner for Human Rights, news item, 8 March 2017, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21317>.
- 11 сол жерде.
- 12 UN Human Rights Committee, General Comment No. 34, Article 19: Freedoms of opinion and expression, CCPR/C/GC/34, 2011, paragraphs 30 and 34, <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>.
- 13 OSCE RfFoM, “Recommendations following the Expert Meeting New Challenges to Freedom of Expression: Countering Online Abuse of Female Journalists”, 17 September 2015, <https://www.osce.org/fom/193556?download=true>.
- 14 UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, A/74/486, 9 October 2019, <https://undocs.org/A/74/486>.
- 15 UN General Assembly, Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the expert workshops on the prohibition of incitement to national, racial or religious hatred, A/HRC/22/17/Add.4, 11 January 2013, https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/SeminarRabat/Rabat_draft_outcome.pdf.
- 16 “Decriminalization of defamation”, OSCE RfFoM, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/106287>.
- 17 3-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.
- 18 1-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.

- 19** UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, A/HRC/29/32, 25 May 2015, <https://www.ohchr.org/en/issues/freedomofopinion/pages/callforsubmission.aspx>
- 20** 3-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.
- 21** Франция Қылмыстық кодексі, Франция, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?idSection-TA=LEGISCTA0000021796946&cidTexte=LEGITEXT000006070719>.
- 22** 3-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.
- 23** German Criminal Code, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html.
- 24** Scott Griffen, "Defamation and Insult Laws in the OSCE Region: A Comparative Study", OSCE RFoM, March 2017, <https://www.osce.org/files/f/documents/b/8/303181.pdf>.
- 25** 11-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.
- 26** OSCE RFoM, Legal Review of the Austrian draft Law on Diligence and Responsibility On-line, 4 June 2019, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/421745>
- 27** OSCE RFoM, Legal Review on the draft law of Ukraine "on media", February 2020, <https://www.osce.org/files/f/documents/2/7/447508.pdf>.
- 28** OSCE RFoM, Legal Review of the draft Law on Media Services in Albania, July 2019, <https://www.osce.org/files/f/documents/4/3/425462.pdf>.
- 29** OSCE RFoM, Legal Review of the German Draft Law on Better Law Enforcement in Social Networks, May 2017, <https://www.osce.org/files/f/documents/a/0/333541.pdf>.
- 30** OSCE ODIHR, "Legislationline database", <http://www.legislationline.org/>
- 31** Library of Congress Law, "Laws Protecting Journalists from Online Harassment: Comparative Summary", Library of Congress Law, <https://www.loc.gov/law/help/protecting-journalists/>.
- 32** UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, A/HRC/29/32, 22 May 2015, <https://undocs.org/A/HRC/29/32>.
- 33** 15-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.
- 34** ARTICLE 19, "Hate Speech' Explained: A Toolkit", 2015, <https://www.article19.org/resources/hate-speech-explained-a-toolkit>.

**Әділет
органдары**

Ұсынылатын шаралар

1. Бүкіл сот жүйесі бойынша гендерлік мәселелер туралы хабардарлықты арттыру, өйткені бұл әйел Журналистерді қорғау үшін маңызды;
2. Сот органдары қызметкерлерінің сөз бостандығы, журналистердің қауіпсіздігі, сондай-ақ Интернетте және одан тыс жерлерде қудалау мен теріс пайдалану мәселелерінде біліктілігін арттыру;
3. Сот төрелігіне қол жеткізу, сот шешімдерін шығару және құқықтық қорғау құралдарын қамтамасыз ету мәселелерінде озық тәжірибені пайдалану және ілгерілету;
4. Журналистердің қауіпсіздігіне байланысты мәселелерді шешуге ұлттық құқық қорғау ұйымдарын тарту.

3. Сот органдарының

Сот төрелігіне қол жеткізуін қамтамасыз ету және жазасыздықты тоқтату

Бұл тарауда адам құқықтары мен журналистердің қауіпсіздігін қорғау үшін маңызды болып табылатын заңды түсіндіретін және қолданатын соттар мен судьялардың жұмысына назар аударылады. Сонымен қатар, бұл тарауда адам құқықтарын қорғау және қамтамасыз ету міндеттері бар тәуелсіз құқық қорғау мекемелері туралы бөлім бар.

Интернеттегі әйел журналистерді қудалау мен теріс пайдаланумен күресудегі қиындықтардың бірі-зардап шеккендер олар туралы жиі есеп бермейді, сондықтан олардың сот төрелігіне қол жеткізуін қамтамасыз ету өте маңызды. Журналистерге қарсы қылмыстар үшін жазасыздықтың жоғары деңгейі ерекше алаңдаушылық туғызады, бұл әлемдегі барлық белгілі журналистерді өлтіру оқиғаларының 90 пайызын құрайды.¹ бұл үкіметтің жұмысындағы жүйелі сәтсіздікті және әр адамның қауіпсіздігі мен құқықтары тәуелді болатын Заң Үстемдігі мәселелерін көрсететіндіктен, жазасыздықпен күресу бірінші кезектегі міндет болып табылады.²

ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің №3/18 шешімі қатысушы мемлекеттерден «қудалауға байланысты қылмыстар үшін жазасыз қалуды тоқтату қамтамасыз ету арқылы журналистерге қарсы жасалған шабуылдарды болашақта болдырмау, соның ішінде құқықтың сақталуын қамтамасыз ету арқылы журналистерге қарсы зорлық-зомбылық пен қоқан-лоққы әрекеттерін жедел, тиімді және бейтарап тергеу, кінәлілерді жауапқа тарту және жәбірленушілерді қамтамасыз ету мақсатында тиісті қорғау құралдарына қол жеткізу іспетті мәселелерді іске асыруды» талап етеді .

» Бүкіл сот жүйесі бойынша гендерлік мәселелер туралы хабардарлықты арттыру, өйткені бұл әйел журналистерді қорғау үшін маңызды

Әйел журналистердің интернеттегі қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін әр адамның құқығын қорғайтын және ерлер мен әйелдердің тәжірибесі мен әртүрлі жыныстық бағдарлары, гендерлік сәйкестігі және адам құқықтарының халықаралық стандарттарына сәйкес өзін-өзі көрсетуі арасындағы айырмашылықтарды ескеретін сот жүйесі қажет.³ Осы идеалға ұмтыла отырып, мемлекеттер гендерлік теңдікті қамтамасыз ету мақсатында Сот төрелігі жүйесін бағалау және реформалау үшін бар күшін салуы тиіс. Осы мақсатқа жетудің ықтимал қадамдары әділет органдарының қызметкерлері арасында ерлер мен әйелдердің теңдестірілген арақатынасын қамтамасыз етуді және сот төрелігіне тең қол жеткізуді қамтамасыз ету мақсатында әлеуетті арттыруды қамтиды.

Интернеттегі әйел журналистерді қудалау мен теріс пайдаланумен күресуді қиындататын кедергілердің бірі-зардап шеккендер көбінесе олар туралы есеп бермейді. Бұған көптеген факторлар ықпал етеді, соның ішінде кек алу қорқынышы, кәсіби салдары және әріптестердің стигмасы. Әйел журналистерді Интернеттегі қудалауға байланысты сот ісін жүргізуден сақтай алатын басқа ықтимал факторлар талапкерлердің қадір-қасиетін қорғау үшін жеткіліксіз қаражат, қаржылық шығындар және мұндай қудалауға қарсы тұруға болатынына сенімсіздік болуы мүмкін.⁴ Сот төрелігіне қол жеткізуді жеңілдетуге бағытталған белсенді шаралар, соның ішінде заң көмегі мен ақпараттық науқандар әйел журналистерге осы кедергілердің кейбірін жеңуге көмектеседі. Заңның үстемдігін көтермелеу және Барлығы үшін сот төрелігіне тең қолжетімділікті қамтамасыз ету орнықты даму саласындағы мақсаттарда бекітілген міндеттемелердің қатарына жатады.⁵

Сот жүйесі қарайтын әйел журналистердің қауіпсіздігін қорғау істерінің санын көбейтуге бағытталған шаралар тәжірибе алмасу және интернеттегі құдалау мен теріс пайдалану журналистердің өміріне жеке және кәсіби тұрғыдан қалай әсер ететінін түсінуді жақсарту мақсатында сот органдары мен журналистер арасында диалог ұйымдастыруды қамтуы мүмкін.

Мысалдар

Сот қызметкерлерін даярлау: 2013 жылдан бастап Босния мен Герцеговина билігі әйелдер судьялары қауымдастығымен бірлесе отырып, сот процедуралары мен тәжірибелеріндегі гендерлік мәселелерді есепке алу бойынша сот қызметкерлерін даярлайды.⁶

Істерді сотқа беруге жәрдемдесу: 2018 жылы Германиядағы Солтүстік Рейн-Вестфалия жерінің БАҚ қызметін реттеу жөніндегі аймақтық органы Ақпарат агенттіктері мен журналистерге Интернеттегі құдалау және теріс пайдалану істерін сотқа беруде заңгерлік көмек көрсету жобасын іске қосты.⁷

Дерек көздері

- Сот төрелігі жүйесінде гендерлік проблематиканы есепке алуды қамтамасыз ету туралы егжей-тегжейлі ұсыныстар ЕҚЫҰ-ның [“Сот төрелігі және гендер” жәрдемақысында](#) берілген.⁸
- Еуропа Кеңесінің “заң мамандықтары өкілдеріне арналған Адам

құқықтары бойынша оқыту” (HELP) бағдарламасы әйелдердің сот төрелігіне қолжетімділігін кеңейту және заң практикасындағы гендерлік проблематиканы есепке алу модульдерін қамтитын [«Әйелдердің сот төрелігіне қолжетімділігі»](#) онлайн курсы ұсынады.⁹

- ЮНЕСКО-ның [«Ескерту және жаза: журналистерге қатысты зорлық-зомбылықпен күресудің шешімдерін іздеуде»](#) баяндамасында журналистерге қарсы қылмыстар үшін жазасыздықпен күресу бойынша ұсыныстар бар, бірақ гендерлік мәселелерді егжей-тегжейлі талдау, өкінішке орай, болмады.¹⁰

› **Сот органдары қызметкерлерінің сөз бостандығы, журналистердің қауіпсіздігі, сондай-ақ Интернетте және одан тыс жерлерде құдалау мен теріс пайдалану мәселелерінде біліктілігін арттыру**

Сот қызметкерлері екі жыныстағы журналистердің тез өзгеретін медиа ландшафтта кездесетін әртүрлі артықшылықтары мен қиындықтарын білуі керек. Оқу бағдарламалары мен заң мамандықтарының өкілдерін даярлау бағдарламаларына Интернеттегі сөз бостандығы құқығын іске асыру және қорғау сияқты тақырыптар енгізілуі керек; гендерлік аспектілерді ескеретін осы құқықты қорғау тәсілдерінің негізгі мәні; және Адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттарға сәйкес интернеттегі құдалау мен теріс қылықтарға тиісті жауап беру.

Мұндай оқу бағдарламалары журналист әйелдердің интернеттегі қауіпсіздігіне әсер ететін кем дегенде бес тақырыпты қамтуы керек:

1. Сөз бостандығы құқығына қарсы қылмыстардың алдын алуға, осындай қылмыстардан қорғауға және оларды жасағаны үшін қудалауға қатысты Адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттарға шолу;
2. Сөз бостандығы құқығының заңды шектеулерін нақты түсіну және “үш бөлімнен тұратын тест” деп аталатынды қолдану (42 - бет: үш принциптің жиынтығына сәйкестік тесті-заңдылық; заңдылық; және шектеу қажеттілігі мен пропорционалдылығы);
3. Интернеттегі сөз бостандығы құқығымен байланысты артықшылықтар мен проблемалар және интернет пен әлеуметтік желілердің жұмыс принциптерін түсіну;
4. Пікір білдіру бостандығы құқығын жүзеге асыруға инклюзивті және кемсітусіз көзқарас;
5. Демократиялық қоғамдардағы журналистика мен журналистердің рөлі.¹¹

Басқа елдердің сот жүйелеріндегі әріптестерімен бірлесе отырып оқытуды ұйымдастыру барлық қатысушылар үшін баға жетпес маңызға ие болуы мүмкін. Мысалы, ЕҚЫҰ-ға қатысушы мемлекеттердің судьяларына немесе сот жүйесінің басқа қызметкерлеріне арналған семинар, тәжірибе мен білімнің нәтижелі алмасуына арналған алаң болып келеді.

Мысалдар

Жаппай ашық онлайн курстарды ұйымдастыру: 2014 жылдан бастап 12000-нан астам судья сөз бостандығы туралы білімдерін кеңейту үшін ЮНЕСКО ұйымдастырған жаппай ашық онлайн курстарға қатысты. Курстар қатысушылардың мақұлдау пікірлеріне ие болды, бұл тренинг оларға журналистердің қауіпсіздігіне қатысты мәселелерді жақсы түсінуге көмектесті.¹²

Сарапшылар арасында жоғары халықаралық деңгейде пікір алмасу: ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы мәселелері жөніндегі өкілі ұйымдастырған Орталық Азия сот диалогы бір-бірімен сирек кездесетін немесе мүлде кездеспейтін ықпалды заңгерлер мен судьялар арасында өңірлік және халықаралық ынтымақтастықты жолға қоюға мүмкіндік берді.¹³ Осы бастама шеңберінде олар жала жабуды декриминализациялау және сөз бостандығына нұқсан келтірместен дұшпандық риторикамен күресу сияқты ең өзекті мәселелер бойынша заңды пікірлер мен сот тәжірибелерімен алмасады.

Күндізгі оқу: 2016 жылдан бастап 4000-нан астам судьялар, прокурорлар, заңгерлер және БАҚ қызметкерлері Оңтүстік-Шығыс Еуропадағы журналистердің сөз бостандығы мен қауіпсіздігі туралы білімдерін кеңейте отырып, [Jufrex](#) Еуропа Кеңесінің жобасына қатысты.¹⁴

Арнайы соттар құру: Эстония интернеттегі қудалау істерін қарау үшін мамандандырылған сот құрды; онда жұмыс істейтін судьялар мен құқық қорғау органдарының қызметкерлері осы мәселе бойынша арнайы дайындықтан өтеді.¹⁵

Дерек көздер

- ЮНЕСКО [«Сөз бостандығының құқықтық стандарттары: Африкадағы сот қызметкерлеріне арналған нұсқаулықты»](#) жариялады, онда сөз бостандығының гендерлік аспектілері туралы бөлім қамтылған.¹⁶ ЮНЕСКО БАҚ-тың халықаралық көмек орталығымен бірлесе отырып, [«Сөз бостандығының халықаралық стандарттары: Латын Америкасындағы Заңгерлерге арналған негізгі нұсқаулық»](#),¹⁷ сонымен қатар, судьяларға арнап, сөз бостандығы, ақпаратқа қол жеткізу және журналистердің қауіпсіздігі бойынша оқу құралын жариялады.¹⁸
- “Адам құқықтары туралы Еуропалық конвенцияға сәйкес сөз бостандығы құқығын қорғау” Еуропа Кеңесінің басшылығында журналистердің қауіпсіздігі бойынша ұсыныстар қарастырылды.¹⁹
- Судьялар ментәжірибелі Заңгерлерге арналған журналистердің қауіпсіздігі бойынша онлайн-тренинг журналистерді зорлық-зомбылықтан қорғау және журналистерге қатысты зорлық-зомбылық үшін құдалау шарттарын белгілейді. Ол [HELP Еуропа Кеңесінің онлайн платформасында](#) әртүрлі тілдерде дайындалған.²⁰

» **Сот төрелігіне қол жеткізу, сот шешімдерін шығару және құқықтық қорғау құралдарын қамтамасыз ету мәселелерінде озық тәжірибені пайдалану және ілгерілету**

Сотқа өз бетінше жүгіну зорлық-зомбылық құрбаны үшін травматикалық тәжірибе болуы мүмкін және көп уақытты қажет ететіндіктен, тиісті процедуралардың тез өтуін қамтамасыз ететін жүйені құру қажет, сондай-ақ құқық бұзушылықтардың ауырлығына пропорционалды болуы керек және қаржылық өтемақы, құрбандарды оңалту және жәрдемдесу бойынша бірқатар шаралар қарастырылуы керек,²¹ Олардың тілектеріне сәйкес жұмысқа қайта оралуын да қамтамасыз етуі керек.²²

Интернеттегі әйел журналистерді құдалау және теріс пайдалану істерінде тиісті санкциялар мен қорғау құралдары туралы үкімдер мен шешімдер қабылдаған кезде соттар қарастырылып отырған құқық бұзушылықтың, сөз бостандығы мен баспасөз бостандығы құқығына әсерін ескеруі керек.²³ Судья Адам құқықтары саласындағы халықаралық құқыққа сәйкес, басқа соттарда журналистерге жасалған шабуылдар туралы істерді қараудың озық тәжірибесін ескеруі керек. Осы саладағы сот практикасының көлемін ұлғайту құқыққа қайшы әрекеттерді жасайтын мемлекеттік және мемлекеттік емес субъектілерді олардың жазасыз қалмайтындығына және сот санкцияларына бағынуға тура келетіндігіне, мысалы, олардың әрекеттерінен зардап шеккен журналистке келтірілген залалды өтеуге сендіруі керек.²⁴

Сот органдары әртүрлі мүдделі тараптар құрған арнайы прокурорлармен және тәуелсіз комиссиялармен ынтымақтастықта жазасыздыққа қарсы күресті күшейтуге жәрдемдесуі тиіс. Бұл ретте Министрлікпен, БАҚ ұйымдарымен және азаматтық қоғам ұйымдарымен ынтымақтастықта тергеулердің тиімділігін қадағалайтын арнайы комиссиялар болуы мүмкін.

Мысалдар

Үкімдер: Францияда екі адам алты айға шартты түрде бас бостандығынан айырылды және сегіз ай бойы француз журналистіне Интернетте жіберген кісі өлтіру мен зорлау қауіпіцияда екі адам алты айға шартты.²⁵ Жеке адамға қарсы қылмыстар туралы Заңға сәйкес (соңғы 18 айда үкімнің орындалуы кейінге қалдырылған) Ирландияда журналиске жасалған интернеттегі қудалау бойынша күдікке ілінген қылмыскерді төрт жарым жылға бас бостандығынан айыру үкімі шықты.²⁶

Ашық тергеу: 2019 жылдың қараша айында Мальтада журналист Дафна Каруана Галисияны өлтіруге қатысты ашық тергеу басталды. Тергеудің басталуына жәбірленушінің отбасы ұйымдастырған белсенді науқан, Еуропа Кеңесінің Құқықтық мәселелер жөніндегі комитетінің Парламенттік Ассамблеясының қарар қабылдауы және басқа халықаралық ұйымдардың қысымы ықпал етті.²⁷

Ақшалай өтемақы тағайындау: Финляндияда ұлттық сот журналистке 94 000 еуро шығын өтемақысын, сондай - ақ медициналық қызмет шығындарын өтеуді, интернеттегі қудалау, қудалау және үш адамның жала жабуы нәтижесінде табысы мен әлеуметтік қамсыздандыруын жоғалтуды тағайындады.²⁸

Азаматтық қорғау құралдарын қамтамасыз ету: көптеген елдерде қудалау құрбандары, егер Интернеттегі қудалау немесе теріс пайдалану жеке тұлғаның конституциялық құқықтарын бұзса, мысалы, Ирландия заңнамасында қарастырылған болса, азаматтық залалды өтеу туралы талап қоя алады.²⁹

Дерек көздері

- Адам құқықтары жөніндегі Еуропалық соттың (БЖКБ) іс жүргізу құқығымен Еуропа Кеңесінің баяндамасынан танысуға болады [“Сөз бостандығы, БАҚ және Журналистер: Еуропалық адам құқықтары сотының сот практикасы”](#).³⁰ Еуропа Кеңесінің HELP бағдарламасының веб - сайтында [“қылмыстық істер бойынша үкімдерді негіздеу және ЭКПЧ-ке кіріспе”](#) онлайн курсын табуға болады.³¹
- [IRIS Merlin](#) Еуропалық аудиовизуалды обсерваториясының мәліметтер базасында журналистерді қорғауды қоса алғанда, бұқаралық ақпарат құралдарына қатысты пайдалы заңдық ақпарат бар.
- Колумбия университетінің [Пікір білдіру еркіндігі бойынша жаһандық деректер](#) базасы журналистердің қауіпсіздігін қоса алғанда, бүкіл әлем бойынша сөз бостандығы мәселелері бойынша жүздеген сот шешімдеріне қол жеткізуге мүмкіндік береді.
- Оксфорд университетінің Заң факультеті халықаралық, аймақтық және ұлттық сот практикасына негізделген жыныстық және гендерлік [Зорлық-зомбылық құрбандарына келтірілген зиянды өтеу және қорғау туралы баяндама](#) жариялады.³²

› Журналистердің қауіпсіздігіне байланысты мәселелерді шешуге ұлттық құқық қорғау ұйымдарын тарту

Комиссиялар, омбудсмен кеңселері немесе кез келген басқа мекемелер болсын, әртүрлі тәуелсіз қоғамдық ұлттық құқық қорғау мекемелері (МӨЗ) журналистердің қауіпсіздігін, соның ішінде интернеттегі әйел журналистерді қудалау және теріс пайдалану мәселесін шешудің қолайлы тетіктері болып табылады. МӨЗ әйел журналистердің қауіпсіздігі мәселесімен мониторинг, оқыту және стратегиялық коммуникацияны жүзеге асыру, сондай-ақ шағымдарды қарау және журналистерге қатысты адам құқықтарының бұзылуы мен теріс пайдаланудың алдын алу арқылы айналыса алады.³³ мысалы, МӨЗ-ге жеке шағымдарды қарауға және өтініш берушілер мен адам құқықтарын қорғау жөніндегі өз міндеттемелерін орындамаған мемлекеттік органдар арасында делдалдықты жүзеге асыруға өкілетті. Сонымен қатар, МӨЗ жария мәлімдемелер жасай алады, ақпараттық науқандар жүргізе алады және өзекті зерттеулерді жариялай алады.

МӨЗ журналистерге жасалған шабуылдарды, соның ішінде интернеттегі қудалау мен теріс қылықтарды бақылау үшін жақсы мүмкіндіктерге ие. Тәуелсіз қоғамдық мекемелер ретінде МӨЗ журналистердің қауіпсіздігіне төнетін қауіптердің дәрежесі мен әсері туралы деректерді жинау жүйелерін әзірлеуге жақсы мүмкіндіктерге ие, оларды мемлекеттік саясатты және тұрақты даму мақсаттары сияқты халықаралық тетіктерді әзірлеу кезінде пайдалануға болады.

Кейбір жағдайларда МӨЗ квази-юрисдикциялық құзыретке ие, бұл оларға ұсынуға және ұсынуға мүмкіндік береді, сондай-ақ, қорғау құралдары немесе дауларды балама шешуге қатысу мүмкіндігіне ие. Мұндай заңды емес құралдар интернетте және одан тыс жерлерде

ашық сот ісін жүргізуге қатысқысы келмейтін әйелдерге қатысты қудалау жағдайында қолайлы балама бола алады.

Басқа мекемелер сияқты, МӨЗ өз жұмысында гендерлік аспектілерді ескеретін тәсілді қолдануы және осындай тәсілді тиімді енгізу үшін тиісті адами және қаржылық ресурстарды бөлуі тиіс.

Мысалдар

Адам құқықтары жөніндегі комиссарлардың баяндамалары:

Босния мен Герцеговинаның адам құқықтары жөніндегі уәкілі [Журналистерге қауіп-қатердің мәртебесі мен жағдайлары туралы арнайы баяндама дайындады](#), онда журналистердің қауіпсіздігінің негізгі мәселелері, соның ішінде интернеттегі қудалау мен теріс пайдалану анықталды және осы мәселелерді шешу үшін мемлекет қабылдаған шаралардың тиімділігіне баға берілді.³⁴

БАҚ-пен ынтымақтастықта баяндамалар жариялау: Литва Сейм омбудсменінің кеңсесі адам құқықтары мәселелері бойынша түрлі бағдарламаларды жүзеге асыру мақсатында бұқаралық ақпарат құралдарымен, атап айтқанда аймақтық радиостанциялар қауымдастығымен ынтымақтасады. Бірлескен бастама шеңберінде радиожурналистер омбудсменнің Кеңсесінен келіп түсетін материалдар негізінде түрлі тақырыптарда хабарлар дайындайды. Басқа нәрселермен қатар, радио хабарлары журналистерге қатысты сөз бостандығы мен зорлық-зомбылық, соның ішінде интернеттегі қудалау мен теріс пайдалану туралы.³⁵

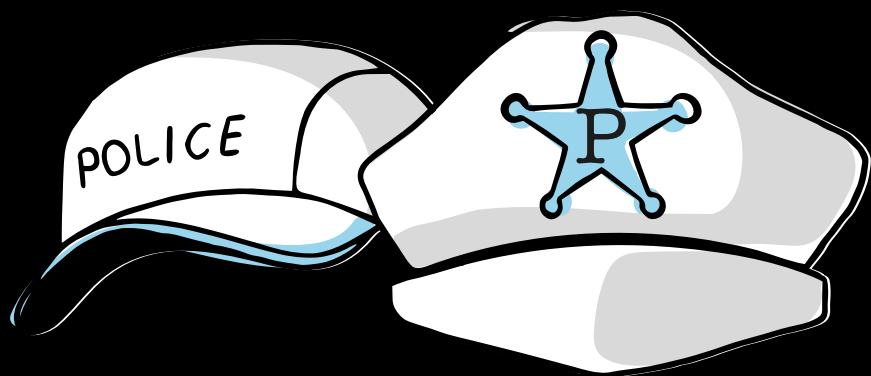
Дерек көздері

- ЕҚЫҰ Демократиялық институттар және адам құқықтары жөніндегі Бюро [«Әйелдер құқықтары және гендерлік теңдік мәселелері жөніндегі ұлттық құқық қорғау мекемелеріне арналған анықтамалықты»](#) әзірледі, сол анықтамалықта гендерлік аспектілерді есепке алу бойынша пайдалы ұсыныстар бар.³⁶

Ескертпелер

- 1 UNESCO, "Intensified attacks, new defences: developments in the fight to protect journalists and end impunity", 2019, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000371487>.
- 2 William Horsley, "OSCE Safety of Journalists Guidebook", OSCE RfFoM, 2014. p. 23, <https://www.osce.org/fom/118052?download=true>.
- 3 Eleanor Gordon, "Justice and Gender, in Gender and Security Toolkit", DCAF, OSCE, ODIHR, UN Women, 2019, https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/GSToolkit_Tool-4%20EN%20FINAL_1.pdf.
- 4 Michelle Ferrier, "Attacks and Harassment: The Impact on Female Journalists and Their Reporting", International Women's Media Foundation, TrollBusters, 2018, <https://www.iwmf.org/wp-content/uploads/2018/09/Attacks-and-Harassment.pdf>. Edison Lanza, "Women Journalists and Freedom of Expression: Discrimination and gender-based violence faced by women journalists in the exercise of their profession", IACHR, RFOE, OEA/SER.L/V/II CIDH/RELE/INF.17/17, 31 October 2018, <http://www.oas.org/en/iachr/expression/docs/reports/Women-Journalists.pdf>.
- 5 UN Sustainable Development Goal 16: Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels, 2015, <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg16>.
- 6 3-ескертепде келтірілген құжатты қараңыз (5-жағдайды зерттеу: гендерлік реформа және Әділет реформасы (Босния және Герцеговина)).
- 7 Barbara Trionfi and Javier Luque Martinez, "Newsroom Best Practices for Addressing Online Violence against Journalists: Perspectives from Finland, Germany, Poland, Spain and the United Kingdom", IPI, in co-operation with the OSCE RfFoM, June 2019, <https://newsrooms-on-the-line.ipi.media/wp-content/uploads/2019/06/IPI-report-online-harassment-06032019.pdf>.
- 8 Lorraine Andaya Serrano, "Integrating Gender in Project Design and Monitoring for the Security and Justice Sector", in: Gender and Security Toolkit, DCAF, OSCE ODIHR, UN Women, 2019, https://dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/GSToolkit_Tool-15%20EN%20FINAL_0.pdf
- 9 Council of Europe, HELP Online Courses, <http://help.elearning.ext.coe.int/>.
- 10 Eduardo Bertoni, "Prevent and Punish: In search of solutions to fight violence against journalists", UNESCO, 2015, https://en.unesco.org/sites/default/files/prevent-and-punish_bertoni.pdf.
- 11 Catalina Botero, "Guía político-pedagógica sobre la incorporación de la temática de libertad de expresión y de acceso a la información pública en la formación de operadores judiciales en América Latina", UNESCO, 2016, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243750>.
- 12 Rosental Calmon Alves, "Training Judges Online to Safeguard Journalists", in the UNESCO Courier, April – June 2017, <https://en.unesco.org/courier/2017-april-june/training-judges-online-safe-guard-journalists>.
- 13 OSCE RfFoM, "OSCE Media Freedom Representative concludes the second Central Asia Judicial Dialogue", March 2020, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/448045>. OSCE RfFoM, "Second Expert Meeting - Central Asia Judicial Dialogue, 2020, https://www.osce.org/files/f/documents/0/e/461008_0.pdf
- 14 "Reinforcing Judicial Expertise on Freedom of Expression and the Media in South-East Europe (JU-FREX)", Council of Europe, South-East Europe Freedom of expression (JUFREX), <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/promoting-freedom-of-expression-in-south-east-europe>.
- 15 Peter Noolander, "On the safety of journalists and other media actors, for the Conference of Ministers responsible for Media and Information Society", Background paper on the implementation of CM/rec(2016)4, May 2020, <https://rm.coe.int/background-paper-safety-of-journalists-and-other-media-actorsfinal/168094b396>.
- 16 UNESCO, "Legal Standards on Freedom of Expression: Toolkit for the Judiciary in Africa", 2018, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366340>.

- 17** Silvia Chocarro, "International standards on freedom of expression: A basic guide for legal practitioners in Latin America and the Caribbean", Center for International Media Assistance, 2018, <https://www.cima.ned.org/resource/international-standards-on-freedom-of-expression-a-basic-guide-for-legal-practitioners-in-latin-america-and-the-caribbean/>.
- 18** UNESCO, "Caja de herramientas para escuelas judiciales iberoamericanas", 2017, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pt0000251593>.
- 19** Dominika Bychawska-Siniarska, "Protecting the Right to Freedom of Expression Under the European Convention on Human Rights", Council of Europe, 2017, <https://rm.coe.int/hand-book-freedom-of-expression-eng/1680732814>.
- 20** Council of Europe, HELP online platform, <http://help.elearning.ext.coe.int/>
- 21** UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, OSCE Representative on Freedom of the Media, Organization of American States (OAS) Special Rapporteur on Freedom of Expression and African Commission on Human and Peoples' Rights (ACHPR) Special Rapporteur on Freedom of Expression and Access to Information, "Joint Declaration on Crimes against Freedom of Expression", 25 June 2012, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/91595>.
- 22** сол жерде.
- 23** Scott Griffen, "Legal Responses to Online Harassment and Abuse of Journalists: Perspectives from Finland, France and Ireland", OSCE RfOM, March 2019, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/413552?download=true>.
- 24** 5-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.
- 25** "RSF publishes report on online harassment of journalists", Reporters Without Borders news item, 1 August 2018, <https://rsf.org/en/news/rsf-publishes-report-online-harassment-journalists>.
- 26** 23-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.
- 27** Council of Europe, Parliamentary Assembly Resolution No. 2293, "Daphne Caruana Galizia's assassination and the rule of law in Malta and beyond: ensuring that the whole truth emerges", 26 June 2019, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?fileid=28053>.
- 28** 2-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.
- 29** сол жерде.
- 30** European Audiovisual Observatory, "Freedom of Expression, the Media and Journalists: Case-law of the European Court of Human Rights", December 2017, <https://rm.coe.int/freedom-of-expression-the-media-and-journalists-iris-themes-vol-iii-de/16807c1181>.
- 31** Council of Europe, "Human Rights Education for Legal Professionals", August 2017, <https://www.coe.int/en/web/help/-/take-the-help-free-online-course-on-reasoning-of-criminal-judgments->
- 32** University of Oxford, "A Report on Reparations and Remedies for Victims of Sexual and Gender Based Violence", REDRESS, January 2016, <https://rm.coe.int/freedom-of-expression-the-media-and-journalists-iris-themes-vol-iii-de/16807c1181>.
- 33** UN General Assembly, Resolution 74/157, "The safety of journalists and the issue of impunity", 18 December 2019, <https://undocs.org/A/RES/74/157>.
- 34** The Institution of Human Rights Ombudsman of Bosnia and Herzegovina, "Special Report on the Status and Cases of Threats Against Journalists in Bosnia and Herzegovina", June 2017, https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2017082415202346eng.pdf.
- 35** OECD, "The Role of Ombudsman Institutions in Open Government: OECD Working Paper on Public Governance No. 29", 2018, <https://www.oecd.org/gov/the-role-of-ombudsman-institutions-in-open-government.pdf>.
- 36** OSCE ODIHR, "Handbook for National Human Rights Institutions on Women's Rights and Gender Equality", 2012, <https://www.osce.org/odhr/97756?download=true>.

**Құқық қорғау
органдары**

Ұсынылатын шаралар

1. Гендерлік проблеманы ескере отырып, Интернеттегі журналистердің қауіпсіздігі мәселелері бойынша құқық қорғау органдарының қызметкерлерін даярлау сапасын арттыру;
2. Қудалау мен қауіп қатерді бағалау кезінде гендерлік аспектілерді қайта қарау және жақсарту;
3. Журналистерге қарсы қылмыстар мен сөз бостандығын тергеудің хаттамаларын, әдістері мен рәсімдерін жетілдіру;
4. Құқық қорғау органдары, БАҚ және азаматтық қоғам арасындағы журналистердің қауіпсіздігі мәселелері бойынша диалогты кеңейту және күш-жігерді үйлестіру.

4. Құқық қорғау органдары

Қорғау әдістерін жетілдіру және тергеудің тиімділігін арттыру

Бұл бөлім құқық қорғау органдарына арналған, олардың міндеттеріне Журналистерді қорғау және оларға қарсы қылмыстарды тиімді тергеу кіреді. Әйел журналистер өздерінің кәсіби қызметін жүзеге асыру барысында белгілі бір тәуекелдерге тап болатындығына байланысты олардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша шараларды гендерлік аспектілерді ескере отырып қабылдау қажет. Цифрлық ортада жасалған журналистерге қарсы қылмыстарды тергеу әдістері әлі де дамып келеді. Интернеттегі теріс қылықтарға қарсы іс-қимылдың ұсынылған жаңа шаралары желідегі адам құқықтарының қорғалуына және жүзеге асырылуына кепілдік беру үшін мұқият бағалануы керек, соның ішінде сөз бостандығы және жеке өмірге қол сұғылмаушылық құқығы.

ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің № 3/18 шешіміне сәйкес, бұл бөлімде журналистерге қарсы қылмыстарды тиімді тергеуге қатысты ұсыныстар мен қолданыстағы стандарттарға, соның ішінде шешімде көрсетілген ұсыныстарға шолу берілген Сонымен қатар, онда осы ұсыныстарды орындау мақсатында құқық қорғау органдары жүзеге асыруы керек ең төменгі шараларға қатысты ұсыныстар да бар.

ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің № 3/18 шешіміне сәйкес, мемлекеттік мекемелер мен құқық қорғау органдары журналистердің қауіпсіздігіне байланысты ақпараттық-танымдық қызмет пен кәсіби дайындықты арттырып, сондай-ақ, мұндай қорғау әрекетіне азаматтық қоғамның тікелей атсалысуына мұрындық болуына септігін тигізуі тиіс.

› **Гендерлік проблеманы ескере отырып
Интернеттегі журналистердің қауіпсіздігі
мәселелері бойынша құқық қорғау органдарының
қызметкерлерін даярлау сапасын арттыру**

Құқық қорғау органдарының қызметкерлері өздерінің күнделікті қызметінде журналистердің адам құқықтары мен қауіпсіздігі саласындағы халықаралық стандарттарды әрдайым есінде сақтай бермейді.¹ Бұл мәселеде оларға журналистердің құқықтарымен тереңік танысуға, кездесетін қауіптерді бағалауға және осы қауіптерге жауап беру шараларын әзірлеуге көмектесетін дайындық бағдарламалары сындарлы рөл атқара алады. Мұндай бағдарламалар бірнеше құрылымдардан тұруы керек және әдістерді әзірлеу бойынша ұсыныстарды қамтуы керек, олардың көмегімен журналист әйелдер интернетте және одан тыс жерлерде шабуылдар туралы құзыретті органдарға хабарлай алады. Бұл бағдарламалар сонымен қатар адам шабуылдың травматикалық тәжірибесін қайта сезінуге мәжбүр болған кезде институционалдық мінез-құлық тәжірибесінің (қайта құрбан болу деп те аталады) алдын алу шараларын қарастыруы керек.² Технологияларды қолданудың жалпы тұжырымдамасы, оларды теріс пайдалану мүмкіндіктері және олар ұсынатын артықшылықтар, сондай-

ақ төменде аталған практикалық Модульдер, құқықтық және техникалық аспектілер бойынша әдістер мен білімді, интернеттегі гендерлік негіздегі қудалау мен теріс пайдаланудың әртүрлі көріністерін, сондай-ақ интернеттегі қатерлер мен қудалауларды, қылмыстарға теңестірілетін және желіден тыс жасалған қылмыстармен бірдей шараларды қолдануға жататын нақты жағдайларды көрсетуі керек.³

Мұндай дайындық осындай құқық бұзушылықтармен айналысатын барлық құқық қорғау органдарының қызметкерлері үшін, атап айтқанда, осындай қылмыстар туралы хабарламалар келіп түсетін полиция қызметкерлері үшін және тергеушілер үшін міндетті болуы керек. Дайындық бағдарламалары белгіленген уақыт бойынша нақты болуы керек. Теңдік және кемсітпеу модульдері қылмыстық сот төрелігі жүйесіндегі құрылымдық және мақсатты кемсітушілік сияқты әйелдердің сот төрелігіне қол жеткізуіне кедергі келтіретін факторларды жою шараларын қамтуы керек. Алдын алу шаралары, сондай-ақ Интернетте жиі кездесетін нақты тәуекелдер мен қауіптерді анықтау процедуралары өте маңызды, бұл әйел журналистер арасында жиі кездеседі және олардың ер әріптестері кездесетін тәуекелдер мен қауіптерден ерекшеленеді. Құқық қорғау органдары физикалық тұтастыққа, соның ішінде зорлау қаупіне басымдық беруі керек⁴ және интернетте де, одан тыс жерлерде де көрінуі мүмкін басқа қылмыстарды әшкерелеу керек.

Құқық қорғау органдарының қызметкерлері интернеттегі Гендерлік қудалау мен теріс қылықтардың алдын алу мен азайтудың қолданыстағы практикалық әдістерін жақсы білуі керек. Мысалы, олар туралы білуге міндетті журналистердің электрондық шоттарына рұқсатсыз кіруді болдырмау үшін цифрлық қауіпсіздік құралдарын ұсынатын мүмкіндіктерді қарастыруы қажет. Олар сондай-ақ журналистік қызметтің бірегей ерекшелігі туралы, атап айтқанда ақпарат көздерін қорғаудың маңыздылығы және қудалау мен теріс пайдаланудың әртүрлі

нысандарының журналистердің жеке өмірі мен кәсіби қызметіне әсері туралы білуге міндетті.

Дайындық барысында құқық қорғау органдарының қызметкерлері гендерлік зорлық-зомбылық пен қудалаудың құрбаны болған әйелдерді айыптаудың тарихи қалыптасқан және әлі де басым тенденциясын есте ұстауы керек. Олардың мұндай жағдайлар туралы психологиялық тұрғыдан есеп беру және осындай хабарламаларды қарастыру қаншалықты қиын екенін түсінуі маңызды. Интернеттегі теріс пайдалану туралы ақпаратты елемеу және әйел журналистер хабарлаған басқа әрекеттер тәжірибесінің себептерін анықтау әйелдерді шабуылдардан қорғау және мұндай шабуылдардың алдын алу шараларын әзірлеуге ықпал етуі керек.

Бұдан басқа, құқық қорғау органдарының қызметкерлерін журналистерге оларға қатысты жасалған іс-әрекеттер қылмыстық деп сараланбаған жағдайларда қолдау көрсету жөніндегі шараларды дайындау және хабардар ету қажет.

Мысалдар

Полиция қызметкерлеріне арналған онлайн оқыту: Швеция полиция басқармасы Уппсала университетімен бірлесе отырып, жеккөрушілік қылмыстарымен күресу, сөз бостандығын қамтамасыз ету мәселелері бойынша [полиция қызметкерлеріне арналған онлайн курсты](#) бастады.⁵

Полиция қызметкерлеріне арналған анықтамалық басылым: полиция қызметкерлері мен корольдік прокурорларға арналған және [Канаданың Әділет департаменті жариялаған қылмыстық қудалау](#)

[туралы анықтамалықта](#) Интернеттегі қудалаудың әртүрлі түрлері, сондай-ақ мұндай құқық бұзушылықтарды тергеу үшін қолданылатын заңдар мен процедуралар сипатталған.⁶

Дерек көздері

- ЮНЕСКО жариялаған Нұсқаулық сөз бостандығы және қоғамдық тәртіп қауіпсіздік күштерінің қызметкерлеріне арналған, [Адам құқықтары мен сөз бостандығын қамтамасыз ететін қоғамдық тәртіпті](#) сақтау және журналистердің қауіпсіздігін қорғау құралдарын қамтиды.⁷ Аталмыш оқу құралында Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан және Өзбекстанды қоса алғанда, көптеген елдерде журналистердің қауіпсіздігін және жазасыздық проблемасын қамтамасыз ету жөніндегі БҰҰ іс-қимыл жоспарын іске асыру шеңберінде семинарлармен курстарда пайдаланылды.⁸
- ARTICLE 19 құқық қорғау ұйымы [“Интернеттегі әйел журналистерге қатысты қудалау және теріс пайдалану жағдайларын тергеу”](#),⁹ аналитикалық жазбасын дайындады, оның мақсаты-құқық қорғау органдарына интернеттегі әйел журналистерге қатысты қудалау мен теріс пайдалану жағдайларын тергеуге көмектесу.

› Қудалау мен қауіп қатерді бағалау кезінде гендерлік аспектілерді қайта қарау және жақсарту

Әйелдердің шынайы өмірде кездесетін кемсітушілігі мен теңсіздігі интернетте де жиі кездеседі. Құқық қорғау органдарының қызметкерлері мұны есте ұстауы керек, әсіресе журналистер қоғамдық нормаларға қайшы келетін мінез-құлықты ашық түрде әшкерелеп, гендерлік стереотиптерді жоққа шығарып, өздерін қосымша тәуекелге ұшыратқан жағдайларда қиыншылыққа төтеп бере алуы қажет. Құқық қорғау органдары интернетте және нақты өмірде журналистерге қауіп төндіретін қауіп деңгейін бағалау үшін қолданылатын процедуралар мен шараларды жан-жақты талдауы керек. Бұл талдау Интернетте де, одан тыс жерлерде де әрдайым қылмыстық мінез-құлық ретінде жіктелмейтін және шындық пен цифрлық орта арасындағы байланысты ескермейтін қауіптердің әртүрлі түрлеріне тағайындалған тәуекел деңгейін бағалауды қамтуы керек. Мұндай жан – жақты талдау хаттаманы әзірлеуге, яғни биліктің қызметін реттейтін әдістер, процедуралар мен стандарттардың жиынтығына – журналистер тап болатын қауіптер мен тәуекелдерді тергеуге және оларға жауап беруге ықпал етуі керек.¹⁰

Құқық қорғау органдарының қызметкерлері ұсынған барлық қауіп-қатер туралы есептер тәуекелді бағалау мен ұсынылған шаралардың егжей-тегжейлі сипаттамасын, сондай-ақ журналистер мен гендерлік сарапшылар ұсынған барлық нақты, контекстік және гендерлік ойларды қамтуы керек, егер олар бағалауға немесе тергеуге қатысуға тартылуы қажет.

Тәуекелді бағалау мінез-құлық үлгілері мен стереотиптер сияқты оқиғаның гендерлік аспектілеріне арналған келесі аталған бөлімдерді қамтуы керек: кемсітушілік, төзбеушілік, жыныстық қауіп-қатер және қорқыту. Бұл ақпарат Интернеттегі әйел журналистерді қудалау мен

теріс пайдаланудың әртүрлі көріністеріне қатысты кейінгі әрекеттерді анықтау және деректерді жинауды жақсарту үшін пайдаланылуы керек. Құқық қорғау функциялары интернеттегі әйел журналистерге қатысты қудалау мен теріс қылықтарға стратегиялық жауап беру шараларын жақсы түсінуге және дамытуға ықпал етуі мүмкін. Билік осы мәселеге қатысты деректерді жинау мен талдауды бастауы немесе қолдауы керек,¹¹ бұл деректерді қорғау міндеттемелері мен құпиялылықты қорғау стандарттарына сәйкес алдын алу және тергеу шараларын әзірлеуге немесе күшейтуге негіз бола алады. Оқиға туралы хабарлаған журналистер өздері ұсынатын ақпаратты пайдалану және өңдеу туралы, сондай-ақ бұзушылықтар немесе теріс пайдалану жағдайында жүгінуі мүмкін құқықтық қорғау құралдары туралы нақты хабардар болуы керек.

Мысалдар

Қауіп-қатерді бағалау жөніндегі хаттаманы әзірлеу:

Журналистердің құқығын қорғау мақсатында, қатерді бағалауға арналған типтік хаттаманы әзірлеу¹² және әрекет ету шараларын іске асыру үшін, өлім жазасына кесу жөніндегі, соттың араласуынсыз немесе ерікті түрде өлім жазасына кесу жөніндегі арнайы баяндамашы мемлекеттерді журналистер тап болатын қауіп-қатерге жауап қайтаруға немесе бағалауға, алдыңғы қатарлы тергеудің озық тәжірибесін ұсыну жүйесін қолдауға шақырды. Мұндай хаттамалар журналистер тап болатын қауіп-қатерлерді болдыртпайтын цифрлық және технологиялық концептілерді қамтуы тиіс.

› **Журналистерге қарсы қылмыстар мен сөз бостандығын тергеу хаттамаларын, әдістері мен рәсімдерін жетілдіру**

Журналистерге жасалған шабуылдарды тергеудің тиімділігін арттыру жазасыздықпен күресу үшін өте маңызды, дегенмен әйелдер мен еркектердің әртүрлі қудалау көріністерін, әсерлері мен тәуекелдерін ескере отырып, гендерлік тәсілді қолдану маңызды.¹³

Журналистерге қатысты қылмыстар үшін жазасыздықпен күресу шындықты анықтауға, сондай-ақ қудалауға, қамауға алуға, жауапқа тартуға және сайып келгенде, журналистерге қарсы қылмыстар үшін барлық кінәлілерді жазалауға бағытталған Мұқият, бейтарап және тиімді тергеуді қамтиды.¹⁴

Құқық қорғау органдары қабылдауы тиіс шаралардың бірі полиция мен прокуратурада журналистерге қатысты қылмыстарды тергеу үшін арнайы бөлімшелер құру, сондай-ақ журналистерге қарсы қылмыстарды тергеудің басымдығы мен ерекшелігін айқындауға мүмкіндік беретін кез келген ұқсас және барабар тетіктерді әзірлеу болып табылады. Мұндай бөлімшелердің немесе арнайы тетіктердің қызметі жалпы озық тәжірибе негізінде әзірленген әдістерге, рәсімдерге немесе хаттамаларға негізделуге тиіс.

Әрі қарай, құқық қорғау органдары әйел журналистерге қатысты тәуекелдерді бағалау мен қылмыстарды тергеуге басымдық беруі үшін жеткілікті ресурстар бөлуі керек. Сонымен қатар, оларға журналистерге қарсы қылмыстарды тергеу барысында қылмыстардан зардап шеккен адамның журналистік қызметімен байланысы туралы нұсқаларды мұқият пысықтау үшін бірқатар арнайы стандарттар, рәсімдер мен хаттамалар әзірлеуге мүмкіндік беру керек. Егер құқық қорғау органдарының

қызметкерлері бұл нұсқаны пайдаланбауға шешім қабылдаса, олар өз шешімдерін жазбаша түрде негіздеп, жоғары лауазымды адамнан мақұлдау алуы керек. Әйел журналистерге қатысты жағдайларға қатысты есепте гендерлік ойлар да көрсетілуі керек.

Интернеттегі қатерлер мен құдалаулар қылмыстарға теңестірілген және нақты өмірде жасалатын қылмыстармен бірдей әдістер мен рәсімдерді қолдануға жататын жағдайларда, құқық қорғау органдарының қызметкерлері мұндай қылмыстардың алдын алу және тергеу үшін неғұрлым тиімді болатын әдістер мен рәсімдерді анықтау мақсатында қолданыстағы тергеу хаттамалары мен алдын алу шараларын талдауы керек. Мұндай талдауға зорлық-зомбылық құрбандарымен жұмыс істейтін ұйымдар мен сарапшыларды, сондай-ақ қылмыстық сот төрелігі жүйесіне қол жеткізуде кедергілерге тап болған әйел журналистерді тарту тиімді.

Мысалдар

Жоғары сот инстанцияларының мекен-жайына ұсыныстарды ұсыну: 2018 жылы Ұлыбританияның Корольдік прокурор қызметі шығарған [«Әлеуметтік желі арқылы жіберілген хабарламаларды сот арқылы шешу»](#) атты басылымда әлеуметтік желідегі қандай хабарламалар қылмыстық құқық бұзушылыққа жататындығы қарастырылған.¹⁵

Жауапты тұлғаларды тағайындау: Косово полиция басшылығы ауыр қылмыстарды тергеу жөніндегі Департаментке журналистерге жасалған шабуыл мен қауіп-қатерлерді зерттеуді тапсырды. Соған сәйкес, Приштин соты журналистерге жасалған қылмыстың координаторын сайлайды.¹⁶

Дерек көздері

- Бірқатар азаматтық қоғам ұйымдары прокуратурамен бірлесіп Мексикадағы сөз бостандығына қарсы қылмыстарды тергеу үшін арнайы хаттама қабылдады. Ол тергеу мен дәлелдемелерді жинаудың жедел нормаларын, әртүрлі органдар арасындағы ынтымақтастықты, сондай-ақ тиісті адамдарды тиісті қызметтерге жіберу және олардың арасында байланыс орнату шараларын қамтиды.¹⁷
- “ARTICLE 19” құқық қорғау ұйымының [“Интернеттегі әйел журналистерге қатысты құдалау мен теріс қылықтарды тергеу”](#) аналитикалық жазбасында интернеттегі әйел журналистерге қатысты құдалау мен теріс қылықтарға қарсы күрес және осындай қылмыстарды тиімді тергеу бойынша мемлекеттің міндеттемелерінің көлемі қарастырылады.¹⁸

› Құқық қорғау органдары, БАҚ және азаматтық қоғам арасындағы журналистердің қауіпсіздігі мәселелері бойынша диалогты кеңейту және күш-жігерді үйлестіру

Қоғамның заң үстемдігіне деген сенімін нығайту және гендерлік кемсітушілікке қарсы тиімді күрес мақсатында құқық қорғау органдары полиция, прокуратура, БАҚ ұйымдары мен азаматтық қоғам арасындағы өзара іс-қимылды қолдап, көтермелеуге тиіс. Интернетте және одан тыс жерлерде шабуылдар мен қылмыстардың нысанасына айналған журналистердің бұл туралы полицияға хабарлауы маңызды. Тараптар арасындағы Диалог журналистерге қарсы қылмыстар үшін жазасыздықтың негізгі себептерін жоюға және адам құқықтарын жүзеге асыруда да,

журналистердің құқықтарын бұзу қаупін тудыруда да технологияның рөліне бағытталуы керек. Барлық тараптар, егер құқық қорғау органдары кемсітушілік практикамен және құрылымдық кедергілермен күресу үшін процедураларды әзірлеуге немесе қолдануға ұмтылса, шабуыл құрбандарынан және интернетте құдалау мен теріс пайдаланылған адамдарға қолдау көрсететін топтардан ақпарат алудың маңызды маңыздылығын түсінуі керек. Диалогқа қатысушылар арасындағы өзара іс-қимыл есеп беруді және залалды өтеуді қамтамасыз етудің жаңа әдістері мен рәсімдерін әзірлеуге немесе жетілдіруге бағытталуы тиіс. Құқық қорғау органдары халықаралық ынтымақтастық бастамаларына қатыса алады, мысалы, БҰҰ-ның Есірткі және қылмыс жөніндегі басқармасының (ЮНОДК) қылмыстың алдын алу және қылмыстық сот төрелігі жөніндегі комиссия басқаратын бастамалары. Мұндай бастамалар тәжірибе, білім және әдістер туралы ақпарат алмасуға мүмкіндік береді

Қылмыстық сот төрелігі және журналистерге қарсы қылмыстардың алдын алу және азаматтық қоғам мен бұқаралық ақпарат құралдарының қатысуымен жүзеге асырылуы тиіс.

Мысалдар

Тергеу тиімділігін арттыру мақсатында ынтымақтастық:

Голландия полициясы мен прокуратурасы Голландияның Бас редакторлар қоғамымен бірлесе отырып, журналистерге жасалған шабуылдарды тергеу тиімділігін арттыру, соның ішінде шабуыл жағдайларын жүйелі түрде тіркеу, журналистерге жасалған шабуылдарға басымдық беру және шабуыл құрбандары үшін ақпараттың ашықтығы мен қолжетімділігін арттыру сияқты шараларды қабылдау арқылы келісімге келді.¹⁹

Өзара әрекеттесудің ортақ платформасын құру: еуропалық Баспасөз және БАҚ бостандығы орталығы (ЕСРМФ) веб-ресурс policescodex құрды. ЕО полиция мен ақпараттық ұйымдар арасындағы ынтымақтастықты жақсарту үшін.²⁰ бұл полиция қызметкерлеріне журналистік қызметке қалай жауап беру, қарым-қатынас жасау және журналистермен қарым-қатынас жасау туралы сегіз әдістемелік ұсыныстан тұратын кодекс. ЕСРМФ зерттеулерінің нәтижелері бойынша аталған ұсыныстар Еуропа елдеріндегі осы екі кәсіби топтың туындайтын ең өзекті жанжалды мәселелерін қозғайды.

Диалогты кеңейту үшін бірлескен оқытуды насихаттау: ЮНЕСКО құқық қорғау органдарының қызметкерлері мен журналистері үшін құрылымдық диалогтар мен семинарларды Украина, Непал, Сенегал, Танзания, Сомали, Буркина-Фасо және Тунис сияқты елдерінде ұйымдастырды.²¹

Диалогқа жаңа қатысушыларды шақыру: Қылмысты ескерту және қылмыстық құқықтық соты жөніндегі ЮНОДК комиссиясы журналистердің қауіпсіздігіне арналған мемлекет қызметкерлері мен азаматтық қоғам қатысатын диалогтарды іске асырады.²²

Қудалаудың потенциалды объектілерінің әсерін оқыту: БҰҰ-ның трансұлттық қауіп-қатер департаменті демонстарция кезінде азаматтар арасында әсіресе, әйел демонстранттары арасында сенімді әрекет құру мақсатында, армян полиция қызметкерлеріне арнап оқу курстарын ұйымдастырды.²³

Дерек көздері

- ЮНЕСКО Журналистер мен құқық қорғау органдары қатысқан өткен жылдардағы Украина семинары нәтижелеріне сүйеніп, есеп пен бейнені жарыққа шығарды.²⁴

Ескертпелер

- 1 UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, OSCE Representative on Freedom of the Media, Organization of American States (OAS) Special Rapporteur on Freedom of Expression and African Commission on Human and Peoples' Rights (ACHPR) Special Rapporteur on Freedom of Expression and Access to Information, "Joint Declaration on Crimes against Freedom of Expression", 25 June 2012, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/91595>.
- 2 UN General Assembly Resolution 74/157, "The safety of journalists and the issue of impunity", 18 December 2019, <https://undocs.org/A/RES/74/157>.
- 3 OSCE RfOM, "Communiqué on the growing safety threat to female journalists online", 6 February 2015, <https://www.osce.org/fom/139186?download=true>.
- 4 "New Challenges to Freedom of Expression: Countering Online Abuse of Female Journalists", OSCE RfOM, 2016, <https://www.osce.org/fom/220411>.
- 5 Council of Europe, "How to protect journalists and other media actors? Implementation Guide to selected topics under the Protection and Prosecution pillars of the Guidelines of Recommendation CM/Rec(2016)4 on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors", DGI(2020)11, 2020, p. 21, <https://rm.coe.int/safety-implementation-guide-en-16-june-2020/16809ebc7c>.
- 6 "A Handbook for Police and Crown Prosecutors on Criminal Harassment", Government of Canada, Department of Justice, <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/cj-jp/fv-vf/har/part1.html#cybstalk>.
- 7 UNESCO, Freedom of Expression and Public Order: Training manual, Tunis, 2015, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000231305>.
- 8 "Almaty Training on Freedom of Expression and Public Order", UNESCO news item, 9 December 2019, <https://en.unesco.org/news/almaty-training-freedom-expression-and-public-order>.
- 9 ARTICLE 19, "Investigating online harassment and abuse of women", 2020, <https://www.article19.org/https://www.article19.org/wp-content/uploads/2020/10/Gender-Paper-Brief-3-.pdf>.
- 10 UN Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, "Investigation of, accountability for and prevention of intentional State killings of human rights defenders, journalists and prominent dissidents", A/HRC/41/CRP.1, 19 June 2019, https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/41/36.
- 11 OSCE RfOM, "Recommendations following the Expert Meeting New Challenges to Freedom of Expression: Countering Online Abuse of Female Journalists", 17 September 2015, <https://www.osce.org/fom/193556?download=true>.
- 12 10 –ші ескертуде келтірілген құжатты қараңыз.
- 13 1-ші ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.
- 14 UN General Assembly, Resolution 39/6, "The safety of journalists", 27 September 1984, <https://undocs.org/A/HRC/RES/39/6>.
- 15 "Social Media - Guidelines on prosecuting cases involving communications sent via social media", The Crown Prosecution Service, <https://www.cps.gov.uk/about-cps>.
- 16 Petrit Çollaku, "Kosovo Indicators on level of media freedom and journalists' safety", Association of Journalists of Kosovo, 2018.
- 17 Procuraduría General de la República, Estados Unidos Mexicanos, "Protocolo homologado de Investigación de delitos cometidos contra la libertad de expresión", October 2018, https://www.gob.mx/cms/uploads/attachment/file/444272/Protocolo_homologado_de_investigacion_de_delitos_cometidos_contra_la_libertad_de_expresion.pdf.
- 18 9-ші ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.
- 19 "Agreement of the Steering Group on Aggression and violence against journalists" (Unofficial translation by Tarlach McGonagle), The Hague, 2018, <https://www.ivir.nl/publicaties/download/Agreement-of-the-Steering-Group-on-Aggression-and-violence-against-journalists-EN-translation.pdf>. All

information related to the safety "mechanism" in The Netherlands is now available in this website, in Dutch: <https://www.persveilig.nl/>.

20 The European Centre for Press and Media, The Press Freedom Police Codex, <https://policecodex.eu/>.

21 "UNESCO partners with Tunisian Ministry of the Interior to improve safety of journalists", UNESCO news item, 2019, <https://fr.unesco.org/news/%E2%80%99unesco-et-le-minist%C3%A8re-de-%E2%80%99int%C3%A9rieur-de-la-tunisie-coop%C3%A8rent-pour-am%C3%A9liorer-la-s%C3%A9curit%C3%A9-des>.

22 "The Safety of Journalists: Report on UNODC CCCPJ Side-Event", Academic Council of the United Nations System, 7 July 2014, <https://acuns.org/the-safety-of-journalists-report-on-unodc-cccpcj-side-event/>.

23 "OSCE Transnational Threats Department / Strategic Police Matters Unit introduces concept of dialogue policing to senior police officers and parliamentarians in Armenia", OSCE polis, November 2019, <https://polis.osce.org/osce-introduces-concept-dialogue-policing-senior-police-officers-and-parliamentarians-armenia>.

24 "Film on the training of Ukrainian law enforcement officers on freedom of expression & safety of journalists", UNESCO news item, 11 April 2018, <https://en.unesco.org/news/film-training-ukrainian-law-enforcement-officers-freedom-expression-safety-journalists>.

**Мемлекетаралық
ұйымдар**

Ұсынылатын шаралар

1. Журналистердің қауіпсіздігіне қатысты адам құқықтары стандарттары мен тетіктеріне гендерлік көзқарастарды енгізу;
2. Журналистердің қауіпсіздігі жөніндегі халықаралық стандарттарды енгізудегі олқылықтарды жою мақсатында мемлекеттерге қолдау көрсету;
3. Интернеттегі әйел журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша бастамаларды хабардар ететін деректер мен зерттеулерді көбейту;
4. Өз қызметінің тиімділігін арттыру мақсатында мүдделі тараптар арасындағы ынтымақтастық пен үйлестіруге басымдық беру.

5. Мемлекетаралық ұйымдар

Стандарттарды орнатудан бастап, мемлекеттерге көмек көрсетуге дейін

Біріккен Ұлттар Ұйымы (БҰҰ) сияқты мемлекетаралық ұйымдар (МҰҰ) іспетті жаһандық сипатта болсын, немесе Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымы (ЕҚЫҰ) сияқты аймақтық болсын, олардың барлығы да адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттарды нығайтуда маңызды рөл атқара алады, соның ішінде әйел журналистердің қауіпсіздігіне әсер ететін стандарттарды әзірлеу.

IGO өз мүшелеріне немесе қатысушы мемлекеттерге осы стандарттарды ел деңгейінде енгізуге көмектесе алады. Бұл бөлімде ӘҚҰ әйел журналистердің интернеттегі қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша бірқатар маңызды ұсыныстар берілген.

ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің № 3/18 шешімі мемлекеттерді «ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы жөніндегі өкілімен, оның ішінде журналистердің қауіпсіздігі мәселесі бойынша толық ынтымақтасуға» және «ЕҚЫҰ-ның БАҚ еркіндігі жөніндегі өкілін қолдау көрсетуді жалғастыруға» шақырады. ЕҚЫҰ-ға мүше барлық мемлекеттерде журналистердің қауіпсіздігін қорғау және тұрақтылықты сақтау жөніндегі мандатына сәйкес әрекет етеді».

› **Журналистердің қауіпсіздігіне қатысты адам құқықтары стандарттары мен тетіктеріне гендерлік-жауапты тәсілдерді енгізу**

Соңғы жылдары журналистердің қауіпсіздігіне қатысты халықаралық стандарттар мен міндеттемелердің өсуі байқалды, олардың көпшілігінде әйел журналистердің құқығына ерекше көңіл бөлінеді. Мысалы, БҰҰ қарарлары мен ЮНЕСКО-ның міндеттемелері әйел журналистердің интернетте және нақты өмірде кездесетін қауіп-қатерлерді жою мәселесіне бағытталған. ЕҚЫҰ сияқты аймақтық ұйымдар да жалпы журналистердің қауіпсіздігіне қатысты құжаттарына әйел журналистердің құқығын қорғау мәселесін басты мәселе ретінде енгізді.

Басты нысанға алынған бұл мәселенің нәтижесі журналистердің қауіпсіздігі мен сөз бостандығының ажырамас бөлігі ретінде әйел журналистердің қауіпсіздігіне деген оң өзгерістерді көрсетеді. Дегенмен, барлық стандарттар әйел журналистердің құқығын қорғап қана қоймай, сонымен қатар олардың мүмкіндіктерін кеңейтетін жан-жақты, гендерлік көзқарасты көрсетуі үшін одан әрі жұмыс істеу қажет. Әрине, бұл процесте әйелдердің өздерінің пікірін ескеру қажет.

Журналистердің қауіпсіздігі мәселесімен айналысатын БҰҰ-ның көптеген тетіктері мен аймақтық адам құқықтары тетіктері және басқа да бастамалары бар. Өкінішке орай, олардың барлығы гендерлік тұрғыдан жан-жақты көзқарасты ұстана бермейді, ал кейбіреулері интернеттегі қудалау мен зорлық-зомбылықтың журналистердің кәсіби және жеке өміріне әсерін зерттемейді, бұл мәселені шешудің ықтимал жолдарын қарастырмайды.

[Біріккен Ұлттар Ұйымының журналистердің қауіпсіздігі және жазасыздық мәселесі жөніндегі іс-қимыл жоспары](#) және БҰҰ-ның журналистердің

қауіпсіздігі жөніндегі орталықтары, әсіресе, әйел журналистердің қауіпсіздігін зерттеуге бағытталған.

Бұған қоса, онлайн режимінде әйел журналистердің қауіпсіздігі туралы ақпараттарды арттыру үшін, адам құқықтарының бұзылуына тез әрекет ету үшін ХҚҰ-да бар адам құқықтары тетіктерін пайдалану мүмкіндіктері бар. Әйел журналистердің бетпе-бет келе жатқан қауіп-қатерлерінің ауырлығын мойындай отырып, СГО органдары жедел әрекет етудің жаңа тетіктерін құруды да қарастыруы мүмкін.

Мысалдар

Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясымен (БҰҰБА)

келісілген ережелерді жүзеге асыру: Мысалы, 2019 жылғы [74/157 UNGA қарары](#) әйел журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған «гендерлік сезімтал» тәсілін енгізу стандартын белгіледі. Сондай-ақ, Үкіметаралық ұйымдарға бірдей стандарттарды қолдану ұсынылды.¹

Журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін тәуелсіз

үкіметаралық ұйымдарды қолдау: ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы жөніндегі өкілінің 1997 жылғы мандатында былай делінген: «Ол ертерек ескерту функциясын өз мойнына алады. Ол басқалармен қатар, БАҚ қызметіне кедергілер мен журналистердің қолайсыз жұмыс жағдайларынан туындаған күрделі мәселелермен айналысады».² Өкілдің күнделікті қызметі фактілерді бағалауға және оларға ерекше көңіл бөлуге бағытталған. ЕҚЫҰ 2004 жылдан бастап гендерлік теңдікті ұстанып келеді.³ ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің 2018 жылғы Қауіпсіздік туралы №3/18 шешіміне сәйкес, 2015 жылы [ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы жөніндегі өкілі әйел журналистердің](#)

[интернеттегі қауіпсіздігі жөніндегі жобасын \(#SOFJO\)](#),⁴ бастады. Журналистер ұйымы әйел журналистердің арасында ерекше тәуекелге бел байлатынын ескере отырып, қатысушы мемлекеттерді шынайы өмірде және интернетте әйелдерді қудалауды ашық түрде айыптауға шақырады.⁵

Дерек көздері

- О ЕҚЫҰ гендерлік мәселені әртүрлі бастамалар мен іс-шараларға енгізу туралы бірнеше нұсқаулықтарды жариялады, бұл өз кезегінде ЕҚЫҰ-ның негізгі гендерлік теңсіздік мәселесіне байланысты көмегі зор екендігін көрсетеді. ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы жөніндегі өкілінің ЕҚЫҰ Тұрақты кеңесінің әрбір екі жыл сайынғы баяндамалар тақырыбы БАҚ бостандығын бұзу фактілері мен қауіп-қатерлерін атап өту мәселесіне арналады.⁶
- БҰҰ жүйесінің барлық саясаттары мен бағдарламаларында гендерлік теңдік мәселесін қалай енгізу керектігі туралы ұсыныстар БҰҰ Экономикалық және Әлеуметтік Кеңесінің 2019/2.⁷ қарарында берілген.
- Жазасыздықты тоқтату: БҰҰ-ның 19-бабына сәйкес журналистердің қауіпсіздігі стандарттары бойынша әрекет ету аталмыш нақты міндеттемелерді қорытындылайды және журналистердің қауіпсіздігіне қатысты халықаралық стандарттарға гендерлік көзқарастарды қолдану мәселесін қамтиды.⁸

- «Бес минут» IFEX желісі – журналистердің қауіпсіздігінің халықаралық стандарттарын түсіндіруге арналған құрал.⁹

› **Журналистердің қауіпсіздігі жөніндегі халықаралық стандарттарды енгізудегі олқылықтарды жою мақсатында мемлекеттерге қолдау көрсету**

Халықаралық стандарттар қағаз жүзінде ғана қалып қоймас үшін, оларды іс жүзінде жүзеге асыру өзекті мәселе болып келеді. Мемлекеттерге көрсетілетін тікелей көмектің, қолдаудың және сарапшылық кеңестердің ауқымын кеңейте отырып, ИО әйел журналистерді қудалау және гендерлік зорлық-зомбылық жөніндегі халықаралық стандарттарды желіде енгізуге және бекітуге көмектесе алады. Бұл журналистерге қатысты қоқан-лоққылар мен зорлық-зомбылық жағдайларында қолданылатын заңнаманы құқықтық талдау және тиісті ұсыныстар беру мүмкіндігін білдіреді.

Сондай-ақ, үкіметаралық ұйымдар әйел журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша озық тәжірибелер жинағын интернет желісі арқылы жариялауға қолдау көрсете алады, оған қудалау мен қорлауды тергеу бойынша нұсқаулықтар, қорғау тетіктері, сондай-ақ желіде әйел журналистерді қудалау мен қорлауды азайту шаралары сияқты маңызды мәселелер кіреді. Мемлекеттерге көмек көрсетудің тағы бір тиімді жолы ұлттық үкіметтермен ынтымақтастық және олардың тергеуіне көмектесу.

ҰАҰ әлеуетті қолдауының тағы бір аспектісі журналистердің қауіпсіздігін қорғау, интернеттегі қудалау мен қиянат жасау, гендерлік мейірбандылық

мәселелерімен айналысатын мемлекеттік органдардың маңызын арттыруға қатысты. ҰАҰ-дың мемлекеттік шенеуніктердің тәжірибесін арттыруға бағытталған барлық күш-жігері, мысалы, адам құқықтары жөніндегі нұсқаулықтарды немесе оқу құралдарын әзірлеу арқылы сөз бостандығы құқығы, интернет желісінен тыс журналистердің қауіпсіздігі және күшті гендерлік перспективалар туралы бөлімдерді қамтуы керек.

Сайлау кезеңдері көбінесе журналистерге қарсы зорлық-зомбылық пен қорқытудың, соның ішінде интернеттегі құдалаудың өсуімен қатар жүреді.¹⁰ Мұндай шабуылдар сайлау алдындағы және сайлау кезінде азаматтардың ақпаратқа қол жеткізуін шектейді. Қоғамдық ұйымдар өздерінің сайлауды бақылау миссиялары арқылы журналистерге қарсы зорлық-зомбылықты, соның ішінде желідегі құдалау мен гендерлік зорлық-зомбылықты талдауға үлес қоса алады. Басқа да бақылау және алдын алу шаралары сайлау алдындағы кезеңге дейін жүргізілуі керек, өйткені журналистерге қарсы шабуыл жиілей түседі.

Мысалдар

Озық тәжірибе туралы есептерді жариялау: ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы жөніндегі өкілі өз баяндамаларын жариялады және басқа органдардың Интернеттегі әйел журналистердің қауіпсіздігі туралы есептеріне, соның ішінде осы саладағы озық тәжірибені талдау мен ұсыныстарға үлес қосты. Бұл ақпарат [SOFJO](#).¹¹ арнайы веб-бетінде қол жетімді.

БҰҰ-ның [Әйелдерге қатысты зорлық-зомбылық](#), оның себептері мен салдары жөніндегі арнайы баяндамашысы әйел журналистерге қатысты зорлық-зомбылықпен күресу туралы баяндаманы

жариялады, онда БҰҰ мен оған мүше мемлекеттеріне әйел журналистерге қатысты зорлық-зомбылықпен күресу бойынша нақты ұсыныстар берілген.¹²

Баяндамалар мен талдаулардағы гендерлік қағидат: [Наразылық акцияларын жариялайтын журналистердің қауіпсіздігі туралы есепте](#) ЮНЕСКО гендерлік және әртүрлі факторларға байланысты сектораралық талдау жүргізді. Баяндамада полицияны оқыту және журналистердің қауіпсіздік шараларын ұйымдастыруы, сондай-ақ наразылық акцияларын жариялау кезінде журналистердің қауіпсіздігін жақсарту бойынша ұсыныстарды қамтитын озық тәжірибелерге байланысты нақты мысалдар келтірілген¹³.

Терең зерттелген есептерді жариялау: Адам құқықтары жөніндегі Америкааралық комиссияның (IACHR) сөз бостандығы жөніндегі арнайы баяндамашысы әйел журналистер мен сөз бостандығы туралы кең ауқымды баяндаманы жариялады, онда интернеттегі әйел журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша көптеген ұсыныстар айтылды.¹⁴

Стандартты белгілеу бойынша нұсқаулықтар: ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы жөніндегі өкілі [Журналистердің Қауіпсіздігіне Арналған Нұсқауларды](#) ұсынады.¹⁵ Осы нұсқаулықтың алдағы уақытта қайта қаралуына байланысты, аталмыш мәселе бойынша егжей-тегжейлі нұсқауларды қамтуы керек.

Құқықтық талдау жүргізу: ЕҚЫҰ-ның Демократиялық институттар және адам құқықтары жөніндегі бюросы (ДИАҚБ) ЕҚЫҰ кеңістігіндегі әртүрлі мәселелерге, соның ішінде әйелдерге қатысты зорлық-зомбылыққа тұрақты түрде [құқықтық талдау](#) жүргізеді; осыған

ұқсас іс-шараларды сөз бостандығы жөніндегі халықаралық және аймақтық арнайы баяндамашылар да жүргізеді.

Журналистердің қауіпсіздігін басқару бастамаларына енгізу: 2012 жылы ДИАҚБ сайлауды бақылау миссиясы бойынша БАҚ мониторингі жөніндегі нұсқаулықты жариялады. Мұндай жарияланымдар деректерді жынысы бойынша қалай бөлуге болатыны туралы ұсыныстарды қамтиды, сондай-ақ интернеттегі құдалау мен журналистерді қорлау және олардың еркін сайлауға тигізер зардабы туралы ақпаратты талдауға бағытталған.¹⁶

ТДМ-да гендерлік теңдік мәселесін енгізу: 2016 жылы «БҰҰ-Әйелдер» құрылыммен жарияланған [«2030 жылға дейін тұрақты дамудың күн тәртібін гендерлік аспектілерді зерттеуге арнау»](#) атты құжат гендерлік мәнде халықаралық стандарттарды енгізуді күшейту бастамасының негізгі мысалы болып табылады.¹⁷

Қолданыстағы қорғау тетіктеріне шолу жасау: БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі уәкілінің кеңсесі Мексикада журналистердің құқығын қорғау тетіктеріне шолу жүргізді және осы тетіктерді гендерлік тұрғыдан тиімді енгізу үшін 100-ден астам ұсынымдар тізімін ұсынды.¹⁸

Журналистерге қарсы қылмыстарды тергеу: Эквадор мен Колумбия үкіметтері және Америкааралық Адам құқықтары жөніндегі комиссияның (IACHR) еркіндік мәселелері бойынша арнайы баяндамашысы журналистерге қарсы қылмыстарды тергеуге МАЫ-ның қалай қатыса алатыны жөнінде нақты мысалы келтірді. Атап айтқанда, екі мемлекеттің шекарасында үш журналистің өлтірілуін тергеу үшін бұрын-соңды болмаған жедел топтың мәлімдемесі жарияланды.¹⁹

» **Әйел журналистердің интернеттегі қауіпсіздігін сақтау бойынша бастамаларын хабарлайтын нақты деректер мен зерттеулерді көбейту**

Көптеген мемлекеттерде әртүрлі ұйымдар журналистердің қауіпсіздігі туралы деректерді жинаудың әртүрлі әдістерін пайдаланады, бірақ бұл деректер әрқашан гендерлік айырмашылықтарды көрсете бермейді. MABI деректер жинау процесін стандарттауда да, деректерді жинау мен талдауда неғұрлым қатаң гендерлік талдауды қамтитын тәсілді алға жылжыту арқылы деректердің әртүрлілігін қамтамасыз етуде маңызды рөл атқара алады. Бұл Тұрақты даму мақсаттарына (ТДМ), атап айтқанда SDG 5 «Гендерлік теңдікті қамтамасыз етуге» және SDG 16 «Бейбітшілік, әділдік және ықпалды институттарды құруға» ықпал етеді.

Жаһандық және аймақтық зерттеулер, әсіресе озық тәжірибелер туралы ақпарат жинауды көздейтін зерттеулер бар. Аталмыш зерттеулер әйел журналистердің интернеттегі қауіпсіздігін қамтамасыз ету және мемлекеттер мен басқа да тиісті тараптарға егжей-тегжейлі нұсқаулар беру үшін маңызды. Мұндай зерттеулер академиялық институттармен және азаматтық қоғам ұйымдарымен бірлесе жүргізілгені жөн. Сондай-ақ, олардың баяндамалары кең түрде таралған және аталмыш баяндамалар интернетте әйел журналистерді қудалау мен қорлаумен күресу нұсқаларын талқылауды қажет ететін жағдайларда қолданылады.

Бұл өз кезегінде ақпараттандыру жұмыстарын жүргізуге көмектеседі, сонымен қатар, ұлттық деңгейде әйел журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін негізгі мүдделі тараптарды жұмылдырудың озық тәсілін ұсынады. Уақыт пен бюджеттік шектеулерге байланысты ҰАҰ қызметі негізгі мақсатты аудитория ретінде шешім қабылдаушыларға бағытталуы керек.

Мысалдар

Сенімді және тұрақты зерттеулердің қажеттілігі туралы хабардар ету: ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы жөніндегі өкілі «Қараңғы жер» атты толықметражды деректі фильмді шығаруды қамтитын [«Журналистердің әйелдер қауіпсіздігі» \(SOFJO\)](#) бастамасын бастады.²⁰ Бұл фильм көптеген іс-шараларда және дүние жүзіндегі университеттерде көрсетілді. 2019 жылы #SOFJO бастамасы аясында ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы жөніндегі өкілі БАҚ-та сөз бостандығы мен плюрализмді қорғау мүмкіндіктерін кеңейтуге арналған конференция өткізді.²¹

Деректер мен зерттеулерге негізделген білімді бақылау және тарату: [ЮНЕСКО Бас директорының Журналистердің қауіпсіздігі және жазасыз қалу қаупі туралы баяндамасы](#)²² және [Сөз бостандығы мен БАҚ дамуының жаһандық тенденциялары](#) туралы баяндамасы журналистерге қатысты зорлық-зомбылықты бақылап, соған сәйкес, кісі өлтіру және оның жазасыз қалу жағдайлары бойынша тергеуге негізделген деректерді ұсынды. Дүниежүзілік тенденцияларға арналған есептерде әйел журналистерге қатысты гендерлік қауіп туралы айтылады.²³

Нәтижелермен және озық тәжірибелермен, сондай-ақ, ықтимал жауаптар бойынша ұсыныстармен бөлісу: 2017 жылы ЮНЕСКО Коммуникацияны дамытудың халықаралық бағдарламасы (КДХБ) журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша озық тәжірибелер жинағын жариялады. Бұл жинақ журналистердің қауіпсіздігі туралы ақпарат көзі бола алатын маңызды құжат болып табылады.

[«Бір адамға жасалған шабуыл – барлық адамға жасалған шабуылмен пара-пар»](#) атты басылымға ҮЕҰ өкілдері мен БАҚ мамандары әзірлеген онлайн және офлайн режиміндегі әйел журналистерге қарсы жауаптардың мысалдары кіреді.²⁴ Сонымен қатар, гендерлік қатынасты күшейту бойынша ұсыныстарды да қамтиды.²⁵

Мүдделі тараптарды жаңартып отыру: ЮНЕСКО екі ай сайын халықаралық стандарттар, ұлттық саясат, зерттеулер, азаматтық қоғам бастамалары және журналистердің қауіпсіздігі туралы басқа да маңызды [ақпарат көздерімен](#) қамтамасыз етіп отырады.²⁶

› Қызметінің тиімділігін арттыру мақсатында ынтымақтастыққа басымдық беру және мүдделі тараптар арасындағы жұмысты үйлестіруі

ӘҚҰ далалық миссиялары көбінесе БАҚ секторының ішкі жұмысы туралы жеткілікті ақпаратқа ие емес, соған сәйкес, әйел журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін қажетті тәсілдер жетіспейді. Журналистердің қауіпсіздігін шынымен де тиімді жақсарту үшін БАҚ пен журналистикаға, сондай-ақ халықаралық адам құқықтары стандарттарына қатысты гендерлік мәселелер бойынша қосымша сараптама қажет.

Үкіметаралық ұйымдардың далалық миссиялары мен елдік командалары ұлттық деңгейде халықаралық стандарттарды тиімді енгізуіге көмектесу үшін жақсырақ жабдықталуы және арнайы білімі болуы керек. Мысалы,

СГО қызметкерлері журналистердің қауіпсіздігі және гендерлік теңдік бойынша тренингтен өте алады.

Журналистердің қауіпсіздігі мәселесі БҰҰ-ның әртүрлі органдары мен аймақтық ұйымдардың назарында. Халықаралық деңгейде, сондай-ақ ел деңгейінде жұмыс істейтін ұйымдар арасында ақпарат алмасуды және үйлестіруді күшейту осы ұйымдар қызметінің тиімділігін арттырады.

Мемлекетаралық ұйымдар сонымен қатар мандаты журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету міндетін қамтитын мемлекет басқаратын халықаралық және аймақтық бастамалармен ынтымақтастық үшін мүмкіндіктер жасауы керек.

Мысалдар

Әріптестермен бірлескен іс-қимыл: 1999 жылдан бері ЕҚЫҰ, БҰҰ, Америка мемлекеттерінің ұйымы және Африканың адам және халық құқықтары жөніндегі комиссиясы, ұйымдардағы сөз бостандығы мен БАҚ бостандығы бойынша арнайы өкілдер әрқайсысында сөз бостандығы құқығына қатысты нақты мәселелерді шешу бойынша ұсыныстармен бірлескен декларация шығарды.²⁷

Қажет болса, МАЫ арасында одақ құрыңыз: ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы жөніндегі өкілі мен Еуропа Кеңесінің Адам құқықтары жөніндегі комиссарымен бірлесіп, маңызды мәлімдемелер жасады, оның ішінде гендерлік зорлық-зомбылыққа қарсы онлайн режимінде.²⁸

Басқа МАЫ-мен тұрақты үйлестіру: ЮНЕСКО БҰҰ-ның 14 агенттіктері мен органдары арасында журналистердің қауіпсіздігі және жазасыздық мәселесі бойынша БҰҰ-ның іс-қимыл жоспарын жүзеге асыруды үйлестіретін БҰҰ-ның журналистердің қауіпсіздігі жөніндегі орталықтар желісін басқарады. Қатысқан агенттіктерге осы жұмысқа гендерлік көзқарасты қолдауға болатын БҰҰ әйелдері БҰҰ-ның.²⁹

Ескертпелер

- 1 UN General Assembly, Resolution 74/157, “The safety of journalists and the issue of impunity”, 18 December 2019, <https://undocs.org/A/RES/74/157>.
- 2 OSCE, Permanent Council Decision No. 193, “Mandate of the OSCE Representative on Freedom of the Media”, PC.DEC/193, 5 November 1997, <https://www.osce.org/pc/40131>.
- 3 OSCE, Ministerial Council Decision No. 14/04, “2004 OSCE Action Plan for the Promotion of Gender Equality”, 7 December 2004, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/d/23295.pdf>.
- 4 OSCE RfOM project on the Safety of Female Journalists Online (#SOFJO), launched in 2015, <https://www.osce.org/fom/sofjo>.
- 5 OSCE, Ministerial Council Decision No. 3/18, “Safety of Journalists”, 7 December 2018, <https://www.osce.org/files/f/documents/a/c/462187.pdf>.
- 6 OSCE RfOM, Publications, collected: [https://www.osce.org/resources/publications?filters=+im_taxonomy_vid_1:\(19\)+im_taxonomy_vid_3:\(122\)](https://www.osce.org/resources/publications?filters=+im_taxonomy_vid_1:(19)+im_taxonomy_vid_3:(122)). OSCE RfOM’s statements and regular reports to the Permanent Council, collected: <https://www.osce.org/fom/66084>.
- 7 UN Economic and Social Council, Resolution 2019/2, “Mainstreaming a gender perspective into all policies and programmes in the United Nations system”, 6 June 2019, <https://undocs.org/en/E/RES/2019/2>.
- 8 ARTICLE 19, “Ending Impunity: Acting on UN Standards on the Safety of Journalists”, 2019, <https://www.article19.org/wp-content/uploads/2019/11/SOJ-Web.pdf>.
- 9 IFEX, “Collection of 5-minute explainers to help civil society engage in global spaces for free expression advocacy”, <https://ifex.org/resources/5-minute-explainers/>.
- 10 UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, OSCE Representative on Freedom of the Media, Organization of American States (OAS) Special Rapporteur on Freedom of Expression and African Commission on Human and Peoples’ Rights (ACHPR) Special Rapporteur on Freedom of Expression and Access to Information, “Joint Declaration on Freedom of Expression and Elections in the Digital Age”, 30 April 2020, https://www.osce.org/files/f/documents/9/8/451150_0.pdf.
- 11 4-ескертпеді келтірілген құжатты қараңыз.
- 12 UN Human Rights Council, Report by the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, “Combating violence against women journalists”, A/HRC/44/52, 2020, <https://undocs.org/en/A/HRC/44/52>.
- 13 UNESCO, “Safety of Journalists Covering Protests: Preserving Freedom of the Press During Times of Turmoil”, CI-2020/WTR/3, September 2020, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pt0000374206>.
- 14 Edison Lanza, “Violence against journalists and media workers: Inter-American standards and national practices on prevention, protection and prosecution of perpetrators”, Inter-American Commission on Human Rights, OEA/Ser.L/V/II. CIDH/RELE/INF. 12/13, 31 December, 2013, http://www.oas.org/en/iachr/expression/docs/reports/2014_04_22_violence_web.pdf.
- 15 William Horsley, “OSCE Safety of Journalists Guidebook”, OSCE RfOM, 2014, <https://www.osce.org/fom/118052?download=true>.
- 16 OSCE ODIHR, “Handbook On Media Monitoring for Election Observation Missions”, 2012, <https://www.osce.org/odihr/elections/92057>.
- 17 UN Women, “Driving the Gender Responsive Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development”, 2016, <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2016/driving-gender-responsive-implementation-2030agenda.pdf?la=en&vs=5353>.
- 18 “Diagnóstico sobre el funcionamiento del Mecanismo de Protección para Personas Defensoras de Derechos Humanos y Periodistas”, UN Office of the High Commissioner for Human Rights - Mexico, https://www.hchr.org.mx/index.php?option=com_k2&view=item&id=1318:diagnostico-sobre-el-funcionamiento-del-mecanismo-de-proteccion-para-personas-defensoras-de-derechos-humanos-y-peri-

[odistas&Itemid=280.](#)

19 Organization of American States, Inter-American Commission on Human Rights, Special Follow-up on the Investigations Regarding the Team of Journalists from El Comercio News- paper, November 2018, https://www.oas.org/en/iachr/media_center/PReleases/2018/235.asp. IACHR, "Informe Final Del Equipo De Seguimiento Especial (Ese) Designado Por La Comisión Interamericana De Derechos Humanos Seguimiento Del Componente Investigar Los Hechos Que Resultaron En El Secuestro Y Asesinato De: Javier Ortega, Paúl Rivas Y Efraín Segarra (Integrantes Del Equipo Periodístico Del Diario "El Comercio")", IACHR, 2019, http://www.oas.org/es/cidh/expression/informes/Informe_Final_ESE_MC_Dicc2019.pdf.

20 OSCE RFoM, 'A Dark Place: A SOFJO Documentary' Trailer, 2019, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/410423>.

21 OSCE RFoM, #SOFJO Conference 2019: Increasing Opportunities for Freedom of Expression and Media Pluralism, 12 February 2019, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/sofjo-conference2019>

22 UNESCO, "Director-General's Report on the Safety of Journalists and the Danger of Impunity", UNESCO, 2018, <https://en.unesco.org/themes/safety-journalists/dgreport>.

23 UNESCO, "World Trends in Freedom of Expression and Media Development", <https://en.unesco.org/world-media-trends>.

24 Larry Kilman, "An Attack on one is an attack on all: successful initiatives to protect journalists and combat impunity", UNESCO, 2017, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000250430>.

25 Silvia Chocarro, "IPDC's Role in the Promotion of the Safety of Journalists: A Way Forward", UNESCO, 2016, http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/Analytical_Paper_IPDC_Safety_of_Journalists_SChocarro_DE.pdf.

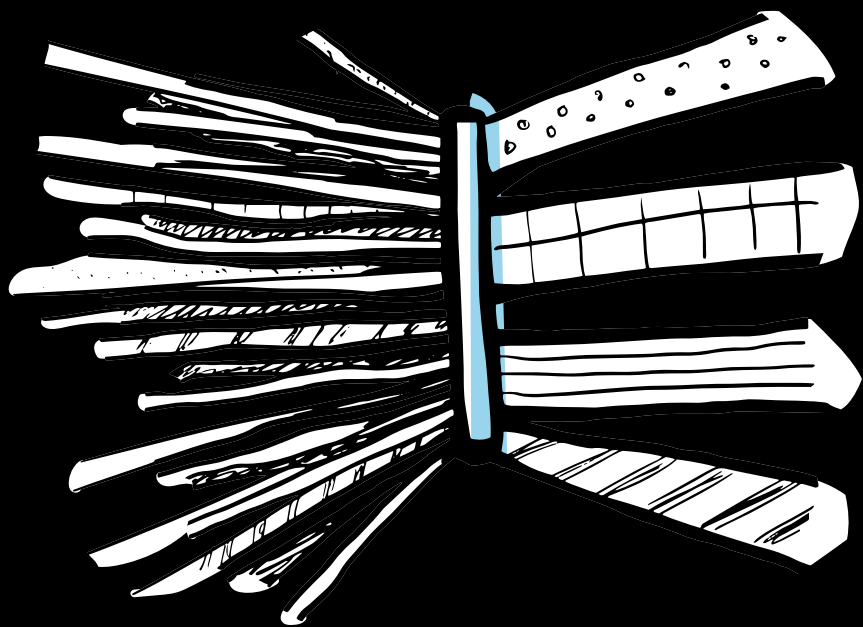
26 "Newsletter - UN Plan of Action on the Safety of Journalists and the Issue of Impunity", UNESCO, <https://en.unesco.org/un-plan-action-safety-journalists/newsletter>.

27 Joint Declarations by the United Nations Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, the Organization for Security and Co-operation in Europe Representative on Freedom of the Media, and the Organization of American States (OAS) Special Rapporteur on Freedom of Expression, <https://www.osce.org/fom/66176>.

28 "OSCE Media Freedom Representative and Council of Europe Commissioner for Human Rights urge systematic approach to counter gender-based violence online", OSCE news item, 12 February 2019, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/411206>.

29 "Newsletter - UN Plan of Action on the Safety of Journalists and the Issue of Impunity", <https://en.unesco.org/un-plan-action-safety-journalists/newsletter>.

"OSCE Media Freedom Representative and Council of Europe Commissioner for Human Rights urge systematic approach to counter gender-based violence online", OSCE news item, 12 February 2019, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/411206>. "Secretary General Calls to End Impunity for Crimes against Journalists, in Message for International Day", UN news item, 2 November 2017, <https://www.un.org/press/en/2017/sgsm18776.doc.htm>.

**ИНТЕРНЕТ-
ДЕЛДАЛДАР**

Ұсынылатын шаралар

1. Сөз бостандығына, жеке өмірге қол сұғылмаушылыққа қатысу құқығына және саясат пен тәжірибеде кемсітушіліктен қорғауға қатысты халықаралық адам құқықтары стандарттарының сақталуын қамтамасыз ету;
2. Мазмұнды модерациялау саясатының анық, ашық және пайдаланушылар үшін қолжетімді болуын және пайдаланушылардың хабардар болуын қамтамасыз етуі;
3. Интернеттегі мазмұнды модерациялау, құдалау және теріс пайдалану нені білдіреді және оларды хабарлау тетіктері;
4. кез келген әрекетті орындау кезінде пайдаланушыға бағытталған және кемсітушіліксіз тәсілдерді қолдану;
5. Журналистикадағы әйелдердің рөлін насихаттау.

6. Интернет-делдалдар **Әйел Журналистердің Құқықтарын** **Сақтау және Интернет Қауіпсіздігі**

Барлық бизнес салалары адам құқықтарын сақтауға әрі құрметтеуге міндетті.¹ Интернет-делдалдар үшін техникалық және онлайн қызмет провайдерлерінен бастап желідегі өзара әрекеттесуді жеңілдететін әлеуметтік медиа платформаларына дейінгі интернет-қызмет провайдерлерінің әртүрлі санаттарын қамтитын санат, сонымен қатар, бұл әйел журналистердің интернетте толық қатысу мүмкіндігін шектемеу және олардың жеке өміріне қол сұғылмаушылықты құрметтей отырып, сөз бостандығы құқығын жүзеге асыру дегенді білдіреді.

Осы нұсқаулықтың мақсаттары үшін бұл бөлімде Twitter, Facebook, Instagram, Google және YouTube сияқты платформаларында журналистерді қудалау және қорлау ықтималдығы жоғары делдалдардың жекелеген санаттарына назар аударылады. Бұл бөлімде интернет-делдалдардың міндетіне кіретін стандарттар мен жалпы адам құқықтарын қорғауға, сондай-ақ, әйел журналистердің интернетке қатысу жиілігін арттыруға көмектесу үшін қабылдауы тиіс шаралар қарастырылады.

ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің №3/18 Шешімінде

ЕҚЫҰ-ға мүше 57 мемлекет «журналистика мен технологияның дамып келе жатқанын және бұл қоғамдық пікірталасқа ықпал ететінін, сонымен бірге, қауіпсіздікті қамтамасыз ететін қауіптер ауқымын кеңейте алатынын» мойындады. Сонымен қатар, қатысушы мемлекеттер «цифрлық дәуірдегі журналистердің қауіпсіздігіне ерекше қауіп төндіретінін, соның ішінде журналистерді бұзу, заңсыз немесе ерікті түрде қадағалау, коммуникацияларды басып алу қаупіне ұшырауын қоса алғанда, олардың құқықтарын жүзеге асыру құқығына нұқсан келтіретінін» атап өтті.

- › **Сөз бостандығына, жеке өмірге қол сұғылмаушылыққа, саясат пен тәжірибеде кемсітушіліктен қорғауға қатысты халықаралық адам құқықтары стандарттарының сақталуын қамтамасыз ету**

Интернет-делдалдары, соның ішінде әлеуметтік медиа платформалары мен тиісті қызмет провайдерлері халықаралық адам құқықтары туралы заңнамада шынайы өмірде кепілдік берілген адам құқықтары онлайн режимінде де қорғалатын принципті қолдауы керек. Интернет-делдалдар, сондай-ақ, әйелдердің мүмкіндіктерін кеңейтуге және Интернет платформаларында немесе Интернет қызметтерін көрсету нәтижесінде оларға қатысты кемсітушілікті жоюға ықпал ететін әрекеттерді қабылдауы керек.²

Интернет-делдалдар үшін қолжетімді қызмет көрсету саясаты мен негізгі шарттары анық және қолжетімді болуы керек, сонымен қатар, [БҰҰ-](#)

ның бизнес және адам құқықтары жөніндегі Басшылық қағидаттарында көрсетілген халықаралық адам құқықтары стандарттарына сәйкес болуы керек.³ Саясат пен қызмет көрсету шарттары, сондай-ақ сөз бостандығы құқығын және жеке өмірді қорғау құқығын қозғайтын кез келген интернет-делдалдардың қауымдастық принциптері мен стандарттары, атап айтқанда, қажеттілік пен пропорционалдылық қағидаттарына сәйкес болуы керек.

Интернет делдалдары әйел журналистердің кейде жеке басының мәселесін күллі қоғамға ашпай-ақ, онлайн режимінде мәлімдеме жасағанды жөн көретінін білуі керек; сондықтан компаниялар нақты атауды немесе оқиға сәйкестігін талап етпеуі керек және пайдаланушыларға анонимді түрде ақпараттандыруға мүмкіндік беруі керек.

Тәжірибелік деңгейде интернет-делдалдар өз қызметтерінің, өнімдерінің, саясаттары мен операцияларының халықаралық құқықпен қорғалатын өртүрлі құқықтарды, яғни, сөз бостандығының сақталуын, интернеттегі әйел журналистердің жеке өміріне қастаңдықтың жасалмауын және ар-намысына тиетін кемсітушілікті болдырмауды қамтамасыз етуі керек. Мұндай бағалаулар қудалау мен теріс пайдаланудың белгілі бір көріністерін көрсететін мазмұнды бұғаттау, жолын кесу, жою немесе төмендету үшін компаниялар әзірлеген құралдардың пайдалылығы мен тиімділігін талдауды, сондай-ақ бұзушылықтар мен шағымдарды хабарлаудың жеке тетіктерін бағалауды қамтуы керек.

Пайдаланушы мазмұны мен пайдаланушылардың өзара әрекеттесуін бақылау бойынша жалпы міндеттемелер, халықаралық адам құқықтары туралы заңға қайшы келеді.⁴ Олар пайдаланушының жеке өміріне қауіп төндіруі мүмкін, өйткені делдалдар жауапкершіліктен қашуға тырысады. Интернет делдалдары бақылаудан қашпауы керек немесе

қадағалауға әкелетін қадамдарды жасамауы керек. Делдалдар өз бастамасымен белгілі бір мазмұнды жою бойынша міндеттемелерді орындау мақсатында, жүзеге асыратын автоматтандырылған модерация құралдарын цензураның нысаны ретінде пайдалануы мүмкін. «Қорлаушы» мазмұнды жүктеп алу мүмкіндігін шектеу үшін сүзгілерді орнатуды талап ету ұсынылмайды.⁵

Интернет-делдалдары кез келген модерация тәжірибесінің, сондай-ақ мазмұнды жою бойынша белгіленген әрекеттердің адам құқықтарына әсер ететінін білуі керек, бұл қажетсіз және пропорционалды емес шектеулердің алдын алу үшін ескерілуі керек. Делдалдар «үш бөлікті тестілеуді» қолдануы керек, бұл үш принциптің үйлесіміне қарсы сынақ: заңдылық, қажеттілік пен пропорционалдылық («Интернеттегі журналистердің қауіпсіздігін реттейтін халықаралық адам құқықтары стандарттары» тарауын қараңыз) және келесі талаптарды орындауы керек. Яғни, мазмұнды модерациялаудың кез келген әдістерін қолдану арқылы тиісті процессті іске асыруы қажет.

Дерек көздері

- [Біріккен Ұлттар Ұйымының Бизнес және адам құқықтары жөніндегі Басшылық принциптері](#) – үкіметтер мен бизнес үшін стандарттарды көтеруге және адам құқықтары тұрғысынан іскерлік тәжірибені жақсартуға арналған принциптер жиынтығы болып табылады.⁶
- ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы бойынша Өкілінің [Жасанды интеллект және сөз бостандығы \(#SAIFE\) Стратегиялық құжаты](#). Жасанды интеллект (AI) сөз бостандығына қалай әсер ететінін және ол сөз бостандығына қандай кепілдіктерді қажет ететінін неғұрлым тереңірек түсінуге көмектеседі.⁷ Аталмыш құжат және оның

алдын ала ұсынымдары, әсіресе мазмұнды модерациялау және қурациялау үшін жасанды интеллекті пайдалануға, соның ішінде өшпенділік сөздерімен күресу жолдарына назар аударады.

- 19-бапта [«Әйел журналистерді қудалау мен қорлау және негізгі әлеуметтік медиа»](#) туралы саяси қысқаша шолу жарияланды, ол әлеуметтік медиа платформаларына интернеттегі журналистердің қауіпсіздігін қалай қамтамасыз ету және қорғау туралы келелі кеңес береді.⁸

› **Мазмұнды модерациялау саясаттарының түсінікті, ашық және пайдаланушылар үшін қолжетімді болуын қамтамасыз ету және пайдаланушылардың мазмұнды модерациялау, интернеттегі қудалау, ақпаратты теріс пайдалану және олар туралы хабарлау механизмдерімен қамтамасыз ету**

Егер барлық пайдаланушылар интернеттегі қудалау мен қорлаудың белгілі бір түрін құрайтыны туралы пайдалы ақпаратқа ие болса, мазмұнды модерациялау әдістерін (соның ішінде рейтингті, рейтингті төмендетуді және мазмұнды жоюды қоса) толық білсе, интернеттегі қысым көрсету және әйел журналистерді қорлаумен күресу оңайырақ болады.

Интернет делдалдары қызмет көрсету шарттарының, қауымдастық нұсқауларының және басқа да арнайы саясаттардың (жарнама немесе сауда саясаты сияқты) мазмұны мен қолданылуының сөз бостандығы мен құпиялық халықаралық стандарттарына сәйкес келуін қамтамасыз етуі керек. Бұл өз кезегінде қызмет көрсету шарттарының неғұрлым

пропорционалды және барынша түсінікті, барлық пайдаланушылар үшін қол жетімді болуы керек дегенді білдіреді.⁹ Пайдаланушылар олардың мазмұны жойылатынын, рейтингінің төмендетілетінін немесе басқа жолмен өзгертілетінін болжай алуы керек.¹⁰ Сондай-ақ олар пайдаланушы деректерінің қашан және қалай жиналатыны, сақталатыны немесе үшінші тараптармен, соның ішінде құқық қорғау органдарымен бөлісілетіні туралы анық болуы керек.

Қызмет көрсету шарттарымен және басқа пайдаланушы басқаратын мазмұнмен қатар, әлеуметтік медиа платформалары олардың стандарттары мен қауымдастық саясаттарын қолдану бойынша егжей-тегжейлі мысалдармен қамтамасыз етуі керек. Желідегі құдалау мен қорлаудың әртүрлі мысалдары бар қосымша бөлімдер, соның ішінде гендерлік құдалау мысалдарының толық тізімі де пайдаланушыларға осы платформалардың саясатын жақсырақ түсінуге көмектеседі.

Саясатты жүзеге асыру немесе қолдану үрдістерін суреттейтін деректерді, сондай-ақ нақты ережелерді түсіндіру мен қолданудағы нюанстарды бейнелейтін нақты өмірден алынған мысалдарды немесе кең, егжей-тегжейлі гипотезаларды бірге жинаңыз.¹¹

Сондай-ақ, әлеуметтік медиа платформаларының шешімдер қабылдау тәсілінің ашықтығын қамтамасыз ету қажет. Мысалы, олар мазмұнды модерациялау және жою үшін қандай құралдарды, сондай-ақ олардың функциялары мен әсерін, соның ішінде «сенімді flagger» схемалары деп аталатын жасанды интеллект алгоритмдері мен құралдарын пайдалануды немесе әдістердің комбинациясын қолдануы анық болуы керек.

Интернет-делдалдар саясатты қалыптастыру және жүзеге асыру үшін қажетті ақпаратты алу үшін жасай алатын тағы бір қадам құдалау

мен теріс пайдалану және оның салдарымен байланысты деректерді жүйелі және ашық жинау, талдау және хабарлау болып табылады.¹² Бұл деректер мен есептер деректерді қорғау талаптарына сәйкес өңделуі керек. Сонымен қатар, ережелерге сәйкес және оны осы мақсаттар үшін арнайы пайдалануға келісімін берген пайдаланушылар ұсынған ақпаратқа негізделуі тиіс.

Мысалдар

Саясаттың орындалуы туралы ақпарат: Twitter жариялаған [транспаренттілік туралы есеп](#) кейбір қызмет көрсету шарттарына сәйкес компанияның пайдаланушы тіркелгілеріне жасаған әрекеттері туралы статистиканы береді.¹³ Сондай-ақ Twitter әрбір саясаттың сипаттамасын, сондай-ақ ескертулер санын және белгілі бір саясатты қолданудың әрбір жағдайында қабылданған әрекеттер. [Twitter анықтамалық орталығы компания саясаттарының](#) бұзылғаны туралы тікелей твиттен немесе профильден хабарлау туралы нұсқауларды береді.¹⁴

Қолжетімді есеп беру механизмі: YouTube [қоғамдастық нұсқаулықтарының](#) әрқайсысын бұзу және бұзу туралы қол жетімді есеп беру құралын ұсынады.¹⁵ Дегенмен, кейбір жағдайларда зардап шеккен пайдаланушы құқық бұзушылық туралы хабарлау алдында құқық бұзушы тіркелгі иесіне ескертудің барлық басқа құралдарын пайдалануы керек.

Мазмұнды жою кезіндегі мөлдірлік: Facebook өзінің мазмұнын жариялайды [Қоғамдастық стандарттарының сақталуы туралы есеп](#) компания сәйкес есептер туралы сандық деректерді ұсынады әрбір қауымдастық нұсқаулығымен, соның ішінде жалаңаштау, жалған

шоттар және құдалау.¹⁶ олар мазмұнның жалпы санын ұсынады, олар апелляцияны қоса алғанда және мазмұн фрагменттері бойынша шаралар қабылдайды, олар автоматтандырылған құралдарды пайдаланып анықтайды және жояды. Алайда есеп мақсаттар үшін функционалды болу үшін жақсарту қажет есеп беру және ашықтық, өйткені, мысалы, бұл мүмкіндік бермейді деректерді салыстыру. Twitter және Google да осындай жариялайды ашықтық туралы есептер; барлық әлеуметтік медиа платформалар маңызды ашықтық механизмдерін жақсартты.

Әрбір хабарландыру механизміне негізделген мазмұнды алып тастау саны: YouTube әртүрлі хабарландыру схемалары негізінде жойылған бейнелер санын тізімдейтін [Қоғамдастық нұсқауларының ашықтық есебін](#) жариялайды: автоматты тегтеу, пайдаланушы жазбалары, келесіден алынған хабарландырулар сенімді ақпарат берушілер, үкіметтік емес ұйымдар және мемлекеттік органдар.¹⁷ Есепте сондай-ақ Қауымдастық нұсқаулықтарының әрқайсысын бұзғаны үшін жойылған бейнелер саны тізімделген.

Дерек көздері

- [Біріккен Ұлттар Ұйымының адам құқығын қорғау жөніндегі Арнайы баяндамашысының баяндамасында](#) мазмұнды модерациялау туралы, жеке сектордың жауапкершілігі туралы ұсыныстар бар.¹⁸
- Әлеуметтік желі қызметтеріне сәйкес [Еуропа Кеңесінің адам құқықтарын қорғау жөніндегі ұсынымдары, мазмұнды модерациялау принциптерін](#) енгізеді.¹⁹

- Еуропа Кеңесі мен ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы жөніндегі өкілінің ұйымдастыруымен өткен [«Интернет-делдалдардың рөлі мен жауапкершілігі» атты конференцияның](#) қорытындысы бойынша, аталмыш өкілдік заң үстемдігіне негізделген контентті басты нысанға алды.²⁰
- БҰҰ-ның пікір және сөз бостандығы жөніндегі арнайы баяндамашысының, ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы жөніндегі өкілінің, Америка мемлекеттері ұйымының сөз бостандығы жөніндегі арнайы баяндамашысының, Адам және халықтардың құқықтары жөніндегі Африка комиссиясының еркіндігі жөніндегі арнайы баяндамашысының бірлескен декларациялары жарияланды. Аталмыш мәселе төңірегінде анықтама берсек, 2019 жылғы [«Алдағы онжылдықтағы сөз бостандығының сын-қатерлері туралы» 20-шы бірлескен мерейтойлық декларацияда](#) адамдардың сөз бостандығы құқықтарын бұзатын жеке мазмұнды модерациялау ережелерін енгізуге жол бермеу қағидаттары енгізілген.²¹
- [Мазмұнды модерациялаудағы ашықтық пен есеп берушілік туралы Санта-Клара принциптері](#), мазмұнды интернет-платформалар модерациялаған кезде қамтамасыз етілуі тиіс ашықтық пен есеп берудің ең төменгі деңгейлерін белгілейтін негізгі қағидаттардың жиынтығы болып табылады.²²
- [Делдалдық жауапкершілік жөніндегі Манила принциптері](#) делдалдық жауапкершілікке қатысты ұсынылатын негізгі кепілдіктер мен үздік тәжірибелерді қамтамасыз етеді.²³

› Қандай да бір салада пайдаланушыға бағытталған кемсітушілікке тәуелсіз тәсілдерді іске асыру

Интернет-делдалдар қудалауға ұшыраған интернет желісін пайдаланушы топтарды неғұрлым ақпараттандыруға, сондай-ақ, келелі кеңес беруге жауапты. Сонымен қатар, аталмыш фактілер мен көкейкесті мәселелердің модерациялау құралдары мен қорғау құралдарында көрініс табуын қамтамасыз етуі қажет.

Интернет пайдаланушылардың, әсіресе интернеттегі шабуылдардың құрбаны болған жәбірленушілердің, тағы да қайталануы мүмкін қауіп-қатердің алдын алу жолдарын білуі шарт. Сол себепті, интернет-делдалдар пайдаланушыларға Интернет қауіпсіздігінің озық тәжірибелерін ұсынып, қауіп-қатерді хабарлаудың техникалық нұсқаларын әзірлеуі керек. Олар сондай-ақ, ыңғайлы және қол жетімді қызмет көрсету шарттарын және жергілікті тілдерде есеп беру құралдарын қамтамасыз етуі керек.²⁴

Интернет делдалдары желіні теріс пайдаланудың, қудалаудың деңгейлері мен нысандарын ажыратып, соған сәйкес, белгілі бір мазмұнның қалай жойылатынын және оның халықаралық адам құқықтары заңымен қалай қорғалатынын пайдаланушыларға аса ыждаһаттылықпен түсіндіруі керек. Делдалдар гендерлік мәселелерді, әсіресе, маргинализацияны және цензура мен кемсітушіліктің айқын көріністеріне тап болатын адамдарды белсенді түрде анықтауы керек, сондай-ақ, мәселенің түйткілін тиімді түрде шешуі керек.²⁵ Интернет делдалдары пайдаланушыларға арнап оңтайлы әрі тиімді болатын шарттарды іске асырып, қорғау құралдарын әзірлеп, оң шешімін таба білуі қажет.²⁶ Аталмыш әдіс адам құқығының заңнамасына сәйкес, алгоритмдік шешім қабылдауда, қудалау мен зорлық-зомбылықтың алдын алуда шешуі рөл атқарады. Интернет делдалдары қоғамға, азаматтық қоғамға кеңес беру тәсілі көмегімен

өздерінің саясатын ұсынып, жеке құралдарын енгізуі керек. Бұл кеңес беру рәсімі туралы ақпараттан күллі журналистер қауымы, БАҚ өкілдері құлағдар болуы қажет. Сонымен қатар, интернет делдалдары кеңес беру рәсіміне қатысқан қатысушылар туралы артық мәлімет бермеуі керек және бағдарламаларға тіркелу үшін егжей-тегжейлі ақпарат беруге міндетті емес.

Дерек көздері

- Үкімет пен компанияларға пайдалы ұсыныстар беретін [БҰҰ-ның Пікір мен сөз бостандығы құқығын ілгерілету және қорғау жөніндегі Арнайы баяндамашысының 2018 жылғы баяндамасының басты бағыты пайдаланушының мазмұнын реттеу болды.](#)²⁷
- Omidyar Network желісімен әзірленген [«Ethical Explorer» пакеті](#) әлеуметтік медиа компанияларға, сервистерді әзірлеушілерге әртүрлілікке, инклюзияға, әділдік пен теңдікке, т.б. қауіп төндіретін қатерді талдауға, сол арқылы көмек беру үшін жасалған. Өзін-өзі реттейтін және этикалық ережелерді дамытқысы келетін компаниялар қауіпсіздік пен гендерлік теңдіктің маңызы мен рөлін анықтауы керек.²⁸ Бұл дәлелдер мен ұсыныстар пакеті адам құқықтарына қатысты арнайы баптарды егжей-тегжейлі көрсетпесе де, технологиялық компанияларға аса маңызды нұсқаулар береді.

› Мазмұнды жоюда және пайдаланушылардың деректерге сұраныстарын өңдеуде ашықтық пен жүйелілікті қамтамасыз ету

Бостандық құқығын бұзатын кез келген процесс немесе әрекет қызмет пайдаланушыларының пікірлері мен құпиялылығы интернет-делдалдар мен басқа да мүдделі тараптар мүмкіндігінше ашық және мөлдір болуы тиіс.²⁹ Үстем әлеуметтік медиа платформалары мазмұнды реттеудің тиісті шараларының қажеттілігі мен пропорционалдылығын қарастыру керек. , тіпті егер мұндай әрекет журналистерді желідегі қудалау мен қорлаудың алдын алу немесе әрекет ету үшін қабылданса.³⁰

Интернет-делдалдар пайдаланушы деректеріне қатысты мазмұнды және сұрауларды жоюға қатысты шешімдерді қабылдау кезінде тиісті процестің сақталуын, сондай-ақ сөз бостандығын, жеке өмірге қол сұғылмауды және кемсітпеуді қорғауды қамтамасыз етуі керек.³¹ Іс жүзінде бұл интернет-делдалдардың Медиация шешімі әсер еткен барлық тараптарға қолданылатын саясатты, шешімнің негізіне алынған бағалауды және шешімге шағымдану механизмдерін қалай белсендіру керектігі туралы егжей-тегжейлерді түсіндіретін жүйелік хабарламаны орнату.³²

Интернет-делдалдары мазмұнды жою туралы ақпаратты және пайдаланушы деректеріне сұраныстарды жариялауы керек. Бұған мазмұн, өтініштер мен нәтижелер бойынша қабылданған әрекеттер туралы статистикалық ақпарат, сондай-ақ сандық және сапалық тұрғыдан қабылданған шешімдердің сабақтастығы туралы жұртшылықты хабардар ететін кез келген басқа ақпарат кіреді, бірақ олармен шектелмейді. Бұл ақпарат интернет-делдалдардың контент модерациясын және автоматтандырылған жүйелерді

пайдалануын, сондай-ақ олардың сөз бостандығына, жеке өмірге қол сұғылмаушылық пен кемсітушіліктен қорғау құқығына әсерін қоғамдық бақылауға мүмкіндік беруі керек.

Интернет-делдалдардың өзара іс-қимылы және олардың мемлекеттік органдармен ынтымақтастығы бұл туралы ақпарат қолжетімді болуы және билік пен делдалдардың өзара әрекеттесуін бағалауға мүмкіндік беретіндей барынша ашық болуы керек. Мазмұнды жоюға немесе пайдаланушы ақпаратына қол жеткізуге арналған үкімет сұрауларының саны мен сәйкестендіру туралы бар есептер осы нысандар арасындағы өзара әрекеттесуді шынайы бағалау және мұқият тексеру үшін қажетті егжей-тегжейлі деректерді қамтамасыз етпейді.

Транспаренттік есеп сұрауды жіберген орган туралы жан-жақты ақпаратты, сұрау салу үшін заңды негіздің бар-жоғын, сондай-ақ компанияның әрбір елдегі сұрауға жауап ретінде қабылдаған әрекеттерін, оның ішінде сұрау салуға әкеп соқтырғандарды қамтуы керек. ішкі проблемалар.адам құқықтарының бұзылуымен немесе сұрау салу механизмдерін теріс пайдаланумен байланысты.

Интернет-делдалдар, атап айтқанда, әлеуметтік медиа платформалары тәуелсіз бақылауды өз мойнына алуы керек және әлеуметтік медиа кеңестері сияқты көпжақты реттеуші органдарға қосылу мүмкіндігін қарастыруы керек, бұл интернет-делдалдардың қоғамдық бақылауы мен жауапкершілігін, оның ішінде гендерлік қудалау мен қиянат жасауды тоқтатуға бағытталған әрекеттерді жақсартуға мүмкіндік береді.³³

Мысалдар

Ақпараттық сұраулар бойынша есеп беру: Twitter үкіметтердің және басқа да «өкілетті спикерлердің» сұрауларына қатысты шешімдері туралы ақпаратты ұлттық заңнамаға, соның ішінде әр ел мысалдарына негізделген етіп жариялайды. Олардың ақпаратқа арналған [сұраулары санаттары](#) мен елдері бойынша мемлекеттік және үкіметтік емес ұйымдардан алатын заңды сұраулардың көлемін, соның ішінде нақты ел профилін қамтиды.³⁴ Үкіметтер заң талаптарын орындайтын немесе орындамайтын.

YouTube [пайдаланушы сұраулары бойынша жиі қойылатын сұрақтарға](#) жауап береді. Google үкіметтің мазмұнды өшіру туралы сұраулары туралы статистиканы береді.³⁵ Google үкіметтердің мазмұнды жою туралы сұраулары туралы статистиканы ұсынады.³⁶

Әр жарты жыл сайын Facebook әр елдегі сұраулар санын, сондай-ақ бірнеше нақты жағдайлардың қысқаша мазмұнын көрсететін пайдаланушы деректеріне үкіметтік сұраулар туралы есепті шығарады.³⁷

Пайдаланушы деректеріне байланысты сұрауларға қатысты Twitter, Google және Facebook өз есептеріне ел бойынша қорытындыларды және құқық қорғау органдарының сұрауларын өңдеу кезінде қолданылатын нұсқауларды беретін тарауды қамтиды.³⁸

› Журналистикадағы әйелдердің рөлін насихаттау

Әйел журналистер интернет делдалдары ұсынатын қызметтер мен платформаларды пайдалану кезінде қудалау мен қорлаудан пропорционалды түрде зардап шегеді. Интернет-делдалдар желідегі қудалау мен қиянат жасаудың әртүрлі көріністеріне қарсы тұру үшін қоғамдық және белсенді бастамаларды қолға алуы керек, соның ішінде хабардар ету бағдарламалары, журналист әйелдердің жұмысын қолдау және қарсы әңгімелерді құру мен таратуға жәрдемдесу.

Интернет-делдалдары журналистер мен басқа да БАҚ және азаматтық қоғам өкілдеріне әлеуметтік медиа платформаларында компания саясатын қолдану және желіні пайдалану және жақсарту бойынша оқытуды қолдау немесе ұйымдастыру арқылы журналист әйелдердің өз қызметтерін қауіпсіз пайдалануына белсенді түрде ықпал ете алады.

Журналистерге арналған интернет қызметтерді ілгерілету немесе журналистік қызметті кеңейту жөніндегі интернет-делдалдық бастамалар осы қызметтердің гендерлік және адам құқықтарына сәйкес екендігіне көз жеткізу үшін қайта қаралуы керек. Бұл, мысалы, журналистикаға пайдалы қызметтердің жауапты басшылары жобалау және іске асыру кезеңдерінде журналист әйелдермен белсенді түрде кеңесіп, олармен байланысуы және әйелдердің қауіпсіздігін жақсарту мүмкіндіктерін қарастыруы керек дегенді білдіреді.

Мысалдар

Әйел журналистер тәжірибесінің көрнекілігін арттыру: Twitter желісінде іске қосылған [#HerStory](#) науқаны интернет-брокердің әйел журналистерде кездесетін кейбір мәселелер туралы халықты хабардар ету үшін материалдар әзірлеуге болатынының жақсы мысалы болып табылады.³⁹ 2019 жылдың 3 мамырында Twitter [Дүниежүзілік баспасөз бостандығы күніне](#) орай дүние жүзіндегі әйел журналистердің жұмысы мен жеке әңгімелерін көрсету құралы ретінде ай сайынғы бейне сериясын шығарды.⁴⁰

Саясатты жүзеге асыру және журналистика дағдылары бойынша тренинг: Twitter әйел журналистерді өз құралдарын пайдалану, компания саясатын қолдану және журналистика дағдыларын үйрету үшін аймақтық бастамалармен серіктестік жасайды. Ол сондай-ақ Twitter-дегі талқылаулардағы әйелдердің мүдделері мен алаңдаушылығын көрсететін науқандарды құруға ықпал етеді және қолдайды.⁴¹

Бейнеленген адамның келісімінсіз бөлісілген интимдік суреттер туралы хабарлау үшін ресурстармен қамтамасыз ету: Facebook-тің [«Менің келісімімсіз емес»](#) бастамасы интимдік суреттерді рұқсатсыз бөлісудің алдын алу және оған әрекет ету үшін әртүрлі ресурстарды қамтамасыз етеді.⁴² Бұл бастама арнайы журналист әйелдерге арналмаған, ол бейнеленген адамның келісімінсіз интимдік суреттерді таратуды тоқтатуға немесе мұндай фактілер туралы хабарлауға көмектесетін азаматтық қоғам ұйымдарымен серіктестікте жүзеге асырылатын пилоттық жобаны қамтиды.

Жоспарланған шабуылдарды жою мақсатында техникалық қолдау. Google [әзірлеген «Shield» жобасы](#) жаңалық ұйымдарын қорғауға, журналистер мен құқық қорғау қызметкерлеріне жасалған шабуылдан қорғауға, журналистің парақшасын блоктауға байланысты әрекеттердің алдын алуға бағытталған. Қорғау сонымен қатар, Google құралы арқылы «қауіпті» деген трафиктерді сүзгіден өткізеді. Веб-сайттар шабуылға ұшырағанда, «Щита» құралы қауіпті деген трафиктерді бұғаттайды, сөйтіп веб-сайттың жұмысын жалғастыруына жағдай жасайды.⁴³

Ескертпелер

- 1** UN Human Rights Council, Resolution 17/4, “Human rights and transnational corporations and other business enterprises”, 15 June 2011, <https://daccess-ods.un.org/TMP/4498748.77929688.html>. The Special Representative of the UN Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises developed the “Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations ‘Protect, Respect and Remedy’ Framework”, annexed to the final report to the Human Rights Council (A/HRC/17/31, <https://undocs.org/en/A/HRC/17/31>), which also includes an introduction to the Guiding Principles and an overview of the process that led to their development.
- 2** UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, “Online violence against women and girls from a human rights perspective”, A/HRC/38/47, 18 June 2018, paragraph 89, <https://undocs.org/A/HRC/38/47>.
- 3** UN High Commissioner for Human Rights, Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework, 2011, https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf.
- 4** UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, A/HRC/38/35, 6 April 2018, paragraph 67, <https://undocs.org/A/HRC/38/35>. European Union, Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce), Article 15, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031>.
- 5** UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, A/74/486, paragraphs 34 and 35, 9 October 2019, <https://undocs.org/A/74/486>.
- 6** 3-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.
- 7** OSCE RfOM, “Strategy Paper to Put a Spotlight on AI and Freedom of Expression” #SAIFE, July 2020, https://www.osce.org/files/f/documents/9/f/456319_0.pdf.
- 8** ARTICLE 19, Online harassment and abuse against women journalists and major social media platforms London: 2020, <https://www.article19.org/wp-content/uploads/2020/10/Gender-Paper-Brief-2.pdf>.
- 9** OSCE RfOM, “Recommendations following the Expert Meeting New Challenges to Freedom of Expression: Countering Online Abuse of Female Journalists”, 17 September 2015, <https://www.osce.org/fom/193556?download=true>.
- 10** “Future Thinking: Harlem Désir on Freedom of Expression Online”, Internet Society news item, January 2018, <https://www.internetsociety.org/blog/2018/01/future-thinking-harlem-desir/>.
- 11** UN General Assembly, “Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression”, A/HRC/38/35, 6 April 2018, paragraph 46, <https://undocs.org/A/HRC/38/35>.
- 12** OSCE, RfOM, “Communiqué 1/2019, Freedom of the Media on Media Pluralism, Safety of Female Journalists and Safeguarding Marginalized Voices Online”, 29 February 2019, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/411917?download=true>.
- 13** “Twitter Rules enforcement”, Twitter, <https://transparency.twitter.com/en/twitter-rules-enforcement.html>.
- 14** “Report violations”, Twitter, <https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/twitter-report-violation>.
- 15** “Report inappropriate content”, YouTube, <https://support.google.com/youtube/answer/2802027?hl=en>.
- 16** “Community Standards Enforcement Report”. Facebook, <https://transparency.facebook.com/community-standards-enforcement>.
- 17** “YouTube Community Guidelines enforcement”, Google, <https://transparencyreport.google.com/>

[youtube-policy/removals?hl=en](#).

18 UN General Assembly, "Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression", A/HRC/32/38, 11 May 2016, <https://undocs.org/A/HRC/32/38>.

19 Council of Europe, Committee of Ministers, "Recommendations on the protection of human rights with regard to social networking services", CM/Rec(2012)4", 4 April 2020, <https://go.coe.int/1L7Uv>.

20 Council of Europe and OSCE RfOM, "Key Conclusions and Recommendations of the Conference on Internet Freedom 'The Role and Responsibilities of Internet Intermediaries', 13 October 2017, <https://www.osce.org/files/f/documents/6/7/371846.pdf>.

21 UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, the OSCE Representative on Freedom of the Media, the Organization of American States (OAS) Special Rapporteur on Freedom of Expression, and the African Commission on Human and Peoples' Rights (ACHPR) Special Rapporteur on Freedom of Expression and Access to Information, "Twentieth Anniversary Joint Declaration: Challenges to Freedom of Expression in the Next Decade", 10 July 2019, <https://www.osce.org/files/f/documents/9/c/425282.pdf>.

22 Santa Clara Principles on Transparency and Accountability in Content Moderation, <https://santaclaraprinciples.org>.

23 Manila principles on intermediary liability, <https://www.manilaprinciples.org/principles>.

24 2-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз, 117-параграф.

25 4-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз, 48-параграф.

26 4-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз, 70-параграф.

27 сол жерде.

28 Omidyar Network, 2020, "Ethical Explorer Pack", <https://ethicalexplorer.org/>. This is recommended by UNESCO in the publication "Steering AI and Advanced ICTs for Knowledge Societies: A Rights, Openness, Access, and Multi-stakeholder Perspective", 2019, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48222/pf0000368711/PDF/368711eng.pdf.multi>.

29 20-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.

30 6-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз, 50-параграф.

31 3-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.

32 6-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.

33 ARTICLE 19, "Social Media Councils", <https://www.article19.org/social-media-councils/>.

34 "Information Requests", Twitter, <https://transparency.twitter.com/en/information-requests.html>.

35 "Requests for user Information FAQs", Google, <https://support.google.com/transparencyreport/answer/9713961>.

36 36. "Government requests to remove content", Google, <https://transparencyreport.google.com/government-removals/overview>.

37 "Government Requests for User Data", Facebook, <https://transparency.facebook.com/government-data-requests>.

38 S Twitter-дің құқық қорғау нұсқаулығын қараңыз; пайдаланушылардың ақпарат сұраулары бойынша YouTube-тің жиі қойылатын сұрақтары; Facebook құқық қорғау органдарының сұрау жүйесі және басшылық.

39 Twitter жаңалықтары: "Осы аптада @NewsHour үшін Ақ үй тілшісі және #DemDebate модераторы, @Yamiche түрлі-түсті журналист болу қандай болатынын талқылайды.", Twitter, 18 желтоқсан, 2019 жыл, <https://twitter.com/TwitterNews/status/1207330560881942528>.

40 Anabel Pasarow, "With #HerStory, Twitter Is Celebrating Women In Journalism", Refinery29, 2 May 2019, <https://www.refinery29.com/en-gb/2019/05/231662/twitter-her-story-women-journalists-original-series>.

41 "Inclusion & Diversity Report March 2020", Twitter, https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/Inclusion-and-Diversity-Report-March-2020.html.

42 "Not Without My Consent", Facebook, <https://www.facebook.com/safety/notwithoutmyconsent/>.

43 "Project Shield", Google Jigsaw, <https://projectshield.withgoogle.com/landing>.

БАҚ

Ұсынылатын шаралар

1. Қауіпсіздік және гендерлік саясатты іске асыру арқылы жұмыс орнындағы мәдениетті арттыру;
2. Интернетте қудалау мен қиянатқа ұшыраған журналистерді қорғау және қорғану тәсілдерін оқыту;
3. Гендерлік аспектілерге жауап беретін интерактивті онлайн платформаларға арналған қауымдастық ережелерін әзірлеу;
4. Интернетте журналистерге, соның ішінде штаттан тыс әйел журналистерге қиянат жасау және қудалау бойынша дәлелдерін анықтау, сонымен қатар, құжатпен рәсімдеу.

7. БАҚ

Журналистерді қорғау жұмыс орнынан басталады

Бұқаралық ақпарат құралдары – дәлірек айтсақ, әртүрлі медиа-компаниялар мен ұйымдардың иелері, менеджерлері мен редакторлары журналистердің қауіпсіздігіне оң әсер ете алады, сондай-ақ, қауіпсіздігін қамтамасыз етуге міндетті. Олар редакцияда да, сыртта да өздері үшін жұмыс істейтін барлық адамдардың, соның ішінде фрилансерлердің қауіпсіздігін қадағалауға міндетті.

Жұмыс берушілер, БАҚ иелері, бас редакторлар және БАҚ менеджерлері журналистикаға байланысты қауіп-қатермен қатар, әйел журналистер жынысына байланысты қосымша қатерлерге тап болатынын білуі керек, сонымен қатар, бұл қатерді болдырмаудың алдын алу керек.¹ Бұқаралық ақпарат құралдары жұмыс орнындағы әріптестерінен ықтимал патриархалдық қауіптерді болдырмайтынын қамтамасыз етуге міндетті.

БАҚ иелері, менеджерлері мен редакторлары әйелдердің қажеттіліктеріне ерекше назар аудара отырып, зорлық-зомбылықтың алдын алу және барлық қызметкерлерді қорғау шараларына жіті көңіл бөлуі керек. Олар қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін ресми және бейресми қолдаудың әр түрлі толықтырушы нысандарын ұсынуы керек.

ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің № 3/18 Шешімінде

ЕҚЫҰ-ға мүше 57 мемлекет: «журналистердің жұмысын, қоғамның сенімі мен журналистикаға деген сеніміне нұқсан келтіретін мақсатты науқандардың күшеюі» және «бұл журналистерге қатысты қоқан-лоққы мен зорлық-зомбылық қаупін арттыруы мүмкін» деген алаңдаушылықтарын білдірді.

› Қауіпсіздік және гендерлік саясатты іске асыру арқылы жұмыс орнындағы мәдениетті арттыру

Қауіпсіздік мәдениеті өте маңызды. Егер журналистер қызмет атқаратын БАҚ-тарының барлық жағынан сыртқы және ішкі қиянаттардың алдын алып, қауіпсіздікпен қамтамасыз етпесе, олардың өз жұмысын қалтқысыз атқаруында қиындық туары сөзсіз. Әйел журналистердің сенімсіздігі, көбінесе жұмыс орнынан басталады. Кемсітушілік, мәдени нормаларға қайшы теріс пікір, басшылықтың тиісті шараларды қабылдамауы салдары әйел журналистердің гендерлік зорлық-зомбылыққа ұшырағаны туралы хабарлауына нұқсан келтіреді. Мұндай жағдайда олар үндемеуді жөн көреді.²

Медиа компанияның ішкі мәдениетін көтерудің бірінші қадамы гендерлік зорлық-зомбылық проблемасын шешу және жеке журналистке жасалған шабуыл бүкіл компанияға жасалған шабуыл екенін түсіну болып табылады. Бұған әйелдердің ер адамдарға қарағанда көбірек интернеттегі қудалаудың құрбаны болатынын және шабуылдардан көбірек зардап шегетінін түсіну кіреді, әйел журналистерді ер әріптестері қудалауы бек мүмкін,³ сонымен қатар, әйел журналистердің мұндай жайттарды айтпай, жасырып қалуы да біршама қиындықтарды күрделендіре түседі .

Әйел журналистерді қолдау үшін БАҚ редакцияда және басқа жерлерде, мысалы, қамтылған географиялық аумақта немесе далада жұмыс жағдайына байланысты қауіпсіздіктің тұрақты аудитін жүргізуі керек. Олар сондай-ақ, қызметкерлерінің ұшырауы мүмкін қауіп-қатерін жақсырақ түсіну үшін цифрлық қауіпсіздік аудиті мен бағалау әдісін жүргізуі керек. Бұл олардың жұмысындағы күшті және әлсіз жақтарын анықтауға мүмкіндік береді. Аудит нәтижелері бойынша, журналистермен бірлесе отырып, БАҚ физикалық және цифрлық қауіпсіздікті қорғауды және психологиялық қолдауды қамтитын кешенді қауіпсіздік саясатын жүзеге асыруы керек.

Жаңалықтар бөлімінің оң мәдениетін қалыптастырумен қатар, медиа компаниялар шабуылдардың, соның ішінде желідегі қудалау мен қиянаттың әртүрлі нысандарын болдырмау және оларға қарсы тұру үшін нұсқаулықтар мен хаттамаларды әзірлеуі керек. Осы қағидаттар мен хаттамаларды іске асыруға жауапты тұлғаларды анықтау қажет. Сонымен қатар, бұл құжаттарды технологияның жылдам жетістіктері көмегімен жаңартып отыру үшін оларды үнемі зерттеуі қажет.

Нұсқаулықтардың журналистердің онлайн қудалау мен қиянат туралы хабарлауының барлық тәсілдерін, сондай-ақ заңгерлік кеңес немесе психологиялық қолдау сияқты кез келген көмекті қалай алуға болатынын сипаттауы маңызды. Сонымен қатар, мұндай құжаттарды әзірлеу кезінде қатаң ішкі рәсімдер журналистердің жеке және интимдік сипатына байланысты гендерлік шабуылдардың хабарлауына жол бермеуі керек, сондықтан мұндай рәсімдер әр түрлі әрекет сценарийлерін болжай алуы керек.

Мысалы, журналист өз әріптесімен сөйлескенді жөн көріп, оны басшылыққа жеке хабарлаудан гөрі, одан қудалау туралы хабарлауын сұрауы мүмкін. Немесе журналист әріптестеріне, басшылыққа немесе агенттіктен тыс кез

келген адамға оқиға туралы хабар бермей-ақ психоәлеуметтік қолдауға жүгінуі мүмкін.

Гендерлік қудалау жұмыс орнында да болатыны белгілі болғандықтан, журналистер желідегі қудалау мен қиянат туралы хабарлай алатын корпоративтік құрылымдар, оларға ұйым ішінде де, одан тыс жерде де шабуылдарға қарсы тұруға көмектесуі керек. Көмек көрсету механизмдері оңай қол жетімді, құпиялылыққа кепілдік берілген және басшылық жауап беретін болуы керек.

Әйел журналистерге бағытталған гендерлік шабуыл қоғамдағы теңсіздікке негізделген, мысалы, ерлердің әйелдерге қарағанда мүмкіндіктері көбірек және жалақысы жоғары. Оның үстіне мұндай қоғам көбіне әйелдерді қудалау мен қорлаудың ауқымы мен салдарын толық түсінбейді. Осындай шабуылдардың түпкі себептерімен күресу үшін БАҚ жалақыға, қызметінің өсуіне, жұмыс пен өмірдегі теңгерімге және басшылық лауазымдарға қол жеткізуге қатысты гендерлік теңдік саясатын қабылдап, оны іс жүзінде жүзеге асыруы керек.⁴ Бұқаралық ақпарат құралдарының саясаты сонымен қатар жұмыс орнындағы жыныстық зорлық-зомбылықты болдырмаудың жолын қарастыруы қажет, ұйым ішінде құқық бұзушылықтар болған жағдайда тиісті шараларды іске асыруы керек. Гендерлік саясат әйел журналистердің, қауымдастықтар мен одақ өкілдерінің пікірлерін ескере отырып әзірленіп, ақпарат барлық қызметкерлерге уақтылы жеткізілуі керек.

Редакциялық саясат, сондай-ақ, медиа-контенттегі гендерлік теңдікпен қамтамасыз етуі керек. Бұл мақсатқа жетудің оңтайлы жолдарының бірі – әйелдердің, оның ішінде әйел қоғам қайраткерлерінің гендерлік әділетсіздік туралы тарқатып пікір білдіре отырып, жыныстық зорлық-зомбылыққа душар болған әйел адамдарының алған жан жарақатын тереңдетпеуін қамтамасыз ету.

Мысалдар

Алдыңғы қатарлы тәжірибені талқылау: Еуропалық БАҚ, Халықаралық баспасөз институты (ИП) ЕҚЫҰ-ның БАҚ еркіндігі жөніндегі Өкілінің кеңсесімен бірлесіп жүргізген кең ауқымды гендерлік зерттеу аясында, журналистерді қудалау мен шабуылдарды жоюдың озық тәжірибесін зерттеді. 2019 жылы ИП бірқатар келелі ұсыныстарды қамтитын [«Журналистерге қарсы интернеттегі зорлық-зомбылықпен күресу бойынша редакциялық үздік тәжірибелер»](#) атты есебін жариялады.⁵

Айқын нұсқаулар мен хаттамаларды енгізу: «Интернет қудалаумен күресу шаралары: ақпараттық агенттіктер мен журналистерге арналған нұсқаулық» нұсқаушы хаттамасы ИП онлайн интернет-ресурс бетінде бірнеше тілде жарияланған. Бұл хаттама Еуропа елдерінің озық тәжірибелерге негізделген және ИП бірнеше жаңалықтар агенттіктерімен бірлесіп жұмыс істеп жатқан нақты ұсыныстарды қамтиды.⁶

Газеттер мен жаңалықтар шығарушылардың дүниежүзілік қауымдастығы (WAN-IFRA)

БАҚ және олардың қызметкерлері жұмыста жыныстық қудалаудың алдын алуға және онымен сындарлы күресуге көмектесу үшін [«Бұқаралық ақпарат құралдарында жыныстық қудалау - жұмыс берушілер мен қызметкерлерге арналған практикалық нұсқаулық»](#) әзірленді,⁷ Соған сәйкес, медиа-компанияның кадр мәселлері бойынша мамандарды қудалау туралы есеп беру үлгілерін ұсынады, олар қудалау есебіне қандай ақпаратты қосу керектігін және есеп беру кезінде және одан кейін қалай әрекет ету керектігін көрсетеді.

Австрияның қоғамдық хабар таратушысы Österreichischer Rundfunk БАҚ-тың гендерлік теңдікке қатысты іс-қимыл хаттамаларын қалай белгілейтінінің мысалы болып табылады. Хабар таратушы телекомпания әйелдердің гендерлік теңдігін және қызмет жолында ілгерілету, жұмыс пен өмірдің жақсы тепе-теңдігіне қол жеткізу және ұйымның барлық бөлімдерінде, соның ішінде техникалық бөлімдерде 45 пайыздық әйелдер өкілдігіне қол жеткізу үшін өзін-өзі реттеу құралын жасады.⁸

Ресейлік «Новая газета» газетінің редакциясы психологиялық және жыныстық зорлық-зомбылықпен күресу іс-қимыл хаттамасын бекітті,⁹ онда жыныстық қудалау мен психологиялық қысымның анықтамасы бар, сондай-ақ ықтимал шағымдарды қарайтын кеңес құру қарастырылған. Кеңеске газет редакторын, басылым директорын, бұрын заң бұзушылықтар жасаған адамдарды қосу шектелді.

ACOS Alliance «Дарт» орталығымен бірлесе отырып, редакторлар мен жаңалықтар менеджерлеріне арналған жарақат алған фрилансерлермен қалай жұмыс істеу керектігі туралы «Тұрақтылыққа апаратын жол» атты нұсқаулық әзірледі.¹⁰

Тренинг сабақтарына бақылаушыларды қосу: Кейбір зерттеулерге сәйкес, көптеген дәстүрлі жыныстық қудалау жаттығулары тиімсіз. «Нью-Йорк Таймс» газеті [«Жыныстық қудалау туралы білім жүйесі жұмыс істемейді, бірақ жұмыс істейтін әдістер бар»](#) атты мақаласында ұйымдар.¹¹ соның ішінде БАҚ ұйымдық мәдениетте маңызды өзгерістерге қол жеткізу үшін ұстануға болатын тиімді нұсқаулар береді.

Дереккөздер

- ACOS құрған [жаңалықтар ұйымдарының қауіпсіздігін өзін-өзі бағалау](#) Альянс-бұл мүшелердің ұсыныстары бар құралтәжірибені қайта қарау және жақсарту үшін жаңалықтар агенттіктерін қолдау және қауіпсіздік хаттамалары.¹²
- WAN-IFRA блогында [«Күтілетін және күтпеген жоспар: Тәуекелді бағалау кезінде ойланатын мәселелер»](#) журналы журналистердің журналистік тапсырманы бастамас бұрын, қарапайым және түсінікті пішіндерді өзірлеу сияқты редакцияларға арналған негізгі ұсыныстарды қамтуы қажет.¹³
- [ЮНЕСКО-ның Гендер-сезімтал БАҚ көрсеткіштері](#) БАҚ жұмысындағы гендерлік сезімталдықты өлшеуге бағытталған, сонымен қатар, БАҚ-қа гендерлік көзқарасты жақсарту үшін ішкі бағалауды жүргізуге көмектеседі.¹⁴
- ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы жөніндегі Өкілінің кеңсесі әйел журналистердің интернеттегі қауіпсіздігі туралы ақпарат [парағын](#) жариялады, оған сонымен қатар БАҚ ұйымдарына арналған ресурстар мен нұсқаулар кіреді.¹⁵

» Интернеттегі құдалау мен қиянатқа тап болған журналистерге қолдау көрсету және оқыту

Бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдері, менеджерлері және редакторлары интернеттегі құдалау мен қиянатқа тап болған журналистерге тез арада жан-жақты қолдау көрсетуге дайын болуы

керек. Зардап шеккен журналистер физикалық қорғауды, балама тапсырмаларды, психоәлеуметтік және заңгерлік көмекті немесе жоғарыда аталғандардың жиынтығын талап етуі мүмкін.

Сонымен қатар, БАҚ иелері, менеджерлер мен редакторлар, оқиға туралы әлеуметтік медиа компанияларына және/немесе құқық қорғау органдарына хабарлауды жөн көрген зардап шегуші әйел журналистке көмектесуге және қолдауға дайын болуы керек. Дегенмен, шындықты ашуға тәуекелге барған зардап шеккен журналистің толық келісімін алу керек. Бұқаралық ақпарат құралдары әйел журналистерге өз тәжірибелерімен және жанашырлықпен бөлісу үшін, қауіпсіз кеңістікті қамтамасыз ететін әріптестерден құралған қолдау топтарын және басқа қолдау да арналарын құруға атсалысуы немесе бастамашылық етуі керек.

Институционалдық қолдауға қарамастан, әйел журналистер, әсіресе штаттан тыс журналистер, көбінесе интернеттегі қудалау мен қорлаудың ауыртпалығын жалғыз көтереді. Сондықтан БАҚ барлық журналистерді шабуылдарды анықтауға және олармен күресуге көмектесетін құралдармен қамтамасыз етуге басымдық беруі керек. Бұқаралық ақпарат құралдары сонымен қатар ішкі саясат пен хаттамаларды қоса алғанда, жан-жақты ақпараттық-насихаттау стратегияларымен таныстыру, сондай-ақ, таныстыру арқылы өз қызметкерлерін ақпараттық-насихаттау дағдыларын ынталандыруға және дамытуға жауапты.

Мұндай оқыту тәсілдері, жарақат алу қаупін азайту шараларын, интернеттегі гендерлік зорлық-зомбылық туралы ақпараттарды және цифрлық қауіпсіздік құралдарын қамтуы керек.

Тәлімгерлік бағдарламаларын енгізу немесе дамыту әдісі, әйел журналистер арасында қарым-қатынас пен диалог құруға, оларға пайдалы ресурстарды табуға көмектесуі мүмкін.

Бұқаралық ақпарат құралдары гендерлік құдалау мен қорлаудың тамыры тереңде жатқан әлеуметтік нормалардың оң өзгерістеріне ықпал ете алады. Осылайша, журналистер мен БАҚ мамандарын өз репортажындағы гендерлік бейімділікпен және стереотиптермен күресуге, олардың гендерлік зорлық-зомбылық туралы хабарлау арқылы БАҚ-ты әртараптандыруға септігін тигізеді.¹⁶

Бұқаралық ақпарат құралдарының әртүрлілігін ілгерілетудің бір жолы – барлық әлеуметтік топтардағы әйелдердің жаңалықтар мен сұхбаттарға қатысуын арттыру және әйелдердің саяси, экономикалық, әлеуметтік және мәдени өмірдегі белсенді рөлін мойындау. Гендерлік теңдік деңгейі жоғары елдерде де әйелдердің бұқаралық ақпарат құралдарындағы өкілдігі төмен немесе стигмамен байланысты болуы мүмкін.¹⁷

Гендерлік зорлық-зомбылық, интернеттегі құдалау және қорлау бойынша оқыту курстары тұрақты түрде өткізіліп тұруы керек. Ұйымдағы оқыту және дағдыларды дамыту процесінің ұзақ мерзімділігі мен өзектілігін қамтамасыз ету үшін қайта даярлауды қамтуы керек, сондай-ақ, көзбояушылыққа жол берілмеуі үшін, аталмыш курс бір реттік іс-шаралармен шектелмеу керек.

Мысалдар

Зардап шеккен журналистерді қолдау қорын құру: Финляндияда жетекші медиа-компаниялар кәсіподақтармен бірігіп, қоқан-лоққы мен қудалаудың, соның ішінде интернеттегі қудалау мен айдап салудың құрбаны болған журналистерді [қолдау қорын](#) құрды.¹⁸

Интернеттегі қудалау мен қиянатқа белсенді жауап: Испанияда «El País» және «La Vanguardia» газеттері мен «Catalunya Ràdio» радиосы шабуылға ұшыраған журналистерді қолдау үшін [әлеуметтік медиа топтарын](#) құрды. Олар қабылдайтын шараларға әлеуметтік желілердегі шабуылдарға тікелей жауап беру, олардың платформаларынан ақпарат көзін жою, шабуылдарды құжатпен рәсімдеу және зардап шеккен журналистерді сот ісін жүргізуге дайындау кіреді.¹⁹

Әйелдермен сұхбаттың белең алуы: 2011 жылы бельгиялық RTBF хабар таратушы мекеме [«Cherchez la femme»](#) деп аталатын бастама көтеріп, журналистерді мүмкіндігінше еркектерден гөрі әйелдерден бельгиялық RTBF хабар таратушы мекеме «Cherchez la femme» деп аталатын бастама көте.²⁰

БАҚ қатысуының күнделікті мониторингі: [«Prognosis Shamebot»](#) веб-сайты Швеция мен Финляндиядағы күнделікті 30-ға жуық электронды БАҚ-та кездесетін ер мен әйел есімдерінің пайыздық көрсеткіштерін салыстырды.²¹ Бұл нақты дереккөзінде БАҚ-тағы қатысу сапасы туралы ақпараттың болмауы сияқты шектеулері болғанымен, дереккөзді біраз уақыттан бері пайдаланып жүргендер оны медиа секторының өзінде ерлер мен әйелдер туралы ішкі әңгімелер мен талқылауларды бастау үшін пайдалы деп тапты.

Дерек көздері

- Еуропа Кеңесінің БАҚ-тағы гендерлік теңдік жөніндегі министрлер комитеті өзінің [Rec\(2013\)1](#) ұсынымында БАҚ-қа «өзін-өзі реттеу шараларын, ішкі мінез-құлық кодексін/этиканы және ішкі қадағалау жүйесін қабылдауды, және гендерлік теңдікті насихаттайтын бұқаралық ақпарат құралдарында хабарлау стандарттарын өзірлеуді» тапсырды. Ол сондай-ақ үшінші тараптарды «өзін-өзі реттейтін органдарға өз мәселелерін хабарлау арқылы гендерлік теңдікті дәйекті түрде қолдауға» шақырды.²²
- Media Diversity институтының [«Саяси портрет жасау: гендерлік және теледидарлық құралдар жинағы»](#) әйел журналистердің саяси сауаттылыққа үйренуіне арналған сегіз модульді қамтиды.²³
- [SaferJourno: медиа тренерлер үшін цифрлық қауіпсіздік ресурстары](#) – бұл студенттерді, кәсіпқойларды және серіктестерді цифрлық және желілік қауіпсіздік бойынша оқытатын, медиа нұсқаушыларына арналған, «Internews» ақпараттық қоғамы өзірлеген тегін және ашық, бастапқы оқу нұсқаулығы.²⁴ Жүктеп алуға болатын баслымда алты түрлі модульге арналған сабақ жоспарлары бар: тәуекелді бағалау; негізгі қорғаныс; ұялы телефон қауіпсіздігі; деректерді қауіпсіз сақтау; қауіпсіз зерттеу; және электрондық пошта қауіпсіздігі.

› Интерактивті онлайн платформалар үшін гендерлік қоғамдастық ережелерін әзірлеу

Бүгінде бұқаралық ақпарат құралдары өздерінің веб-сайттары және әлеуметтік медиа аккаунттары арқылы интерактивті онлайн кеңістіктерді жиі ұйымдастырады. Пайдаланушылардың онлайн медиа платформаларымен өзара жұмыс жасауына арналған қауымдастық нұсқаулары, интернеттегі қудалау мен теріс пиғылмен пайдаланудың, шабуылдардың алдын алуға ықпал етеді. Интернет-медиа платформасында модераторлық пікірталас интернеттегі гендерлік қудалаудың салдарын болдырмау немесе азайту үшін маңызды құрал бола алады, дегенмен ол сөз бостандығын бұзуға жол бермеуі керек.

Бұған қоса, әлеуметтік медиа платформаларында өзара әрекеттесуі туралы нақты нұсқаулық, журналистер мен БАҚ-қа тәуекелге тезірек бел бууға және шабуылдарға лайықты жауап беруге көмектеседі.

Сондай-ақ бұқаралық ақпарат құралдары қауымдастықтарды белсенді түрде тарту және өздерінің онлайн платформаларында сындарлы диалогты ілгерілету арқылы қудалау мен қиянаттың алдын алу мақсатында оңтайлы жұмыс істей алады. Бұған қол жеткізудің бір жолы - арнайы қауымдастық модераторларын тағайындау болып табылады..

Мысалдар

Интернет-қауымдастықпен әрекеттесу: Британдық хабар тарату корпорациясы (BBC) өз платформаларына ақпаратқа түсініктеме беру және жүктеп салудың [ішкі ережелерін](#) белгіледі және оқырмандарын қорлайтын әрекеттерден аулақ болуға шақырды.²⁵

Қоғамдастық диалогы модераторларын тағайындау: 2018 жылы финдік «Үле» қоғамдық хабар [таратушы мекемесі](#) өз платформаларында қауымдастық байланысын басқару тәжірибесін енгізді. «Үле» онлайн пікірталас мәдениетін құру мақсатында, аудиториямен тікелей байланыс орнату үшін кәсіби білікті модераторды жалдады.²⁶

Deutsche Welle (DW) DW-денемістілінде әрбір қызмет платформасын басқаратын қауымдастық модераторы бар, ал ағылшын тіліндегі қызметте тәулік бойы жұмыс істейтін модераторлар бар.²⁷

Дерек көздері

- БАҚ плюрализмі және бостандығы орталығы Еуропалық Одаққа мүше мемлекеттердің БАҚ-қа арналған [әлеуметтік медиа нұсқауларының базасын](#) жасады.²⁸

› Интернетте әйел журналистерді, соның ішінде штаттан тыс журналистерді қорлауды және қудалауды қадағалау және құжат арқылы рәсімдеу

Журналистикаға салыстырмалы түрде жаңа қауіп - интернеттегі қудалау мен қиянаттың толық ауқымы мен әсерін түсіну үшін деректер жиынтығын кеңейту қажет. Бұқаралық ақпарат құралдары өз қызметкерлеріне, журналистердің қауіпсіздігіне алаңдайтын көпшілікке, интернеттегі қудалау мен қорлаудан құжатпен рәсімдеу арқылы көмектесе алады.

Қудалау мен қиянат жасаудың әртүрлі көріністері мен аспектілері туралы бөлшектелген деректерді жинау, теріс пайдалану сипатына негізделген тәуекелді бағалауды жүргізу, уақыт бойынша тенденцияларды түсіну үшін өте маңызды. Бұл БАҚ-қа әрбір оқиғаның жай-күйін жақсырақ бақылауға, сондай-ақ жауаптарды белгілеуге және жақсартуға, соның ішінде шабуылдар қылмыстық әрекеттерге тең болған жағдайларда дәлелдемелерді сақтауға мүмкіндік береді.

Бұл ақпарат арқылы, бұқаралық ақпарат құралдары ұлттық қорғау тетіктерімен, ұлттық құқық қорғау институттарымен, саясаткерлермен және құқық қорғау органдарымен тығыз байланыс арналарын орната алады және олармен кейбір маңызды деректермен бөлісуге мүмкіндік алады. Бұл әрекеттердің басты мақсаты, белгілі бір журналистке, белгілі бір қылмыскерге қатысты зорлық-зомбылықтың күшеюін мониторинг арқылы болдырмауды, яғни, саяси шаралар кешенін жеңілдету мүмкіндігін арттырады.

Ол сондай-ақ барлық қызметкерлермен және штаттан тыс қызметкерлермен толық ашықтық пен қарым-қатынасты, сондай-ақ шабуылға ұшыраған журналистер тарапынан толық келісімді талап етеді. Мұндай келісімнің өзінде БАҚ ақпаратты жарияламас бұрын, мемлекеттік органдар, құқық қорғау органдары, азаматтық қоғам топтары немесе кез келген қоғамдық платформа болсын, үшінші тұлғалармен бөліспес бұрын жеке тұлғаны анықтайтын ақпаратты пайдалану тәуекелін бағалауы керек.

Мысалдар

Құқық бұзушылықтарды бақылайтын портал құру: Балқан журналистік зерттеу желісі Орталық және Оңтүстік-Шығыс Еуропаның алты еліндегі цифрлық құқықтар мен бостандықтардың бұзылуын бақылайтын [BIRD](#) ресурстық порталын құрды және әйел журналистерге қарсы интернет шабуылдарды тергеу туралы есепті жариялады.²⁹

Интернеттегі зорлық-зомбылық бойынша зерттеу жүргізу: «The Guardian» басылымының журналисі журналистердің интернеттегі зорлық-зомбылық сипатын түсіну үшін 2006 жылдан бері өз веб-сайтында жарияланған 70 миллион пікірге талдау жасады. Басылым ең көп қудаланған он автордың сегізі әйелдер екенін анықтады. Нәтижелер «Guardian» веб-сайтындағы [«Түсініктеменің қараңғы жағы» есебінде берілген.](#)³⁰

Ескертпелер

- 1 Elisa Lees Munoz, "Why we should prioritize women journalists' safety", International Women's Media Foundation, <https://www.iwmf.org/2017/11/why-we-should-prioritize-women-journalists-safety/>.
- 2 Silvia Chocarro, "The safety of women journalists: Breaking the cycle of silence and violence", IMS Defending Journalism book series, International Media Support, 2019, <https://www.mediasupport.org/publication/the-safety-of-women-journalists>.
- 3 Mozilla Foundation, "Women journalists feel the brunt of online harassment", Internet Health Report, 2019, <https://internethealthreport.org/2019/women-journalists-feel-the-brunt-of-online-harassment/>.
- 4 Gender Equality Commission, "Handbook on the implementation of Recommendation CM/Rec(2013)1 of the Committee of Ministers of the Council of Europe on gender equality and media", Council of Europe, 2015, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680590558>.
- 5 Barbara Trionfi and Javier Luque Martinez, "Newsroom Best Practices for Addressing Online Violence against Journalists Perspectives from Finland, Germany, Poland, Spain and the United Kingdom", IPI, in cooperation with the OSCE RfOM, <https://ipi.media/wp-content/uploads/2019/06/IPI-report-on-line-harassment-06032019.pdf>.
- 6 IPI, "Measures for Newsrooms and Journalists to Address Online Harassment", Ontheline Newsrooms, <https://newsrooms-ontheline.ipi.media/>.
- 7 R. Zausmer, J. Godia, "Sexual Harassment in the Media", Women in the News, 2018, <http://www.womeninnews.org/resource/41>.
- 8 3-ескертпеді келтірілген құжатты қараңыз, 17-бет.
- 9 "Рабочее место должно быть безопасным" (Workplace must be safe), Novaya Gazeta, 14 July, <https://novayagazeta.ru/articles/2020/07/14/86271-rabochee-mesto-dolzno-byt-bezopasnym>.
- 10 Dart Centre and ACOS Alliance, "Leading Resilience: A Guide For Editors & Managers", 2020, <https://www.acosalliance.org/trauma-management-for-editors>
- 11 Claire Cain Miller, "Sexual Harassment Training Doesn't Work. But Some Things Do.", The New York Times, 11 December 2017, <https://www.nytimes.com/2017/12/11/upshot/sexual-harassment-work-place-prevention-effective.html?smid=fb-nytimes&smtyp=cur&r=0>
- 12 ACOS Alliance, "News Organizations Safety Self-Assessment", <https://www.acosalliance.org/self-assessment>.
- 13 Caroline Scott, "Plan for the expected and unexpected: What you need to think about when completing a risk assessment", World Association of Newspapers and News Publishers, 6 April 2019, <https://blog.wan-ifra.org/2019/06/04/plan-for-the-expected-and-unexpected-what-you-need-to-think-about-when-completing-a-risk->
- 14 UNESCO, "Gender-Sensitive Indicators for Media: Framework of indicators to gauge gender sensitivity in media operations and content", 2012, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000217831>.
- 15 OSCE RfOM, #SOFJO Factsheet: Safety of Female Journalists Online, 2018, https://www.osce.org/files/f/documents/2/5/370331_0.pdf.
- 16 The New York Declaration, "Gender & media: challenges and opportunities in the Post 2015 era", 11 March 2017, <https://whomakeshethenews.org/wp-content/uploads/who-makes-the-news/Reports/The%20New%20York%20Declaration%202017%20on%20gender%20and%20media.pdf>.
- 17 Sarah Macharia et al., "Who Makes the News? Global Media Monitoring Project", WACC, 2015, <https://whomakeshethenews.org/gmmp-2015-reports>.
- 18 "Media houses and unions set up fund to support journalists facing harassment", The Union of Journalists in Finland news item, 28 May 2019, <https://journalistilitto.fi/en/media-houses-and-unions-set-up-fund-to-support-journalists-facing-harassment/>.
- 19 5-ескертпеді келтірілген құжатты қараңыз.

- 20** 4-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз.
- 21** Prognosis Shamebot, "Gender Equality Tracker 2020", <http://www.prognosis.se/GE/>.
- 22** Council of Europe "Draft analytical report on the follow-up on the implementation of Recommendation CM/Rec(2013)1 of the Committee of Ministers of the Council of Europe on gender equality and media", GEC(2019)10, CDMSI (2019)04, 8 November 2019, p. 46, <https://rm.coe.int/gec-2019-10-cdmsi-gec-analytical-report-cm-gender-equality-and-media/168098bce5>.
- 23** Portraying Politics Project Partners, "Portraying Politics – A toolkit on gender and television", 2006, http://www.media-diversity.org/en/additional-files/documents/PP_EN.pdf.
- 24** "SaferJourno", Internews, <http://saferjourno.internews.org/>.
- 25** "What are the rules for commenting and uploading?", BBC, 2018, <https://www.bbc.co.uk/usingthebbc/terms/what-are-the-rules-for-commenting/>.
- 26** "Finnish public broadcaster fights online hate speech with dialogue and respect", European Federation of Journalists news item, 20 August 2018, <https://europeanjournalists.org/blog/2018/08/20/finnish-public-broadcaster-fights-online-hate-speech-with-dialogue-and-respect/>.
- 27** 5-ескертпеде келтірілген құжатты қараңыз, 35-бет.
- 28** "Social Media Guidelines for Journalists EU28", European University Institute, <https://cmpf.eui.eu/social-media-guidelines-for-journalists-eu28/>.
- 29** "B.I.R.D.", The Balkan Investigative Reporting Network and Share Foundation, <https://monitoring.birdtools>.
- 30** Becky Gardiner et al., "The dark side of Guardian comments", The Guardian, 12 April 2016, <https://www.theguardian.com/technology/2016/apr/12/the-dark-side-of-guardian-comments>.

**Журналистік
ұйымдар және
өзін-өзі реттейтін
орган**

Ұсынылатын шаралар

1. Әйел журналистердің қауіпсіздігі мен еңбек жағдайларын жақсарту мақсатында бірлескен шараларды белсенді түрде жүзеге асыру;
2. Әріптестер арасында тиімді қарым-қатынас орнату, оқыту және басқа да практикалық қолдау арқылы әлеуетті арттыруды қамтамасыз ету;
3. Шабуылдарды құжатпен рәсімдеу және негізгі субъектілердің хабардарлығын арттыру үшін ақпаратты пайдалану;
4. Қауіпсіздік пен гендерлік теңдік мәселелерін өзін-өзі реттеу органдарының жұмысына енгізуге ықпал ету.

8. Журналистік ұйымдар мен өзін-өзі реттеу органдары

Бірлескен іс-шараларды ұйымдастыру және этикалық кодекстерді әзірлеу

Кәсіби бірлестіктер мен одақтар сияқты журналистер ұйымы, журналистердің еңбек құқықтары мен жалпы мүдделерін қорғайды. Аталмыш ұйым мүшелерінің қауіпсіздігін нығайтуды және нақты қауіпкертер туындаған жағдайда оларға қолдау көрсету мәселелерін реттейді. Бір немесе бірнеше БАҚ тағайындаған БАҚ кеңестері, редакциялар, оқу орындары, БАҚ секторындағы мемлекеттік емес субъектілер де журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз етуде басты рөл атқара алады.

ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің № 3/18 Шешімінде
ЕҚЫҰ-ға мүше 57 мемлекет «журналистерге қарсы негізсіз шектеу шараларын қолданудың олардың қауіпсіздігіне әсер ететінін, қоғамды хабардар етуге кедергі келтіретінін және осылайша сөз бостандығына кері әсерін тигізу қаупін тудыратынын» атап өтіп, алаңдаушылық білдірді.

Бұл бөлімде кейінірек талқыланатын оқу орындарын қоспағанда, аталмыш ұйымдардың интернетте әйел журналисттердің қауіпсіздігін қамтамасыз етудегі рөлін қалай кеңейтуге болатыны жөнінде сипатталған.

› Қауіпсіздікті арттыру мақсатында бірлескен күш-жігер мен шараларды белсенді жүзеге асыру және журналист әйелдердің еңбек жағдайын жақсарту

Журналистер қауымдастығы БАҚ-тағы жұмыс берушілер ретінде әйел журналистердің кәсіби қызметін жүзеге асыру кезінде қауіпсіздігін қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады.

БАҚ қызметкерлері, журналистер қауымдастығы мен кәсіподақтарының еңбек жағдайын жақсарту мақсатында әйел журналистердің арасында кездесетін нақты проблемаларға басымдық бере алады. Ер мен әйел арасындағы гендерлік жалақы айырмашылығын жою үшін БАҚ-пен келіссөздер жүргізу өте маңызды, өйткені бұл тәжірибе жұмысшылардың құқықтарын бұзады және әйелдерге қатысты кемсітушілікті күшейтеді.

Сонымен қатар, БАҚ-та гендерлік теңдік пен жыныстық қудалауға қарсы саясатты ілгерілетумен қатар, қауіпсіздік хаттамаларының, соның ішінде әйел журналистер үшін арнайы процедуралардың, сондай-ақ қажетті жабдықтар мен қолдаудың болуы өте маңызды.

Журналистік ұйымдар өз құрылымдарында гендерлік теңдік пен гендерлік саясат қағидаттарын ұстанып, өз тарауларында интернеттегі қудалау мен қиянат мәселелеріне ерекше назар аударуы керек.

Келіссөздерден басқа, кәсіби қауымдастықтар мен кәсіподақтар заңнаманы қадағалап, талдап, қажет болған жағдайда ұлттық, аймақтық және халықаралық деңгейлерде оны жетілдіру бойынша ұсыныстарды қабылдай алады. Егер Интернеттегі қудалау және қорлау әрекеттері қылмыстық әрекеттермен бірдей болса, аталмыш ұйымдар журналистер мен олардың өкілдіктеріне құқықтық қолдау көрсете алады.

Мысалдар

Кеңес беру: Фин журналистер одағы [«Өшпенділікке толы кампаниялар – әрекетіміздің қандай болғаны шарт?»](#) деген кітапшаны жарыққа шығарды. Онда ақпаратты теріс пайдаланудың құжаттары, қажет болған жағдайда қызметкерлерге кеңес беру немесе желіде әріптестер туралы оң пікірлерді жариялау сияқты ұсыныстар тізімі берілген. Бұл кітапшаның басты мақсаты редакторларды, БАҚ басшыларын және журналистерді интернет құдалау мен қиянатқа тап болған жағдайда, қандай қадамдар жасау керектігі туралы хабардар ету болып табылады.¹

Медиа индустрияда гендерлік теңдікті ілгерілету: 2019 жылдың маусым айында Халықаралық еңбек ұйымы (ХЕҰ) [зорлық-зомбылық пен құдалау туралы 190-шы халықаралық еңбек стандарттарының жаңа жинағын](#) қабылдады.² Халықаралық журналистер Федерациясы (IFJ) науқанды басқарады [ХЕҰ 190 Конвенциясы: бұл өмірді өзгерте алады](#), мемлекеттерді Конвенцияны ратификациялауға шақыру.³

Қажеттілік туындаған жағдайда профкеңестің саясатын жаңартуы: Тіпті, қажет болған жағдайда кәсіподақ саясатын жаңартуды негізге алып, Біріккен Корольдік пен Ирландияның Ұлттық Журналистер одағы өзінің саясатын [«сексизм және қорлау»](#) бөлімін қосу үшін жаңартты.⁴

Дереккөздер

- Халықаралық журналистер федерациясы БАҚ басшыларына, кәсіподақтарға және серіктестерге тиісті шаралар қабылдауға көмектесу үшін, [БАҚ пен одақтарға арналған әйел журналистерді интернетте қудалаумен күресу жөніндегі нұсқаулықтарды](#) жариялады.⁵

› **Әріптестер арасында тиімді қарым-қатынас орнату, оқыту және басқа да практикалық қолдау арқылы әлеуетті арттыруды қамтамасыз ету**

Журналистер қауымдастығы мен кәсіподақтарының интернеттегі қудалау мен зорлық-зомбылықпен күресу, сондай-ақ психологиялық зардаптармен күресу үшін журналистердің әлеуетін арттыруға көмектесетін көптеген әдістері бар.

Зерттеулер көрсеткендей, әріптестердің қолдауы әйел журналистерге интернеттегі қудалау мен зорлық-зомбылыққа қарсы тұруға көмектесетін негізгі фактор болып табылады. Ұқсас қиындықтарға тап болған әріптестер бір-біріне қолдау көрсетеді, атап айтқанда, өзіне-өзі көмек көрсету желілері арқылы. Дегенмен, әйел журналистердің қиындықтары қаншалықты күрделі болғанына қарамастан, олардың еш кедергісіз білім алуына жағдайлар қарастырылуы тиіс.

Бұқаралық ақпарат құралдарымен бірге (сонымен қатар 7-тарауды қараңыз) журналистер қауымдастығы және одақ әріптестік қолдау

көрсету желілерін құра алады, оқытуды ұсына алады және өзара әрекеттесу ережелерін әзірлей алады. Сондай-ақ, психоәлеуметтік қолдаудың басқа түрлерін көрсете алады. Ассоциациялар мен кәсіподақтардың тәжірибесі журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз етуде сүбелі үлес қосуға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, аталмыш қауымдастық шенеуніктер мен парламент мүшелеріне интернеттегі құдалау мен зорлық-зомбылықпен күресу үшін заңнама мен саясатты әзірлеу кезінде маңызды ақпарат бере алады.

Сондай-ақ журналистер қауымдастығы мен кәсіподақтары әйел журналистерге арналған интернеттегі құдалау, зорлық-зомбылықтың алдын алу және онымен күресудің озық тәжірибелері бойынша практикалық тренингтер ұйымдастыра алады. Журналистер мен БАҚ иелерінің арнайы институттармен бірлесе отырып зерттеу жүргізуі, әйел журналистердің арасында кездесетін қиындықтарды мейлінше тереңінен түсінуде ықпалы зор.

Журналистер қауымдастығы мен одақтарында көбінесе әйел журналистерге арналған орталықтар болады, олар әйелдерге өздерінің тәжірибелері мен қауіпсіздік қажеттіліктері туралы айтуға мүмкіндік береді. Бұған қоса, қауымдастықтар мен одақтар өздерінің веб-сайттарында онлайн режимінде журналистердің қауіпсіздігіне арналған, оңай қол жетімді және жаңартылған ақпаратты, байланыстар мен ресурстарды қамтамасыз ететін арнайы бөлім құра алады.⁶

Мысалдар

Оқыту құралдарын әзірлеу: Радио және теледидардағы әйелдердің халықаралық қауымдастығы бірнеше елдерде әйел құқығын қорғау курсына кіретін [«Ал егер?» атты әйел журналистерге арналған қауіпсіздік нұсқаулығын](#) жарыққа шығарды.⁷

Үздік тәжірибелерден үйрену: 2019 жылы Түркия Журналистер одағы мен Еуропалық журналистер қауымдастығы бұқаралық ақпарат құралдарындағы гендерлік теңдік пен интернеттегі құдалаудың өршуіне қарсы тұру үшін озық тәжірибелерден тұратын арнайы семинар ұйымдастырды.⁸

Дереккөздер

- Халықаралық журналистер қауымдастығының [«Еуропалық кәсіподақтардағы гендерлік теңдіктің озық тәжірибесі» атты анықтамалығында](#) кәсіподақтар мен БАҚ-та гендерлік теңдікті ілгерілету бойынша бірқатар маңызды тәжірибелер жинақталған.⁹

› Негізгі субъектілердің хабардарлығын арттыру үшін шабуылдарды құжатпен рәсімдеу және ақпаратты пайдалану

Гендерлік аспектілерді негізге ала отырып, журналистерге жасалған шабуылдарды құжатпен рәсімдеу әйел журналистердің душар

болатын проблемалардың қаншалықты күрделі екенін көрсетіп, оны шешудің оңтайлы әдіс-тәсілдерін ұсынуға мүмкіндік береді.

Желідегі БАҚ шабуылдарының көбеюін ескере отырып, журналистерге қарсы зорлық-зомбылықты құжатпен рәсімдеудің ең тиімді және қауіпсіз әдісін анықтау, журналистердің құқығын қорғап, қауіпсіздігін сақтауда маңызды рөл атқарады. Кәсіби желілер, журналистер қауымдастығы мен одақтары өз мүшелерімен үнемі тығыз байланыста болғандықтан, олар шабуылдарды қадағалап, үрдістерді талдай алады. Журналистерге қатысты зорлық-зомбылықты бақылай алатын топтардың қоғамдағы рөлі журналистерге көмек көрсетуде және аталмыш зорлық-зомбылықтың қайталануын тоқтатуда аса маңызды болып келеді.

Журналистік қауымдастық пен одақтардың құзырындағы журналистердің қауіпсіздігі туралы мәліметтер, ақпараттық науқандарды бастау және өткізу үшін, сондай-ақ, бұл науқандарға медиа-ұйымдарды, саясаткерлер мен негізгі субъектілерді тарту үшін ауадай қажет. Бұл топтар арасындағы ынтымақтастық қауіпсіздік бастамаларының тиімділігін арттыра түседі..

Мысалдар

Ақпарат жинау: Финляндия Журналистер одағы журналистердің қаншалықты жиі шабуылға ұшырайтыны туралы зерттеу жүргізді; сауалнама мәселені жақсырақ түсінуге және оны шешу үшін шаралар қабылдауға көмектесті.¹⁰

Мониторинг бойынша альянстарды құру: Оңтүстік-Шығыс Еуропада алты журналистер қауымдастығы мен медиа одақ [«Журналистердің қауіпсіздігі»](#) бастамасы аясында күш біріктірді.¹¹ 2016 жылы басталған жоба аймақтағы журналистердің қауіпсіздігін құқықтық және саяси тұрғыдан бағалауға, журналистерге жасалған қастандық туралы кеңінен ақпарат беруге бағытталған. Атап айтқанда, Босния және Герцеговинада альянстың сенім телефоны мен әйел журналистерге арналған желісі бар.

Салааралық альянстарды құру: Канададағы «Unifor» атты ең ірі жеке сектор, әйел журналистерге жасалған интернеттегі зорлық-зомбылық туралы кеңінен мол мағлұмат беріп, 2018 жылы [бейне-науқан](#) ұйымдастырды. Аталмыш бейне-науқан медиа секторынан тыс жұмыс істейтін кәсіподақтар мен кәсіподақ қауымдастығының интернеттегі жыныстық қудалау және қорлауға қарсы күш біріктіруінің оң нәтижесін көрсетті.¹²

Интернеттегі зорлық-зомбылық туралы хабарлауды көбейту науқаны: 2019 жылы Халықаралық журналистер қауымдастығы гендерлік және жыныстық қудалау, әйел журналистерді қорлау туралы хабардарлықты арттыру және журналистерді шабуылға ұшыраған әріптестерімен ынтымақтасуға шақыру үшін [#YouAreNotAlone](#) науқанын бастады.¹³ Қауымдастық пен оның серіктес тобы Оңтүстік Азиядағы медиа ынтымақтастық желісі (SAMSN) [ByteBack \(«Кері күрес»\)](#) науқанын құрды, соның нәтижесінде 2017 жылы [Оңтүстік Азиядағы кибер қудалаумен күресу бойынша журналистердің нұсқаулығы жарияланды](#).¹⁴

Қажет болған жағдайда билік органдарымен ынтымақтастық: Журналистер қауымдастығы мен Солтүстік Македония Ішкі істер

министрлігі журналистерге қарсы қылмыстардың жазасыз қалмау проблемасы туралы хабардар ету және қастандық болған жағдайда бірлесіп жұмыс істеу мақсатында, бірлескен іс-шараларды ұйымдастыру үшін Меморандумға қол қойды.¹⁵

› Қауіпсіздік пен гендерлік теңдік мәселелерін өзін-өзі реттеу органдарының жұмысына енгізуге ықпал ету

БАҚ-тың өзін-өзі реттеу тұжырымдамасы – БАҚ пен журналистикаға қатысты халықаралық стандарттарды ұстанатын, сондай-ақ, тәуелсіз, сапалы БАҚ-тың дамуына қолайлы мәдениет пен ортаны құруға практикалық үлес қосатын ел ішіндегі субъектілердің, мекемелер мен ұйымдардың жиынтығын білдіреді.

Белгілі бұқаралық ақпарат құралдары, БАҚ және баспасөз кеңестері, редакциялық одақтар, омбудсмендер, кәсіподақтар мен оқу орындары, т.б. өзін-өзі реттеуде ресми немесе бейресми рөл атқарады.¹⁶ Омбудсмен институттары мен өкілді БАҚ органдарындағы (мысалы, БАҚ немесе журналистік әдеп жөніндегі кеңестер) шағым беру тетіктері, кейбір жағдайларда репрессиялық мемлекеттік реттеуді жеңілдету үшін мемлекетпен келіссөздерден кейін құрылды.

Бұқаралық ақпарат құралдарының кәсіби стандарттары мен этикасы қауіпсіздік пен гендерлік теңдік бастамаларының кеңістігін ұсынады. Компаниялардың, мекемелердің және ұйымдардың кең ауқымы тәуелсіз БАҚ-ты дамытуға, олардың жұмыс сапасын сақтауға қолайлы мәдениет пен ортаны құруға үлес қосу үшін медиа этика мәселелерін пайдалана алады.

БАҚ этикасы БАҚ және баспасөз кеңестері сияқты формальды өзін-өзі реттеу тетіктерін құруды ынталандырады. Мемлекеттік органдармен келіссөздер арқылы жүргізілетін ресми өзін-өзі реттеу тетіктері негізінен ерікті, жалпыға қолжетімді және ашық болуы керек.

Өзін-өзі реттейтін органдар БАҚ-та гендерлік теңдік пен қауіпсіздікті қамтамасыз етуде маңызды рөл атқара алады, өйткені олар оқиғалар туралы серіктестерінен ақпарат алады, әріптестерімен араласады және БАҚ-тың қолдауына ие болады. Саясатқа жоспарлы өзгерістер енгізілген жағдайда, БАҚ жауапты сарапшылардың пікіріне сүйене отырып, бірлескен ұсыныстарды ұсына алады. Сонымен қатар, олар қауіпсіздік мәселелеріне назар аударып, атқарушы және заң шығарушы билікке БАҚ бостандығы қағидаттарына сәйкес әрекет етуді ұсына алады.

Бұқаралық ақпарат құралдарының өзін-өзі реттеу органдарының құзырына, журналистерге олардың рөлі, құқықтары мен міндеттері туралы кеңестер беретін, озық тәжірибелер негізінде іргелі бағдар бола алатын этикалық кодексті әзірлеу және дамыту кіреді.

Этикалық кодекс гендерлік аспектілерді ескеруі қажет және әйел журналистермен бірлесіп әзірленуі керек.

Жоғарыда айтылғандай, әйелдердің жұмыстағы қауіпсіздігі әріптестері мен жетекшілеріне де байланысты. Бұқаралық ақпарат құралдарының өзін-өзі реттеуінің күшті құрылымы тек этикалық кодексті әзірлеуді ғана емес, сонымен бірге оның орындалуын қадағалайтын органның болуын, сондай-ақ кодексті бұзғандарды жазалау нысандарының болуын білдіреді.¹⁷ Сонымен қатар, БАҚ өзін-өзі реттеу органдары

интернет қудалаумен және гендерлік зорлық-зомбылықпен күресудің озық тәжірибелерін ұсынады.

Бұқаралық ақпарат құралдары ұжымдық ішкі нормалар мен стандарттарды енгізуге, сондай-ақ қоғамдық қатынастарды қолдау арқылы, мысалы, жіберілген қателер туралы хабарламаларды жариялауға, олардың жұмысы мен редакциялық қызметі туралы ақпаратты көпшілікке таратуға, өз ұйымында омбудсмен құру арқылы өзін-өзі реттеуге ықпал етеді. Мұндай омбудсменнің функциялары бұқаралық ақпарат құралдарына байланысты өзгереді, бірақ әдетте ол екі тарап арасындағы диалогты жеңілдетіп, БАҚ қызметкерлері арасында делдал ретінде әрекет етеді.

Өзін-өзі реттеудің тәуелсіз жүйесін құруға ықпал ететін бұқаралық ақпарат құралдары әйелдердің қауіпсіздігіне әсер ететін мәселелерге көбірек назар аударады. Мысалы, олар жалпы алғанда гендерлік зорлық-зомбылық оқиғаларын, яғни, интернеттегі гендерлік қудалау мен қиянат жасау оқиғаларының қалай бақыланатынын және олардың салдарын азайту үшін не жасалып жатқанын талдай алады.

Мысалдар

Гендерлік кемсітушілік үшін жазасыз қалуға қарсы бірлескен науқан: Ресейлік журналист Федерация Кеңесінің (Ресей парламентінің жоғарғы палатасы) мүшесінің үстінен сексуалдық зорлық-зомбылық жасағаны үшін шағым түсіргеннен кейін көпшілік алдында масқара болды. Бұқаралық ақпарат құралдары қауымдастығы мен кәсіподақ бірігіп, қорқыту әрекеті

мен «сырттай бақылаушының әрекетін» тоқтатуға кірісті. Олар аталған депутаттың мандатының заңдылығына күмән келтіріп, Еуропа Кеңесінің Парламенттік Ассамблеясына барлық ресейлік депутаттарға бойкот жариялауға үндеумен жүгінді.¹⁸

Сектораралық шағым беру тетіктерін пайдалану: Финляндияда әйел журналистерді интернеттегі қудалау оқиғаларынан кейін Парламенттік Омбудсмен кеңсесі мен БАҚ кеңесіне шағымдар жіберілді.¹⁹

Медиа индустрияның өзі белгілеген медиа индустрия стандарты: Этикалық журналистика желісі медиа этика стандарттарының сенімді көзі болып табылады. Әлемнің түкпір-түкпірінен келген 70-тен астам журналистер, редакторлар, БАҚ иелері және қолдау топтары бар бұл коалиция журналистерге қатысты гендерлік зорлық-зомбылықты, оның ішінде желідегі қудалауды зерттейтін [«Saving the News»](#) деп аталатын есепті жариялады.²⁰

БАҚ үшін моральдық стандарттарды орнату: 1916 жылы Швециядағы БАҚ иелері мен журналистер қауымдастығы БАҚ этика кеңесін құрды.²¹ Кеңес және оның БАҚ омбудсмені кемсітушілік тақырыбындағы, соның ішінде ерлердің әйелдерге қарсы қысым көрсетуі туралы мәлімдемелерге қатысты тиісті ақпаратты таңдайды. Сонымен қатар, аталмыш кеңес БАҚ үшін моральдық шекараларды нақты анықтайтын және дәлелдейтін шешімдер қабылдайды, осылайша болашақта ұқсас істер бойынша субъективті пайымдауларды шектейді.

Медиа ұйымдарды белсенді нығайту: БАҚ кеңестері мен одақтарының желілері цифрлық технологиялардың дамуын қолдайды және жаңа кеңестерге медиа сауаттылықты арттыру бойынша іс-шаралар өткізуге, шағымдарды беру және қарау тетіктерін құруға, этика бойынша нормативтік құжаттар мен заңнамалық актілерді әзірлеуге көмектеседі.²² Интернет-қылмыскерлердің құрбаны болған әйелдерге белсенді қолдау көрсеткен кеңестер өз тәжірибелерін ортақ желідегі басқа кеңестермен бөлісе алады.

Өзін-өзі реттеу жүйесінің өкілдерін дайындау: Әр түрлі типтегі ұйымдарға жататын өзін-өзі реттеу жүйесінің мүшелерінің, кездесулер мен тәжірибе алмасудың арнайы алаңдары жоқ. Швеция қаржыландыратын халықаралық оқыту бағдарламасының негізгі аспектісі қатысушылардың БАҚ саясатын дамытуға байланысты білім алуы, ерлер мен әйелдерде кездесетін маңызды қауіптер туралы пікір алмасу және журналистердің қауіпсіздігін жақсарту үшін коммуникация процедураларын орнату болды.²³

Дереккөздер

- Еуропадағы Тәуелсіз Баспасөз Кеңестерінің Альянсы (AIPCE) [цифрлық дәуірдегі өзін-өзі реттейтін органдардың рөлі туралы есебін](#) жариялады.²⁴

- ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы жөніндегі өкілі өзін-өзі реттеудің рөлі туралы екі нұсқаулықты жариялады: [«БАҚ-тың өзін-өзі реттеуі бойынша нұсқаулық»](#) және [«Интернеттегі БАҚ-тың өзін-өзі реттеуі бойынша нұсқаулық»](#).²⁵
- 2013 жылғы гендерлік теңдік жөніндегі қарар бойынша өзінің сараптамалық есебінде Еуропа Кеңесі озық тәжірибелерді мысалға келтіреді және мүше мемлекеттердің өзін-өзі реттейтін органдарының Гендерлік теңдік жөніндегі кеңес ұсынымдарын орындау барысын талдайды.²⁶

Ескертпелер

- 1 Johanna Vehkoo and Emmi Nieinen, "Hate campaigns – What you should do", Suomen Journalistiliitto, Finland Journalistförbundet, https://journalistiliitto.fi/wp-content/uploads/2019/01/Hate_Campaigns_web.pdf.
- 2 International Labour Organization, "C 190 – Violence and Harassment Convention" (No. 190), 2019, <https://www.ilo.org/media-centre/news/detail/category/new-campaign-on-violence/article/16-days-of-activism-ratify-convention-190.html>.
- 3 "16 Days of activism: Ratify Convention 190", International Federation of Journalists (IFJ), <https://www.ifj.org/media-centre/news/detail/category/new-campaign-on-violence/article/16-days-of-activism-ratify-convention-190.html>.
- 4 "NUJ policy", <https://www.nuj.org.uk/rights/women-in-the-nuj/nuj-policy/>.
- 5 "Guidelines for media and unions to combat online harassment of women journalists", IFJ, 2019, https://www.ifj.org/fileadmin/user_upload/guidelines_EN_final.pdf.
- 6 Сол жерде.
- 7 International Association of Women in Radio and Television (IAWRT), "What if...? Safety Handbook for Women Journalists", 2017, <https://www.iawrt.org/sites/default/files/field/pdf/2017/11/IAWRT%20Safety%20Manual.Download.10112017.pdf>.
- 8 "Journalists' organizations on the front line to tackle gender equality and online harassment", International Federation of Journalists news item, 6 June 2019, <https://europeanjournalists.org/blog/2019/06/06/journalists-organisations-on-the-front-line-to-tackle-gender-equality-and-online-harassment/>.
- 9 "Handbook on Gender Equality Best Practices in European Journalists' Unions", IFJ, https://www.ifj.org/what/gender-equality.html?tx_wbresources_list%5Bresource%5D=16&cHash=d1c-c3c8a3d-9f6eed57baf82b524c45ad.
- 10 Barbara Trionfi and Javier Luque Martínez, "Newsroom Best Practices for Addressing Online Violence against Journalists Perspectives from Finland, Germany, Poland, Spain and the United Kingdom", IPI, in cooperation with the OSCE RfOM, <https://ipi.media/wp-content/uploads/2019/06/IPI-report-on-line-harassment-06032019.pdf>.
- 11 Regional Platform for advocating media freedom and journalists' safety, <https://safejournalists.net>.
- 12 "It's Not Okay! Sexual harassment must stop!", Unifor Canada's YouTube Channel, <https://www.youtube.com/watch?v=od7VltwzIDA&feature=youtu.be>.
- 13 "Online Trolling: You are NOT alone", IFJ, <https://www.ifj.org/actions/ifj-campaigns/online-trolling-you-are-not-alone.html>.
- 14 Byte Back Campaign, IFJ and SAMSN, 2017, https://samsn.ifj.org/wp-content/uploads/2017/03/Byte_Back_Handbook.pdf.
- 15 Besim Nebiu et al., "Indicators on the level of media freedom and journalists' safety in Macedonia, Association of Journalists of Macedonia", Skopje, 2018, <https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/12/Indicators-on-the-level-of-media-freedom-and-journalists-safety-in-Macedonia.pdf>.
- 16 "The Media Self-Regulation Guidebook", OSCE RfOM, 2008, <https://www.osce.org/files/f/documents/1/d/31497.pdf>. The website of the Press Council of Ireland, independent from the State, presents work areas that media councils often work with: <https://www.presscouncil.ie/>.
- 17 сол жерде.
- 18 Nadezhda Azhgikhina's article in The Nation, PEN Moscow Center's website, 4 May 2018, <https://penmoscow.ru/our-news-2/516>.
- 19 Scott Griffen, "Legal Responses to Online Harassment and Abuse of Journalists: Perspectives from Finland, France and Ireland", OSCE RfOM and IPI, 7 March 2019, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/413549>.
- 20 Hannah Storm, "Gender on the agenda for the future of ethical journalism", <https://www.journalism>.

co.uk/news/gender-on-the-agenda-for-the-future-of-ethical-journalism-not-just-for-women/s2/a737953/.

21 Swedish Media Ombudsperson, <https://medieombudsmannen.se/>. About the Media Ombudsperson, <https://www.presscouncils.eu/members-sweden>.

22 Alliance of Independent Press Councils of Europe and European Federation of Journalists, "Media Councils in the Digital Age", <https://www.presscouncils.eu/Media-Councils-in-the-Digital-Age> and <https://europeanjournalists.org/media-councils-in-the-digital-age/>.

The Media Self-Regulatory Organizations Network (Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova, Ukraine and Russia), <https://www.mediacouncils.org/about-us/>.

23 NIRAS, "Media Development in a Democratic Framework", 2020, <https://www.niras.com/development-consulting/international-training-programmes/media-development-in-a-democratic-framework/>. "Media regulation in a democratic framework: Eastern Europe" (in Russian), Sida, International Training Programmes, 2020: <https://itp.sida.se/itp/Programcatalog.nsf/0/1C73DB9D0D9257B-6C125839300475B4B?opendocument>.

24 Raymond A. Harder and Pieter Knapen, Media Councils in the Digital Age: An inquiry into the practices of media self-regulatory bodies in the media landscape today, University of Antwerpen, <https://www.presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>.

25 OSCE RfOM, "The Media Self-Regulation Guidebook", 2008, <https://www.osce.org/fom/31497>; OSCE RfOM, The Online Media Self-Regulation Guidebook. 2013, <https://www.osce.org/files/f/documents/d/b/99560.pdf>.

26 Council of Europe, Committee of Ministers, "Draft analytical report on the follow-up on the implementation of Recommendation CM/Rec(2013) 1 of the Committee of Ministers of the Council of Europe on gender equality and media", GEC(2019) 10, CDMSI (2019)04, 8 November 2019, <https://rm.coe.int/gec-2019-10-cdmsi-gec-analytical-report-cm-gender-equality-and-media/168098bce5>.

**Азаматтық қоғам
ұйымдары және білім
беру мекемелері**

Ұсынылатын шаралар

1. Деректер көлемін ұлғайту, сондай-ақ негізгі субъектілердің және жалпы қоғамның Интернеттегі қудалау және гендерлік зорлық-зомбылық туралы білімі мен танымдық деңгейін арттыру;
2. Ұлттық деңгейде еңбек қауіпсіздігі стандарттарын енгізу және жұмыс орнында әйел журналистер үшін тиісті жағдай жасау бойынша күш-жігерді біріктіру;
3. Әйел журналистердің қауіпсіздігі бойынша кешенді оқыту және оқу материалдарын әзірлеу;
4. Журналистика саласын оқытатын оқу орындарының қызметіне қауіпсіздік пен гендерлік теңдік мәселелерін енгізу.

9. Азаматтық қоғам ұйымдары және оқу орындары

Жұмылдыру, зерттеу және тәжірибе алмасу

Бұл тарауда белсенділер, педагогтар мен ғалымдардың интернеттегі әйел журналистерді қудалау мен қорлауына қарсы тұру әрекеттерін жақсартуға бағытталған ынтымақтастығы қарастырылады.

Азаматтық қоғам ұйымдары (ӘҚҰ) – атап айтқанда, сөз бостандығы, баспасөз бостандығы, БАҚ-ты дамыту және әйелдер құқықтарымен жұмыс істейтін үкіметтік емес субъектілер – журналистерге жасалатын шабуылдарға қарсы тұрудан бастап, жазасыздықтан қорғау тәжірибесін үйретуге дейін қолдау көрсетеді. Соңғы жылдары азаматтық қоғам ұйымдары желіде әйел журналистерді қудалау мен қорлау қаупінің ершуі туралы жиі хабарлап келеді.

Болашақ журналистер мен қазіргі журналистерді, БАҚ басшыларын тәрбиелеуге және оқытуға жауапты университеттер, яки, басқа да оқу орындары журналистердің қауіпсіздігі және гендерлік теңдік туралы ақпаратты жинауға және таратуға көмектесе алады. Олар журналистерді қорғау саясатын әзірлеу және жүзеге асыру туралы қоғамдық пікірталасқа бастамашылық жасай алады. Сонымен қатар, университеттер интернетте әйел журналистерді қудалау мен қорлау проблемасын егжей-тегжейлі түсіну үшін зерттеу жүргізуде маңызды рөл атқара алады.

ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің №3/18 шешімінде ЕҚЫҰ-ға мүше 57 мемлекет «адам құқықтарының бұзылуына, яғни, журналистердің қауіпсіздігіне қарсы заңсыз әрекеттерге, атап айтқанда, өлтіруге, азаптауға, негізсіз қамауға, негізсіз ұстауға және елден қуып шығуға, қорқытуға, қудалауға және кез келген нысандағы, соның ішінде физикалық, құқықтық, саяси, технологиялық немесе экономикалық қауіп-қатерге және зерттеп жатқан жұмысты тоқтатуға бағытталған» әрекеттерге алаңдаушылық білдірді.

› **Интернеттегі қудалау және гендерлік зорлық-зомбылық туралы негізгі субъектілер мен жалпы қоғам арасында деректерді ұлғайту, білім мен хабардарлықты арттыру**

Мәселені шешудің бірінші қадамы сол мәселе туралы толық ақпарат алу болып табылады. Интернетте әйел журналистерді қудалау мен қорлауды жүйелі бақылау қиынға соғады. Мұндай әрекеттердің саны, сондай-ақ мұндай қудалаудың жүзеге асырылу жолдары мен арналары өте көп. Сонымен қатар, аталмыш зерттеулер, әлеуметтік және кәсіптік абыройсыздыққа душар боламын деген қорқыныш сезімінен, шабуылдардың кесірінен пайда болған жан жарақатына байланысты гендерлік шабуылдар туралы аз хабарланатынын көрсетеді.¹ Журналистерге қарсы шабуылдарды қадағалайтын және деректер ұсынатын көптеген азаматтық қоғам топтары, интернеттегі қудалау мен қиянат жасауды құжатпен рәсімдеумен айналысатын кәсіби қауымдастықтармен, кәсіподақтармен, бұқаралық ақпарат құралдарымен, академиялық ортамен және мемлекеттік органдармен жұмыс істей алады.

Гендерлік құжаттама тек «нені» қадағалау керек екенін ғана емес, сонымен бірге оны «қалай» жасау керектігін де білдіреді. Зерттеу тек деректер жинауға ғана емес, сонымен бірге осы процеске әйел журналистерді тартуға бағытталуы керек. Мысалы, бүкіл процесс барысында интернеттегі құдалау мен зорлық-зомбылық тек жеке мәселе ғана емес, сонымен қатар, журналистикаға үлкен қауіп төндіретін кең ауқымды проблема екендігін аңғаруға болады.

Ғаламторда гендерлік құдалау мәселесі туралы қоғамның хабардарлығын арттыру үшін айтарлықтай және үйлестірілген күш-жігерді қажет етеді. Осы тақырып бойынша зерттеулер санының айтарлықтай өсуіне қарамастан, олардағы олқылықтарды анықтау және әртүрлі тақырыптар мен елдерді қамтитын қосымша баяндамалар дайындау маңызды. Қазіргі уақытта пайдалануды қажет ететін мүмкіндіктердің бірі – ғылыми институттар мен зерттеулердің, мониторингке қатысатын көптеген азаматтық қоғам ұйымдарының арасындағы ынтымақтастықты орнату болып табылады.

Зерттеудің «қалай» жүргізілетіні де маңызды. Интернеттегі әйел журналистердің қауіпсіздігін жақсарту мақсатында, кез келген зерттеу әйел журналистердің қатысуымен жүргізіліп, олардың пікірлері, көзқарастары көрсетіліп, тәжірибешілер өз нәтижелерін пайдалана алатындай етіп құрастырылуы және тұжырымдалуы керек.

Өз құқығыңды білу, құқықтық білімнің не екенін және қашан бұзылатынын түсінуді білдіреді. Құқықтық қолдауды қажет ететін әйел журналистерге сапалы көмек көрсету мақсатында аталмыш ұйымдар адвокаттар алқаларымен ынтымақтастықты күшейте алады. Сөз бостандығына байланысты топтар, журналистиканы оқыту орталықтарымен және заңгер сарапшылармен серіктес бола отырып, қазіргі БАҚ мамандары мен болашақ журналистердің гендерлік құдалау мен интернеттегі зорлық-зомбылыққа қарсы тұру әлеуетін күшейте алады.

Азаматтық қоғам ұйымдары зерттеулерге тікелей қатысса да, қатыспаса да, олардың көпшілігі саясаткерлерді, медиа қауымдастықтарды және жалпы қоғамды ақпараттандыруда және жұмылдыруда маңызды рөл атқарады. Бұл интернеттегі құдалау мен теріс қылықтармен күресу үшін ауқымды ұжымдық жұмылдыруға көмектеседі. Бұл өз кезегінде ОГО мен басқа қатысушылар арасындағы байланысты күшейту үшін маңызды. Мұндай ынтымақтастық әртүрлі формада және әртүрлі деңгейлерде болуы мүмкін. Мысалы: жаһандық, аймақтық, ұлттық немесе субұлттық.

Мысалдар

Деректерді жинау: Журналистерді қорғау комитеті (ЖҚК) өлтірілген, түрмеде отырған және жоғалған журналистер туралы жаһандық [мәліметтер базасын](#) жүргізеді, оған жынысы бойынша мәліметтер кіреді.² «Канада мен Америка Құрама Штаттарындағы интернеттегі әйел журналистерді құдалау және теріс пайдалану фактілерін құжаттайтын [“қауіптер біздің үйлерімізге еніп жатыр”](#) деген тақырып төңірегінде 2019 жылы ЖҚК маңызды сауалнама жариялады.³

Қауіпсіз және жасырын хабарландыруларды қамтамасыз ету: Испаниядағы ақпарат бостандығын қорғау платформасы (АБКП) әйел журналистерді құдалау және теріс пайдалану фактілерін құжаттау және осы мәселеге назар аудару үшін [Observatorio contra el acoso Aline a mujeres periodistas](#) онлайн платформасын құрды.⁴ Интернеттегі құдалаудан зардап шеккен журналист ұйымға анонимді түрде өтінішті онлайн түрде толтырып, тиісті ақпарат берді.

Мәселелерді тереңірек түсіну және шешу үшін зерттеулер

жүргізу: Халықаралық әйелдер медиа қоры (ХӘМҚ) және TrollBusters жүргізген [“шабуылдар мен қудалау: әйел журналистерге және олардың репортаждарына әсері”](#) атты жаһандық зерттеуі нәтижесінде, әйел журналистердің үштен екісіне жуығы бір сәтте Интернеттегі қудалау мен қауіп-қатерге тап болатынын көрсетті.⁵

2019 жылы [“Мылтық астындағы Хабаршы: журналистер Интернетте қудалау толқынына тап болады”](#) атты баяндамасы негізінде, ұйым жүзеге асырған “БАҚ бостандығын картаға түсіру” (Mapping Media Freedom) жобасы аясында ұсынылған 162 онлайн теріс пайдалану туралы есептерді талдау негізінде Еуропадағы жағдай туралы түсінік берді.

“Цензура индексі”.⁶ Аталмыш баяндаманы дайындауға Еуропалық Баспасөз және БАҚ бостандығы орталығы мен Еуропалық журналистер федерациясы да қатысты.

Gen Vis, Медиа Өнер және ойын - сауық Альянсы жүргізген түсініктемелер: [«БАҚ - та жұмыс істеу үшін онлайн қауіпсіздікті нығайту”](#) зерттеуі Австралиядағы журналистердің интернеттегі қудалау фактілерін қарастырады.⁷

БАҚ және гендерлік мәселелер жөніндегі жаһандық альянс (БГМЖА) өзінің [“коммуникациялық саясат саласындағы гендерлік күн тәртібін анықтау”](#) баяндамасында стратегиялық құжаттар жинағын құрастырды. Бұл басылымда әйел журналистердің интернеттегі қауіпсіздігі туралы арнайы тарау бар.⁸

Еуропалық Университет институты жанындағы БАҚ плюрализмі және БАҚ бостандығы орталығы [“БАҚ плюрализмінің мониторын”](#) шығарады, ол медиа экожүйелер мен БАҚ бостандығына төнетін қауіптердің жай-күйін және мүше мемлекеттердегі және Еуропалық Одаққа мүшелікке үміткер кейбір елдердегі журналистерге төнген қауіп-қатерлерді құжатпен рәсімдейді.⁹

Еуропалық журналистика обсерваториясы еуропалық университеттермен бірлесе отырып, [“Әйел журналистердің еуропалық БАҚ-тағы орны”](#) атты зерттеу жүргізді.¹⁰

Фоджо медиа институты сонымен қатар [Армения, Грузия, Молдова, Ресей және Украинаның медиа секторларындағы жұмыспен қамту мен мансаптың гендерлік аспектілерін зерттеді](#).¹¹

Бірлескен платформада зерттеулер мен озық тәжірибелердің мысалдарын жариялау: [“медиа индустриядағы гендерлік теңдікті ілгерілету”](#) жобасын университеттер мен журналистік қауымдастықтар жүзеге асырды, олар еуропалық БАҚ-та гендерлік теңдікке қатысты әртүрлі мәселелер бойынша зерттеу деректері мен озық тәжірибелердің үлгілерін бірлесіп жинады.¹²

Талдау және хабардарлықты арттыру: [“Интернеттегі журналистерді құдалау-тролльдерге шабуыл”](#) Шекарасыз репортерлар ұйымы бүкіл әлем бойынша РБГ желісіне мүше журналистерге онлайн-шабуылдар жағдайларын, соның ішінде әйел журналистерді құдалаудың нақты жағдайларын талдады.¹³

Дерек көздері

- БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі Жоғарғы комиссарының басылымы [“Гендерлік проблематиканы сәйкестік мониторингіне интеграциялау адам құқықтары”](#) гендерлік перспективаны ескере отырып, адам құқықтарының бұзылуын қалай бақылау керектігі туралы ұсыныстарды қамтиды.¹⁴
- [Халықаралық әйелдер құқығын қорғау коалициясы дайындаған гендерлік құжаттама](#): құқық қорғаушыларға арналған нұсқаулықта “құқық қорғаушыларға жасалған шабуылдарды құжаттау жұмысында гендерлік аспектілерді қалай ескеру керектігі туралы пайдалы ұсыныстарды қамтиды.¹⁵

» Ұлттық деңгейде еңбек қауіпсіздігі стандарттарын енгізу және жұмыс орнында әйел журналистер үшін тиісті жағдайлар жасау мақсатында күш-жігерді біріктіру

Журналистердің қауіпсіздігі туралы айтатын болсақ, ең маңызды аспектілердің бірі-адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттарды, сондай-ақ мемлекеттер қабылдаған басқа да халықаралық міндеттемелерді ұлттық деңгейде орындау. Жекелеген ұйымдардың мүмкіндіктері жеткіліксіз болса да, келісімшарттар арқылы келісілген көптеген ұйымдардың ұйымдасып әрекет етуі өте тиімді болуы мүмкін. Азаматтық қоғам ұйымдары, журналистика факультеттері және медиа-секторға ықпал етуге ұмтылатын басқа ұйымдар мемлекеттердің әйел журналистерді Интернетте және одан тыс жерлерде қорғау жөніндегі өз

міндеттемелерін орындауын қамтамасыз ететін келісілген стратегияларды әзірлеу және іске асыру үшін мүмкіндіктер іздеуі керек.

Әйел журналистердің қауіпсіздігін халықаралық басымдыққа айналдыру үшін азаматтық қоғам өзінің халықаралық және аймақтық мемлекетаралық ұйымдарға қатысу деңгейін арттыра алады (сонымен қатар 5-тарауды қараңыз). Азаматтық қоғам ұйымдары және басқа бірлестіктер БҰҰ тетіктері мен аймақтық құқық қорғау тетіктерін тиімдірек қолдана алады, Интернеттегі әйел журналистерге қатысты қудалау мен теріс қылықтарға қарсы іс - қимылдарын белсенді үйлестіре алады. Ынтымақтастық үшін жақсы мүмкіндік, мысалы, БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі кеңесінің арнайы рәсімдеріне хабарламалар, әмбебап мерзімді шолулар, сондай-ақ ЕҚЫҰ өкіліне БАҚ бостандығы мәселелері бойынша өтініштер жасау бойынша жұмыс ұсынады.

Халықаралық деңгейде жұмысқа белсенді қатысу, сондай-ақ мемлекеттердің халықаралық міндеттемелерді сақтауын бақылау және хабарлау үшін белгілі бір арнайы білім қажет. Осындай тәжірибесі мен білімі бар халықаралық және ұлттық азаматтық қоғам ұйымдары интернеттегі гендерлік негізде БҚ-ны қудалау және теріс пайдалану мәселесіне қатысты халықаралық стандарттар мен міндеттемелер бойынша оқыту семинарларын өткізе алады немесе өткізуге көмектесе алады.

Мысалдар

Қауіпсіздік мәселелері және қауіпсіздіктің алдын алу жұмыс топтарын құру: [БАҚ - ты дамыту жөніндегі жаһандық форум](#)-даму

жөніндегі топтар желісі БАҚ және [ACOS Альянсы](#) - штаттан тыс журналистердің қауіпсіздігіне ықпал ететін БАҚ және баспасөз бостандығын қорғау топтарының коалициясы гендерлік жұмыс топтарын құрды. Халықаралық ОГО коалициясы-журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету бастамаларын жүзеге асыру үшін өз жұмысын үйлестіретін және күш біріктіретін 26 ұйымның желісі құрылды.¹⁶

Күш - жігерді біріктіру және қаржылық қолдауды бірлесіп іздеу: [Media Freedom Rapid Response](#)¹⁷ - Еуропалық Одақтағы сөз бостандығын қорғауға және журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге арналған ұйымдардың коалициясы, қауіп төніп тұрған журналистерге практикалық, құқықтық және адам құқықтарын қорғауға қолдау көрсетеді. Интернеттегі әйел журналистерді қудалау-коалиция қызметінің негізгі бағыттарының бірі.

Халықаралық стандарттарды түсіндіру: “Артикль 19” құқық қорғау ұйымы журналистердің қауіпсіздігіне қатысты Адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттарды түсінуді жеңілдетуге бағытталған [“жазасыздықтың соңы: БҰҰ – ның журналистердің қауіпсіздігі саласындағы стандарттарын іске асыру жөніндегі іс-қимылға басшылық”](#) есебін жариялады.¹⁸ сонымен қатар, өз мүшелерінің мемлекетаралық ұйымдармен өзара әрекеттесу қабілетін арттыру мақсатында дүниежүзілік медиа ҮЕҰ желісі-IFEX [“бес минут”](#) деп аталатын серияны жариялады. Бұл серия журналистердің қауіпсіздік стандарттарының сақталуын бақылау үшін бірнеше халықаралық тетіктерді пайдалану бойынша [түсіндірмелері](#) бар қысқа бейнелерді қамтиды.¹⁹

Дерек көздері

- International media Support [“журналистиканы қорғау”](#) жарияланымдар сериясы бірлескен құрылымдар - коалициялар, серіктестіктер және қауіпсіздік тетіктері болып табылатын әртүрлі елдердің тәжірибесін көрсетеді және журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін жұмыс істеуде. Бұл сериядағы [есептердің](#) бірі әйел журналистерге арналған.²⁰

» Әйел журналистердің қауіпсіздігі бойынша кешенді оқу және білім беру материалдарын әзірлеу

Журналистерге жақын ұйымдар қауіпсіздік мәселелері бойынша журналистерді даярлауға айтарлықтай үлес қосады. Азаматтық қоғам ұйымдары желіде шабуылға ұшыраған журналистердің қорғанысын күшейтуге көмектесетін оқу және білім беру материалдарын жасауда маңызды рөл атқарады.

Интернеттегі құдалау мен қиянаттың сипатын ескере отырып, Цифрлық қауіпсіздіктен басқа, оқыту құқықтық құқықтар мен психоәлеуметтік қажеттіліктер сияқты әртүрлі аспектілерді қамтитын кешенді тәсілді көрсетуі маңызды. Интернеттегі әйелдерге қатысты құдалау мен теріс қылықтармен қалай күресуге болатындығын үйрету әйелдердің кәсіби қызметін жалғастыруға және өз пікірлерін білдіруге мүмкіндік беру арқылы олардың мүмкіндіктерін кеңейтуі керек.

Өз құқықтарын білу олардың не екенін және қашан бұзылатынын түсінуді білдіреді. Құқықтық қолдауды қажет ететін әйел журналистерге

тиімдірек көмек көрсету үшін ұйымдар өз жұмыстарын және адвокаттар қауымдастықтарымен ынтымақтастықты күшейте алады. Журналистерді даярлау орталықтарымен және құқық саласындағы сарапшылармен ынтымақтаса отырып, сөз бостандығын қорғаумен айналысатын топтар қазіргі БАҚ қызметкерлері мен болашақ журналистердің интернеттегі гендерлік қудалау мен теріс қылықтарға қарсы тұру қабілетін нығайта алады.

Мысалдар

Бейне оқулықтар: Халықаралық баспасөз институты (IPI) Әйел журналистерге интернеттегі қудалаумен күресудің құқықтық және психологиялық әдістері туралы [бейне оқулықтар](#) әзірледі.²¹

Жұмыс орнына байланысты анықтамалық: Әйел жазушылар мен журналистердің [интернеттегі қудалауға қарсы күресуіне бағытталған «PEN Америка» нұсқаулығы](#) бірқатар практикалық ұсыныстар мен келелі кеңес береді.²²

Психоәлеуметтік қолдау: Журналистика және жарақат орталығы «Дарт» атты журналистика және психикалық жарақат орталығы психикалық жарақат алған немесе жарақат алу қаупі бар журналистер үшін құнды мәлімет ұсынады. Аталмыш орталық [«Кибержеккөрініш пен тролльдерден қорғанудың бес жолы»](#) атты блогында интернеттегі қудалау мен қорлаудың психоәлеуметтік әсерінен қорғау жолдарын көрсетеді.²³

Интернет қауіпсіздік тренингі: «Free Press Unlimited» орталығы сандық қауіпсіздік курстары үшін [Totem](#) онлайн платформасын жасады.²⁴ Бұған журналистерді интернеттегі зорлық-зомбылықты кімнің жасағанын анықтауға үйрететін IWMF [Know Your Trolls](#) курсы кіреді, сондай-ақ қудалау мен қорлаудың кейбір негізгі стратегияларын ұсынады.

Германиядағы «Tactical Tech» компаниясы әзірлеген [«Gendersec» оқу бағдарламалары](#) журналистерге қатысты 20-дан астам тақырыпты қамтитын деректер көзі болып табылады. Мысалы, өшпенділікпен күресу; қарсылық стратегиялары; әлеуметтік желілерді шығармашылықпен пайдалану; технологиялық егемендік; мазасыздықты жеңу әдістері; физикалық стрессті жою; ақпаратты көрсету және тәуекелдерді анықтау.²⁵

«Журналистерге үшін әділет» қоры негізі қалаған Орхан Джемал атындағы «медиа қауіпсіздік академиясы» журналистер қауіпсіздігіне жауап беретін орыс тілді онлайн курсын құрды.²⁶

Бірнеше азаматтық қоғам ұйымдары журналистер үшін әртүрлі қорғау курстарын ұсынады, олар интернеттегі қудалауға қарсы әрекетті қамтиды. Ғаламдық журналистік зерттеу желісі осындай курстардың тізімін өзінің [веб-бетінде](#) жариялайды.²⁷

Оқулықтар мен нұсқаушыларға қолдау көрсету: Hollaback компаниясының қудалауға қарсы мамандандырылған білім беру тобы, аталмыш мәселе бойынша бірнеше [оқулықтар](#) шығарды. Сонымен қатар, әріптестеріне қолдау көрсету үшін [HeartMob](#) бастамасын үйлестірді.²⁸

TrollBusters интернетте кездесетін шабуылдардың сипатына қарай әйелдердің әрекеттері туралы егжей-тегжейлі сипаттайтын [«Сіз желіде қудаланып жатырсыз ба?»](#) деген инфографика жасады.²⁹

› **Журналистика саласында білім беретін оқу орындарының қызметіне қауіпсіздік пен гендерлік теңдік мәселелерін енгізу**

Журналистика бойынша білім беру мекемелері мен үздіксіз білім беру орталықтары, студенттерге қауіпсіздік, желідегі қудалау мен теріс пайдаланудан қорғау туралы білім беруде маңызды рөл атқара алады. Үздіксіз білім беру орталықтары, сонымен қатар, тәжірибешілерге жаңа технологиялардың әсері, соның ішінде желідегі қудалау мен қиянат туралы қосымша білім бере алады.

Бұқаралық ақпарат құралдарының рөлі мен озық тәжірибені қолдану туралы қоғамдық талқылауларды ілгерілету үшін қауіпсіздік және гендерлік мәселелер бойынша арнайы семинарлар өткізілуі қажет. Студенттердің осы білімге қолжетімділігін арттыру үшін журналистік ұйымдармен оқу орындары, журналистердің қауіпсіздігіне байланысты заманауи тәсілдер мен практикалық тәжірибені пайдалана отырып, азаматтық қоғам ұйымдарымен, жекелеген журналистермен және басқа да негізгі субъектілермен байланыса алады.

Гендерлік теңдік мәселесіне байланысты білім деңгейін арттыру интернеттегі әйел журналистерді қудалау мен қорлаумен қалай

күресуге болатынын түсіну үшін маңызды. Журналистика саласын оқытатын оқу орындары өздерінің ғылыми-зерттеу рөлін атқара отырып, осы саладағы академиялық зерттеулерді кеңейте алады, сондай-ақ академиялық конференциялар мен іс-шаралар ұйымдастыра алады.

Академиялық институттар, практиктер арасындағы ынтымақтастық пен серіктестік зерттеулерді айтарлықтай байытады, бұл БҰҰ-ның журналистердің қауіпсіздігі және жазасыздық жөніндегі іс-қимыл жоспарының 2017 жылы өткен отырысында атап өтілді.³⁰

Мысалдар

Журналистердің қауіпсіздігін оқу бағдарламаларына енгізу: ЮНЕСКО, Халықаралық Журналистер Федерациясы және Ливанның Жоғары білім жөніндегі Бас дирекциясы [Журналистердің қауіпсіздігі бойынша үлгілік курсты](#) жариялады.³¹ ЮНЕСКО жаңа оқу бағдарламаларының жинағы болып табылатын Журналистика білімінің үлгілік оқу бағдарламасын басып шығарды.³² Әзірбайжандағы Баку мемлекеттік университетінің журналистика факультетінде гендерлік теңдік және БАҚ бостандығы бойынша оқу бағдарламасы әзірленді.³³

Арнайы білім беруді ұйымдастыру: АҚШ-тағы Техас университетінің «Найт» журналистика орталығы журналистердің қауіпсіздігіне қатысты мәселелер бойынша онлайн тренинг өткізді.³⁴

Журналистердің қауіпсіздігі бойынша академиялық конференцияларды ұйымдастыру: Журналистердің қауіпсіздігіне арналған екі жаһандық академиялық конференция бар. Олардың бірін Дүниежүзілік баспасөз бостандығы күніне орай ЮНЕСКО жыл сайын ұйымдастырады.³⁵ Екіншісін жыл сайын қараша айында Норвегияның (Осло) Капитал университетіндегі Журналистика және БАҚ халықаралық орталығы ұйымдастырады.³⁶ Бұл конференциямен Орталықтың сайтында танысуға болады.³⁷ Сонымен қатар, Халықаралық БАҚ және коммуникацияларды зерттеу қауымдастығы журналистиканы зерттеу және білім беру жұмыс тобының бөлігі ретінде, журналистердің қауіпсіздігін зерттеуге бағытталған конференцияны жыл сайын дәстүрлі түрде өткізеді.³⁸

Журналистердің қауіпсіздігі бойынша академиялық зерттеулерді дамыту: Соңғы жылдары журналистердің қауіпсіздігіне, атап айтқанда, интернеттегі қудалау мен зорлық-зомбылыққа қатысты мәселелер бойынша академиялық зерттеулердің қарқын алуы байқалады. Мысалы, 2017 жылы ЮНЕСКО-ның журналистердің қауіпсіздігі жөніндегі бірінші академиялық конференциясында [«Журналистикаға шабуыл: сөз бостандығын қорғау үшін білім қалыптастыру»](#) атты журналистердің қауіпсіздігіне арналған кітап жарыққа шықты.³⁹ ЮНЕСКО осы саладағы академиялық зерттеулерді ілгерілету үшін [Журналистердің қауіпсіздігі жөніндегі зерттеулердің күн тәртібін](#) жариялады.⁴⁰ Ашық әрі қолжетімді «Медиа және коммуникация» журналы кезекті санын Норвегия мен Непалдағы әйел журналистерге қатысты зорлық-зомбылық туралы мақалалардан тұратын [«Журналистердің қауіпсіздігін қайта қарастыру»](#) тақырыбына арнады.⁴¹

Зерттеулер саласындағы ынтымақтастықты кеңейту:

Ұлыбританиядағы Шеффилд университетінің жанындағы «БАҚ бостандығы» орталығы журналистік қауіпсіздік мәселелерімен айналысатын зерттеушілер арасындағы ынтымақтастықты күшейту үшін [Журналистердің қауіпсіздігін зерттеу желісін](#) құруға көмектесті.⁴² Желіде аталмыш сала бойынша жеке Facebook парақшасы бар, ол журналистік қауіпсіздікті зерттеуге бағытталған.

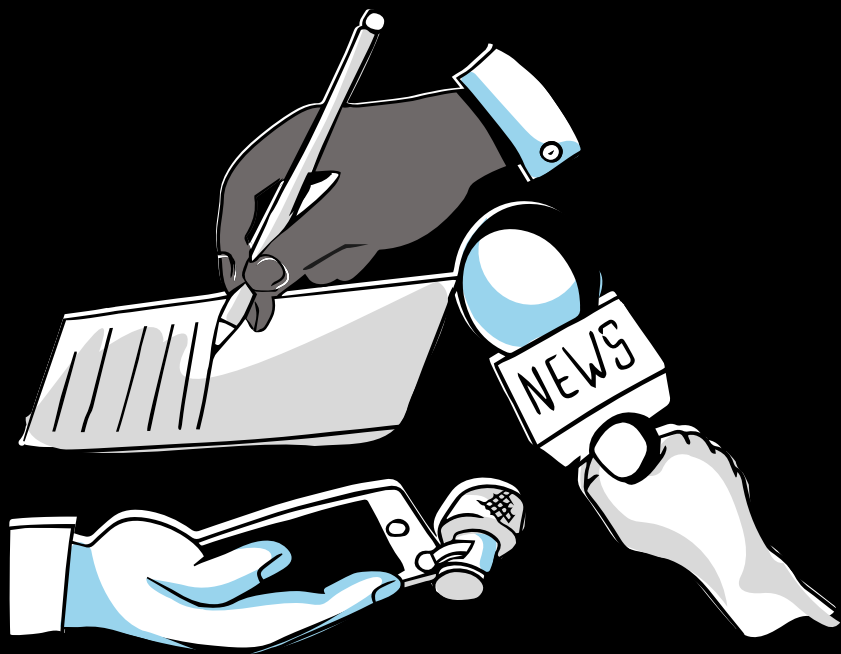
Журналистердің қауіпсіздігін зерттеу үшін кеңістік құру:

2018 жылы «БАҚ бостандығы» орталығы ЮНЕСКО-ның БАҚ бостандығы, журналистика қауіпсіздігі және жазасыздық жөніндегі бірінші кафедрасын басқарды.⁴³ Швециядағы Гетеборг университетіндегі ЮНЕСКО-ның «Сөз бостандығы жөніндегі» кафедрасы және ЮНЕСКО Испаниядағы Малага университетінің «Коммуникация» кафедрасы журналистердің қауіпсіздігі мәселесімен айналысты.⁴⁴ Америка Құрама Штаттарының Пенсильвания университетіндегі «Анненберг БАҚ тәуекелі» орталығы әйел журналистердің қауіпсіздігіне арналған зерттеу жүргізді.⁴⁵ Колумбия университетінің сөз бостандығының жаһандық бастамасы журналистерге шабуыл жасау жағдайларын қамтитын сот тәжірибесінің деректер базасын жасады.⁴⁶

Ескертпелер

- 1 Michelle Ferrier, "Attacks and Harassment: The Impact on Female Journalists and Their Reporting", International Women's Media Foundation, TrollBusters, 2018, <https://www.iwmf.org/wp-content/uploads/2018/09/Attacks-and-Harassment.pdf>.
- 2 "1370 Journalists Killed between 1992 and 2020 / Motive Confirmed", Committee to Protect Journalists (CPJ), https://cpj.org/data/killed/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&type%5B%5D=Journalist&start_year=1992&end_year=2020&group_by=year.
- 3 Lucy Westcott, "The threats follow us home': Survey details risks for female journalists in U.S., Canada", CPJ news item, 4 September 2019, <https://cpj.org/2019/09/canada-usa-female-journalist-safety-online-harassment-survey/>.
- 4 "La PDLI lanza el 'Observatorio contra el acoso online a mujeres periodistas'", Plataforma en Defensa de la Libertad de Información news item, 2 June 2018, <http://libertadinformacion.cc/la-pdli-lanza-el-observatorio-contra-el-acoso-online-a-mujeres-periodistas>.
- 5 1-ескертпелде келтірілген құжатты қараңыз.
- 6 Valeria Costa-Kostritsky, "Targeting the messenger - Journalists face an onslaught of online harassment", Mapping Media Freedom, 2019, <https://www.indexonensorship.org/wp-content/uploads/2019/01/index-report-online-harassment-webv3.pdf>.
- 7 "Don't read the comments: Enhancing Online Safety for Women Working in the Media", Media Entertainment and Arts Alliance, Gender Equity Victoria, 2019, https://www.genvec.org.au/wp-content/uploads/2019/10/GV_MEEAA_PolicyDoc_V5_WEB.pdf.
- 8 Julie Posetti and Hannah Storm, "Violence Against Women Journalists - Online and Offline", GAMAG, 2019, <https://gamag.net/wp-content/uploads/2019/09/Chapter-7.pdf>.
- 9 European Journalism Observatory, "Where are the women journalists in Europe's media", 2018, <https://en.ejo.ch/research/where-are-all-the-women-journalists-in-europes-media>
- 10 Fojo Media Institute, "Gender aspects of employment and career in the media sector of Armenia, Georgia, Moldova, Russia and Ukraine", 2020, <https://fojo.se/wp-content/uploads/2020/08/Gender-report-2020-ENG.pdf>
- 11 "Media Pluralism Monitor", Centre for Media Pluralism and Media Freedom, <https://cmpf.eui.eu/mpm2020-results>.
- 12 Advancing Gender Equality in Media Industries (AGEMI), "A Resources Bank of good practices", <https://www.agemi-eu.org/mod/page/view.php?id=519>.
- 13 Reporters Without Borders, "Online Harassment of Journalists – Attack of the Trolls", 2018, https://rsf.org/sites/default/files/rsf_report_on_online_harassment.pdf.
- 14 UN Human Rights, "Integrating Gender into Human Rights Monitoring", <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Chapter15-20pp.pdf>.
- 15 Cynthia Rothschild, "Gendering Documentation: A Manual For and About Women Human Rights Defenders", Women Human Rights Defenders International Coalition, 2015, http://www.ishr.ch/sites/default/files/documents/whrd_ic_gendering_documentation_manual_1_1.pdf.
- 16 The informal network can be reached via the address sojcoalition@lists.riseup.net.
- 17 Media Freedom Rapid Response, <https://www.mfrr.eu>.
- 18 Ending impunity: Guide to acting on UN standards on the safety of journalists, ARTICLE 19 news item, 2 November 2019, <https://www.article19.org/resources/ending-impunity-guide-to-acting-on-standards-on-safety-of-journalists/>.
- 19 IFEX 5-minute Explainers, <https://ifex.org/resources/5-minute-explainers/>.
- 20 International Media Support (IMS), "The safety of women journalists: Breaking the cycle of silence and violence", IMS Defending Journalism book series, October 2019, <https://www.mediasupport.org/publication/the-safety-of-women-journalists/>.

- 21 "Tutorials", Ontheline Newsrooms, <https://newsrooms-ontheline.ipi.media/tutorials/>.
- 22 "Online Harassment Field Manual", PEN America, <https://onlineharassmentfieldmanual.pen.org>.
- 23 Ginger Gorman, "Five Ways to Protect Yourself Against Cyberhate and Trolls", Dart Center for Journalism and Trauma news item, 26 June 2017, <https://dartcenter.org/resources/five-ways-protect-yourself-against-cyberhate-and-trolls>.
- 24 Totem project, <https://totem-project.org/>
- 25 Gendersec, <https://gendersec.tacticaltech.org>
- 26 Orkhan Dzhehal Media Safety Academy, <https://ifj.academy>
- 27 "Safety and Security", Global Investigative Journalism Network, <https://gijn.org/safety-and-security-organizations/>
- 28 Heart Mobinitiative, "Hollaback!", <https://www.ihollaback.org/>
- 29 Online Pest Control for Journalists, "What to Do? Where to Go? Infographic", TrollBusters, <https://yoursosteam.wordpress.com/what-to-do-infographic/>.
- 30 UNESCO, "Strengthening the Implementation of the UN Plan of Action on the Safety of Journalists and the Issue of Impunity", 2017, <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Journalists/OutcomeDocument.pdf>
- 31 Michael Foley, Clare Arthurs, Magda Abu-Fadil, "Model course on safety of journalists: a guide for journalism teachers in the Arab States", 2017, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248297>
- 32 UNESCO, "Model Curricula for Journalism Education – a Compendium of New Syllabi", 2013, <https://bit.ly/3hJMUU3>
- 33 "Baku State University Journalism Faculty approves curriculum on gender equality and media", Council of Europe, 1 April 2019, <https://bit.ly/2ZXMitl>.
- 34 Knight Center for Journalism at the University of Texas, <https://knightcenter.utexas.edu/>.
- 35 "World Press Freedom Day Conference 2020" website, UNESCO, <https://en.unesco.org/com-memorations/worldpressfreedomday>.
- 36 Journalism and Media International Center, Oslo Metropolitan University, <https://uni.oslomet.no/jmic/>
- 37 "Book of Abstracts 2019", MEKK, Oslo Metropolitan University, <https://blogg.hioa.no/mekkk/conferences/safety-of-journalists-digital-safety-2019/book-of-abstracts-2019-conference/>.
- 38 International Association of Media and Communication Research, IAMCR, <https://iamcr.org/>.
- 39 Ulla Carlsson and Reeta Pöyhtäri, "The Assault on Journalism: Building knowledge to protect freedom of expression", Nordicom, 2017, <https://www.nordicom.gu.se/en/publikationer/assault-journalism>.
- 40 UNESCO, Research Agenda on the Safety of Journalists, 2015, https://en.unesco.org/sites/default/files/draft_research_agenda_safety_of_journalists_06_2015.pdf.
- 41 Kristin Skare Orgeret and William Tayeebwa, "Rethinking Safety of Journalists, In Media and Communication", Open Access Journal, Volume 8, Issue 1 (2020), <https://www.cogitatiopress.com/mediaand-communication/issue/viewissue/161/PDF161>
- 42 "Journalism Safety Research Network", Centre for Freedom of the Media - University of Sheffield, <http://www.cfom.org.uk/our-networks/journalism-safety-research-network/>
- 43 "ЮНЕСКО-ның БАҚ бостандығы, журналистика қауіпсіздігі және жазасыздық мәселесі кафедрасы", CFOM, Шеффилд университеті, <http://www.cfom.org.uk/about/unesco-chair-on-media-freedom-journalism-safety-and-the-issue-of-impunity/>.
- 44 мысалы, ЮНЕСКО-ның Готенбург университетіндегі сөз бостандығы кафедрасы ЮНЕСКО-мен бірлесіп 2016 жылы журналистердің қауіпсіздігі бойынша конференция ұйымдастырды: https://img.gu.se/english/current/news/Nyhett_detalj/safety-of-journalists-international-research-conference-paved-the-way-for-academic-research-cooperation.cid1373726.
- 45 Center for Media @Risk, Annenberg School for Communication, University of Pennsylvania, <https://www.ascmediarisk.org/>.
- 46 Global Freedom of Expression Case Law Database, Columbia University, <https://globalfreedomof-expression.columbia.edu/>

Журналистер мен
БАҚ қызметкерлері

Ұсынылатын шаралар

1. Әйел журналистері үшін мониторинг және ландшафты бағалау қауіп-қатерін іске асыру;
2. Қауіпсіздікке, оның ішінде физикалық, құқықтық, психоәлеуметтік және цифрлық қауіпсіздікке кешенді көзқарасты қолдану;
3. Қауіптер мен шабуылдарды құжаттау және хабарлау;
4. Интернетте қиянат пен қудалауға ұшыраған әріптестерге және тәуекелге ұшыраған журналистерге қолдау көрсету;
5. Қолдау көрсетудің қолжетімді нысандары, соның ішінде құқықтық механизмдер туралы ақпарат алу.

10. Журналистер мен БАҚ қызметкерлері

Негізгі міндет - өзін-өзі қорғау және әріптестердің қолдауы

Журналист болудың көптеген тәуекелдері бар, бірақ әйел журналистер әйелдер болғандықтан ғана қосымша тәуекелдерге ұшырайды. Интернетті аңду және зорлық-зомбылық ерлерге қарағанда әйелдерге көбірек бағытталған шабуылдардың тамаша мысалы болып табылады.¹ Шабуылға ұшыраған онлайн журналистер кешенді шешімдерді анықтауда және жүзеге асыруда маңызды рөл атқарады. Бұл тәсіл [ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің №3/18 Шешімінде](#) көрсетілген «Журналистердің қауіпсіздігі», онда ЕҚЫҰ-ға мүше мемлекеттер қауіпсіздік ұғымы физикалық зақымның болмауын ғана емес, сонымен қатар тиісті еңбек жағдайларын, сондай-ақ психологиялық, құқықтық және цифрлық қауіпсіздікті білдіретінін мойындады.² Алдыңғы тарауларда талқыланғандай, мемлекеттік және мемлекеттік емес субъектілердің әйел журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша өз міндеттері болғанымен, журналист әйелдердің өзі шабуылдардың алдын алу, азайту және оларға жауап беру үшін өзін-өзі қорғаудың тұтас тәсілдерін қолданады және барлық журналистер осы тәсілдерді жүзеге асыруда өз әріптестеріне қолдау көрсете алады.

ЕҚЫҰ Министрлер Кеңесінің № 3/18 шешімінде ЕҚЫҰ-ға қатысушы 57 мемлекет “журналистердің жұмысы оларды және олардың отбасы мүшелерін зорлық-зомбылық, сондай-ақ қорқыту мен қудалау, соның ішінде цифрлық технологияларды қолдану қаупіне ұшыратуы мүмкін, бұл журналистерді өз жұмысын жалғастырудан бас тартуға немесе өзін-өзі цензуралауға әкелуі мүмкін” деп мойындады. Сонымен қатар, қатысушы мемлекеттер “әйел журналистердің өз жұмысына байланысты және әсіресе цифрлық технологияларды қолданумен байланысты ерекше қауіп-қатерге ұшырауына, сондай-ақ әйел журналистердің қауіпсіздігін барынша қамтамасыз етудің және олардың тәжірибесі мен мәселелерін тиімді есепке алудың маңыздылығына” алаңдаушылық білдірді.

› **Әйел журналистері үшін мониторинг және ландшафты бағалау қауіп-қатерін іске асыру**

Қауіп-қатерді бағалау журналистердің қауіпсіздігі үшін мойындалған ең жақсы тәжірибе болып табылады. Бұқаралық ақпарат құралдары жан-жақты қорғауды қамтамасыз ету мақсатында жекелеген журналистермен бірлесіп, олардың кәсіби қызметінен туындайтын қауіп-қатерді, сондай-ақ олардың әйел жынысына және олардың жеке басының басқа да нысандарына байланысты қауіп-қатерді қоса алғанда, қауіп-қатерді тұрақты бағалауды жүргізуі керек.

Тапсырманы орындауды бастамас бұрын, журналистер тапсырманы қауіпсіз орындау үшін қандай сақтық шаралары қажет екенін бірлесіп анықтау үшін БАҚ ұсынған тәуекелдерді бағалау сауалнамаларын толтыруы керек. Мұндай тәуекелдерді бағалау әр жаңа тапсырма үшін бейімделуі және жаңартылуы керек.

Кеңірек айтқанда, журналистер интернеттегі құдалау мен теріс пайдалану туралы зерттеулерден хабардар болуы керек. Мұндай шабуылдардың қаупі аз журналистер, мысалы, зерттеулер мен мониторингке қатысу арқылы жоғары тәуекелге ұшыраған әріптестеріне қолдау көрсетуге тырысуы керек. Мұндай қатысу әйел журналистерге шабуыл жасау, мысалы, интернеттегі құдалау және теріс пайдалану сияқты жалпы журналистикаға шабуыл ретінде қабылданатын жұмыс мәдениетін қалыптастыруға көмектеседі. Бұл әйел журналистерге тәуекелдерді жақсырақ бағалауға, қауіптерді анықтауға және теріс пайдалануды норма ретінде қабылдамай, шабуылдар туралы хабарлауға мүмкіндік береді.

› **Физикалық, құқықтық, психоәлеуметтік және цифрлық қауіпсіздікті қоса алғанда, қауіпсіздікке кешенді тәсілді қолдану**

Журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз етудің кешенді тәсілі физикалық және цифрлық қауіпсіздік пен психоәлеуметтік көмекті, сондай-ақ журналистердің құқықтары бойынша оқу курстарын қамтиды. Әйел журналистерге қатысты Интернеттегі Гендерлік құдалау мен теріс пайдалану жағдайында өзін-өзі қорғаудың кәсіби дағдыларын ақпараттандыруға және дамытуға баса назар аудару керек.

Әйел журналистерге қауіпсіздік курстарына, әсіресе интернеттегі қудалау мен теріс пайдалану белгілерін анықтау, цифрлық қауіпсіздік құралдарын пайдалану және интернетті қауіпсіз пайдалану сияқты тақырыптарға қатысу ұсынылады. Дайындық қадамы ретінде журналистер өздерінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету тетіктерін және олар қолданатын әлеуметтік медиа платформаларында қол жетімді бұзушылықтар туралы хабарлауды жақсы білуі керек.

Желідегі қудалаумен қорлау жиі күшейеді, кейде кішігірім агрессиялық әрекеттер – жасырын шабуылдар мен қорлау ретінде басталады, бірақ тез арада ауыр қауіптерге ұласады. Зиянсыз болып көрінетін жеке шағын агрессия актілері жиналып, журналистер үшін ауыр психологиялық зардаптарға әкелуі мүмкін немесе одан да қауіпті шабуылдардың хабаршысы болуы мүмкін. Әйел журналистерге өздерінің психологиялық әл - ауқатына басымдық беру маңызды-агрессияның кішігірім көріністерін норма деп санауды тоқтату, жарақаттарды тануды үйрену және өздеріне көмек көрсету.

Журналистердің өз үлестерін қосудың басқа жолдарына журналист әйелдердің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге қосқан үлесі, сондай-ақ, олардың медиа ұйымында қолданыстағы қауіпсіздік ережелерін білу деңгейі жатады. Интернет, өте тез арада өзгеруі мүмкін, сонымен қатар, мәселені шешу үшін саясат пен хаттамаларды әзірлеуге ұмтылу қажет. Олар сондай-ақ әйел журналистермен бірге тәуекелдерді бағалауды жүргізе алады және қамтамасыз ету жоспарларын жасай алады, қудалауға қарсы күреске бағытталған қауіпсіздік және Интернеттегі гендерлік теріс пайдалану әрекеттерін ұйымдастырады.

› Қауіптер мен шабуылдарды құжаттау және хабарлау

Шабуыл болған жағдайда, әйелдер жағдайы олар үшін ыңғайлы болса, жағдайды тез арада құжаттауға тырысуы керек және мүмкіндігінше бұл ақпаратты тиісті БАҚ қолдау қызметтерімен бөлісуі керек. Егер журналистің өзі мұны істеуге ыңғайсыз болса, оған әріптестері көмектесе алады. Агрессияның сипатына қарай инциденттер туралы есептер жұмыс берушілерге, әлеуметтік медиа платформаларына және құқық қорғау органдарына ресми түрде жіберілуі мүмкін.

Кейбір жағдайларда әйелдер агрессияға ашық түрде немесе шабуылдаушымен тікелей байланысу арқылы өзара мәлімдемелермен жауап беруді жөн көреді. Мұндай жауап сөздер интернеттегі қудалау мен қиянатпен күресудің күшті әдісі болуы мүмкін, бірақ кейбір жағдайларда жаңа шабуылдарға әкелуі мүмкін. Сондықтан мұндай тактиканы тәуекелдерді бағалаумен қатар қолдану керек. Әріптестермен, редакторлармен және немесе қауіпсіздік жөніндегі кеңесшілермен кеңесу, сонымен қатар, жауап беру іс-әрекеттің оңтайлы әдісі болып табылатындығын анықтауға көмектеседі.

› Интернетте қиянат пен қудалауға тап болған әріптестеріне, сондай-ақ осындай қауіп-қатерге ұшыраған журналистерге қолдау көрсету

Журналист әріптестер интернеттегі гендерлік қудалау мен теріс пайдаланумен күресуде одақтас бола алады. Журналистер мен БАҚ қызметкерлері өздерінің жеке ерекшеліктеріне немесе кәсіби қызметіне байланысты шабуылға ұшырауы немесе жоғары тәуекел тобына ұшырауы мүмкін адамдарға көмек көрсету және қолдау көрсету үшін жалпы ұйымдастырушылық мәдениетті қалыптастыруға көмектесе алады (7-тарауды қараңыз).

Журналистер шабуылдардан зардап шеккен әйелдермен ынтымақтаса алады және оларға дереу көмек пен қолдау көрсете алады. Олар алқалы қолдау топтарын құра алады, Интернеттегі әріптестеріне қатысты қудалау мен теріс қылықтарды құжаттай алады және зардап шеккен журналист мұндай көмекке келіскен жағдайда бұл шабуылдар туралы әртүрлі арналар арқылы есеп бере алады.

Қоғамдық желілер гендерлік қудалау мен қиянатқа тап болған журналистерге жедел қолдау көрсете алады. Журналистер әріптестері, отбасы мүшелері және достары сияқты сенетін әйелдерден тұратын өзара қолдау желілерін құра алады. Шабуыл болған жағдайда олар қолдау алу үшін осындай желіге жүгіне алады. Журналистерге тәжірибе мен кеңестермен бөлісуге, әріптестері үшін қауіпсіздік нұсқаулықтарын құру үшін бірлесіп жұмыс істеуге және өздерінің онлайн аудиториясын одақтастарға шақыруға кеңес беріледі.

› Қолдау көрсетудің қолжетімді нысандары, соның ішінде құқықтық механизмдер туралы ақпарат алу

Интернеттегі құдалау мен теріс пайдаланудың табиғаты күрделі және жан-жақты, өйткені олар ұлттық заңдармен, аймақтық органдармен және адам құқықтарының халықаралық стандарттарымен әр түрлі қорғалатын адам құқықтарының бірнеше салаларын бұзады. Әйелдер гендерлік теңдік, журналистердің қауіпсіздігі, сөз бостандығы, цифрлық коммуникациялар және ұлттық және халықаралық заңнама шеңберіндегі басқа да тиісті салалардағы құқықтары туралы хабардар бола отырып, онлайн кеңістікте жылдам шарлай алады және онымен байланысты көпжақты тәуекелдерді түсіне алады. Осылайша, журналистер интернетте құдалау мен теріс пайдалану жағдайында қолдау алудың әртүрлі тетіктерін анықтай алады.

Журналистерге мемлекеттік және мемлекетаралық ұйымдар ұсынатын қорғаудан басқа, олар пайдаланатын онлайн платформалар қауымдастығының шарттары мен принциптерімен, сондай-ақ жұмыс берушілердің интернеттегі өзара әрекеттесуге қатысты тиісті саясатымен танысу пайдалы болуы мүмкін.

Кейбір жағдайларда журналистер заңгерлік көмек көрсететін ұйымдар мен желілерге жүгінуді қарастыруы мүмкін.

Ресурстар

- TrollBusters [«Сіз желіде қудаланып жатырсыз ба?»](#) инфографикасын жасады, онда әйелдердің желіде кездесетін шабуылдарының сипатына негізделген әрекеттері егжей-тегжейлі сипатталады.³
- Жазушылар мен журналистерді онлайн қудалаумен күресуге арналған [PAN American Field Guide әйелдерге арналған бірқатар практикалық ұсыныстар](#) мен кеңестерді ұсынады.⁴
- Халықаралық баспасөз институты шығарған [бейне оқулықтар](#) журналист әйелдерге онлайн қудалаумен күресудің құқықтық және психологиялық әдістері туралы нұсқаулар береді.⁵
- [Hollaback!](#) Тобы тренингтер өткізеді және әйелдер қудалауға ұшыраған жағдайларда қолдана алатын практикалық құралдарды қамтитын бірнеше ресурстарды жариялады.⁶ Hollaback! сондай ақ [HeartMob](#) жобасы аясында алқалы қолдау қоғамдастықтарының жұмысына жәрдемдеседі.
- Free Press Unlimited халықаралық әйелдер медиа қоры әзірлеген [Know Your Trolls](#) вебинарынан тұратын сандық қауіпсіздік білімі бар [Totem](#) атты онлайн платформасын жасады,⁷ Tacticaltech әйелдерге арналған сандық қауіпсіздіктің практикалық навигация құралдарымен бөлісетін [XYZ](#) кеңістігін жасады.⁸ Сондай-ақ олар құпиялықты жақсарту және цифрлық іздерді басқару үшін құралдардың, қолданбалардың және қызметтердің ашық көзі болып табылатын [«Мен және менің көлеңкем»](#) қолданбалар орталығын жасады.⁹

- CHAYN Гендерлік зорлық-зомбылық еріктілерінің ғаламдық желісі [CHAYN DIY](#) - әйелдерге арналған қауіпсіздік туралы онлайн нұсқауды іске қосады.¹⁰
- Интернетте қауіпсіз байланысуға арналған кеңестер мен құралдарды Электрондық шекара қорының [өзін-өзі қорғауды бақылау веб-сайтынан](#) табуға болады.¹¹
- Digital Defenders Partnership компаниясының сандық [алғашқы көмек жинағы \(the digital First Aid Kit\)](#) сандық қауіптердің ең көп таралған түрлерімен қалай күресуге болатыны туралы кеңестер береді.¹²
- Кейбір ұйымдар шабуылға ұшыраған журналистерге, мысалы, [IFEX](#) мүшелері мен қиындыққа тап болған журналистерге көмек көрсету желісіне қатысатын топтарға ([journalists in Distress Network](#)) шұғыл және заңгерлік көмек, сондай-ақ стипендия ұсынады.¹³ басқа осындай ұйымдарға [цифрлық бостандық қоры](#), [Access Now](#) және [Еуропалық Баспасөз және БАҚ бостандығы орталығы](#) кіреді.
- Ұлыбританияда БАҚ-та қудалау фактілерін жариялаумен айналысатын және құқықтар туралы хабардарлықты арттыруға ықпал ететін “екінші дереккөз” ([Second Source](#)) әйел журналистерге арналған кәсіби желі құрылды.¹⁴
- OnlineSOS платформасы Интернетте қудалауға ұшыраған адамдарға тәжірибе алмасу мен қорғанудың тиімді әдістерін ұсынатын мүмкіндік пен құрал.¹⁵

Ескертпелер

- 1 Mozilla Foundation, “Women journalists feel the brunt of online harassment”, April 2019, <https://internehealthreport.org/2019/women-journalists-feel-the-brunt-of-online-harassment/>.
- 2 OSCE, Ministerial Council Decision No. 3/18, “Safety of Journalists”, 7 December 2018, <https://www.osce.org/chairmanship/406538?download=true>.
- 3 “What to Do? Where to Go? Infographic”, TrollBusters, <https://yoursosteam.wordpress.com/what-to-do-infographic/>.
- 4 “Online Harassment Field Manual”, PEN America, <https://onlineharassmentfieldmanual.pen.org/>.
- 5 “Tutorials”, On the Line Newsrooms, <https://newsrooms-ontheline.ipi.media/tutorials/>.
- 6 Hollaback!, <https://www.ihollaback.org/>.
- 7 Totem Project, <https://totem-project.org/>.
- 8 XYZ, <https://xyz.informationactivism.org/>.
- 9 “Alternative App Centre”, Me and My Shadow, <https://myshadow.org/resources>.
- 10 “Do it yourself online safety”, <https://chayn.co/safety/>.
- 11 “Tips, Tools and How-tos for Safer Online Communications”, Surveillance Self-Defense, <https://ssd EFF.org/>.
- 12 “Digital First Aid Kit”, Digital Defenders Partnership, <https://www.digitaldefenders.org/digitalfirstaid/>.
- 13 Committee to Protect Journalists, Journalists in Distress (JID) Network, <https://cpj.org/emergency-response/journalists-in-distress-network.php>.
- 14 The Second Source, <http://www.thesecondsource.co.uk>.
- 15 Online SOS, <https://onlinesos.org/>.

Авторлар туралы

Доктор Сильвия Чокарро - журналист және сөз бостандығы құқығын қорғаушы. "Артикль 19" халықаралық ұйымында құқықтарды қорғау бөлімінің басшысы болып табылады. IFEX кеңесінде қызмет етеді және Шеффилд университеті мен Орталық Еуропа университетінің мамандандырылған органдарының мүшесі болып табылады. Соңғы 20 жыл бойы жаңалықтар агенттіктерімен, азаматтық қоғам топтарымен және ЮНЕСКО сияқты мемлекетаралық ұйымдармен ынтымақтастықта болды, онда ол БҰҰ-ның журналистердің қауіпсіздігі мен жазасыздық мәселесі бойынша іс-қимыл жоспарын әзірлеуде жұмыс істеді. Гендерлік мәселелер және БАҚ бойынша бірнеше жарияланымдардың авторы. @silviachocarro

Сара Кларк - ARTICLE 19 ұйымындағы Еуропа және Орталық Азия бойынша топтың жетекшісі. Columbia Free Expression сарапшысы және Еуропалық Баспасөз және БАҚ бостандығы орталығының Заң комитетінде қызмет етеді. Алты жыл бойы ол ұйымның БҰҰ-мен өзара әрекеттесуін және аймақтық құқық қорғау тетіктерін бақылай отырып, PEN International-да саясат пен ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жүргізді. УЖКПЧ, БҰҰ БЖКБ, ЕҚЫҰ, Оксфорд және Гарвард университеттеріне сөз бостандығы, баспана беру және көші-қон мәселелері бойынша кеңес берді. @sarah_m_clarke

Паулина Гутierrez - адам құқықтары жөніндегі халықаралық заңгер, сөз бостандығы мен гендерлік теңдікті қорғаушы. Ұйымдағы "құқық және саясат" бағдарламасында азаматтық қозғалыс пен қорғау үшін кеңістікті қамтамасыз ету шеңберіндегі қызметті басқарады

ARTICLE 19 оның ішінде жеккөрушілікке, гендерлік аспектілерге, наразылықтарға және журналистерді қорғауға қатысты мәселелер. Бұған дейін Мексикадағы ARTICLE 19 ұйымының аймақтық кеңсесінде цифрлық құқықтарды қорғау стратегиясын әзірлеуге жетекшілік еткен.

Адам құқықтары саясатын зерттеу және Латын Америкасындағы адам құқықтарын бұзу істері бойынша заңгерлік кеңес беру саласында 12 жылдық тәжірибесі бар. @paulinagtzr

Джуди Таинг - ARTICLE 19 ұйымының гендерлік мәселелер және сексуалдылық бөлімінің басшысы. “МХ әдісі” кешенді гендерлік стратегиясын әзірлеумен және енгізумен айналысты. Сондай-ақ Халықаралық әйелдер бақ қорының интернеттегі құдалау мәселелері жөніндегі консультативтік кеңесіне кіреді. ARTICLE 19 - ға келгенге дейін ол Камбоджадағы Кхмер Руж соттарын жеңілдету үшін Біріккен Ұлттар Ұйымының жанындағы сот тергеуін бірлесіп жүргізетін судьялар кеңсесінде жұмыс істеді. @judytaing

Қосымша

№ 3/18 шешім Журналистердің қауіпсіздігі¹

Министрлер кеңесі,

1975 жылғы Хельсинки Қорытынды актісінде және 1990 жылғы Копенгаген құжатында қамтылғандарды қоса алғанда, сөз бостандығы құқығына, БАҚ бостандығына және еркін ақпарат ағынына қатысты ЕҚЫҰ-ның барлық тиісті міндеттемелерін растай отырып, қатысушы мемлекеттер бостандық құқығын растады. Пікір білдіру еркіндігін, мемлекеттік органдардың араласуынсыз және шекараларға қарамастан ақпарат пен идеяларды алу және тарату еркіндігін қамтиды.

Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясына, әсіресе оның 19-бабына, сондай-ақ азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактіге (МППП), әсіресе оның 19-бабына сәйкес әр адамның сенім бостандығы мен еркін білдіруге құқығы бар екенін және бұл демократиялық қоғамның маңызды негіздерінің бірі екенін есте сақтай отырып, оның дамуы мен дамуының негізгі шарттарының бірі,

Сондай-ақ, сөз бостандығы құқығына тек заңда көзделген және АСҚПК-нің 19-бабының 3-тармағында көрсетілген себептер бойынша қажет болатын шектеулер ғана қолданыла алатынын ескеріңіз.

Тәуелсіз БАҚ еркін және ашық қоғам үшін маңызды екенін растай отырып, және мемлекеттік жүйелердің әрекеттеріне жауапты және ЕҚЫҰ адами өлшем жөніндегі конференцияның 1991 жылғы Мәскеу отырысының құжатында айтылған адам құқықтары мен

негізгі бостандықтарын қорғауда ерекше рөл атқарады.

Мемлекеттік жүйелердің әрекеттеріне жауапты және ЕҚЫҰ адами өлшем жөніндегі конференцияның 1991 жылғы Мәскеу отырысының құжатында айтылған адам құқықтары мен негізгі бостандықтарын қорғауда ерекше рөл атқарады.

Журналистика мен технологияның дамып келе жатқанын және бұл қоғамдық пікірталастарға ықпал ететінін және сонымен бірге журналистердің қауіпсіздігіне қауіп төндіретінін мойындайды.

Біріккен Ұлттар Ұйымының орнықты даму саласындағы 2030 жылға дейінгі кезеңге арналған күн тәртібінде көзделген орнықты даму саласындағы тиісті мақсаттар мен міндеттерді жүзеге асыру үшін журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету мен қорғаудың маңыздылығын айтады.

Журналистердің жұмысы оларды және олардың отбасыларын зорлық-зомбылық, қорқыту және қудалау қаупіне ұшыратуы мүмкін екенін мойындай отырып, оның ішінде цифрлық технологияларды пайдалану арқылы журналистерді өз жұмыстарынан бас тартуға мәжбүрлейді немесе өзін-өзі цензураға апарайды.

Журналистерге қатысты негізсіз шектеу шараларын қолдану олардың қауіпсіздігіне әсер етуі мүмкін екенін алаңдаушылықпен атап өтіп, оларға жұртшылықты хабардар етуге мүмкіндік бермейді және сол арқылы сөз бостандығы құқығын жүзеге асыруға теріс әсер етеді, өз аумағындағы бұқаралық ақпарат құралдарының шетелдік жаңалықтар көздеріне және ақпараттық қызметтерге шектеусіз қол жеткізуі тиіс екенін тағы да растайды,

жұртшылық шекараларға қарамастан, оның ішінде шетелдік басылымдар мен телерадио хабарларын тарату бағдарламалары арқылы мемлекеттік органдардың араласуынсыз ақпарат пен идеяларды алу және беру еркіндігіне ие болады және бұл құқықты жүзеге асырудағы кез келген шектеулер заңмен белгіленеді және халықаралық стандарттарға сәйкес келеді, деп хабарлайды 1991 жылғы Мәскеу кеңесінің Адами өлшем конференциясының құжаты СБС,

жеке өмірге ерікті немесе заңсыз араласудан қорғалу құқығын бұзу және бұзу журналистердің қауіпсіздігіне әсер етуі мүмкін деп алаңдайды,

адам құқықтарының барлық бұзылуына және журналистердің қауіпсіздігіне нұқсан келтіретін заңсыз әрекеттерге, атап айтқанда кісі өлтіру, азаптау, зорлық-зомбылықпен жоғалып кету, ерікті түрде қалпына келтіру, ерікті түрде ұстау және ерікті түрде шығарып жіберу, қорқыту, қудалау және қорқыту кез-келген нысанда, соның ішінде физикалық, құқықтық, саяси, технологиялық немесе экономикалық және мақсатқа бағытталған олар жүргізетін жұмысты басу,

әйел журналистердің өз жұмысына байланысты және әсіресе цифрлық технологияларды қолданумен байланысты ерекше қауіп-қатерге алаңдай отырып, сонымен қатар әйел журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз етудің және олардың тәжірибесі мен мәселелерін тиімді есепке алудың маңыздылығын атап өтті,

сайлауды жариялаудағы журналистердің шешуші рөлін мойындай отырып, атап айтқанда кандидаттар, олардың платформалары және өтіп жатқан пікірталастар туралы халықты хабардар ету

және осыған байланысты журналистер ұшырауы мүмкін қауіптер мен зорлық-зомбылықпен байланысты шабуылдар туралы қатты алаңдаушылық білдіру.

осыған байланысты журналистер ұшырауы мүмкін қауіптер мен зорлық-зомбылықпен байланысты шабуылдар туралы қатты алаңдаушылық білдіре отырады, журналистік тергеудің маңыздылығын және бұқаралық ақпарат құралдарының тергеу жүргізу және олардың нәтижелерін, соның ішінде интернетте репрессиядан қорықпай жариялау қабілеті біздің елдерімізде, соның ішінде мемлекеттік институттар мен шенеуніктерді жауапқа тарту тұрғысынан маңызды қоғамдық рөл атқаруы мүмкін екенін мойындай отырды, урналистердің жұмысына, қоғамның сеніміне және оның журналистиканың дұрыстығына деген сеніміне нұқсан келтіретін мақсатты науқандардың өсуіне алаңдау және бұл журналистерге қауіп-қатер мен зорлық-зомбылық қаупін арттыруы мүмкін екенін мойындай отырып, саяси көшбасшылар, мемлекеттік шенеуніктер немесе билік органдары журналистерді қорқытуға, оларға қарсы қоқан-лоққыларға жүгінетін жағдайлардан да қорқады. журналистердің қауіпсіздігіне төнген қатердің артуына байланысты қатты алаңдаушылық білдіре отырып, оларға қатысты зорлық-зомбылықты немесе оны айыптамауды, атап айтқанда, террористік топтар мен қылмыстық ұйымдар тарапынан, сондай-ақ Цифрлық технологиялар дәуіріндегі журналистердің қауіпсіздігіне төнетін ерекше тәуекелдерді, оның ішінде журналистердің хакерлік шабуылдардың, хабарламаларды заңсыз немесе ерікті түрде байқаудың немесе ұстап қалудың объектісіне айналу қаупіне ерекше ұшырауын атап көрсете отырып, бұл олардың сөз бостандығына өз құқығын және еркін немесе заңсыз сөзден қорғалу құқығын жүзеге асыруына

нұқсан келтіреді жеке өмірге араласу, қатысушы мемлекеттер журналистерге шабуыл жасаудың барлық жағдайларын және оларға қарсы мақсатты дұшпандық мінез-құлықты айыптайтынын және 1994 жылғы Жоғары деңгейдегі ЕҚЫҰ-ның Будапешт кездесуінде айтылғандай, осындай шабуылдармен мінез-құлыққа тікелей кінәлі адамдарды жауапқа тартуға ұмтылатынын тағы да қайталай отырып, сондай-ақ осы іс-әрекетке қатысушыларды тарту журналистерге қатысты жасалған қылмыстар үшін кінәлілердің жауапкершілігі болашақта шабуылдардың алдын алудың негізгі элементтерінің бірі болып табылады,

2 қарашада БҰҰ Бас Ассамблеясы жариялаған Халықаралық журналистерге қарсы қылмыстар үшін жазасыздықты тоқтату күнін (ХДПБ) атап өтудің маңыздылығын атап өтті, журналистерге зорлық-зомбылықпен жасалған шабуылдар жазасыз қалатын жазасыздықтың басым атмосферасын алаңдаушылықпен атап өту,

және үкіметтердің, заң шығарушылардың және сот жүйесінің журналистердің жұмыс істеуі үшін қауіпсіз жағдай жасаудағы және олардың қауіпсіздігін қамтамасыз етудегі рөлін мойындай отырып, атап айтқанда, журналистерге қарсы қылмыстар үшін барлық кінәлілерді жария түрде соттау және сотқа тарту арқылы, БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің 1738 (2006) және 2222 (2015) қарарларын еске сала отырып, олар қарулы қақтығыс жағдайында журналистерге, БАҚ қызметкерлеріне және олармен байланысты қызметкерлерге қарсы жасалған барлық бұзушылықтар мен қиянаттарды айыптайды және журналистер, БАҚ мамандары және олармен байланысты персонал қауіпті кәсіпқой деп танылады. қарулы қақтығыс аймақтарындағы тапсырмалар азаматтық тұлғалар ретінде қарастырылады және олардың азаматтық

мәртебесіне қайшы келетін кез келген әрекетке бармаған жағдайда қорғалады, қатысушы мемлекеттерді шақырады:

1. Сөз бостандығы мен БАҚ бостандығына қатысты ЕҚЫҰ-ның барлық міндеттемелерін және олардың халықаралық міндеттемелерін, оның ішінде шекараларға қарамастан ақпаратты іздеу, алу және тарату еркіндігін құрметтеу, ілгерілету және қорғау арқылы толық орындау;
2. Бұқаралық ақпарат құралдарының бостандығына қатысты өз заңдарын, саясаты мен практикасын олардың халықаралық-құқықтық және өзге де міндеттемелеріне толық сәйкестікке келтіру, оларды қайта қарау және қажет болған жағдайда журналистердің өз жұмысын өз бетінше және негізсіз араласусыз жүзеге асыру қабілетін шектемеуі үшін оларды жою немесе оларға түзетулер енгізу;
3. Кісі өлтіру, азаптау, күштеп жоғалып кету, өз еркімен қамауға алу, өз еркімен ұстау және өз еркімен шығарып жіберу, қорқыту, қудалау және қорқыту кез келген нысанда, оның ішінде физикалық, құқықтық, саяси, технологиялық немесе экономикалық, олардың жұмысын басу және олардың редакцияларын заңсыз күшпен жабу үшін, оның ішінде жанжал жағдайында қолданылады;
4. Сондай-ақ, әйел журналистерге олардың жұмысына, соның ішінде жыныстық қудалауға, қорлауға, қорқытуға, қорқытуға және зорлық-зомбылыққа, соның ішінде цифрлық технологияларды қолдану арқылы жасалған шабуылдарды көпшілік алдында және сөзсіз айыптау;

5. Ережесіз қамауға алынған немесе қамауға алынған, кепілге алынған немесе күштеп жоғалып кету құрбаны болған барлық журналистерді дереу және сөзсіз босатуға шақыру;
6. Қылмыстар үшін жазасыз қалдыруды тоқтату үшін тиімді шараларды қабылдау, оның ішінде құқық қорғау органдарының қылмыскерлерді жауапқа тарту мақсатында журналистерге қатысты зорлық-зомбылық пен қоқан-лоққы әрекеттеріне жедел, тиімді және бейтарап тергеу жүргізуін қамтамасыз ету, сот төрелігін жүзеге асыру және жәбірленушілердің тиісті қорғау құралдарына қолжетімділігін қамтамасыз ету;
7. Саяси көшбасшыларды, мемлекеттік қызметкерлерді және/немесе билік органдарын журналистерді қорқытудан, қорқытудан немесе зорлық-зомбылыққа жол бермеуге және журналистер ұшырауы мүмкін қауіптер мен қауіптерді азайту және журналистердің адалдығына сеніміне нұқсан келтірмеу үшін оны сөзсіз айыптауға шақырыңыз, сондай-ақ, тәуелсіз журналистиканың маңыздылығына деген құрметке нұқсан келтіреді;
8. Журналистердің шифрлау және анонимизациялау технологияларын пайдалануына ерікті немесе заңсыз кедергі жасаудан аулақ болу, сондай-ақ мұндай әрекеттер журналистердің өз адам құқықтарын жүзеге асыруына қол сұғушылық болып табылатынын және оларды зорлық-зомбылық объектісіне айналу және олардың қауіпсіздігіне қауіп төндіруі мүмкін екенін атап өтіп, заңсыз немесе ерікті байқау әдістерін пайдаланудан аулақ болу;

9. Мемлекеттік мекемелер мен құқық қорғау органдарын журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету қажеттілігімен байланысты ақпараттық-ағарту жұмыстарымен және кәсіптік даярлықпен айналысуға және қажет болған жағдайда азаматтық қоғамды осындай қызметке тартуға ықпал етуге шақырады;
10. Журналистерге шабуыл жасау және оларға қатысты зорлық зомбылық жағдайлары туралы деректерді жинаумен талдаудың және сигнал берудің ұлттық жүйесін құру немесе күшейту мүмкіндігіне қарай;
11. Адам құқықтарының халықаралық құқығының нормаларына сәйкес қатысушы мемлекеттердің міндеттемелерін орындау үшін жала жабутуралы заңдарда журналистердің қауіпсіздігіне нұқсанкелтіретін және/немесе оларды іс жүзінде цензуралайтын және олардың халықты ақпараттандыру жөніндегі миссиясын жүзеге асыруына кедергі келтіретін шамадан тыс санкциялар мен жазалар көзделмеуін қамтамасыз ету, сондай-ақ қажет болған жағдайда мұндай санкцияларды қайта қарау және тапсырмаларды жою;
12. Журналистерді қорғауға қатысты қолданыстағы құқықтық база нормаларын және ЕҚЫҰ-да қабылданған барлық тиісті міндеттемелерді тиімдірек орындау;
13. ЕҚЫҰ өкілімен БАҚ бостандығы мәселелері бойынша, оның ішінде журналистердің қауіпсіздігі мәселесі бойынша толық көлемде ынтымақтасу;

14. ЕҚЫҰ-ның БАҚ бостандығы мәселелері жөніндегі өкілін журналистердің қауіпсіздігін қорғауда және ЕҚЫҰ-ға қатысушы барлық мемлекеттерде оны неғұрлым тиімді қамтамасыз етуде оның мандатына сәйкес сөз сөйлеуге ынталандыру.

Ескертпе

1 The Ministerial Council of the Organization for Security and Co-operation in Europe, 7 December 2018, <https://www.osce.org/files/f/documents/a/c/462187.pdf>

Интернеттегі құдалау және журналист әйелдерді қорлау журналистік кәсіпке үлкен қауіп төндіреді, бұл әйел журналистердің өз жұмысын атқару қабілетіне нұқсан келтіреді, олардың сөз бостандығына құқықтарын бұзады және қоғамның барлық мүшелерінің ақпаратқа еркін және ашық қол жеткізуіне кедергі келтіреді.

#SOFJO бастамасының бір бөлігі ретінде жарияланған бұл анықтамалық ЕҚЫҰ аймағындағы мемлекеттер мен мемлекеттік емес ұйымдарға журналист әйелдердің онлайн қауіпсіздігін жақсарту үшін нақты шаралар қабылдауға көмектесуге бағытталған осы қауіпке жауап береді. Ұсынылған барлық әдістер халықаралық стандарттар мен міндеттемелерді жүзеге асыру жолдарын көрсетеді. #SOFJO анықтамалық нұсқаулығы негізгі мүдделі тараптарға ең өзекті және қол жеткізуге болатын шаралар кешенін ұсынады, олар бірігіп, әйел журналистер өздерінің кәсіби қызметін онлайн режимде қауіпсіз жүзеге асыра алатын өзара байланысты құрылымды құрайды.

Өкінішке орай, желіде әйел журналистерді құдалау мен қорлау туралы виртуалды ештеңе жоқ – бұл нақты шешімдерді қажет ететін нақты мәселе.

Сөзден іске көшетін кез келді.